

IJA # 3027

[Book Section - Responsa]

Amsterdam

הנהגות שעשה המחבר על איזה סימנים אחר שכבר נרפסו

סימן ק"ח אמנם בנדון שלפנינו כו' ודאי שאין דנין על פי עדותו וכו' (אחר שדפס סימן זה הלעדק עלמו במכתב התכם השואל יל"ו שהיו עמו עוד שנים באותו זמן):
סימן מ"ג גם מה שהקשו הע"ז והמ"א או כבש למ"ל וכו' (ויש לדחוק בכונתם על פי הסוגי' דב"ק ע"ה ח' והא גבי קדשים נמי וכו' ועיין מ"ש התוס' ס"ס): ומ"מ העיקר כמו שכתבתי:
סימן ע"י ולמדנו שאע"פ וכו' דהוי כמקבל עליו אחריות חמלו של נכרי בבית הנכרי (שוב ראיתי שהמ"א כ"י בעין זה בסימן תמ"א ס"ק ג')

ע"י
ד"ר
כ"י
ק"י
ס"ס

פני אריה

סימן א'

א

אריה האדירים: עושה הארץ גם השמים
האר פניך על צעיר הצעירים: אריה בנו חיים
וברני דבר שיש לו מתירים: פקח לו עינים

הלכות דבר שיש לו מתירין

סימן א

בימים ההם

מדרשו של הגביר הנכבד הר"ר דניאל יפה י"ן דליתיה לחסדי הרב החריף מוהר"ר איצק שפיאד ז"ל: לחוות דעתי בדבר שחלקו הפוסקים ז"ל על חמם שנתערב בערב פסח אחר חלות בששים בלח או חד בתרי ביושג' דלדעת הרמב"ם (נפ"ו מהמ"א) והר"ן צ"ל בתרא דע"ז עלה דמתני' ואלו אכורין ואוסרין וכו' דסברי דחמץ הוי דבר שיש לו מתירין לאחר הפסח ומה"ע אוסר במשהו: אי"ב אף בע"פ אינו בעל עכ"פ במינו כדין כל דשיל"מ: ולדעת הרמ"א שפסק בת"ח (כלל ע"ד דין ט') כמ"ש המרדכי בשם מהר"ח כהן דחמץ לא הוי דשיל"מ. הואיל וחומר ונאסר לשנה הבאה וכו' וא"כ הא דחמץ אוסר במשהו אינו אלא משום חומרא דחמץ ודוקא בפסח דנכרת ולא קודם זמנו שאינו אלא בללו וכו' להדיא התוס' צ"ל בתרא דע"ז גבי פלוגתא דריחא מלתא ויר"א צ"ל כל שעה והב"י בש"ע א"ח (סי' תמ"ז) דחמץ בע"פ אינו אסור אלא דינו כ"י איסורין: אי"ב י"ש צ"ל בפ' כ"ה על דבר נכרי וכו' וכו' דק"י דשיל"מ: דק"י דחמץ הוי דשיל"מ: מוד: והרב בעל עבודת הגרשוני ג"כ הוא נכספק בזה ולא מלא לדבר ובאמת סברת מהר"ח נראית מתנגדת מאוד מה שדעת דמה בכך שחזר ונאסר לשנה הבאה הא מ"מ יש לו מתירין קודם שיגיע הפסח הבא וכיון שיוכל לאכלו כל השנה כולו בהיתר גמור לא יאכלנו עכשיו באיסורא ע"י ציעול וכו' הפי הכראה יפה תמה מהרש"ל על הרמ"א שסמך עצמו לדחות דעת הרמב"ם והר"ן על סדרם חלושה זו:

וזאת תשובתי

דבר גדול דיבר מהר"ח כ"י ולפי קולך דעתי מולא אני טענתו עטנה נלחת: ורבינו זקנו הרמ"א

א א א א א

על אחת כונתו מלאנו בדבריו מלא קורא אני עליו מים עמוקים טעה ונות דלגה: ובאמת לדקו הרמב"ם ולדק רמ"א ז"ל בהכרעתו לפי ידיו וענתה בס' לדקתם חס וכמעמטים תחפשנה:

א דחמירין בריש בינה כל לו מתירין אפילו בחלק לא ואע"ג דמדאורייתא חד בתרי צ"ל להטות אחמור רבנן הואיל ויש לו מתירין לאחר לא יאכלנו באיסור ע"י ציעול עכ"ל: וכ"כ עוד אחרי דמסקינן התם דדשיל"מ אפילו ספקא דרבנן אסור דמהאי טעמא אחמורו צ"ל:

אמנם

בעיקר הדין באו דברי רש"י ז"ל סתומים שלא נחפרש בדבריו א"ס דעתו דסך חומרא דדש"מ דלא ליבעיל דוקא במינו הוא אבל בשאינו מינו לנו לחת פנים לכך שיהיה מה שגזרו צ"ל עיין מה שגזרו בעבל ויין נסך דבמינו במש מינו בנותן טעם כדאיתא בע"ז (ע"ג) או סבר שהחמירו חכמים ע"י ציעול בשאינו מינו נמי לא ליבעיל הרמב"ם דעת הר"ף גבי פת דר"ח דורה הדעת נועה לסדרא זו דעב"ל ליב"ל ויין נסך דעב"ל שום דכהיתרו כך במינו ויין נסך כמי ש"ל שמתחייבין לאבד שמה וזכרה ולחייב צ"ל במינו שדיון שם היין קיים אסור ובלו בשא"מ ששם היין נתבטל ונאבד זכרו לגמרי אין כאן מקום להחמיר בו דלא ליבעיל אבל דשיל"מ מש לי א"ס נתערב במינו או בשאינו מינו סוף סוף הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן לא יאכלנו באיסור ע"י ציעול: אבל התוס' והרא"ש והרשב"א והר"ן בנדרים (ג"כ ח') הביאו ראיות מן המשנה ומן הירושלמי דהא דשיל"מ לא בעל אינו אלא במינו אבל בשא"מ בעל וכן דעת הרמב"ם (נפ"ו מהמ"א) וכן הוא בעור ובש"ע י"ד (ס"ק"ב) וכן הלכה: אך לא מלאנו לאחר מן הראשונים ז"ל שנתן טעם לדבר מה בין מ"מ למשאל' למשאל':

זולתי הרין ז'ל - שנתעורר על כך דברים
 סם - זה לשון : קא מיבעיא לי כיון
 דלרבנן כבולאי איסורי מין במינו בטל כמו מ'בש'אמ -
 מה ראו חכמים לחלק בדשילמ - כיון מין לשאינו
 מינו - ומאיזה טעם : וכך נראה לי בטעמו של
 דבר - דחויכה לרבנן ור' יהודה דאפליגו במין במינו
 הי בטל או לא בטל - ואמרין בפ' הקומץ דרב
 דשמיס מקרא אחד דרשו - דכתיב ולקח מים הפך
 ומים השעיר - שאע"פ שדמו של פה שנתעורר
 שעיר קרי לי דם השעיר אלמלא לא שפך דמו
 ר' יהודה דהיינו טעמא - משום דהיינו
 לפי שכל דבר הדומה לחיבורו אינו
 אלא מעמידו ומחזיקו ומשם ס'ל
 איסורי דמב' לא בטל - ורבנן
 דמ' מב' לאיסור והיתר -
 כיון דחד אסר וחד שרי - שא
 בעצם אלא אחר חילוקן באיסור
 דדם הפך אינו בטל דם הפך - משום דכיון
 דשמיס עולין כלומר שדמייה לזריקה - אין מבעלין
 זה את זה - דכי היכי דאין חילוק דמיון העצם -
 אזלי אינהו אחר דמיון הסתירה - ולפיכך כל שחלוקין
 באיסור והיתר אפי' מב' בטל דהוי כמ'בש'אמ :
 ומש'ה אמרין דדשילמ נעו חכמים משום חומרא
 לר' יהודה - דכיון שאין דבר זה חלוק מן הסתירה
 לגמרי באיסור והיתר - שהרי אף הוא בופו להיות
 יותר כמותו - אמרין שאינו בטל במי - דאין הכי
 הוא - דמו עובא - חדא שהן שוין - ודאי
 חלוקין לגמרי באיסור והיתר - ודאי כפייל אלא
 בשא"מ - כדי שאותו חילוק שייך לשאינו מינו
 ישלים אותו השווי שנתוסף כיון משו - ל'מ - לפי
 שחילוק שבין המינין הוא סבת ה' שווי נוחן
 שלא יא' בטלין - הלכך כל שהוא א' חסר
 חסר מן איסורו אלא שעתיד להיות
 אותו חסרון של איסורו - שיהא
 שפלימו - אומר

ומפני שהאמת שיהיה הרין
 אלו - יש מן שחשבו דבריו
 דחויין והיו עיקר - ראיתי להרחיב דבור דבאור
 דבריו - לישן הראות לדעת דבריו דברי אלקים
 קיים וראויין לסמוך עליהן בכל היולא מהן לדוג' -
 כי אין הלכה זו מחוורת כי אם לפי דבריו :
הנה מה שחשבו מקלת חכמים (וכבר נדפסו
 הדברים בחזורים חדשים מקרוב באו)
 דלדעת הרין הא דקיל דשילמ לא בטל מן התורה
 הוא משום דמב' כי האי דדמו עובא - מודו רבנן
 ר' יהודה דמדאורייתא לא בטל : זהו ודאי שבט
 גדול וטעות גמור - דפ' כל שעה אהא דאמר רבא
 הלכתא חזון בומנו וכו' כתב הרין להדיא - דהא
 דדשילמ לא בטל אינו אלא חומרא דרבנן - ובשני

כך חקך שם דבריו הרמב"ם - וכן ממ' כאן שנתו
 חכמים משום חומרא לר' - מבואר שאינו אלא
 חומרא מדרבנן - וכן מוכח להדיא בפ' הזהב (נ"ג
 א') דפריך ויתי מטער דאית לי' ונעטרפיהו ומשני
 דאורייתא ורבנן לא מיטערפי אלמא דשילמ דלא
 בטל אינו אלא מדרבנן : (שוב ראיתי להפרי' שכ"ב
 וראייתו מההיא דזהב) :
אמנם מה שהבין הרב מהר"ל בן חביב בתשובותיו
 (סי' פ"ח) ועוד רבים וכן שלמים
 המחברים ז"ל - דהרין לית לי' טעמא דרש' דמש'ה
 דדשילמ משום שלא יאכלנו באיסור ע"י
 דלדעת הרין הא דדשילמ לא בטל אינו אלא
 משום דמב' דמיון עובא - והביאם לכך מפני
 דהא דמב' דמיון הך טעמא דרש' לא
 תיקן כלל - וכן אמרין דהכתי קשי' בשא"מ
 נמי לא בטל דמ' עד שיאכלנו באיסור ע"י
 ציטור יאכלנו באיסור אחר זמן - אלא ודאי לית לי'
 הך טעמא כלל - ומתוך כך הטיב עליו גאון זמנינו
 בעל פני יוסט ז'ל בדודוסו בריש ביה - מהא
 דמסקינן סם - דהא ספקא דרבנן אסור דשילמ -
 דבסא לא שייך טעמא דהרין כלל - אלא טעמא דעד
 שיאכלנו באיסור ויאכלנו בהיתר :

במח'ת גם זו שגגה היא - דודאי גם הרין
 אית לי' דעיקר טעמא שחמירין
 דדשילמ - הוא כמ' רש' ז'ל שלא יאכלנו באיסור
 ע"י ציטור : דאילו כן - מה וישענו זה שהוא
 אומר - דכיון דהו' מב' דדמו עובא נעו חכמים
 משום חומרא לר' - הא גופא קשיא - ולמה ומ'ה
 טעם נעו חכמים להחמיר בדבר זה - מאחר דכל
 איסורין שבמורה בין במי' ובין בשא"מ בטל - (ואפי'
 היתר בהיתר כגו' - ויחזיקו בשמים קודם
 בטל ואינו חוזר וז' - ת"ש הרין עלמו כמ'
 סי' ר"ח) וכן שם - שום רב' ד' -
 ח' - וכן

דבר מן התורה
 זה דר' - להשמיס
 דעמו - עמו אלא לסב' -
אבל אחתהן של דברים הם
 הרין - שכל מה שהחמירו ומ'ה
 בין בספקן שיהא אפילו ספק דרבנן אסור דר'
 ובין לענין שלא יחבטל אפי' באלף - אינו אלא
 דבר והרחקה להרחיק את האדם מן האיסורין תכלית
 דחקה - שלא יאכלם בשום דגוד ספק - ולא ע"י
 ציטור - כל שאפשר לאכלו בהיתר גמור - ולא בא
 הרין ז'ל אלא להסיר הגמגומים הנופלים בהלכה זו :
דהנה לפי פשוטן של דברים - נראית חומרא
 זו שהחמירו באיסורין משום שיש להם
 מתירין - מן המתמיהות הרבה : שהרי בפסחים
 (מ"ד ב') תליא משרת ליתן טעם כעיקר ומכאן אתה

דן לכל התורה כולה - ומה נזיר שאין איסורו איסור
 עולם ויש היתר לאיסורו עשה בו טעם כעיקר -
 כלאים שאיסורו איסור עולם ואין היתר לאיסורו -
 אינו דין שיעשה בו טעם כעיקר וכו' : וכה' איתא
 בקדושין (ל"ה א') תניא רשב"י אומר וכו' ומה חדש
 שאין איסורו איסור עולם ויש היתר לאיסורו נוהג בין
 בארץ ובין בח'ל - כלאים שאיסורו איסור עולם ואין
 היתר לאיסורו א"ד שינהג בין בארץ ובין בח'ל - אלמלא
 משמע להו לחכמים דדשילמ ראוי להקל בו טפי
 מדבר שאין לו מתירין - שהרי הכריחו מקל וחומר
 שהחומרות הנוהגות בנזיר וחדש שאין איסורן אלא
 עולם ויש היתר לאיסורן דהיינו שהן דברים שיש להן
 מתירין דכ"ט שינהגו חומרות אלו בכלאים ושאר
 איסורין שאיסורן א"ע ואין היתר לאיסורן דהיינו שאין
 להם מתירין - והם עלמא הפכו השיטע לענין ספקא
 דרבנן ולענין ציטור - להחמיר בדבר שילמ יותר
 מדשילמ : והא אמנם שיש ליישב זאת ולומר -
 דמדת חכמים כן הוא - בדבר שהוא מוקד מן התורה
 אלא שהם החמירו בו לאיסורו - משום איזה גדר -
 שמתקין לפעמים בין היכא דאיכא הפסד להיכא
 דליכא הפסד - ולהכי באיסור שנתבטל כדינו - וכ"ט
 בספק איסורא דרבנן - שאין כאן שום איסור תורה -
 אלא שחכמים רצו להחמיר בזה משום גדר והרחקה מן
 האיסורין - לא החמירו אלא דליכא הפסד - כגון
 דדשילמ שיכול לאכלו למחר וליומא אחרת - אבל
 היכא שאין לו מתירין דאיכא הפסד לא החמירו -
 אלא באיסורי תורה שיעשה לנו מילתא - דלא תולקא
 התורה מעולם בזה שחמירא ואסורא ליהו - בין
 איכא הפסד לליכא הפסד - וכל שאין חסרין תורה
 איסור עולם ונמנא היתר לאיסורו - מורה שאינו
 מתועב כלומר שאינו חמור כן כמו אלו שאוסרתן
 ע"י ולא נתנה ה' - ולפיכך כל שמצונו
 והחמירה בזה - עולם שאינו
 מתועב כ"כ - הוי' זה שיש
 איתיה בזה - שהוא יותר מתועב
אין זה היות שכן האמת - צ"ל
 משום דהיינו שנתבטל על הכל - בשלמא מה
 שאסרו חכמי' ספקא דרבנן דשילמ - דבר מתקבל
 אל דעת כל אדם הוא - דכיון דכל האיסורין של
 ציטור - שוין בעלמותן שהעובר עליהן הוא בלאו
 חסור - ואין עלם האיסור של זה יותר קל
 מעצם האיסור של זה - איכא למימר שפיר שלא אמרו
 חכמים להקל בספק איסור של דבריהם - אלא יקו'
 הפסד - כדי שלא להפסיד מן הספק מה שהוא
 מן התורה היתר גמור - אבל היכא שאין הפסד
 בדבר כגון דשילמ - עשו את דבריהם ממש כשל
 תורה - שכשם שאלו ה' איסור תורה ה' ספקו
 אסור כודאי - השתא נמי יאסר ספקו כודאי כיון
 שאין הפסד בכך - אבל בזה שהחמירו דשילמ
 שלא יהי' לו ציטור קשה מאד על הדעת לקבלו :

כיון דקושטא הוא דמה שיש לו מתירין הוא קולו של
 איסור כדמוכת מן הסוגיות שהוכרנו - איך יתכן
 שיגזרו משום הרחקה בעלמא שיהא קולו של איסור
 חומרו - שמפני שהוא קל שיש לו מתירין הוא שיגרום
 להחמיר בו שלא יחבטל - ובכל מקום חשו חכמים
 שלא יא' דבריהם נראין כחובא ואיעולא - צמילי
 דתמיהי בכו אינשי כי האי - שהחכם והדס דנכרת
 וכלאים שאסור בהנאה - ואית בכו נמי חומרא
 איסור עולם יש להם ציטור - וחדש או מוקדה הקלים
 או להם ציטור - משום דאית בכו נמי קולא זו שאין
 איסורו איסור עולם שיש להם מתירין : ואין ספק
 שיש עליהם להסביר הדברים - באופן שיהו נוחים
 לשמוע :

אולם הרין ז'ל אחר שטמא על טענה יותר
 גדולה - שמלא מבואר במשנה ובירושלמי
 שלא החמירו דשילמ אלא כשהערב במינו - וקא
 מצטיא לי' מה ראו חכמים לחלק בין מינו לשאינו
 מינו - כיון דבשאר נמי שייך האי טעמא שלא יאכלנו
 באיסור ע"י ציטור - הואיל ויכול לאכלו בהיתר -
 יגע ומלא שדברי חכמים מתוקנין היטב - וישירם
 הם למולאי דעת - דבמב' מנו להחמיר בכך - שלא
 יאכלנו באיסור ע"י ציטור כיון שיש לו מתירין - ואין
 כאן תימה דבדבריהם כלל - שיש לומר אין הכי נמי
 דקולא זו דאית בי' שיש היתר לאיסורו - היא
 הנוקמת - שעיין הציטור אינו נופל עליו - משום
 דמ'ה ש'ה' א' שייך צי' שפיר - אבל במ'בש'אמ
 ד' - ודאי ה' - לא מלאו חכמים סברא להחמיר
 בדבר שיש לו מתירין - יותר מדבר החמור ממנו
 שאין לו מתירין - משני שבמ'בש'אמ נופל שפיר ענין
 הציטור ומאחרו - בזה כמו בזה :

ומפני שהאמת שיהיה הרין
 אלו - יש מן שחשבו דבריו
 דחויין והיו עיקר - ראיתי להרחיב דבור דבאור
 דבריו - לישן הראות לדעת דבריו דברי אלקים
 קיים וראויין לסמוך עליהן בכל היולא מהן לדוג' -
 כי אין הלכה זו מחוורת כי אם לפי דבריו :
הנה מה שחשבו מקלת חכמים (וכבר נדפסו
 הדברים בחזורים חדשים מקרוב באו)
 דלדעת הרין הא דקיל דשילמ לא בטל מן התורה
 הוא משום דמב' כי האי דדמו עובא - מודו רבנן
 ר' יהודה דמדאורייתא לא בטל : זהו ודאי שבט
 גדול וטעות גמור - דפ' כל שעה אהא דאמר רבא
 הלכתא חזון בומנו וכו' כתב הרין להדיא - דהא
 דדשילמ לא בטל אינו אלא חומרא דרבנן - ובשני

שהשוו נותן שלא יתבטל • כיון שהוא אחר שנתערב
 עדיין כמו שהי' קודם שנתערב • ולהכי אין חילוק בין
 לא ליבש • או בין ממש לעצם • כיון ששמו ועמו
 של איסור עדיין הוא כמו שהי' קודם שנתערב • לא
 שייך בו ביטול • ובפליטה טעם מחתיכה לחתיכה • נמי
 עדיין שמה וטעמה של פליטה זו עלי' בתוך החתיכה
 שנבלעה בה • כמו שהי' בחתיכה הראשונה שנבלעה
 ממנו • וכן הוא ביבש ביבש • הלכך לא בטלי • ואחר
 שמלא סברה נכונה לדברי ר' יהודה הולך למלא
 טעם לרבנן • אמאי לא ילפי נמי איכהו מדם השעיר
 שלא נתבטל בדם הפר • דמ'מ לא בטל משום שהשוו
 נותן שלא יחא בטל • ומה טעם יש להם לחלק בין
 עולין לשאר איסורין • ומה תשובה יש לזה בכל
 דברי הפ'ר' • ובמח'פ נראה שלא ירד לעומק כונת
 הר'ן ז"ל :

סוף דבר דברי הר'ן ז"ל • הם דברים ראוי'
 אליו • מוכרחים מעיקר הלכה דשילמ' •
 ומובטחים מן הרמ"א ושאר אחרונים ז"ל :

ומדבריו למדנו דהא דשילמ' אינו בטל במינו •
 היינו דוקא היבש דלאחר זמן כשיחא
 לו מתירין יסתלק שם האיסור מעליו • דמשה' תשיב
 גם עכשיו כאלו נחסר מאיסורו קלת • ואין עליו שם
 איסור בשלימות • ולא שייך צ"י שפיר ענין ביטול
 שם האיסור :

ומאחר שכן נראה ברור דלפ'מש הר"ף
 והרמ"א צ"פ כל שעה • דשפורין
 ואסכלאות שבלועין מחמץ לריבין ליבון גמור • מפני
 שבלועתן היא ע"י האור • ואע"פ דכי בלעי קודם
 הפסח עדיין היתר הוא • ובסוף ע"ז מסקינן דשפורין
 ואסכלאות של קדשים • שנעשה בלועתן נותר
 סגי להו בהגעלה בחמין • משום דכי בלעי היתרא
 הוי • תירלו הר'ן שם והרשב"א בתה"א • דשאני
 חמץ כיון ששמו עליו • איסורא בלע מקרי • ר"ל
 דבשלמא בשפורין של קדשים • דנעשה בלעו • ה'
 עליו שם נותר כלל • שפיר מיקרי היתר •
 אשא"כ בחמץ • שכל ימות השנה ש' •
 אלא שלא אסרו הכתוב • אחר • וכן הפסח •
 ומ"מ אף כשיבא הפסח נמי • דבר מלא מחמת אוחו
 השם שהוא עליו עכשיו • וכיון ששם זה שעליו עכשיו
 הוא שאסרו בפסח הבא • נמלא שתמיד שם איסורו
 עליו • ולהכי כל מה שבלעו השפורין אף קודם
 הפסח • איסורא בלע מקרי • והשתא לדעת זו לא
 יתכן לומר כלל • דחמץ בפסח לא בטל משום דהוי
 דשילמ' • והיינו דלא שייך צ"י ביטול שם האיסור •
 מפני שנחסר קלת מן שם איסורו במה שסופו להיות
 נותר אחר הפסח • דהא גם לאחר הפסח כשיחא
 נותר לא יסור שם איסורו מעליו • וכלי שביבש ממנו
 איסורא בלע יתקרי • שביבש שמן השם הזה יאסר
 בפסח הבא • ונמלא שלא נחסר ולא יחסר כלום מן
 שם איסורו לעולם • ושפיר שייך צ"י ביטול שם

האיסור כמו בכל דבר שאין לו מתירין •
וזהו מה שטען מהר"ח כהן ז"ל • דחמץ בפסח
 לא מקרי דשילמ' דנימא דלא ליבטול • משום
 דלא שייך צ"י שפיר ביטול שם האיסור • כיון שנחסר
 שם איסורו במקצת מחמת היתרו דלאחר זמן • הואיל
 וחזור ונחסר לשנה הבאה • וכיון דאוחו השם שהי'
 עליו בשעת היתרו הוא שיאסרונו לשנה הבאה • נמלא
 דאע"פ שיהא לו מתירין לאכילה לאחר הפסח • מ"מ
 שם איסורו לא יסתלק ממנו • דחשיב שם איסורו
 עליו לכל דיניו • וכ"כ דמקרי עכשיו בפסח שם
 איסורו עליו • ומתבטל שפיר :

אבל הרמב"ם ז"ל לא הביא הא דשפורין
 ואסכלאות מלבדן לענין חמץ בפסח • משום
 דסבר דחמץ לאו שם איסור הוא • ומקרי היתרא
 בלע כמו בקדשים • וכמ"ס המ"מ (צ"פ מהל' חמץ) •
 וכן הר'ן ז"ל צ"פ כל שעה גבי קדרות בפסח ישברו
 כתב להדיא דחמץ מקרי היתרא בלע • הרי לדעתם
 חמץ לאחר הפסח מסתלק ממנו שם איסור לגמרי •
 והוי א"כ חמץ כמו כל דבר שיש לו מתירין שגורו שלא
 יתבטל • וזהו שאמרנו שהרמב"ם והר'ן ז"ל יפה אמרו
 לפי דרכם • דחמץ הוי דשילמ' • כיון דסברי דלאחר
 הפסח אין עליו שום שם איסור • אבל למאי דפסקו
 העור והצ"י (צ"פ סי' תנ"א ס"ד) דשפורין ואסכלאות
 לריבין ליבון • כדעת הר"ף והרמ"א דחמץ איסורא
 בלע מקרי • וכ"כ הרמ"א צ"פ (שם סי' תמ"ז ס"ה)
 שכל דבר שמתבטל בכלי חמץ אסור בפסח וכמ"ס המ"א
 שם • (ומה שקשה מזה על מ"ס המתנה ר"ס תנ"ב
 לענין הגעלת בליט' צ"פ • עיי' מה שכתב המ"א
 והפ"ר שם) א"כ ודאי יפה הכריע הרב ז"ל בדברי
 מהר"ח כהן • דחמץ לא מקרי דשילמ' • דמאחר
 שחזור ונחסר לשנה הבאה • אין היתרו דלאחר הפסח
 לאכילה • מעלה או מוריד בלום • דמ"מ שם איסורו
 עליו לעולם ושייך צ"י ביטול :

וראיתי להרמב"ם ז"ל • שדעתו כדעת הר"ף
 דחמץ בכל השנה שם איסורו עליו •
 ואפ"ה כתב בספר המלחמות צ"פ כ"ג דחמץ הוי
 דשילמ' • וז"ל שהוא אינו מפרש טעמא דשילמ' לא
 בטל כמו שפ' הר'ן • אלא מדחיק הדברים כפשטן •
 דמשום גדר והרחקה הפירו חכמים על המדה לגזור
 דשילמ' שיהא קולו חומרו • ונ"ע • ומה שחילקו
 חכמים דשילמ' בין מצ"מ למ"בשא"מ • נראה שדעתו
 בזה כדעת הא"ה שהביא בת"ח • דהה"ר זכ"ר דלא
 בטלי נמי אינו אלא במינן • אבל בשא"מ בטלין וכמו
 שפ'רנו • דסבר דכלל הוא בכל אוחן שהחמירו בהן
 חכמים דלא ליבטלי • לא החמירו אלא בשנתערבו
 במינם • שעדיין שם קיים • אבל בשא"מ שאבד
 שם וכנס לא החמירו • אמנם הרמב"ם ז"ל אע"פ
 דפסק להדיא (צ"פ מה"מ דין ג') כדעת הא"ה
 לענין הה"ר • וא"כ לדידי' נמי לא תקשי על מה
 שחילקו חכמים דשילמ' בין מצ"מ למבשא"מ • מ"מ כיון
 דאיהו

דאיהו סבר דחמץ בכל השנה מקרי היתרא בלע • שפיר
 מני סבר בטעמא דשילמ' לא בטל כסברת הר'ן • דלא
 מלו חכמים גורי בהכי • לא משום דאיכא למימר דלא
 שייך צ"י שפיר ענין ביטול שם האיסור • מפני שאינו
 שם איסור בשלמותו סופו להסתלק • ומאחר דחמץ
 בפסח לדידי' נמי שם איסורו סופו להסתלק • דהא
 לאחר הפסח היתרא מקרי • הרי הוא ככל דבר דשילמ'
 דלא שייך צ"י שפיר ענין ביטול • אבל לדין דקיי"ל
 דהה"ר זכ"ר אפי' בשא"מ אינן בטלין • וכד'שילמ'
 קיי"ל דבטל בשא"מ • וע"כ לריבין לחלק כמו שחילק
 רמ"א בת"ח ע"פ סברת הר'ן • ודאי שאין לנעות ימין
 או שמאל מדברי הר'ן בזה • ונמשך מזה דלמאי
 דקיי"ל נמי דחמץ בכל השנה איסורא עליו מקרי • לא
 הוי חמץ בפסח דשילמ' • וכסברת מהר"ח ז"ל :

והנה באמת לא הולחנו לסברת מהר"ח
 ז"ל • אלא כדי לשלול סברת הרמב"ם •
 דסבר דאע"פ דחמץ שטער עליו הפסח מדרבנן
 מיהא אסור • מ"מ כיון דמן התורה חמץ עלמו נותר
 לאחר הפסח • הוי דשילמ' • אבל הר'ן צ"פ כ"ג
 דהא סברה זו • דכיון דשילמ' דאינו בטל אינו אלא
 מדרבנן • שלא לבטלו מעכשיו כיון שהוא עתיד להיות
 נותר • וכיון שהם אסורו לאחר זמנו אין ראוי
 שיחמירו עליו חומרא זו בתוך זמנו • כיון דס"ס אינו
 יכול לאלול בהיתר גמור לאחר זמנו • אמנם מפרשי
 הרמב"ם ושאר אחרונים דעתם במ"ס הרמב"ם דחמץ
 הוי דשילמ' • כמו שביאר הר'ן צ"פ כ"ג בתחילת
 דבריו ז"ל • והוי דשילמ' שהוא מותר לאחר הפסח
 דקיי"ל כר"ס • ואע"פ דר"ס אסור לי' לאחר הפסח
 משום קנסא • מ"מ מודם הוא דע"י תערובת שרי •
 ונמלא שנתערבת זה דשילמ' הוא (אע"פ שהוא ז"ל
 חכך שם גם בספרו זו) • ולפ"ז ע"כ לומר שדעת
 הרמב"ם כדעת רש"י צ"פ כ"ג דהא דחמץ ע"י תערובת
 לאחר הפסח שרי • היינו דאפילו ביטול בפסח אינו
 צריך • וכ"כ הצ"י (צ"פ תמ"ז) להדיא שנראה לו
 שדעת הרמב"ם כדעת רש"י דאם איתא דס"ל דבעי
 ששים לא הוי שתיק מיני' עכ"ל • אבל לדעת העור
 (צ"פ תמ"ז) דהא דחמץ לאחר הפסח שרי •
 תערובת • היינו שאינו אסור במשהו אבל לעולם ביטול
 בששים צריך כמו כל איסור דעלמא • הדבר פשוט
 דליכא למימר דחמץ בפסח אינו בטל בס' • כיון שיש לו
 מתירין לאכלו לאחר הפסח בלא ביטול • דהא
 מדרבנן גם לאחר הפסח לא יאכלנו אלא ע"י
 ביטול בששים • ואין ראוי שיחמירו עליו חומרא
 זו בתוך זמנו • כיון דס"ס אינו אכיל בהיתר גמור
 לאחר זמנו אלא ע"י ביטול • ומאחר שהצ"י (צ"פ תמ"ז)
 סי' תמ"ז) פסק בפשיטות כדעת העור דלריך ששים •
 וכ"כ רמ"א ז"ל בהגהה שם • וכבר העלינו בעו"ה
 בתשובה אחרת שכן עיקר ודלא כאחרונים שהשיגו
 על העור בזה • א"כ פשוט הוא דחמץ בפסח לא
 הוי דשילמ' :

הלכך

אע"פ שהרמב"ם והר'ן ז"ל שכתבו דחמץ
 הוי דשילמ' דקו לפי דרכם • מ"מ לפי
 ההלכות פסקות שבידינו • העיקר כדעת התוס'
 והרמ"א וסיעתם • וכפסק הרמ"א ז"ל • דחמץ לא
 הוי דשילמ' • אלא שהחמירו חכמים שיאסר במשהו
 משום דלא צדילי אינשי מיני' • ודוקא בתוך הפסח
 דכרכת • אבל בע"פ אחר חלות שאינו אלא בלאו •
 הרי הוא ככל האיסורין שנתורה דבעלי בששים בלא •
 וברובא ביבש • בין צמינו ובין בשאינו צמינו וכסתומת
 לשון הצ"י (צ"פ סי' תמ"ז ס"ב) וכ"לע"ד להורות
 הלכה למעשה :

סימן ב

עמדין

שאלה

איסור שיש לו מתירין לאחר זמן כמו
 מוקצה ומדש שפול לתוך מינו של
 היתר שנקדירה • והולאו האיסור עד שלא נשאר
 בקדירה ממנו כלום • גם הי' בקדירה ששים כנגד
 כל האיסור • מהו דין שאר המאכל שנקדירה שהרי
 הרמ"א ז"ל (צ"פ סי' ק"ב) כתב דהא דדבר שיש לו
 מתירין אינו בטל • היינו דוקא אם האיסור צעין או
 שיש עדיין ממשות האיסור בתערובת אבל טעמו בטל •
 עכ"ל • והצ"ח והש"ך ז"ל התעלמו מאד בענין זה
 והעלו שאין חילוק בדשילמ' בין טעמו לממש ולעולם
 אינו בטל • ואנחנו לא נדע אל מי מקדושים נפנה :

תשובה רבת שנעה לה נפשינו העמל
 והגיעה להצין דברי חכמים שגורו
 על דשילמ' דאפילו בחלק לא בטל • ולא מלאנו טעם
 וכנס לחומרא זו • וזלתי מ"ש רש"י ז"ל בריש בינה
 ז"ל ואע"פ דמדלאורייתא חד בתרי בטלי • אחמור רבנן
 ז"ל ויש לו מתירין לאחר זמן לא יאכלנו באיסורא
 ע"י ביטול עכ"ל • ובתערובתו לא ידענו מאיזה צד
 יתכן דהא לומר שלא יאכלנו באיסור • ואיך יצדק לקרוא
 שם אכיל באיסור על אכלו ותערובת זה שנתבטל בו
 האיסור ביבש גמור • דחמץ התורה אין בין היתרו
 מחר להיתרו היום שום הפרש • ותדע שהרי באיסור
 שנתבטל ברוב לא מלאנו שיהא בו אפי' מדת חסידות
 לפרוש ממנו • ומהו א"כ האכילה באיסור אם יאכלנו
 ע"י ביטול • (וכבר בארנו דמ"ס הר"ן בנדריים שנטו
 חכמים בזה משום חומרא לדרי' דמצ"מ לא בטל •
 היינו אחר שהי' להם טעם וכנס להחמיר בדבר שלא
 יאכלנו באיסורא ע"י ביטול • אמנם בעיקר טעם זה
 עדיין דרכם נסתרה כי לא פורש מה ענין אכילה
 באיסורא יש כאן :

אולם

אחר העיון • מכאן אנו למדין דמסתבר
 להו לחכמים • דהא דגמרינן מאחרי רבים
 להטות דחד בתרי בטל ומותר לאכול התערובת •
 אע"פ דאכיל גוף האיסור וממשו • לא משום שהאיסור
 טלמו

דדש"למ אינו בעל דוקא כשהאיסור צטון
 או שיש ממשות ממנו בהערובת אבל טעמו בעל
 ואנחנו העלינו כס"ד (לעיל סי' ב') שהעיקר כדבריו
 ושלא נמצא לאחד מן הראשונים ז'ל שיתלוק בזה:
 והי' נראה לכאורה שהר"מא ענמו הביא דעת הר"ן
 ז'ל שחולק בכך - בדרכי משה כס"ו זה - שזה לשונו
 שם - כתב הר"ן בפ"ג (ז'ל בפ"ג כמו שיתבאר)
 דבר שיש לו מתירין דאוסר מינו בחלק אם נפל חתיכה
 שיש לה מתירין לרועב - אם חזר אותה רועב ונפלה
 לתוך רועב אחר - מקרי מין במינו - ואוסר עד חלק
 עכ"ל - ולפי"מ העור בח"ח (סי' תקי"ג) דדש"למ
 אינו אוסר אלא כשהאיסור צטון - אבל טעמי' בעל -
 אי"כ גם כאן הרועב אינו מקרי דש"למ - הואיל וטעם
 החתיכה עצמה בעל כ"ש הרועב: ותו נראה דלפי
 דברי הר"ן ז'ל דאף דבר שאין איסורו מחמת עצמו -
 אם יש לו מתירין אוסר בחלק - ומהר"א ז'ל לא
 כ"כ - שכתב על החתיכה שלא נמלחה שאסורה
 בנישול שנתערבה בחרות - בעילה - ולא הוי
 דש"למ כיון דשרי ללבו - דהא ללבו לא נאסר מעולם -
 אבל הר"ן פ' דכ"ה הוי דש"למ - וכ' שזהו דעת
 הר"ף: ועוד כ' מהר"א דחתיכה זו שלא נמלחה לא
 הוי איסורה מחמת עצמה - ולכן יש לה ציטול -
 עכ"ל: משמע בהדיא כשאין איסורו מחמת עצמו לא
 מקרי דש"למ - עוד כ' הר"ן וכו' - וכ' באו"ה דמי
 שגדר מין זה ונפל טעם לחביות גדולה אינה צטילה
 דהוי דש"למ - עכ"ל ד"מ:

הרי שנתחילת דבריו שפתי ברור מללו - דהר"ן
 ע"כ לית לי' סברת העור דטעמא בעל
 דש"למ - מדקאמר שהרועב שאין זה אלא טעמא
 אינה צטילה:

אמנם דברי הרב אלו צעמם לכאורה תמוהין
 מאוד - דבאמת סברת העור דטעמא בעל
 דש"למ - אינה סותרת כלל למ"ש הר"ן דהרועב אינה
 צטילה: שהרי דברי הר"ן אלו הם בסוף פ"ג (סי'
) דקד ש"א ע"ג בחלפסי דפום אמשטרם וזו"ל
 שהביא מתחילה דעת רש"ס ור"ת דלמ"ד דהר"ן
 לא צטול - רועב שקבלה טעם מחתיכת
 שלא הי' בה ששים כנגד האיסור - נעשית נבילה -
 ואם נפלה לתוך רועב הוי מין במינו ולא בעל -
 וכדפרכינן בגמ' (חולין ק"ח ב') חלב נבילה היא -
 כלומר שהחלב שקבלה טעם שר מחתיכה - נעשית
 נבילה - ואוסרת שאר החלב במשאו משום דהוי
 ט"מ - ואח"כ הביא דעת ר"י שחולק עליהם - וסבר
 דדוקא גבי בשר בחלב הוא דאמרינן הכי - שנייהם
 נעשים גוף איסור - שהרי אפי' אכל חלי זית בשר וחלי
 זית חלב לוקה - ולהכי החלב שנאסרה אוסרת כמו שאר
 גוף איסור - את מינה במשאו - אבל בשאר איסורין -
 כגון רועב זו שאין איסורה מגופה - אלא מטעם
 האיסור שנתערב בה - ה"ל לגבי שאר רועב כמין בשא"מ -
 שלא יפה כח הבן מכת האב - ואינה אלא כמו

למה לא תאסור גם את מינה במשאו - למ"ד מ"ב
 לא בעל כמו כל איסור מעצמו: ולפי דרכו זה שפיר
 קאמר: דה"ה לדין דש"למ - רועב שנאסרה צ"ע
 מדש"למ ונפלה לרועב אחרת - אע"ג דטעם האיסור
 עצמו - אפי' הי' מינו של רועב לא הי' אוסר במשאו -
 כדברי העור דטעמא בעל דש"למ - מ"מ הרועב
 שנאסרה מחמתו - ונעשית נבילה - עד שאפי'
 היה אפשר ליסחט ממנה טעם האיסור - מכל וכל -
 אפי' היא עומדת בחיבורה כשאר גוף איסור -
 שפיר אוסרת שאר הרועב במשאו משום שהוא
 מין במינו:

אלא שדרך זה של הר"ן דהוי מעיקרא הוא
 שהתוס' והר"מא והר"מ"ן והר"א"ש וכל
 הראשונים והאחרונים ז'ל הסכימו - וכן הלכה פסקה
 צדינו - שאין היתר נעשה גוף איסור לעולם -
 ואם נכחט מן החתיכה האיסור הנלוו לגמרי - חזר
 היתר להיתרו הראשון - בין בשאר איסורין ובין
 בצב"ח: וכמו שהוכיחו ז'ל מהא דפרכינן בפ"ג כ"ה
 (ק"ח ב') - אילימא לא ניטר כלל ולא כסה כלל מבלע
 בלע מפלע לא פליע - שלא אמרו חז"ל אלא במקום
 שהאיסור עצמו מתפשט עם היתר הנאסר - דאע"ג
 דעכשיו שנתערב הנאסר נתוסף עליו היתר - עד
 שהאיסור עצמו יכול להתבטל - מ"מ כל זמן שמשאו מן
 טעם האיסור עצמו מתפשט עם היתר הנאסר - עומד
 הנאסר באיסורו - וזריך ששים כנגד כולו - וזהו
 בצב"ח מדאורייתא - כיון דבשעה שקבלו טעם זה
 מזה - עשאו חבורם גוף אחד של איסור - ונקרא
 בשם צב"ח ללקות על כוית משניהם - אין השם הוא
 מסתלק - כל זמן שזה החיבור עומד אפי' בכל דהו -
 שאפי' נחמטש כבר אחד מהם כ"כ עד שאין שם ממנו
 אלא משאו - מ"מ כיון שצדין הן מחוברין בכל דהו -
 שמו עליו ואסור - ובשאר איסורין הוא מדרבנן משום
 גזירה אטו צב"ח - (והש"ך דחק עצמו מאד בסי'
 ק"ה ס"ק י"ו - וכבר דחו דבריו המ"י והפ"ח):
 זהו דרכן של כל הפוסקים ז'ל - וגם הרש"ס מכללם
 שכן אתה מוצא בהג"א בפכ"ה (בפיסקא המתחלת
 מהכא משמע) וז"ל - ולא תאסור חתיכה אחרת
 שאכלה - כיון שאין האיסור עצמה הולך שם - כדפי'
 רבינו שמואל עכ"ל - ר"ל שפליעת הנאסר תור להיות
 היתר - כיון שאין משאו איסור הולך עמו:

ומפני שדבר זה פשוט מאוד להר"מא ז'ל -
 דלהרש"ס נמי אילו הי' אפשר - לסחט
 מרועב זו שקבלה טעם מחתיכת איסור - את כל טעם
 האיסור לגמרי - היתה מותרת - שא"ל לה לאסור
 כלום מלד עצמוהו - אלא מפני שטעם האיסור
 מתפשט עמה - מסתבר לי' דאף הרש"ס לא קאמר
 שתאסור רועב זו את מינה במשאו - אלא משום
 דלמ"ד מ"ב לא בעל - האוסר עצמו דהיינו טעם
 האיסור שמתפשט עם הרועב - הי' ג"כ אוסר במשאו
 אלו הי' מ"ב עם הרועב - ולהכי הרועב שהוא

אוסרה ועושה אותה נבילה ע"י התפשטותו עמה -
 ג"כ אוסרת במשאו במינה - כאילו הכל גוף אחד
 שהוא מינה - וגזרו על כך משום גדר צב"ח - שנעשה
 הכל גוף אחד של איסור לענין זה מדאורייתא - שכל
 אחד אוסר במינו במשאו - אע"פ שא"ל לו לאסור
 כלום בלתי התפשטות השני עמו שהוא מבשא"מ -
 ואין זה אלא הרש"ס כל כך יפוי כח הבן מכת האב -
 שהרי האב נמי הי' אוסר במשאו אילו הי' מינו: אלא
 שהר"י חולק עליו בסברא זו וכבר דהאי נמי חשיב
 יפוי כח הבן מכת האב - כיון דהשתא עכ"פ אין האב
 יכול לאסור במשאו - מפני שאינו מינו הוא: אבל
 דדש"למ לדין - דאפי' במינו אינו אוסר במשאו
 אלא משאו דוקא - אבל טעמו בעל כדברי העור -
 אי"כ רועב זו שלא נאסרה מחמת משא - אלא מחמת
 טעם שקבלה מדש"למ - שאפי' אילו הי' האוסר
 עצמו דהיינו טעם האיסור שקבלה הרועב הראשונה -
 מ"מ עם הרועב השני שנתערבה בה עכשיו - נמי
 הי' בעל - כהא ג"כ הרש"ס מודה - דטענת הר"י
 שרירא וקיימת - שאין ראוי שיהא יפה כח הבן מכת
 האב - אם טעם האיסור שמתפשט עמה - אפי' אם
 הי' מ"ב לא הי' אוסר במשאו - כ"ש הרועב - שכל
 עיקרה אינה אוסר' אלא מפני טעם איסור זה
 שמתפשט עמה - שאינה אוסרת במשאו: וזהו שכ'
 הרב שדברי העור מכריעין שאין הלכה בדעת הר"ן -
 דאפי' אם נודה לו - דאף דבר שאין איסורו מחמת
 עצמו - אם יש לו מתירין אוסר במינו במשאו של איסור -
 הרש"ס - יכולנו לומר כן בדאיבה משאו של איסור -
 כגון יין של בעל או שאסר עליו בכד שנתערב רועב -
 שאם נפלה רועב זו לרועב אחרת שאוסרת במשאו -
 כיון שהאיסור עצמו שמתפשט עמה - אילו הי' גם
 הוא מ"ב נמי הי' אוסר במשאו - אבל לא ברועב
 שלא קבלה אלא טעם מחתיכת איסור ש"למ - שטעם
 איסור זה עצמו הי' בעל בששים - אפי' הי' מ"ב:
 זכן הרועב שאין איסורה אלא מפני התפשטות זה
 טעם עמה - שאינה אוסרת אפי' במינה אלא עד
 ששים כנגדה: (ואפשר להמליץ צד הר"ן ז'ל שהוא
 סובר דברועב שהוא דבר לת וללול - אין הפרש בין
 טעם שנפלע לתוכה מן החתיכה לשאר איסור לת
 שנתערב בה - שטעם החתיכה אינו אלא ציר הנפלע
 ממנה - ושיך בה נמי למימר עד שהאכלנו באיסורא -
 כמו ציין שאסר עליו בכד שסבי' ר"ו - דכיון
 שהאיסור אינו מובלע אלא מעורב אינו כאצוד בחוכה'
 וכיון שכן אלו הי' טעם החתיכה עצמה מינו של
 הרועב לא הי' בעל משום דש"למ):

שוב בא להכריע - דאפי' איבה משאו של
 איסור ש"למ שאינו מינה - ברועב זו -
 כגון יין של בעל וכיוצא בו שנתערב בה - וחזרה
 ונפלה לרועב אחרת - נמי בעלה הרועב בששים
 כנגדה - דבעיקר דבריו של הר"ן - שסבר דאף דבר
 שאין איסורו מחמת עצמו אוסר במינו במשאו אם הוא
 דש"למ 4 2 1

רועז או מוהל • דלמאי דקיי"ל כרצא דכל היכא
 דמיצמ לא בעל דתר שחא אוליין • האי לאו שיה
 בשמא עם הכשר הוא • דהאי מוהל או רועז מקרי
 והאי גשר מקרי (ומה שהניח הרש"א סם בל"ע הא
 דאמריין בפכ"ה דרועז עבה הוי מ'צמ עם גשר •
 יישב הדברים על ככון הפ"ח ז"ל ב"ד ס' ל"ה) •
 משא"כ עעם היוצא מחתיכה לחתיכה • שלא נקרא
 עליו שם צפני עלמו מעולם • שפיר הוי מ'צמ •
 דכשה"ב בחתיכה זו גשר קרו ל"ה אגב אביו • והשתא
 נמי גשר קרו ל"ה אגב החתיכה שנבלע בה • והכי
 מוכח מאותה סוגי' (בפ"ה ק' ה') דאוקי רב אמורא
 על"י ודרש חתיכה של כבילה שנתבשלה בין החתיכות
 כיון שנתן עעם בחתיכה חע"נג ואוסרת כל החתיכות
 כולן מפני שהן מינה • אלמא עעם היוצא מחתיכה
 לחתיכה מ'צמ קריין ל"ה • או כגון חתיכה גשר
 שנפל על"י חלב טהור שהוא מוקף או אסרו עליו
 גדר ומתה ונבלע בחתיכה • דהאי נמי מ'צמ
 מקרי כמו שהוכיח הרא"ב ז"ל (הביאו הר"ן בפ'
 בתרא דע"ז) • מהא דאמריין בפג"ה אכל חלב מן
 החי חייב משום חלב ומשום גשר מן החי • אלמא
 חלב גשר מקרי כלומר ששומן הגשר בכלל הגשר הוא •
 ונפלה חתיכה זו הנאסרת לתוך חתיכות אחרות •
 אם מכירה זורקה ושאר החתיכות מותרות אפי'
 נתבשלה עממן • כל שיש בהן זכרועב ששים
 כנגד כל החתיכה שנאסרה מדש"ל • דאע"פ
 שהאיסור עלמו מ'צמ הוא מ"מ כיון שאין כאן אלא
 פעמו הכל מותר דעממא בעל דש"ל • וכן אפי'
 אם אינו מכירה כגון שנימחה היעב ונבלל הכל כמו
 הערובת לח בלח • כיון שהאיסור עלמו אינו אלא
 פעמא דבעל דש"ל • החתיכה שנאסרה ממנו
 ונימחה אפי' שהיא ממש נמי בעילה • שאי אפשר
 לנאסר לאסור יותר ממה שהי' יכול לאסור אלו הי'
 כולו במהות האוסר • דלא יפה כח הבן מכת האב
 וכמו שגברנו בסי' שלפני זה • וכיון שיש ששים
 כנגדה בעילה • אכל אם אינה מכירה והיא עומדת
 בעין בין שאר החתיכות • שלריכה להחבטל כדון
 יבש ציב • אפילו היא חתיכה קטנה שאינה ראוי'
 להחבטל אינה בעילה והכל אסור • דכיון שיש
 בחתיכה זו עעם איסור ואם יאכלנה ע"י ציטול
 ירוש' באכילתו עעמו של האיסור • הויה כחתיכת
 איסור מעממה שיש לו מתירין שנתערבה • דלא
 בעיל • דער שיאכלנו באיסור ע"י ציטול יאכלנו
 בהיתר לאחר זמן • ואין זה דומה למ"ש הרמ"א ז"ל
 דדבר שאין איסורו מחמת עלמו בעל • דהתם עעם
 האיסור עלמו שנתערבת השני מבש"א הוא • אכל
 הכא עעם האיסור עלמו הא מ'צמ הוא • וע"כ לא
 קאמריין דעממא בעל בדש"ל אלא היכא שאחר
 הציטול אין העעם נרגש • דלא שייך ב"י למימר
 שלא יאכלנו באיסור שהרי אין כאן איסור כלל דהוי
 כאבוד • אכל הכא שהוא עעם עעם האיסור אחר

הציטול • ה"ה ככל חתיכת איסור מחמת עלמו •
 הא למה הוא דומה למ"ש הרש"א על כלי שנבלע
 מאיסור שנתערב בכלים של היתר הבלועים ממנו
 של האיסור • דאי לאו שרריך להוציא הוצאות על
 ההגעלה לא הי' בעל משום דהוי דש"ל • אפי' פ
 שאין בכלי אלא עעם האיסור ואין איסור הכלי
 מחמת עלמו • אלא כיון שאם יתבטל ויבטל בו
 יעטום עעם האיסור נתבטל • הוי כחתיכת
 איסור מעלמו כמו שנתבאר בסי' שלפני זה
 (ובסוף סי' ב') •
וכן אפי' אם מכירה זורקה וזורקה באופן שאין כאן
 אלא פליטתה אלא שנבלע מן האיסור שיל"מ
 יותר מכזית בכדי אכילת פרס נראה דהוי כאילו נפל
 כאן משום של איסור וכיון שהוא דש"ל לא בעיל •
 דכ"ה ממנו מקרי כדגריסין בפ' בתרא דע"ז
 (ס"ה ה') א"ר יוחנן כל שטעמו וממשו אסור ולוקין
 עליו והו כזית בכדי אכילת פרס •

סימן ה

לקדם חב"א הרבנים המא"ה חכמי
 ק"ק ליסא יע"א •

ה' עליהם יחיו •

בענין מראית אדום באהרונ

אחי ומורי רעי ומאורי • תמה אני • ההשתייה
 אחס לבת אש האהבה אלי אשר בלבותכם
 מעט ערכי • ואם הסתירה מבס עולם ענוותכם
 קולר השגתי • כי ירדתם אלי ממרום שבתכם לשמוע
 מה יעניכם רוח מניחתי • חכמי לב • האדע דבר
 ולא ידעתם כי על כן באתם צלל קובתי • מה אני
 ומה חיי כי תחזו את פריי • וכי תחמדו את מתקיי
 ואת תנובתי • ואם אמת נכון הדבר כי במספר
 הימים אשר נתן ד' את משכני בתוככם פקחתם עיני
 סכלותי מעט וחברתכם הנעימה הערתני משגתי •
 בכל זאת • החכמה מאין תמלא אתי להכריע בין דין
 לדין ולהגיש לפניכם את אשר העלתה מלודתי •
 אחי היקרים • דעו נאמנה כי כאז כן עתה לא ללמד
 ולהורות לכם • אך ללמוד ולשמוע מבס כל תלואי •
 אפס כי חוששני מחשבת אס אהדל משמור את המלוה
 אשר רק מרוב האהבה והענוה משולבות אשה אל
 אחותה ליותם עלי • לכן עתה באתי • הגני ככל
 חפצכם • אציעה לכם רוחי ביד ד' העושה עלי •
 ואתם בעובכם הגדול שטעו שמוע מלתי ואחותי •

אמרתם

עם הספר ע"י העמית האמתי הרב
 הגדול מוה"ר מ"ן הודיענו נא את
 דרכך באותן האתרוגים המזויין הרבה אללינו שיש בהן
 מראית

מראית אדום כדס טמא • שמירקותן מתפכות אל
 האדום • ופעמים רבות שהאדום מתפשט על פני רוב
 שעת האתרוג או על חוטמו • ורגילין כאן לפסלן
 כדון כל הפסולין משום שגוי מראה • והנה זה ימים
 נתעוררנו על הדבר • כי תפשו ולא מלאנו מי שפוסל
 מראית האדום באתרוג • ואדרבא תלמוד ערוך בירדנו
 במס' סוכה (ל"ה ב') אמר רבא האי אתרוגא
 דאיגליד כאיניא סומקא כשירה • ופיר' שי כאיניא
 סומקא תמרה אדומה ואף זה לאחר שנקלף נהפך
 לאדמומית כדרך כל הנקלפים צפירות עכ"ל • משמע
 להדיא שאין מראה האדום פוסל באתרוג • והטעם
 שאין האדום שגוי מראה לפסול כמו מראית הלבן
 והשחור • גראה שהוא מפני שמראית האתרוג עלמו
 מין אדום הוא שמראיתו נוטה לאדום • וראי' לזה
 מלשון הרא"ש שכתב אהך דאתרוגא דאיגליד וז"ל •
 זמירי שלא ניטל אלא מן הקליפה האדומה ולא ניטל
 מן הלבן עמה כלום דא"כ הי' חסר עכ"ל • הרי
 שקרא לקליפת האתרוג קליפה אדומה • ועוד ראי'
 ממה שכתב הרא"ש סם בצמוך • על צדיקת האתרוג
 לידע אם יש בו לחות עדיין או אם הוא יבש •
 וז"ל • מכיון שאמרו נקב שאין בו חסרון כשר • יכול
 להעביר בו מחט ובו חוט ואם יש לחות יראה בחוט •
 ואין ליתן בו סימן של יבשות הלובש שהוא • הלבנת
 פנים • לפי שהאתרוג אינו מלבן כשיבש אלא
 הוא מתאדס ופניו מתכרמות • לפיכך הסימן
 הנכון הוא בלחות עכ"ל • הרי שאפילו הוא
 מתאדס ומתכרס כשר כל זמן שנמלא בו לחות •
 אלמא שהאדום אינו שגוי מראה באתרוג • משום
 דמראה אתרוג הוא •

תשובה

לפי עניות דעתי • דבר ד' צפיתם
 אמת צעיקר דיון • שדבר ציבס כן
 הוא • שמראית האדום אינו פוסל באתרוג • אפס
 כי חוכך אני באותן הראיות שהביאו רמב"ם ובעטם
 הדבר שאמרתם • ובעניותי לא דרכיכם דרכי בזה •
 שמה שהביאו רמב"ם ראי' להכשיר האדום מהאי
 אתרוגא דאיגליד וכו' ואמרתם בעטם הדבר שאין
 האדום שגוי מראה באתרוג • מפני שמראה האתרוג
 עלמו מין אדום הוא שמראיתו נוטה לאדום •
 וראייתכם מהר"א ז"ל שקרא לקליפת האתרוג קליפה
 אדומה • גם מתיר המתאדס ומתכרס קודם
 יבשותו • אחר בקשת המחילה מצד תורתכם •
 לפי דעתי אין הגדון דומה לראי' • שאדמומית
 האתרוג הנקלף וכן אדמומיתו קודם יבשותו הוא
 אדום כרכומי • כמ"ש הרא"ש להדיא שהוא מתאדס
 זפניו מתכרמות • גם עיינו הרואות בכל הפירות
 הנקלפות שאין נהפכין לאדום ממש כדס אלא לאדום
 כרכומי • ודבר פשוט הוא שמראה הכרכום ומראה
 האתרוג מראה אחת הן • אפי' שהכרכום מתאדס
 קצת ומראה אתרוג הוא כביצה או כשעור (שקורין
 געל"ב) מ"מ תרוייהו עין ירוק הן במקורן •

וראי' לום מהא דאמריין בפ' אלו ערפות (מ"ב)
 לענין מראות הפוסלות בריאה • אמר רב
 סמא בר' רבא האי ריאה דדמיא ככשותא וכמוריקא
 וכגון ציטתא עריפס • ואלא ירוקא דכשירה היכי
 דמיא ככרתי • ופיר' שי ככשותא • ירוקא ולא כעשבים
 אלא כמראה כשותא או כמראה כרכום או כמראה
 ביצה • וכל אלה מין ירוק הן אלא שזה משונה
 מזה עכ"ל • אלמא דמראה הכרכום • ומראה ביצה
 שהיא מראית האתרוג • תרוייהו מין ירוק נינהו •
 משא"כ במראית האדום שנאתרוגים אלו שאנו לטין
 עליהם שהוא כמראה דס ממש • זו לא שמענו שהיא
 מראה אתרוג נוטה אל האדום האדום הזה •

ואדרבה

יש לי להביא ראי' ברורה • שאין
 למראה אתרוג שום נטייה אליו •
 מהא דתנן בפ' כל היד (י"ט) חמשה דמים עמאים
 באשה • האדום והשחור ובקרן כרכום (ואין זה
 כרכום דפ"א) וכמימי אדמה וכמוג • ב"ש אומרים
 אף כמימי תלתן וב"ס מעשרין • הירוק עקביא
 בן מהללאל מעמא וחכמים מעשרין • והעלו
 הראשונים ז"ל להלכה כב"ס וחכמים דמטריי כמימי
 תלתן והירוק • אלא שכתבו הואיל ואין אלו צקיאס
 במראות הדמים • כל דס הבא לפנינו מעמאין להו
 חוץ מן הלבן • והירוק שהוא כמראה האתרוג והשעור
 והזהב • וכן פסק העור (ב"ד ס' קפ"ה) • וכתב
 שם הב"י ז"ל • וא"ת מאחר שהם ז"ל פסקו להלכה
 כב"ס דמטריין כמימי תלתן • למה לא התירוס נמי
 בזמן הזה כמו שהתירו הלבן והירוק • ויש לומר כיון
 שהם נוטים למראה אדום ואין אלו צקיאין במראות
 מעמאין להו • ולא מעשרין אלא הלבן והירוק משום
 דלית להו שום נטיי' לאדמומית כלל עכ"ל • ואמריין
 נמשכו האחרונים ז"ל • הרי לפנינו דמראה אתרוג
 אינו נוטה לאדמומית כלל • דאי הוה לי' שום נטיי'
 אליו • הוה לן לעמא דס נידות הירוק באתרוג כי
 היכי דמעמאין כמימי תלתן • וכיון שכן נראה
 ברור • דמראית האדום דכ"ד הוי שגוי מראה לגבי
 מראית האתרוג •

הן

אמת שכל זמן שאין לנו ראי' ברורה מן התלמוד
 לפסול אתרוג שיש בו מראית אדום • אין
 עלינו לפסלו אפילו אם נתלע שהוא שגוי מראה לגבי
 אתרוג • ואין עלינו לשאול ומה בין זה להלבן והשחור •
 שהרי מתורת משה רבינו לא גמדנו אלא שנקח אתרוג
 הדר • ולא פירשה לנו תורה ענין ההדר • מה ואיך
 הוא הדרו של אתרוג ומסרה הדבר לחכמים • וכ"כ
 הר"ן ז"ל בר"פ לולב הגזול וז"ל • אבל הכתוב לא פרע
 בהדר כלום אלא אמר שתהא מלוה זו מהודרת ומסרה
 לחכמים עכ"ל • ויש לנו לומר שרבותינו צעלי
 המשנה והתלמוד ז"ל לא הקפידו על שגוי מראה
 מעולם אלא על ההדר ובלתי הדר • זכפי השערות
 ראו • שהלבן והשחור אינן מהודרין באתרוג הלכך
 פסלוהו בשגוי מראות אלו • אבל מראית האדום
 י ב 2 6 כיון

פיון שלל הזכירה לפסול ... ור"י שהיה נראה ...

אלא שיש לנו לכאורה לדון ... והוא מהא דאמרינן בפ' לולב ...

אך אחר העיון נלע"ד ... שמהותו מקום עלמו ...

ורו קשה ... הנך תנאי למה הזכירו השחור בשם ...

ועם זה יש לנו לחקור ... מה שר"י רבינו הרמ"מ ז"ל ...

אמנם אמתתן של דברים לענין ... שטיקת הדור של אחריו הוא ...

האחריו ... וכל שהוא כדרך גדילתו וכדרך שרגילין ...

והשתא היינו טעמא דנקט ... וזהו תנא דאירי ...

ומאחר שכן רב פפא ... נמי היינו טעמא דלא ...

והיינו נמי טעמא של הרב ... בעל ת"ה דהשכיר ...

ויש לברר עוד ... דנהא דתניא כושי כשר דומה ...

אבל הרי"ף והרמב"ם ז"ל פירשו ... הא דכושי ...

הא נמי ליתא ... דדומה לאדם כושי נמי כל עלמו ...

בללו של דבר ... חט"פ שמראה הירוק שקורין ...

ארי" ל"ב מברעסלא

סימן ו

בערלין להרב המאור הגדול ... מו"ה נז"ר

בדין פודר שעל הראש אי הוצי' בתפילין ... על דבר האנשים אשר קוולותם תלתלים ...

שנראה להרב פלוני דלדידן דק"ל כדעת הר"א ז"ל ... דתניא אסור בתפילין של ראש ...

תשובה

אין כדאי ששלת לי ... כד דעתי נועה שאבק זה אינו חוץ ...

וראיה ברורה לזה מצדדי כהנה דילפינן להו ... בזנחים (י"ט ה')

ועוד

ראי' מלוב ... שכל שאגרו דבר שאינו לא ... מינו ולא לנאותו חוץ מפילו בכל דהו ...

ועוד עדי שני חוקה יוכיחו - דהיאך ימלא המחזיק עדים שכוננו בלי הפסק כל השלש שנים רלוּפין שראוהו דר באותו בית - להעיד על חוקתו : שהרי על אותן הראיות שראוהו דר בו ולא כונו בשעת ראייתו להעיד - אין בעדותן כלום לדעת התוס' אלו :

ועוד אחר שאין לנו ראיה על כך מן הכתוב - דנימא גזרת הכתוב הוא דאין עדות אלא בנכוננו להעיד - ע"כ לריבין לתת עטם לדבר - דבלא נכוננו להעיד - אע"פ שהם חושבים שידעו הדבר בצרור - אפשר שנעלם מהם דבר מה מאמתת הענין שמעידים עליו - שלא השגיחו עליו - מפני שלא נתנו את לבם להעיד עליו - וא"כ קשה הא דאמרין בהגוזל בתרא (ק"ז ב') אחר רב אשי אין מסיח לפי תומו כשר אלא לעדות אשה בלבד - ופרכין עלי' ובדאורייתא לא והרי נחיל וכו' ואכתי בדאורייתא לא והא כי אתא וכו' : ומאי' ה"ד דמקשה שיחא מס'לת כשר בכל התורה - הא ודאי לא נתכון להעיד - שאלו נתכון בשעת מעשה להעיד לא היו תו מסיח לפי תומו (כדמוכח בשלח יבמות (ק"א ב') דפריך היכי משכחת דלא נתכון להעיד ולא להתיר ומשני במסיח לפי תומו) - וא"כ איכא למיחש ב' נמי שנעלם ממנו דבר מאמתת הענין כמו - שאר עדות דעלמא :

וממ"ש רש"י בכתובות (ט"א) אהא דאמרין התם וכו' מעשה שהי' מפני מה לא אסרוהו שכתב וז"ל מפני מה לא אסרוהו על דוד שהרי עדים הרבה ידעו - עכ"ל - משמע דדעתו דלא צעיק שיכוננו להעיד - דאל"כ מאי קושי' דלמא לא הי' שם אדם שנתכון בשעת מעשה להעיד על המלך : ולפי מה שפי' ר"ת הא דפריך בריש מילתא ולחוי וזו ממאן נקט כלומר ולהוי המוכר כעד אחר - ע"כ לומר דלא צעיק כונה להעיד - דאל"כ לא פריך מידי דאימא לא נתכון המוכר להעיד : וכאלה רבות יש ראיות ברורות תקצר היריעה מהכילם - שהעיקר כדעת הרמ"בם והעור דלא צעיק שיכוננו להעיד - ושלח כדעת הת"י :

וקרוב אולי לומר - דהא דאמר אביי דאי צעיק אמר לא נתכונתי לעדות - ה"פ לא נתכונתי על גופו של עדות - כלומר אע"פ שראיתי או שמעתי הדבר - לא פניתי את לבי בהשגחה וכונה הראוי' לדעת הדבר על צוריו - ובשביל כך לא ידעתי בעת להעיד עדות נאמנה - ומה שאמרתי לא ידעתי אמת הוא - כי מתחילה היתה היריעה שלא בהשגחה כלל - וכו' מלשון הרמב"ם והעור שכתבו הואיל וראה הדבר וכו' עדותו וכו' : ואולי גם רש"י ז"ל במ"ש לא נתכונתי להיות עד - רצונו לומר לא כוננתי דעתי על גוף הדבר עד שאוכל להיות עד (ומתיישב בזה מאי דתמיהא לי טובא - אפירש"י בפ' שבעת העדות ל"ז ב"ה הויר וז"ל וגבי שה"ע וכו' דמי יודע שהם

יודעים לו עדות וכו' - מסוגיא זו דאשכחן בהדיא אמרו לו שנים יודע אתם בעדות) : ועל דרך זה אפשר לפרש על כך הדומק הגדול גם דברי הת"י - אבל אם דברי התוס' אלו פירושו כסתמן - דצריהם פורחין באויר ואין להם על מה שיסמכו - הגלע"ג כתבתי - ובכן יתענג על רב שלום לעולמים - השם יאריך לו ימים - כחפץ אהבנו באמת ובתמים : ארי' ליב ברעסלא

סימן י"א

ווינא

להרבני המופלג מוה' משה עמרין

שאלה

מי שאחז את האתרוג בעוקצו בשעת צרכה ונטילה ובגוף האתרוג לא נגע כלל :

תשובה

מי יתן והודיעני מעכ"ת טעמו של זה התכס שפסק דלא יא' : דלדידי פשיעא מילתא דינא - דלא גרע מדרך סודר ועשה ממנו כמו בית יד ללולב דקיי"ל דכשר משום דלקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה כדאי' בפ' לולב הגזול (ל"ז א') ובש"ע א"ח (ס' תר"א) - וכו' הכא שהעוקץ בגוף האתרוג הוא שאם ניטל העוקץ חשיב חסר ופסול - וכן לענין עומאה יד פרי כפרי בדאי' בריש עוקצין - אין ספק שהלקיחה על ידו שמה לקיחה ויא' - אלא דלכתחילה אין לעשות כן שמה ינתק העוקץ קודם שיא' בו חובת נטילה - גם א"א לעשות הנענועים כדון :

סימן יב

ועל

האשה שנושאת ספוג באונה לשאוב הוזהמא - ששכתה לטול הספוג בעת נטילתה :

תשובה

לא ידעתי בזה הלכה ברורה - שהי' נראה לכאורה שמתרת לעבול עם הספוג ואינו חונץ משום דמתחלה - וכדאי' במס' פרה (פ"ו מסנה ג') אם הי' ספוג המים שנתכוו פסולין - כיצד יעשה זולף עד שהוא מגיע לספוג - ומוכח ביומא (כ"ה א') : דהיינו טעמא דכיון דמתחלה לא חייץ : אלא שיש לחלק ולומר דשאי ספוג - שחך האון שדחק למקום לר קת - ובכה"ג אפשר שאין המים יוצאין מכל עבריו וחייץ : ואולי היתה עממה שבאון סותמת החללים שבספוג - דא"עג דללישנא בתרא (ביומא ס) דם נמי קליש הוא ועובר דרך הספוג כמו מים - ליתא זו אפשר שהיא עבה ונעדרת הנזילה יותר מדם עד שסותמת חלליו באופן

באופן שהוא חונץ : ואע"ג דלענין חליצה בעצילה צעיקן שיחא מהודק ולא רפוי - האי נמי אפשר שמתהדק היעב בתוך האון - לכן נלע"ג שמתבול שנית בלא צרכה - ומפני שמכ"ת אץ להשיב מיד על שתי שאלות אלה כתבתי זאת במהירות רב : אמנם על השלישית אשיב בשבוע הבאה בצרות ד' - כי לא יתנוני היום המון הדברים המערידים אשר כביצ שמו עלי לשום לב להלכה עמוקה כו' - ושלו' - הכ"ד ד"ש וטובתו :

ארי' ליב מברעסלא

סימן יג

ליסא

להרב המופלג מוה"ר הר"ר נר"ו

שאלה

קשיא לי טובא בלשון העור י"ד סי' רע"א שכ' וז"ל תשובה לגאון

לענין עיבוד לשמה וכו' מיהו אחס שאין במקומכם מי שעושה גוילין ולא דק פי' קלף - אם יש במקומכם ס'ת כהוגן השמרו וקראו בו בציבור ואם לאו אל תשנינו קריאת הציבור עכ"ל - דהיאך כתב העור על דק שפירושו קלף - הא בתשובת הגאון בספר העתים שהניח הראש בסוף הלכות ס'ת מזואר - שמר רב משה גאון הוא דהוי קרי להדק קלף - וכולם השיגו עליו דלאו קלף ניהו אלא חיפה שמי' - דמליח ולא קמח ולא עפין דגרע מדיפתרא ופסול :

תשובה

הן אמת שגם בעל הדרישה ז"ל הוקשה בזה : ודחק עלמו דמ"ש העור דדק פי' קלף ר"ל שר"מ גאון פירשו כך ולא שהוא ג"כ ס"ל הכי - ודבריו תמוהים דא"כ מאי אריא שאין במקומם מי שעושה דק אפי' הי' שם מי שעושה אותו נמי דינא הכי - דהא לדעת הגאונים פסול הוא דגרע מדיפתרא :

אבל

לדעתי לשון העור לודק כפשוטו דדק פי' קלף : שהדבר ידוע שהעור שלא נתקן ונגרד אלא במקום השיער ולא במקום שהוא דבוק לבשר נקרא בלשון תנאים גויל - והעור שנחלק לשנים בעצמו - נקרא החלק החיצון שכלפי השיער קלף - והחלק הפנימי שכלפי הבשר נקרא דוכסועוס - וזה מזואר בהרא"ש ובע"ד שם : אמנם שתי שמות אלו קלף ודוכסועוס אינם מלשון המקרא אלא לשון התנאים - ולא נמצא להם שרש בלשון עברי - ונראה שקראו להחיצון קלף על שנקלף מעל החלק הפנימי שכלפי הבשר - ככל קליפה הנקלפת ממה שתחתיה - ולהחלק הפנימי קראו דוכסועוס כמ"ש התוס' והרא"ש שהוא בלשון יון מקום הבשר - אבל

בלשון המקרא שם אחד להם - ודק שמש - על שם דקותם וקלישותם כמו או גבן או דק (ויקרא כ"א) - או הנוטה כדק שמים (ישעי' מ') שענינם קרום - ולפיכך יפה כתב העור שהדק שדיבר בו הגאון - פירושו קלף כלומר שהוא הנקרא בלשון תנאים קלף אבל עיקר שמו העברי דק שמו - שלא קראוהו חכמים כן אלא להבדיל צינו וצין הדוכסועוס - שגם הוא דק שמו בלשון עברי :

אמנם

הגאון ז"ל כך השיב להם - שמורו ר"מ גאון הי' סבור דאפי' לא נעבד הדק כ"א ע"י מליח - היינו הקלף שאמרנו חכמים לכתוב עליו סת"ומ' וע"ז השיגוהו דהאי לאו קלף ניהו אלא חיפה שמי' - דהקלף שהזכירו חכמים לכתוב עליו ספרים הפילין ומזוזות היינו בשנעבד הדק ע"י מלח וקמח ועפלים - אבל לזה שאינו מעובד אלא ע"י מלח לחוד לא קראו קלף מעולם - אלא חיפה דגרע מדיפתרא ופסול - ועוד הי' סבור ר"מ גאון דהא דצעיקן עבוד לשמה אינו אלא למנוח מן המזבח והשיגוהו גם על זה - באופן שאותו הדק שיש לבס פסול מפני טעמי - דהא שאינו קלף אלא חיפה - ועוד דאפי' אי הוה קלף מעובד שפיר במלח וקמח ועפלים - פסול משום שלא נעבד לשמה - אלא מיהו אחס שאין במקומכם מי שעושה גוילין ולא דק - כלומר שאין במקומכם עבדן שעושה מן העורות גוילין או דק שיעבד לבס לשמה גויל - או דק במלח וקמח ועפלים לשיח' קלף בתקונו - לכן אם יש במקומכם ס'ת השמרו וקראו בה בציבור ואם לאו אל תשנינו קריאת התורה בציבור משום עת לעשות לר' וכו' - זהו הגלע"ג - השם יאר עינינו במאור תורתו - כעמיתת מתענג באהבתו :

ארי' ליב מברעסלא

סימן יד

ליסא

להמא"הג הרב מוה"ר מאיר ווייל י"ץ

בענין עדות ע"פי סימני המצרים

על

אודות הדו"ר שבין יורשי ראובן שיש להם עדי אבות על קרקע אחת שמעידים שהיתה קרקע זו של אביהם - ליורשי שמעון שאין להם אלא עדי חוקה על שתי שנים - אבל מציאים ראוי' מתוך שער מכירה שביד לוי שמכר איש אחד בשכונתם קרקע אחת ללוי סמוך לקרקע זו שהחזיקו בה הם שתי שנים - וכתוב בו בסימני המצרים - המצר המזרחי קרקע שייך לשמעון בן יעקב - ונחלקו בו חכמי העיר - מהם אומרים דאין עדות סימני המצרים עדות שהיא

וב'ש' לפמ"ש הרשב"א ז"ל בחדושי אהיה דעשה
 סימן לאחד וכו' דאעורר קאי . שהעורר
 מבר שדה שלו לאחר ועשה שדה זו סימן על שם
 המחזיק ע"ש . אין הסברה נותנת כלל שאפי' אם
 יביא אח"כ עדי גזילה ויחזק זה לגזלן על שדה זו
 שיאבד זכותו . דמאי ה"ל למיעבד . אם הוא ה"י
 כ"כ צריך למעוה עד שהוצרך למכור את שדהו .
 והי' א"כ צריך לכתוב ללווקת המצרים . ולכתוב זה
 המזל על שמו לא ה"י יכול . דחברך חבוב אית לי'
 ויגיע הדבר עד הגזלן שמחזיק עמו לבעלים על שדה
 זו וממעי לי' לשחור . א"כ על כרחו ה"י מוכרח
 לכתוב המזל על שם הגזלן . ולא חסא אמתלא זו
 גרוע מהאמתלא שאמרו שם גבי לא שנו אלא לאחר
 אבל לעצמו וכו' . ואף לפיר"ש שם דאירי שהמחזיק
 מבר לאחר העורר חסא בעד . אינו מוכרח שיאבד זה
 זכותו אף אם יביא עדי גזילה . דמאי העורר למימר
 מאי הוה לי למיעבד כשתבע ממני שאתחום בעד .
ובן משמע לי מלשון הרמ"בם הביאו ה"י
 (ג"ש ס' קמ"ו) וז"ל ראובן שמכר שדה לשמעון
 והי' לו מעדי השטר ובה לוי לערער על השדה
 ולטעון שראובן גזל אותה ממנו אין שומעין לו . ואין
 משגיחין על ראיות שיביא על שדה זו והרי אבד
 כל זכותו עכ"ל . משמע שהמערער עושן כן שראובן
 גזל אותה ממנו אבל עדים אין לו . לכך אין שומעין
 לו ואין משגיחין על ראיותיו שיביא על אותו שדה
 שהיא שלו . שאף אם יביא עדי אבות או עדי קטין או
 שער לראי' שדה זו שלו היא . והלא לא החזיק בה
 ג' שנים כד"ן . או שיש עדי מחאה וכדומה לאלו
 הראיות אין משגיחין עליהם : ומה שסיים הרמ"בם
 והרי אבד כל זכותו . ר"ל כל זכות שיש לו
 ע"פ ראיותיו בגוף השדה . והשמיענו בזה שאע"פ
 שאינו מערער על גוף כל השדה שהיא שלו לבדו
 לגמרי . אלא שמברר בראיותיו שיש לו בה אזה זכות .
 בגן למיטען זי' פירא ולמיקס חיותא וכיוצא באלו .
 או שיש לו קצת שותפות בחלק מועט מן השדה . וה"א
 כיון שטיקת השדה של המחזיק לא תהוי חתימת
 העורר בעד כהודאה כלל . דנימא דמשה"ל לא הקפיד
 מלכתוב השדה על שם המחזיק . כיון שהמחזיק
 הוא טיקר בעל השדה . קמ"ל דאפי' אבד כל זכותו
 משום דחתימתו בעד הוי כהודאה . שאין לו עוד
 שום זכות בו כלל .
הארכתי קצת בביאור דברי הרמ"בם מפני
 שראיתי לבעל ת"ע ז"ל שהביא ראי'
 מלשון הרמ"בם מדכחז כל זכותו . שדעת הרמ"בם
 כדעת הריע"בא דאפילו הביא עדי גזילה לא מהי'
 ולפי דעתי . הפך הדברים . דלשון הרמ"בם משמע
 דוקא לטענתו שטען שזה גולה ממנו אין שומעין .
 אבל אם הביא עדי גזילה שומעין לו : ותו דמלת
 ראי' לחוד ומלת זכות לחוד . ואין לשון זכות נושא
 כלל על הנחת עדים :

ובן מוכח להדיא דעת העורר שכ' (ג"ש ס' קמ"ו)
 וז"ל והמערער חתום וכו' אלא שטען שפלוני
 גולה ממנו אבד זכותו . שאלו ה"י אמת לא ה"י לו
 לחתום על שטר מכירה עכ"ל . הרי להדיא דה"ע
 דאבד זכותו . משום שאינו מחזיקין בענתו שהיא
 שקר . אבל אלו הביא עדים המחמטים ענתו שזה
 גולה ממנו לא אבד זכותו . דלא שייך לומר שאלו
 ה"י אמת לא ה"י לו לחתום . שהרי העדים לפנינו
 שהוא אמת .
סוף דבר העיקר לענ"ד דלאו מדין מחילה
 אבד העורר זכותו . שכן אמת צריך
 לומר לדעת הריע"בא דאף אם הביא עדי גזילה
 מדחתם בעד הרי מחל לו . אלא מדין הודאה הוא
 דאמתינ עלי' . דמתשביחן חתימתו בעד כאלו הודה לו
 שהשדה שלו . ולפיכך אפי' שהמחזיק לא החזיק בה
 עדיין ג"ש . והעורר יש לו כל הזכויות שבעולם על שדה
 זו . כיון שהודה שהוא שלו אבד זכותו . אבל אם
 הביא עדים שגולה ממנו והחזק זה לגזלן על שדה זו
 לא הפסיד בהודאתו כלום . דמאי אמר אי לאו דאודי
 לי' הוי ממעי וכו' .
ואולי גם הריע"בא שהביא ה"י בשמו דאפילו הביא
 העורר עדי גזילה אבד זכותו . אין כוונתו
 שהביא עדים שהמחזיק הזה גולה ממנו . דאיהו כמי
 מודה בזה דלא אבד זכותו . דמאי למיעטן אי לאו
 דאודי לי' הוי ממעי וכו' . כיון שהחזיקו בגזלן על
 אותה שדה . אלא כוונתו שהביא עדים שזו השדה
 יצאה בגזל מתחת ידו . שאבות אבותיו של המחזיק
 או זה שמכר לו השדה גזלו השדה ממנו . באופן
 שהמחזיק עצמו אינו מוחזק גזלן על אותו שדה
 כלל . ובהא שפיר הוי חתימת העורר בעד הודאה
 שיאבד זכותו . כיון דמחזיק שהודה לו לא מצי למימר
 אי לאו דאודי לי' הוה ממעי וכו' . דהא איהו לאו
 גזלן הוא . ותו לא מירי :

סימן טו

עוד לו

ומרי עסקך בסוגי' דמהו להעלות משערות
 ליוחסין (כתובות ד' ד' ב') . אזכיר
 לכבוד תורחך מה שהוקשה לי זה ימים רבים לפ"מ
 שהביאו הרמ"ב"ן (בס' המלות סוף עיקר ב') . וכל
 הפוסקים ראשונים ואחרונים . שדעת הרמ"בם
 דמדאורייתא אין דנין על שום עדות שבשטר מדכתיב
 על פי שנים עדים מפייהם ולא מפי כתבם . אלא
 שתקנו חכמים לחתוך דיני ממונות ע"פ עדות שבשטר
 משום דלא תנעול דלת וכו' ובגיטין מפני תקנת
 עגונות (עיי' בפ"א מהל' עדות ובח"מ ס' כ"ח) .
 מה יענה הרמ"בם וסיעתו ז"ל כהיה דכתובות
 דאזכיר

דאזכיר להו מהו להעלות משערות ליוחסין . ואי
 חמת דמדאורייתא אין שום עדות שבשטר . מאי
 ס"ד להעלותו ע"פ עדות שבשטר שאינו עדות
 מדאורייתא . ליוחסין שיטבד עבודה בנ"מ ויאלל
 בקדשים ויכנס לשמש לפני ולפנים אם יעשה כ"ג .
 וכבר ראינו שהחמירו בה עובא שצריך בדיקה עד
 המוצת או עד הסגדרין כמבואר בפ' עשרה יוחסין :
 והנה הרמ"בם ז"ל עצמו כ' (בפ"ך מהל' איסורי ביאה
 דין ט') וז"ל אין מעלין משערות לכהונה וכו' שמה לא
 העידו אלא על המלוה דל"א לענין יחוס וכו' עכ"ל .
 הרי שתלה הטעם בשמה לא העידו אלא על
 המלוה . ולא קאמר בפשיטות דנתי דהעידו גם
 על היחוס . הא אין דנין על עדותם שבשטר
 באיסורי תורה .
ותו קשי' לי עליהם מהא דאמרינן בריש פ' גט
 פשוט . רמי בר יוחנן אמר מהבא ע"פ
 שנים עדים או ע"פ שלשה וכו' שנים לפשוט ושלשה
 למקושר ופריך והני להכי הוא דאמי וכו' . ולפ"ד
 בפשיטות ה"ל למיפך היאך ס"ד דהך קרא בשערות
 איירי . הא מהך קרא גופי' מייחין דאין דנין ע"פ
 עדות שבשטר .
ולכאורה הוקשה לי עוד מהא דאמרינן בפ' .
 כל הכשעין (מ"ה ב') מאי מעליותא
 א"כ שבועות שומרין דכתב רחמנא היבא משכחת לה
 מתוך שיכול לומר וכו' ומסיק דאפקיד לי' בשערא .
 והא תתם אשבועת שומרין שכתבה תורה דיינינן .
 ומאי מטי דאפקיד לי' בשערא . הא מדאורייתא אין
 דנין על שום עדות שבשטר .
אלא דבזה י"ל דהא דס"ל להרמ"בם ז"ל
 דמדאורייתא אין דנין על עדות שבשטר .
 היינו לענין דמאי הכתב לעטון לא היו דברים
 מעולם . שאין העדים נאמנין כל זמן שלא העידו
 בפיהם . אבל אי חיתבהו לסהדי קמן ומעידים
 בפיהם על עדותן שבשטר זה . באופן שאינו יכול
 לעטון להד"מ אלא שהוא עושן החזרתו לך . בזה
 שפיר מוטיל השטר מדאורייתא . דיכול הלה לומר
 א"כ שערך בידי מאי בעי . דחוקה דאורייתא הוא .
 שאין אדם מחזיר פקדון ומניח ביד המפקיד כתוב
 וחתום שהפקדון עדיין אצלו . ויהי' א"כ פי' המחרץ
 לעולם כדמשנינן מטיקרא דאפקיד לי' בעדים
 ודקאמרת מתוך שיכול לומר החזרתו וכו' דאפקיד
 לי' נמי בשערא . והשתא דאיתנהו לתרווייהו העדים
 והשטר . קמבעלי עדים טענת להד"מ . והשטר
 מבעל טענת החזרתו .
ויש לומר עוד והוא יותר נכון דהא דס"ל
 להרמ"בם דאין דנין על עדות שבשטר ויכול
 הנתבע לעטון להד"מ . הני מילי כדעתינ הכי
 ואמר להד"מ . גזירת הכתוב הוא שאין עדות שבשטר
 מוטיל כיון שאינו מפייהם . אבל מ"מ טענה גרוע היא
 להכחיש שני עדים חתומים . ואין עושין ממנה מגו

לומר שהוא נאמן כמה שטוען לאנסה במינו דאי צעי
 מני עטן להד"מ נגד העדים שבשטר . דלא יתיחא
 למיעטן טענה גרועה זו . להכי מוקי לה דאפקיד
 בשערא דליכא תו שום מינו : זהו ה"ל ציטוט קושי'
 זו . אבל השתים הראשונות קשיין לי עובא :
ולענ"ד מ"ש הלחם משנה בפ"א מהל' עדות
 בכוונת הרמ"בם דמ"ש אפי' שאין
 העדים קיימין ר"ל שכבר מתו . הם דברים נכונים
 ואמתיים :

סימן יו

עוד לו

וענין המחמר הנפלא הנמאץ בסוף מס' סופרים
 שזה לשונו : האדם הגדול בענינים זה
 אברהם אבינו . שהי' גבוה קומתו כנגד שבעים
 וארבעה אנשים ואכילתו ושתייתו כד' כנגד שבעים
 וארבעה אנשים . וכוונתו : מה עשה נפול י"ז בני
 קטורה ובה לכה כדך של ברזל והכניסו לחובה .
 והשמש מעולם לא נכנס לחובה מפני שהי' גבוה
 הרבה . ומכר להן דיוסקרין של אבנים עובות ומרגליות
 ומשתמשין לעתיד לבא בשעתיד הק"בה להחפיר חמה
 ולבנה בדכתיב וחפרה הלבנה ובושה החמה . שמהן
 עתידין לשמש ע"כ .
תחילת הדרוש פשוט בעיני שרמו לאותן
 ע"ר אנשים שנאמרו בחזרה (בסוף
 פרשת משפטים) . דכתיב ואל משה אמר עלה אל'
 אתה ואהרן נבד ואביהו ושבעים מוקי ישראל .
 ובסוף הפרשה ועל משה וכו' : יאמר שהי' א"א ע"ה
 גדול כנגדם במעלה בענין התקשרות הנפש בעליונית
 ודבקותה ב' . והי' לו משפט הכבואה שיעור רב
 כנגדם . וכוונתו גדול בהשגה כמוהם . ויחס הדבקות
 לגובה קומתו . כאלו יאמר שהי' נבד ארצה וראשו
 מגיע השמימה : והאכילה והשתיה הוא כנוי אל המזון
 הנבואי לנפש . ר"ל ההשפעה עלי' . וכן כתוב
 (בפ' משפטים סס) ויחזו את האלדיה ויאכלו וישתו .
 ואל חתמה ששקלו בעל המחמר . במעלת הנבואה גם
 כנגד מרע"ה . והכתוב מכריז ואומר ולא קם נביא
 עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים .
 כי לא הגיע מרע"ה למדרגה זו עד אחרי היותו בהר
 ארבעים יום וארבעים לילה . ובדעתו מן ההר אחר
 מעשה העגל נאמר (בפ' כי תשא) ודבר ה' אל משה
 פנים אל פנים כאשר ידבר איש את רעהו . אבל בעת
 עליית הע"ר אנשים שהי' אחר מתן תורה מיד : עדיין
 לא הי' מרע"ה במדרגה זו :
אמנם בני קטורה הכניסו בעיון הטבע שהוא
 חכמה חלונית . ולשון רז"ל שם עומאה
 מסר להם : וכתב בס' שערי אורה וז"ל דע כי
 י ב 2 יו קמח

הכמה היולגית ונקרא חכמת בני קדם . היא החכמה שנתן אברהם לבני הפילגשים עבד'ל . והוא מס' הוהד' פ' ויימי . : ודמה אותה בעל המאמר לכרך של ברזל . לומר שאין בה הכנה אל המזון הנבואי . כמו שאין בברזל הכנה אל המזון הגשמי כדכתיב (צפ' בחקתי) ונתתי את שמיכה בברזל . וכן (צפ' כי תבוא) והארץ אשר תחטף ברזל : אבל גבוה היא שאין אמונת עבודת השמש או שאר כוכב ומזל נכנס בתוך עיונה : ומסר להם עוד אבנים עובדות ומרגליות והם ניומוסים וחכמות מופתיות שבהן ישתמשו בהחפז חמה ולבנה . ר'ל בהבעל עבודת כוכבים ומזלות . והנה רוב האומות שבתמינו משתמשין בהן . כדכתיב והפרה הלבנה ונושע החמה כי מלך ה' נבאות בהר ליון ובירושלים : ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים . כנפש אהבהך כלב ונפש :

ארי' ל"ב ברעמלא

סימן יז

עוד לו

בענין מתנה על מה שכתוב בתורה

את אשר נפלאה היא בעיניו בהא דאמרין במס' ביצה (ד' א') בעא מיני ר'ל מרי' האומר הרי עלי תודה ולא ידי חגיגה הריני נזיר ואגלה ממונות מעשר שני מהו . א"ל נזיר ואינו יולא נזיר ואינו מגלה : וכתבו התוס' ו'ל דוקא דקאמר הכי . אבל אם אמר איפכא ע"מ שאלא משום חגיגה הרי עלי תודה לא' וכן בניזיר . עכ"ל : וביאר דברייהם המשנה למלך (צפ' מהק'פ) דאם אמר איפכא כיון שהקדים על מנת ימהני והוי נזיר ומגלה : ותמה מר מה שכתוב בתורה להביא תובתו מן המעשר . והא קי"ל כל המתנה על מה שכתוב בתורה התנאי בעל והמעשה קיים אפי' הקדים התנאי . ואפי' בתנאי נזירו' כן הוא . דהתנאי בעל והנזירות קיים כמ"ס התוס' להדיא בכתובות (נ"ו א') וראוי א"כ דבין שהקדים התנאי ובין שהקדים הנזיר י"ה לעולם נזיר ואינו מגלה :

תשובה רואה אני דברי התוס' עוצים ונכחים וכמו שביארם המ"ל : דאם הקדים ע"מ מהני : אך התולדה שהוליא שם הרב ז"ל מדברייהם . אינה נכונה לענ"ד . וכמו שיתבאר לפנינו בס"ד :

הנה אמת נכון הדבר שלפי הנחת רמ"ב וכפי העולה על רוח בינתו שיש כאן מעמ"ש . ודאי קושיתו חוקה מאוד . ובאמת מלאתי לו חנר בסברא זו . שם שיטה מקובצת למהרב"א על מס' ביצה שכ' ו'ל אע"ג דפריש' י"מ שאמר על מנת שאלא דה"ל

מיהת הוה נזיר ואינו מגלה . ולא קשי' לי' אלא אמה שכתבו חז"ל איפכא לא ולפי שנתם בכתובות דוקא . יותר ה"ל להקשות כן על הראב"ד והרמ"בן שפירשו דהא דאמרין הכא דאינו יולא ואינו מגלה . היינו משום שלא אמר לשון תנאי אלא ואלא ואגלה שלא תלה נדרו בזה . אבל אלו אמר ע"מ יולא ומגלה . דאפי' לא הקדים ע"מ ס"ל דתנאי מעליה הוא ומהני . ואמאי הא מעמ"ש הוא : ועוד דאשמעתין גופה קא קשי' מאי מספקא לי' לר"ל . וכי לא ידע משנה שלמה דכל המתנה עמ"ש תנאו בעל :

אבל אני אומר שסברת הי"מ זו אמרה מי שאמרה אין לה שום שורש ויסוד כלל . ודברי הראשונים ז"ל דברי אלהים חיים : דאע"ג דקושטא הוא דהא דקיי"ל כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין מדאורייתא הוא . וילפינן לה מקראי בוצחים (ג' א') ובחגיגה (ת') . מ"מ בהקד תרי בני דשמעתין לא התנה זה כלום על דבר שמאלנו בתורה מניעה או מלוא סיפך תנאו . ואי לאו שהקדים הנזיר ונתחייב . דשוב אין תנאי מועיל אפילו אינו מעמ"ש לפי'רשי . או שלא אמר ע"מ לתלות הנזיר בזה להראב"ד . לא הי' כאן מתנה על מה שכתוב בתורה מעולם :

נחזי אנן בצבא ראשונה האומר הרי עלי תודה ולא ידי חגיגה . מאין לנו רגלים מן התורה שאין האדם יולא ידי חגיגה בשמקריב חגיגתו לשם תודה . הרי לא באה לנו על החגיגה אלא מלוא סתומה (צפ' משפטים) שלש רגלים תחוג כו' . אבל אופן הקרבנה לא נתפרש בתורה . אלא שאמר שקבלנו שהחגיגה עיקרה ששהא נאכלת לכבוד התג כדחגי' במס' חגיגה (ז' א') וזין הוא באמרה ויגיה להדיע פי' למאכל הדיע ונאמרה ראי' לגבוה וכו' . ותנן נמי שם (ח' ב') מי שיז לו אוכלין מרובין וכו' . ע"ז נאמר וכו' . ידענו מזה דלהקריבה עולה אי אפשר שהעולה אינה נאכלת . ולהקריבה תעלה ואשם א"ל אע"פ שנאכלין שהרי אינה באה על תמא וגם אינה נאכלת אלא לכהנים . וע"כ אינה קריבה אלא שלמים : וכיון שהתודה גם היא אחת ממיני השלמים . אלא שהשלמים הבאים בלי שום סיבה רק בנדר ונדבה מכל אדם ובכל זמן ואין עמהן לחם . הם הנקראים סתם שלמים . ואותן שאינן באים אלא ממי שקרה לו דבר מהדברים שהוא צריך להודות עליהם . ונדבה נפשו להביא קרבן עם הודאתו . הוא הנקרא קרבן תודה והוא בא עם מ' תלות . וזו אינה באה בחג המזות מפני החמץ שנחלות : ועל שניהם אמר הכתוב וזאת תורת זנה השלמים אם על תודה יקריבנו וכו' . ואם על נדר ונדבה קרבנו : וכן מבואר בדברי הרמ"ב (צפ' מהלכות מע"סק) : א"כ הדעת נותנת כיון דמלכות החגי' היא גם בחג שמלות שאין מביאין בו תודה . גם מלוא היא על כל

אדם צין אם נודמן לו דבר שצריך להודות או לא . ע"כ סתם חגיגה אינה קריבה אלא שלמים סתם . והמפריש בהמה לחגיגתו סתם אפי' אם הוא מאותן שצריכין להודות אין ספק שלא נתחייב להביא לחם עם חגיגתו ולהקריבה תודה . שהתורה לא חייבה אותו אלא שלמים סתם בלא לחם . ואם אינו רוצה להקריב תודה אינה חייב להביאה : אבל אם זה שצריך להודות חפץ בכך . ורוצה לנדר להביא לחם עם חגיגתו בחג הסוכות ולהקריבה תודה . מהיבא תיתי שלא יבא רשאי בכך . הא לא נותת תורה אלא להקריב חגיגה שיאכלנה לכבוד החג . מה לי אם אוכלה בתורת שלמי נדבה או בתורת שלמי תודה . ואע"ג דבכולהו מתני' דחגיגה לא תנא תנא אלא שלמים סתם . ה"ל בכולהו מתני' דמס' מעשר שני לא תני בבהמות הנקחות בכסף מעשר שני לא שלמים סתם . ואפ"ה גם התורה בכלל כדחתן להדיא (מנחות פ"א) האומר ה"ע תודה ולתמם מן המעשר יביא וכו' . אלא כיון שהתורה תלו' במקרה ובזמן כמ"ש . כל היבא דלא צריך למתני דין מיוחד שאינו אלא בתורה בלבד כגון הדין דמנחות . לא פרע לה התנא וכייל לה בדין סתם שלמים . כיון דאינה נמי אחת ממיני השלמים היא :

ומתבאר מזה דהאומר ע"מ שאלא זה ידי חגיגה הרי עלי תודה . דבר פשוט הוא שהוא נזיר ויולא . שהרי מביא חגיגתו מן החולין . אלא שגדר להקריבה בתורת שלמי תודה ולהביא לחם עמה . ואין בזה לתא דמעמ"ש כלל :

ויש לנו מקום עיון רב בהך בעי' דר"ל . דבין לפי'רשי ובין לפי' הראב"ד קשי' לן עובא . למה קבע ר"ל בעי' ידי' בתורה דוקא ולא בשלמים סתם . באומר הרי עלי שלמים ואלא זה ידי חגיגה . אי אמרינן דמיד שאמר ה"ע שלמים נתחייב . וכי הדר אמר ע"מ לאו מילתא היא . שהחגיגה אינה באה אלא מן החולין כפירש' . וכן לפי' הראב"ד אי אמרינן כיון דלא אמר לשון תנאי אלא ואלא זה ידי חגיגה . לא תלה נדרו בזה והוי נזיר ואינו יולא . או לא :

והנראה בזה דבהאומר ה"ע שלמים ואלא וכו' פשיטא לי' לר"ל דהאי ודאי נזיר ואינו יולא . כיון דלא הוה צריך למימר מידי . דהא אפי' בלא נדרו צריך להפריש בהמה לחגיגתו ולהביאה . וסתם חגיגה קריבה שלמים . וקאמר הרי עלי שלמים . ודאי מתחילה לשלמים בעלמא בלא חגיגה נחכוון . דהא אפי' ליטנא יתירתא כל דהו קיי"ל בעלמא דלעפויי קאתי . וכר"ע דבבא בתרא (ס"ד) דתנן ומודה ר"ע באומר לו חוץ מאלו שאין צריך ליקח לו דרך . כיון דאף אם לא אמר חוץ מאלו לא הוה מכורין . אמרינן דלשיר לעלמו את הדרך נחכוון . ואפילו לענין נדרים ובמידה דלאו זכותא דידי' קי"ל הכי . כדאמרין בניזיר (ז' ב') באומר הריני נזיר שלמים יום ויום אחד נזיר שמים בר"ע

נפקותא בדיעת מיתת בעלה אין זה מס'לת כלל דהו מתכוונת להעיד :

ומסתברא לי דאפי' לריש לקיש דאמר עלה דמתני' דיבמות (ק"ט ב') דתנן ובנכרי אם ה' מתכון אין עדותו עדות : לא שנו אלא שמתכון להתיר : אבל אם נתכון להעיד עדותו עדות : ככה'ג מתכון להתיר הוא : ואפי' לר' אין עדותו עדות : משום דמשמע לי מן הירושלמי דהא דהגדה ע"י שאם לא הו' מס'לת היינו משום דחיישינן שמרגיש הנכרי שרבינן דבריו להתרת האשה ונתכון להתיר : דהכי איתא התם אהך מתני' איזהו מתכון ר"י אחר כל שמוכרין לו אשה : ורשב"ל אחר כל ששולחין אותו והוא משיב : ומאחר דר' הוא מרא דהאי דינא דע"י שאלה אין עדותו עדות : ומשמעין לי בגמ' דילן דאמר לא שנו אלא בנתכון להתיר וכו' : ע"כ הא דקאמר בירושלמי דכל ששולחין אותו הו' מתכון : היינו מתכון להתיר : וק"ו לנדון דידן :

ומלכר כל זאת : אפי' אלו כתבה הנכרית שמת הבעל : בלתי שנוה לה קודם מותו על כן : וגם היתה נכרית אחרת שאינה נרתה : אפי' כיון דלאו מפיה אנו חייין שלא הגידה דבריה בפי' בפנינו : אלא שכתבה כן על הבידואר באגרת : לאו כלום הוא : דהא אפי' אם ה' האגרת זה שבו אלינו : נכתב בכתב ישראל : הא כבר כתבו כמה פוסקים ראשונים ואחרונים ומכללם הרמ"ם לדעת הרשב"א ואחרונים : גבי מלא כתוב בשטר פלוני מת דמשיאן את אשתו : דלריך שיתקיים השטר : כמבואר בא"הע (ס' י"ז סעי' י"א) : ואפי' להרמ"בן והרשב"א וסיעתם דס"ל דאין לריך קיום משום דקיום שערות דרבנן וגבי עיגונא הקילו : נראה לי ברור דבגונא דידן כ"ע מודו דלריך קיום מדאורייתא : שהרי כבר נתקשו בעלי התוס' ז"ל הרבה בסברה זו דקיום שערות דרבנן (במנחות כ"ח א' ד"ה קיום שערות וכו') דאי מדאורייתא אין לריך קיום ואפי' אין מכירין חתימת עדי השטר כשרי' א"כ כל אדם שירצה יזייף ויכתוב ויחתום מה שירצה ויגבה בו : עד שעלה על דעת רבי' לומר דלא אמרו קיום שערות דרבנן אלא היבא שהלוח עצמו מודה שהשטר אינו מוזייף : אלא שטוען פרעתי : שרריך המלוה לקיים את השטר וכל זמן שלא נתקיים נאמן הלוה שפרע במיגו דאי צעי הו' עטין מוזייף הוא : ואהך קיום הוא דאמרי קיום שערות דרבנן : אבל אם הלוה עונו ששטר מוזייף צעי קיום מדאורייתא : אלא שלכסוף דתו דברי ר"י מהא דאמרינן בריש געין (ג' א') בשליח המביא גע ממדינת הים דמשום עגונא הקילו דליכא בקיום השליח : אפי' שאינו א"כ עד אחד משום דקיום שערות דרבנן : אלמא אפי' שאין מכירין החתימה כלל לא צעי קיום מדאורייתא : ולא מלאו התוס' ז"ל עטס נכון לזה שאמין מדאורייתא לעדות בשטר

אפי' שאין מכירין חתימת ידי העדים : אמנם רש"י ז"ל בריש געין סס ערר למיב טעמא למילתא דלא חייף לזיפי' : ר"ל כל שטר הבא לפנינו מחוקין ליה מדאורייתא בחוקת שאינו מוזייף : דסמכין אחוקה דלא חייף אינש לזיפי' : וכיון שאין לנו טעם אחר בזה זולתי טעמי' דרש"י ז"ל : נראה ברור דהיינו דוקא צמי שמוציא בידו השטר צד' כמו כל שטרי דעלמא שהבעל דין מולאו : ולא יודעין מי שהולאו : או צמי שמוציא בידו שטר ומוכרו לשליח שיביאוהו למי ששלח אליו כהיא דריש געין : שידוע לנו שהשטר צא מיד השליח והוא יודע שצא לו מיד הבעל המשלח : בהכך גוני שפיר איבא למימר דלא חייף אינש לזיפי' : משום דהמוזייף ודאי לריך למיחלף נפשי' עובא : כיון שידוע שמידו צא השטר והוא הולאו : ופן באחרית הימים יתברר שהשטר מוזייף : הלא תתגלה רעתו בקהל ויחזו צדאי וזייפן : וכבי הא שפיר מחוקין דלא חייף אינש למיטבד הכי : והא דאמרינן בירושלמי מלאו כתוב בשטר פלוני מת משיאין את אשתו : מיירי נמי בכ"ה שמיא אחד שטר בידו ואמר שנמכר לו מישראל במקום רחוק : ומלאו כתוב צו פלוני מת : ומשי' ס"ל להרמ"בן והרשב"א דא"ל קיום : כיון דמדאורייתא איבא למימחך אחוקה דלא חייף אינש לזיפי' : אלא מדרבנן לריך קיום בעלמא : בעגונא לא אחרמו רבנן : משא"כ בכתב הבא מרחוק על הבידואר : שבעל הבידואר במקום שנמכר הכתב : עומד ומקבל הכתבים סגורים וחתומים מן כל אדם המביאים : ואינו משי' לב עליהם כלל : דאף אם יתברר לבסוף שהם מוזייפים : אי אפשר שיתגלה לעולם ממי יאכה הרעה : ככהאי גונא נראה פשוט דצעי קיום מדאורייתא דחיישינן לזיפי' : שהרי כל אדם יכול לזייף באופן זה כמה כתבים בצנעה : ולשלקם ע"י הבידואר : ואינו לריך להחייף ולהעיד פנים בשום ענין :

והשתא צד' שהאגרת צא על הבידואר ממקום רחוק : ואפי' מקום הכתיבה אין אנו מכירין (כי עדיין לא ידענו פינעתי' זו היכן הוא) : אין ספק דכ"ע מודו דחיישינן לזיפי' מדאורייתא עד שיתקיים : וכיון שאינו מקיים נראה לכאורה דאפי' ה' כתוב בכתב ישראל : נמי לאו כלום הוא : **אלא** שאם ה' נכתב בכתב ישראל ה' אפשר למלאו מקום להקל : כיון דליבא הכא בעדות אשה שום חשש זיפי' אלא שמה כתבו אחד מן הפסולין להעיד לה : ובמקום עיגון לא חיישינן : מהא דתנא דבי רבי ישמעאל בשעת הסכנה כותבין אפי' שאין מכירין : וכמ"ש החלקת מחוקק בתשובתו למהר"מ כ"ץ (בא"ה ס' י"ד סעי' י"א) : אבל מאחר שהאגרת הו' : הוא כתב של נכרית שכל עצמה אינה נאמנת אלא במסית לפי תומה : וכבר פי' המ"מ מה ש" הרמ"ם (ב"ה ס' י"ג מהל' גירושין דין כ"ה) מלא כתוב בשטר מת עב' או נהרג עב' וכו' וכו' שום כתב

כתב ישראל הרי זה תנשא' אשתו עכ"ל : שכוונתו למטופי' אם הוא כתב נכרי : מפני שלא הוכשר נכרי אלא כשמיסית לפי תומו ולא בכתבו : ואפי' שהר"ב (בד"ה נס' י"ז) קהה בכתבה זו וכתב דאין לו טעם : מ"מ בש"ע סס סתם ולא הכריע : גם כל האחרונים ז"ל החזיקו בדין זה שכל שידוע שהוא כתב של נכרי אינו כלום : וכ"כ דעת בעל ת"הד (בס' ר"מ) : וכ"ד פה"מ אלשיך בתשובה (סי' ק"ה) והוא ז"ל הסיב גם דעת הרי"ף והרא"ש לדעת זו : ודאי דהכי נקטינן : וא"כ אין כאן עדות מס'לת כלל :

ונראה עוד דגם הרשב"א ז"ל (בחישובי שלי יבמות) והביאו המ"מ שהבין בכוונת הרמ"ם : שמי' ונודע שזה כתב ישראל : היינו שמכירין שהוא כתב של ישראל התמוס עליו : כלומר דדוקא כשנתקיים אותו כתב הוא דמשיאין : והוא ז"ל הסכים לדעת האומרים דאפי' צלל מקויים נמי משיאין : מ"מ מודה הוא דמי' כתב ישראל ולא כתב סתם ונודע הכתב : או דה"ל והוא שנתקיים או שנודע מי כתבו כמו שהקשה המ"מ : דכוונתו לאפוקי כתב גוי דאפילו נתקיים ויכר שהוא כתב של הנכרי התמוס עליו לא מהי' : ואינו חולק אלא כלפי מה שסובר הרמ"ם דכל שלא נתקיים ויכר הכתב של ישראל אין משיאין : דחיישינן לשמא כתבו נכרי או לזיף אחר : והוא ז"ל סובר דאפי' צלל נתקיים נמי משיאין : דאין עלינו לחוש מספק לשמא כתבו נכרי או לשום זיפא : כיון דקיום שערות אינו א"כ מדרבנן ובעגונא הקילו : ונראה דלדינא דעת הרמ"ם והרשב"א אחת היא : אלא שנתלקו בפירושא דלשנא צד' דאיתמר בירושלמי מלאו כתוב בשטר וכו' : שהרמ"ם ז"ל מפרש לה במלאו צדוק ואין השטר יולא מתחת יד אדם : ולזה נתכוון ג"כ בחבורו כשהעתיק לשון הירושלמי : וכיון דליבא הכא חוקה דלא חייף אינש : ומשי' כתב דלריך שיתקיים : דכ"ה צעי קיום מדאורייתא וכמ"ש לעיל לענין כתב הבא על הבידואר : והרשב"א נמי מודה צד' דלריך קיום : אלא שהוא ז"ל מפרש הא דירושלמי באחד שמיא בידו כתב שנמכר לו במקום אחר : ומלאו כתוב צו פלוני מת : וכן הבין הוא דברי הרמ"ם בחיבורו : ומשי' השיג עליו וכתב דאין לריך קיום : דככה'ג שפיר איבא חוקה דלא חייף אינש וכו' ואין לריך קיום אלא מדרבנן : ובעגונא הקילו : וקושטא הוא דהרמ"ם ז"ל נמי מודה צד' דא"ל קיום : אבל היבא דידעינן בברור שכתבו נכרי גם דעת הרשב"א ז"ל כן היא דאינו כלום : דלא הכשירו עדות נכרי אלא בהגדה צפה לפי תומו אבל לא ע"י כתב : ועטמא דמילתא ל"ל דע"י כתב אפי' אם כתוב בדרך מס'לת אי אפשר לעמוד על הדבר היע"ב : אם כתב הנכרי זאת לפי תומו או נתכוון להעיד או להתיר :

מכל הלין עמי נראה ברור שהאשה רבקה צד' כתב

אברהם עדיין היא בחוקת אשת איש שהיא אשת לוי : בר שמואל ואסורה להנשא לאחר : תדום ל' ותתחולל לו או יבקע אורה בשטר : והגלע"ד כתבתי : ארי' ליב ברעסלא

סימן כא

לארופי ומיודעי הגאון החסיד מוה"ר רוד טעבל יצו אב"ד ור"ם בק"ק ליסא יע"א

מחוקינא עיבותא למר וכו' : אולם באשר החלטתי (בס' שלפני זה) דזונה נמי איקרי זרה : ומסתיענא מלשון הכתוב אשה אל אחותה לא תקח לזרור שקרא הכתוב להשני' זרה אפי' שמאותו הכתוב עצמו למדנו שאין קידושין תופסין בה : ואינה אלא זונה אצלו : חייבה לי' למר דשדא צי' נרגא : וזה לשונו העוסר : במחל'ת באמת הכי קאמר קרא לא תקח אשה אל אחותה להיותם זרות זו לזו : אלא לא תקחם שאין הקדושין תופסין : וממילא אינן נקראין זרות : הא אלו ה' רשאי ליקח שתי אחיות והי' קדושין תופסין : שפיר ה' נקרא לזרור : והיו זרות : עכ"ל ה"ח :

אחר בקשת המחילה מכבודו הגדול : מותיבנא תיובתא כלפי סנאוהי דמר : דלפי דבריו לא למדנו מן הכתוב הזה אלא איסור שכיבת אחות אשתו ע"י קדושין כשמקדש גם את אחות אשתו : מפני שבהיות זה מותר תהיינה זרות : אבל השכיבה עמה בזנות צלל קדושין : שאף בהיותו מותר אינן זרות לפי דברי מר : לא שמענו שאסרה הכתוב למיב עלי' : וא"כ הא דתנן ביבמות (ג"פ עשאין) : האונס והמפתה על הנשואה חייב : מנא לן הא דרשב"א מלצרור הו' לן למיחלף דפפור :

ואם באנו לדחוק ולומר דס"ל לתנא דמתני' דלגלות ערותה דכיפא דקרא להכי אחי' : דאפי' השניה בזנות שאינה לזרור נמי חייב : ולזרור לא קאי אלא על לא תקח דרישא : שאסר מעשה הקדושין : וקאמר שאלו ה' מותר לקדשה ויקדשה תהיינה נמי לזרור :

הנה מלבד מה שהתכת לשון הכתוב יקשה מאד באופן זה : אי אפשר כלל לומר כן : דאפי' דכפי העולה מן הסוגיא דקדושין (ס"ו ב') : איצטריך למיכתב גבי אשה אל אחותה (בסי' אחרי מות) לישנא דלא תקח : דאי לאו דאשכחן דאזהר צד' קרא שלא יקדשה לכתחילה : אלא לא הו' ידעינן דקרא דוהלכה והיתה לאיש אחר (בפי' מ"ה) אחי' לאורווי' : שלא יתפסו בה קידושין אפי' בדעבד : מ"מ כיון דמשמעות הלשון דלא תקח אינו שלא יתפסו בה קדושין ולא לכך נכתב : אלא אזהרה בעלמא הוא שלא יקדשה : ועתידה תורה לגלות בקרא דוהלכה והיתה לאיש

לאיש אחר • שאם קדשה שאין הקדושין תופסין •
וא"כ איך יאמר הכתוב על איסור הקדושין שאלו הי'
רשאי לקדשה תשיינה לזרור • והוא שקר • דאפי'
אם לא יהי' שום איסור במעשה הקדושין והוא
יקדשה • לא תשיינה לזרור • דהא קמיה רחמנא
גליא • דאין קדושין תופסין ושעמיד לגלותו במקום
אחר • ולא הוה לי' למכתב אלא לא תקח לגלות
ערוה וכו' :

ואני בעיני רגיל אני לפרש הך קרא ואשה אל
אחותה לא תקח לזרור לגלות ערוה עלי' •
ע"פ שיטת התלמוד לזרור לגלות ערוה דבתרי'
קאי • שגלותו ערוה בין בקדושין ובין בזנות
תשיינה לזרור • ואחר שלא הי' לרין הכתוב לומר
אלא לא תזרור אשה אל אחותה לגלות ערוה •
למדו חז"ל שם דלמדי נכתב לא תקח • להסיר על
מעשה הקדושין שאסור • אפי"פ שאינן תופסין
כדלפינן מקרא דוהלכה והיתה וכו' • מ"מ איסורא
קעביד (וכן משמע לי' מלשון הרא"ה ז"ל בס' החינוך
מ"ג ר"ז) • ומדלא כתיב לא תקח אשה אל אחותה
לזרור וכו' או אשה אל אחותה לזרור לגלות ערוה
עלי' לא תקח • דריש רבי שמעון ביבמות (י"ט א')
ודמי בר חמי בקדושין (נ"א ב') דלמדי סמך לא
תקח לזרור • לומר בשעה שנעשו זרות לא יהי'
לך לקומן אפילו באחת מהן • ומפני שכתב לזרור
בולה מיותרת ולפי פשוטו אינו אלא נתינת טעם
לאיסור שכיבת אחות אשה • דרשו חז"ל בריש
יבמות (ג' ב') דלאו לנתינת טעם לחוד נכתב •
אלא להורות שזרתה וזרת זרתה פטורין מן
היבום ומן החליצה • ועל יסוד הפירוש הזה הוא
שאמרתו שהמקרא מסייעני :

והנה בידי רמב"ק פלג ומאזני משפט הסברות
הישרות לזרות ולהזרר ולהכריע : ובכן
שלוס לכסא כבוד תורתו יעלה ויבא ויגיע : כנפשו
העשורה ונפש קשור באהבתו :

ארי' ליב ברעסלא

סימן כב ברעסלא

להגאון מו"ה ישעי' ברלין י"ז

מאי דנדיק לן מר בדברי התוס' במנחות
(נ"א ב' ג' ד"ה עתה) שהביאו המקומות
שבתלמוד דריש רבי שמעון וי"ו • וכתבו שם חז"ל •
ובמעילה פרק קדשי מזבח דריש ר"ש דס' שרן
דעמא מדכתיב וזה • ומוכח בבבאשית רבה דמוי'
קא דריש עכ"ל : והוא ספק הגמרא לפנינו בבבאשית
רבה • דהכי איתא התם (פרט"ה) השרץ מגופי

תורה ואין דמו מעמא אלא מרבוי המקרא • רבי
שמעון בן יוחאי אומר עמא הטמא • ר"א בר' יוסי
אומר זה וזה : הרי לפנינו דריש דריש ס"י דהעמא •
ור"אב"י הוא דריש וי"ו : ובמעילה (י"ז א')
בסתפקו התוס' אי וי"ו דוזה דריש ר"ש או ס"י
דהעמא • והעלימו זכרון הבבאשית רבה אשר הביאו
במנחות • ע"כ דברי מר :

תשובה בעינתי נראה לי • שאין כונת התו'
במנחות לומר שגמלא בב"ר דריש
דריש מוי"ו • שהרי לא כתבו אלא ומוכח בב"ר וכו' •
אלא שיטור דכריהם כך הוא • דמהסיה דבבאשית
רבה מוכח דהא דריש ר"ש נחמ' מעילה דמס' שר"ס
עמא מדכתיב וזה לכס העמא • דהיינו מוי"ו דוזה
ולא מה"י דהעמא • דהא במעילה שם הכי איתא •
שאל ר' מתאי את רשב"י מנין לדס שר"ס שהוא עמא
א"ל דאמר קרא וזה לכס העמא • אמרו לו תלמידיו
לר' מתאי חכים בר יוחאי (פיר"ש כבר נתחכם
שיודע לומר דבר זה) • אמר להם למוד ערוך הוא
בפיו של ר"א בר יוסי (ולא מדעתו אחרת • ומגלן
דלמדה מר"א בר יוסי • מהכא) שפעם אחת וכו'
כשאלה שאלה זו בפניהם מנין לרס השרץ שהוא עמא
עיקס פיו ר"א בר יוסי ואמר וזה לכס העמא • אמר
לי' ר"ש מעיקמת שפתיך ניכר שת"ח אתה וענש' •
כמלא דמחא דאמר ר' מתאי לתלמידיו למוד ערוך
הוא וכו' • כלומר שזה שהשיב לו ר"ש דאמר קרא וזה
לכס העמא מר"א בר יוסי למדה בסך עובדא דמייתי •
שמעין שקיבל ר"ש את דבריו של ר"אב"י שיעקס פיו
ואמר וזה לכס העמא : אלא שבדברי ר"א בר יוסי
עלמו אין הכרע אי מה"י דהעמא או מוי"ו דוזה דריש •
אבל כיון שגמלא להדיא בבבאשית רבה דר"א בר יוסי
מוי"ו דוזה קא דריש • אלמא דמה שיעקס שפתי וואמר
זה לכס העמא היינו מוי"ו דוזה : ומדעיד ר' מתאי
שהשיב לו ר"ש ע"פ למודו מר"א בר יוסי • מוכח
דאפי"פ דמתחילה עלה על דעת ר"ש לדרוש מה"י
דהעמא כדאיתא בב"ר • מ"מ לבתר דשמע מר"א בר
יוסי דרשה דוי"ו דוזה • אפי"פ דענש' (ואפשר מפני
שחלק עליו בפניו) מ"מ קבל את דבריו וחזר מדברי
עלמו : זהו כונת התוס' שם בלי ספק :

ולא ניחא להו להתוס' שם לומר דכל הך דוכתי
דאשכחן דלא דריש ר"ש וי"ו מקמי דשמעה
מר"אב"י אמרוס • שהוא דוחק בעיניהם : ועוד דאכתי'
תקשי מה שהקשו שם בסמוך לר' יהודה • לכך חירטו
מה שחירטו : ויתכן לפרש מה שאמרו התלמידים חכים
בר יוחאי • היינו מפני ששמעו אותו כל ימיו
דרש מה"י ולא מוי"ו • ספק דעת התכמים שבאותו
הדור דדרשו וי"ו • ואמרו דחכים עכשו להסכים
להלכה :

והתוס' במעילה שכתבו חז"ל דכתיב וזה לכס
העמא • אי מייחורא דוי"ו דוזה קדריש
או מה"י דהעמא עכ"ל : לא שנתפקו בדעת ר"ש
אלא

אלא שבאו לתלוק על פיר"ש • שפי' שם דלר"ש כולי'
קרא מייחור להך דרשא • וכתבו ס"ל דליתא אלא
אי מייחורא דוי"ו קדריש לבתר דקיבל דברי ר"א בר
יוסי • או מה"י דהעמא לפי מה שה"י סבור מתחילה
כדאי' בב"ר • אבל מעולם לא עלה על דעת ר"ש
דכולי' קרא מייחור להכי כפיר"ש :

וראיתי לבעל קרבן אהרן (בפ' שמיני פרשתא ה')
שכתב דנראה לו דמאמר זה לשון יחיד
ובזרר רבים החולד והכז והעכבר יליף לי' : הגם
מלבד שלפי תבונת לשון המקרא אין זה דקדוק כלל •
כ"ל דליתא מחא דאמרינן במנחות (כ"ט א') תנא
דבי ר' ישמעאל ג' דברים היו קשין למשה עד
שהראה לו ה"ה באצבעו ואלו הן מנורה ור"ח
ושר"ס וכו' • שר"ס דכתיב וזה לכס העמא •
ומאחר שתפס סב"ה כל מין ומין בפני עצמו להראות
לו זה עמוד וזה עמא • שפיר יתכן לכתוב זה
בלשון יחיד :

והנה בכריתות (כ"ז א') דרשו מזה לכס
העמא למעט חלב מהלכי שמים • ויש
כאן גמגום • דבכתובות (ס' א') מיייתי נמי להך
ברייתא ויליף לי' מואת הגמל : ובכן שלום למר
ולתורתו וכו' :

ארי' ליב ברעסלא

סימן כג

ליסא

להרב המו"ה מו"ה מענדל אב"ד
דק"ק גוטיין

בדין מגו

מאד ערבו לי אמרותיו היקרים אשר שלח
אלי להודיעני את שלמו ושלום תורתו •
הן הן שלוחיו הן הן עדיו על רוב חכמתו • אשרי
יולדתו והורתו • אמנם כפי אפיקת הפנאי כן
מוכרת אני לקצר באשר שאלני בהא דגרסינן בקדושין
(מ"ג א') ארי"ג האומר לשנים לאו וקדשו לי את
האשה הן הן שלוחיו הן הן עדיו וכן דמ"מ • ואמרינן
עלה מאי קסבר אי קסבר המלוה את חבירו בעדים
צריך לפרעו בעדים הני נוגעין בעדותן ניכחו דאי
אמרי לא פרעני' אמר להו פרעוני : ומאי קושיא •
כיון דהשתא שסס טוענים שעשו שליחותן ופרעו
למלוה הם נאמנין לגבי עלמן • שהמלוה שמכתישן
אינו חוזר אלא על הלוה לומר לא נפרעתי ממך
אבל הם פטורין • א"כ כי עענו הדריינהו
ללוה • נמי יהו נאמנים במיגו דאי בעו אמרי
עשינו שליחותינו ופרענו למלוה • וא"כ אינן
נוגעין בעדותן :

תשובה

נראה שאין זה מגו כלל • דהשתא
כשטוענים הדריינהו ללוה • עושים
רעה אחת והוא איסור הגזילה שגזילים ממון הלוה •
וכשיעענו שפרענו למלוה • שמים רעות יעשו • איסור
הגזילה ואיסור עדות שקר • דכשהם מחזיקים הממון
לעצמן בגולה ואינם נותנים אותו למלוה • הרי האמת
הוא שהלוה עדיין חייב לשלם להמלוה הלוואתו דהא
אכתי לא פרעיה • והם בעדותן פוערין אותו •
כמלא שמוסיפין חטא עדות שקר על חטא הגזל •
ואין זו מיגו דליהימן שלא חטא אחת דאי בעי
יחטא שמים :

והיינו נמי דמסיק התם אלא קסבר המלוה את
חבירו בעדים א"ל לפרעו בעדים • ומיגו
דיכלי למימר שהדריינהו ללוה יכולין למימר פרעניה
למלוה : דלכאורה מסונה מגו זו מכל מגו האמורה
בתלמוד • דבכולי דוכתי העענה שהוא טוען עכשו
היא גרועה או מסופקת לנו אם יש להאמין לטוען
עענה זו כדי לפרעו • אלא דמהמנין לי' במיגו
דהוה מלי עטין עענה אחרת שהי' בודאי נאמן עלי'
והיתה פוערו • ומדקא עטין עענה זו הגרוע ומסופקת •
שי"מ דקושטא קאמר שאינו רוצה לטעון אלא האמת •
אבל הכא הא לגבי עלמן נאמנין הן בעענתם שטוענין
עכשו שנתנוס למלוה ופטורין • א"כ מה זו
מיגו דאי בעו הוו אמרי עענה אחרת • ולמה
יעלה על דעתם לבחור בעענה אחרת יותר מבטענה
זו • מאחר דלגבי דידהו שוות להם זו כזו : אלא
ודאי כיון דבין הכי ובין הכי גולטין ניכחו • עדיף
להו לטעון הדריינהו ללוה שלא יצטרכו לעבור על
איסור דעדות שקר • ומדלא עעני הכי מהמנין
להו שפיר במגו :

וייש עוד מקום לומר שאין זו מיגו • משום
דכשטוענים הדריינהו ללוה אפי"פ שטענתם
שקר • אפשר שאין כונתם לגזול ממון הלוה אלא ספק
מלוה ישנה יש להם עליו ותפיש ממונא מספיקא •
וכדמשני אב"י בריש מ"טעא (ו' א') דמ"ט בעינן
שבועה בשנים אומות בטלית • ומש"ה לא בעו
למיטעין שנתנוס למלוה שאין להם שום ספק מלוה
אלו ואינם חפזים בגזל • אבל למסקנא שפיר אמרינן
דמהימנו שפרענו למלוה • במיגו דאי בעו אמרי
אסדריינהו ללוה • דמה להם לשקר • הא אפי' אם
יש להם ספק מלוה ישנה על המלוה • מ"מ מידי ספק
גזל לא ילאו שהמעות אללם ספק גזל • ועם זה
מעידים ג"כ עדות שקר • יותר הי' נוח להם לטעון
הדריינהו ללוה אפי"פ שאין להם ספק מלוה עליו והוי
ודאי גזל • כדי שלא יעידו עדות שקר • דהא עיקר
סברת אב"י מפרש התם משום דפרשי אינשי מספק
שבועה ולא פרשי מספק ממונא • דממונא איתא
בחזרה שבועה ליתא בחזרה • ועדות שקר נמי
הא ליתא בחזרה : אבל הדרך הראשון הוא היומר
נכון ופשוט :

סימן כר

מדי דברי בענין זה זכור אזכור מה שזה ימים רבים שאלתי תלמידי הוחיק הרבני מוה' שמעון ווילנער מליסא . . .

וכך

השנתי נחזי אנו ממה שהעלה הרן דאנו סהדי שאינו פורע צינו לבינו . . .

ששם מיגו שבעולם . דברור הוא דמשקר . ואנו סהדי אהבי . ומיגו במקום עדים לא אמרנו . . .

סימן כה

עוד להרב מוה' מענדל יצ"ה

דין נאמנות מפקיר או נגזל וניזק בתביעתו

מה

נאוו מדברותיו . אך לבקש האמת מויתו . ועל אודות אשר שאלתי רובית בענין שאמרו צפ' הכונס (ס"ב ה') וצפ' כל הנשבעין . . .

תשובה

דברים של עטם הם . אך מאחר שלא מצינו לאחד מהפוסקים ז"ל שחילק בכך . . .

תלמודא מאריסי' דבר זוי דמיירי בליטרא זהב דמסימן אע"פ שאינו אמוד לכך . ומדמייתי ראי' ממון הכלים . . .

ובהיות

כן ודאי ראוי לעמוד על הדבר . למה תקע עלמו רב יומר בתרי אבטיות דידי' . . .

ונראה

לי . דבתצטו ממון או שאר דבר שאינו אמוד להיות לו כל כך כפי תביעתו . . .

הכל' צביאור הסוגיא . וכן נראה לע"ד עיקר לדינא . בין בנגזל ומזיק ודומיהן ובין . . .

ואשר תמה רובית על הש"ך שכתב (צ"ח ס"ז) ס"ק י"ד) וז"ל . ועוד יש לומר דלענין נגזל ועמון צאש דמדינא לא שקיל בשבועה לא דתקנת חכמים היא . . .

בעטנה דיש מתרושש . משא"כ כמה שתפסו בני בר זוי ברשות צ"ד דלא שייך צהו קנסא לא מהניא טענה זו להוציא : אבל רב יומר דתלמודא דידן לית לי' הכי . . .

כי

קא מציעיא לי' בעטנו כסא דכספא . והוא אמיד שיש לו כדמי שוי' דהאי כסא דכספא או מעט יותר . כגון דעטנו כסא דכספא ששה מאה דגריין . . .

הכל' צביאור הסוגיא . וכן נראה לע"ד עיקר לדינא . בין בנגזל ומזיק ודומיהן ובין . . .

ואשר תמה רובית על הש"ך שכתב (צ"ח ס"ז) ס"ק י"ד) וז"ל . ועוד יש לומר דלענין נגזל ועמון צאש דמדינא לא שקיל בשבועה לא דתקנת חכמים היא . . .

גזול ועומן באש (דבהני איירי בגמ' דילן) כיון דמאי דסקיל בשבועה אינו אלא תקנת חכמים היכא דלא אמיד לא תקינו: וכפי סברא זו אין הכי נמי דמחוייב שבועה ואינו יכול לישבע כיון דמדינתא משלם הגתבע לא צפינן אמיד ומפני שהראש לא הביא בשום מקום בדינא דמש'איל שרריך שהא אמיד שפיר כתב דאפשר שהראש כיון לזה אבל הרמב"ם והמחבר ודאי דלית להו הך סברא אלא כפשטן של דברי הראש ז"ל ישא ברכה מאת ד' כנפש אהבו בכל לב :

ארי ל"ב ברעסלא

סימן כו

כתב הרמב"ם ז"ל (בפ"ג מהל' שחיטה דין י"ח) וז"ל כל מקום שאמרנו בשחיטה פסולה ה"ו נבילה ואם אכל ממנה כוית לוקה משום אוכל נבילה : שאין מוציא מידי נבילה אלא שחיטה כשרה כאשר צוה מרע"ה וכו' : בהמה שניעל ירך וחללה עמה עד שתראה חסירה כשתרצן הרי זו נבילה כמו שנתחד חז"י וחלוקה לשני גופות ואין השחיטה מועלת בה וכן אם נשברה מפרקת ורוב בשר עמה או שנקרעה מגבה כדג או שנפסק רוב הקנה או שניקב חוטם ככל שהוא במקום הראוי לשחיטה הרי זו נבילה מחיים ואין השחיטה מועלת בה ואחד בהמה ואחד העוף ככל הדברים האלה עכ"ל :

הנה אין להעלות על הדעת דמ"ש ארי זו נבילה מחיים היינו שלוקין עליהן מחיים משום אוכל נבילה או שמטמא מחיים כמו שהבין דבריו הש"ך (צ"ד סי' ל"ג ס"ק ד') דלדעתו ז"ל נקובת חוטם ופסוקת הגרגרת מעמאין מחיים והשיג עליו : שהרי משנה שלימה שנינו בעור והרוטב ישראל ששחט וכו' ומפרכסת בו ואינה מעמאה עומאת אוכלין ומינה מייחזין צפ' השוחט (למ"ד א') דמפרכסת הרי היא כחיה לכל דברי' וכו' הרמב"ם בהלכות אבות העומאה (צ"ג) : ואין להאריך בכך שכבר הרגיש בכל זה הרב פרי חדש ז"ל (צ"ד סי' ק' ס"ק ה') : אלא שכל זאת הבין הוא דכאן בהלכות שחיטה ה"ו סבור הרמב"ם ז"ל דנקובת חוטם ופסוקת הגרגרת מעמאין מחיים אך צפ"ב מהל' אבות העומאות חור בו או שדבריו כאן באו שלא בדיקדוק :

ואני לפענ"ד איני רואה כאן שום חזרה ודבריו נראין מדוקדקים פשוטים וברורים שמעולם לא עלה על דעתו ז"ל לומר דנק"הו ופס"הג מעמאין מחיים שהרי אם כבר נשחטה הבהמה ונפסלה

בשחיטה אינה מעמאה כל זמן שמפרכסת וגם אין לוקין עלי' משום נבילה כ"ז שמפרכסת כמבואר בר"פ העור והרוטב והמעייין שם היעז יתברר לו דנפסלה בשחיטה כל זמן שמפרכסת חסורה לבני נח משום אבר מן החי דהו"א כחורה דלעולם אין הכהמה יולאת מידי אבר מן החי אלא במיתה (או בשחיטה כשירה לישראל) אלא שהרמב"ם ז"ל בה' אבות העומאה שצ"א לבאר דיני הטומאה ביאר שהרבעה מאלו הששה נבלות הן מחיים כחמורות וכלו מתו כבר שמעמאין ולוקין עליהם משום נבילה אע"פ שעוד נפשם צם ונקובת חוטם ופסוקת הגרגרת הן כחמורות ומפרכסות עדיין שאין מעמאין אלא אחר שתלך נפשם ואז מעמאין כשאר נבילה : אבל כאן בהל' שחיטה שלא צ"א אלא לבאר דיני השחיטה כלל יחד כל הששה נבילות שאין השחיטה מועלת בהן להוציאן מידי נבילה ואע"פ שהרבעה מהן חמורות יותר שגם מעמאין ולוקין עליהן מחיים משום נבילה מה שאינו צנקה' ופס"הג מ"מ צוה כולם שוין שאין להם תקנה בשחיטה להוציאם מידי נבילה ולא צ"א במקום זה ללמדנו בדיני הטומאה כלום :

אלם מ"ש ה"ו נבילה מחיים ולא כתב סתם ה"ו נבילה ואין השחיטה מועלת בו נראה שדקדק לכתוב כן מפני שבשני מיני האיסורין שיש בהמה ר"ל הערפה והנבילה יש למין איסור הערפה קולא מלד ששחיטה מעהרתה מידי נבילה וחומרא מלד שמשעה שגולד בה הערפות חלבה וביאתה אסורין : ובמין האיסור משום נבילה מלאנו הפך זה בצגון שנקרו הסימנין מן הלחי שהוא העיקור שנחמשה הלכות השחיטה לדעת צה"ג ואחריו נמשך הרמב"ם (צ"ג מה' שחיטה דין י"ד) שאין כאן שום איסור בחיי הבהמה והעוף רק שאין השחיטה מועלת בה ואם נשחטה הרי היא נבילה גמורה דחשיבא כאלו מתה מאל"י אבל בעודה בחייה חלבה וביאתה מותרין כמבואר (צ"ד סי' כ"ד) צ"י וצ"ע : אמנם הששה נבילות אלו לא להא דמיון ולא להא דמיון דאית בהו תרתי לריעותא שאין השחיטה מועלת בהן וגם איסורן מתחיל מחיים לענין שחלבן וביאתן אסורות : לכן דקדק הוא ז"ל לומר ה"ו נבילה מחיים כלומר שאין בערפיה שחיטה מעהרתה מידי נבילה דאלו אין שחיטה מעהרתן וה"ו נבילה : גם אינן כמו נבלת העיקור שבה' שחיטה דמיתת לעיל מינה (צ"ד י"ד) שאע"פ שאין השחיטה מועלת בה וכשנשחטה היא נבילה מ"מ בחייה אין כאן שום איסור וחלבה וביאתה מותרין אלא ה"ו נבילה לענין שאין השחיטה מועלת בהן ונבילותן מתחיל מחיים לענין שחלבן וביאתן אסורות ואפי' נקובת חוטם ופסוקת הגרגרת שאין מעמאין מחיים מ"מ לענין איסור חלבן וביאתן מתחיל איסורן מחיים :

ובאמת

ובאמת הרב פר"ח ז"ל לטעמי' אצל שהוא סבר (צ"ג ד"ד ס"ק ל"ג) דככל מקום שאין השחיטה מועלת ואפי' גבי עיקור סימנין חלבה וביאתה אסורה ומש"ה סוקשה לו לשון הרמב"ם במ"ש ה"ו נבילה : אבל אנו אין לנו אלא דרך הרב"י ז"ל והאחרונים שהסכימו עמו דצ"הג חלבה וביאתה מותרין :

ואף לפי דרכו אין כאן מקום להכריח בדעת הרמב"ם דפס"הג ונק"הו מעמאין מחיים שיש לומר דמ"ש מחיים לאו לענין נפשותא דדינא אלא לרבותא בעלמא כתב כן וכוננו ה"ו נבילה אע"פ שהיא מחיים ר"ל אע"פ שהיא חיה וקיימת לפנינו ויכולין לשחטה היעז רואין אותה מחיים כאלו היא חמורה כבר ואין השחיטה מועלת בה : ובה' אבות העומאה ביאר שהרבעה מאלו הן מחיים כחמורות שכבר מתו ונק"הו ופס"הג הן כחמורות ומפרכסות כמו שנתבאר למעלה :

ומ"ש עוד הפר"ח שם וז"ל ועוד יש להכריע שכן דעת הרב כאן שהרי מנה ככלל הע' ערפות נדלדלו הסמינים וצ"ל פ"ע כתב וז"ל סימנים שנדלדלו רובן ערופה ואפי' שלא מחמת נפילה וכן אם נתקפלו שהרי אין ראויין לשחיטה ע"כ : וכיון שאין כאן סימנים ראויין לשחיטה סופה למות ולעשות נבילה ואם איתא דנקובת חוטם ופסוקת הגרגרת לא הוו נבילה מחיים א"כ למיניהו עס אינן ערופות דומי' דסימנים שנדלדלו אלא משמע דסבר הרב דהני נבילה מחיים נמי הוו ולהכי לא מיניהו עס אינן ערפות עכ"ל :

והנה לפמ"ש לעיל דנ"מ צמאי דהוו נבילה מחיים לענין חלבן וביאתן כדברי הרב"י והאחרונים ז"ל נמי יש לדקדק כן דיותר הי' לו לחשוב נק"הו ופס"הג בין הערופות שדומין להם בכך שחלבן וביאתן אסורות מחיים מנתדלדלו הסימנין שאינו דומה להם כלל ולפי העצם שנתן הוא ז"ל שהרי אין ראויין לשחיטה הוי נתדלדלו הסימנין כמו עיקור שאין נבלותה מתחיל אלא לאחר שחיטה וחלבה וביאתה מותרת :

אבל לענ"ד נראה דמ"ש הרמב"ם צ"ל פ"ע שהרי אין ראויין לשחיטה לא אנתדלדלו אלא אנתקפלו דסליק מיני' קאי וכ"כ הכ"מ שם להדיא אלא לדעת הכ"מ בנתקפלו הסימנין אינה ערפיה אלא שאינה ראוי' לשחיטה וצוה חלק עליו הפר"ח (צ"ג כ"ד ס"ק כ"ח) וטען שהרי הרב השוה אותם וכתב וכן אם נתקפלו :

ונראה שצוה הדיון עם הפר"ח אבל מ"מ הא דיהיב הרמב"ם עעמא מפני שאין ראויין לשחיטה לא קאי אלא על הסימנין שנתקפלו אבל נדלדלו הסימנין ערפיה הוא דהו"א אכל הסימנין ס"ל דראויין הן לשחיטה והשחיטה מוציאתן מידי נבילה כמו כל הערפות ששחטן ולהכי לא מנה

נתקפלו בין הע' ערפות ומנה נדלדלו משום דלא חשיב סתם רק אוחן שהן ערפות שהשחיטה מעהרתן ולשון הרמב"ם ז"ל הכי דיקא דאם איתא דחרויהו משום שאינן ראויין לשחיטה קאחינן עלייהו הכי ה"ל למיכתב סימנין שנדלדלו רובן ואפי' שלא מחמת נפילה או שנתקפלו ערפה שהרי אין ראויין לשחיטה ומדפליג להו בתרי צבי ש"מ דקמייחא לאו משום שאינן ראויין לשחיטה אלא משום איסור ערפיה לחוד הוא דאסור ותו לא מידי :

כתבתי פה ראטרם

סימן כו

גרסינן במעילה ר"פ קדשי מוצח (ט"ו א') א"ר ינאי מחוררתא (פי' דבר ברור הוא) אין חייבין משום מעילה אלא על קדשי בדק הבית ועולה בלבד מ"ט דאמר קרא נפש כי תמטל מעל מקדשי ד' קדשים המיוחדין לר' יש בהן מעילה אבל קדשי מוצח (ר"ל חטאת ואשם וקדשים קלים) אית בהו לכהניס ואית בהו לצעלים ופרכינן עלה מהא דתניא רבי אומר כל חלב לר' לרבות אמורי קדשים קלים למעילה ושקלינן וערינן עד דמסיק אלא הכי קאמר ר' ינאי מהאי קרא קדשי בדק הבית שמעין מינה קדשי מוצח לא שמעין מינה : פי' רש"י ז"ל אמר לך ר' ינאי אין ודאי בקדשי מוצח נמי אית בהו מעילה מדאורייתא אבל מהאי קדשי ד' דבקרא נפש כי תמטל מעל לא שמעין מיני' אלא קדשי צ"ה דמיוחדין לר' אלא מקרא אחריתא נפקא לן דקדשי מוצח אית בהו מעילה דכתוב ואיש כי יאכל קדש בשגגה (ויקרא כ"ב) דככל קדש מיירי עכ"ל :

ותימה הוא לי דההוא קרא בור האוכל תרומה בשגגה כתיב דהכי מדריש בת"כ פ' אמור (פרק י"ו) מגז"ש דקדש קדש ופשוט הוא בכולא גמרא צ"ב הערל (ע') וצ"פ עשרה יוחסין (ס"ט ב') ובסנהדרין (פ"ג ב') וסתמא דתלמודא בפסחים (כ"ג א') פריך בפשיטות והרי תרומה דרחמנא אחר וכל זר לא יאכל קדש : ואין בתרומה אלא תשלומי קרן וחומש אבל אין בו שום דין מעילה לא לענין איסור הנאה ולא לענין קרבן ולא לענין שיעור דשוה פרוטה אלא דלענין כמה דברים ילפינן מעילה צג"ז דחטא חטא מתרומה כדאית צ"ב הנהגה (י"ח ב') ואין יתכן א"כ למילף שיהא דין מעילה נוהג בקדשי מוצח מהאי קרא ולא ידענא מה הי' חסר לרש"י ז"ל לפרש כפי' הסוס דנפק לן דכל קדשי מוצח אית בהו מעילה מקרא לכל חלב לר' דמרבין מיני' אמורי קדשים קלים וא"כ קרא דקדשי ד' ע"כ לאו במוחזין לר' דוקא איירי לא אפי' אית בהו לכהניס ולצעלים

ולא עוד אלא שאני מולא שכדבריהם הוא מפורש בגמ' בתמורה (ל"ב ב') דאמר ר' ינאי אין מעילה מפורשת מן התורה אלא בעולה בלבד שכ' נפש כי תמטל מעל ומעלה בשגגה מקדשי ד' המיוחדין לד' אבל חטאת ואשם לא נפקא לן לא מדרבי דתניא רבי אומר כל חלב לד' לרבות אמורי קדשים קלים למעילה - וכבר חזרתי על כל הסדרין ולא מצאתי ארוכה לדברי רש"י אלו - ולפי דעתי אין זה מלשון רש"י כלל אלא הגהת איזה תלמוד עוטה :

וכתבתיו פה ראמרם

אריה ליב ברעפלא

סימן כח

מאסמריך

להרבי המופלא מ"ו יודל מ"ץ שם

ברין ביטול קדושי אשה

על

דבר הבתולה אשר בהיותה צעיר פארו חוברו לה אנשים רקים ופוחים : ואחד מהם קדש את הבתולה בפני ג' חברים גנבים - וכבר ישבה הבתולה גלמודה זה שני שנים בלי שום ידיעה ממנו - ובתא הפסח העבר בא ומיאן לקחת את הבתולה - ובעת ברה ואמר לפני כמה אנשים שאפשר שלא יבא לכאן לעולם - ועידי הקדושין אינם כאן לחקור ולדרוש אותם - אלא שהוא בא בכתב שבידו ושנים מעידים הכל חתומים עליו שהנער אפרים קדש את הבתולה - ועל אותן העדים החתומים יש עדים כשרים וגאמנים שהם פסולי עדות דאורייתא - שעובדים בכל יום על נש'גו ואוכלים טריפות והם פושעי ישראל בגופן קרקפתא דלא מנח תפילין - והם ניכרים לפוחים ורקים - והעד השלישי ג'ב מאינשי דלא מעלי רק שאינו ניכר לפוח וריק - והוא אינו חתום על הכתב הכל אלא שני הפסולים גמורים - וביקש מעכ"ת ממני להודיע לו אם יש לבעל הקדושין ולומר דמטיקרא לאו קדושין הם - כיון שקידשה לפני פסולי עדות דאורייתא : וקיי"ל המקדש לפני פסולי עדות אין חוששין לקדושין אפילו אם נתרנו שניהם - או לא :

תשובה

מילתא כדנא לריכה מתינות : שאלו לא הי' נודע לנו ענין הקדושין - אלא מתוך אותו הכתב שהביא המקדש שחתמו עליו שני עדים אלו - הי' נראה פשוט דאפי' אם הם כשרים גמורים וגם נתקיימה חתימתן אפי' אין בעדותן כלום - כיון שלא נתקבל עדותן מפייהם

צ"ד צעיר פארו אלא הם שלחו למע"ת עדותן בכתב : עדות כזה שהוא בכתב אינו כלום - דמפיהם צעירין ולא מפי כתבם כמבואר בגמ' בכמה דוכתי ובע"מ סי' כ"ח - ואע"פ שהרמ"א ז"ל סתם וכתב צ"ה"ע (סי' מ"ב) מלאו כתוב בשער פלוני קידש פלונית ועדים חתומין בו כל זמן שאין השער מקויים אין חוששין לקדושין עכ"ל - דמשמע הא מקויים חוששין - אע"ג דאינו אלא עדות בכתב : כבר כ' עליו הב"ש דהיינו דוקא במפורש בשער שכתב מדעת שניהם וכיון שזה הכתב שהביא המקדש נכתב שלא מדעת האשה אינו כלום - ואם היות שאלו כבר נדררו והכרענו זה שנים רבות (במשנה להגאון מוה"רר מעב"ל אצ"ד בק"ק ליסא) דלא כהב"ש - אלא אפי' אי ידעינן בדרור שכתב שלא מדעתה יש לחוש לקדושין - מ"מ העליתי דהיינו דוקא אם כחצו נוסח השער פלוני העדנו עליו שקדש את פלונית וכו' - שהוא לשון שליחות דהיינו שלוחין ידי' - וכמ"ש הנ"ל בפרק חזקת - הביאו הרמ"א בהגהת ח"מ (סי' קנ"ו) ומאחר שכפי הנראה מלשון השאלה כתבו העדים סתם - שהם מעידים שהנער אפרים קדש את הבתולה - כגון זה ודאי לאו כלום הוא :

אמנם

בנדון זה לא מתוך אותו הכתב לבדו נודעו הקדושין - אלא שהאשה עצמה מודה שנתקדשה בפני ג' עדים אלו - א"כ זה הכתב לא מעלה ולא מוריד - שהרי פיה ענה זה וכבר הוחזקה למקודשת ע"פ עצמה - זה יותר מנ' שנים : אלא שכעת אחר שהמקדש לא חפץ לקחתה - ולעקב הנערה ואין מושיע לה - נכנס מע"ת צעירי הקורה לפקפק צעיקר הקדושין - ע"י העדות שהועד לפניו שעידי הקדושין פסולי עדות דאורייתא הן מחמת עזיבה - לא שנסתפק מחמת העד השלישי שאינו פסול שהי' עמהם בשעת הקדושין :

ולדידי

אי משום הא לא אריה - שאלו הי' עדות זה שהועד לפניו מספיק לפסול את שני עדי הקדושין - הי' נראה פשוט שהקדושין צעירין לפי מה שהסכימו רוב מנין ורוב בנין מן האחרונים - לנהוג כמ"ד מצעלינן קלא - גם יפה כ' מכת' שאין לחוש בזה משום הקול - שהרי לא הוחזק צ"ד מעולם : ולא הי' עלינו לחוש למה שהי' עוד עד שלישי שאינו פסול עמהם - אע"פ שכ' הרמ"א בסי' מ"ב דהוי במקדש לפני עד אחד - וכבר החמיר הרב לעיל מינה במקדש לפני ע"א לחוש לקדושין כדעת הסמ"ג - שהרי להדי' כ' הרב שם דבמקום עיגון ודוחק יש לסמוך על המקילין שהמקדש צעד א' אין חוששין לקדושין - והדיון עמו דנראה פשוט דאף לרב פפא (בקדושין) דאמר חוששין לקדושין - אינן קדושין דאורייתא - מדלא קאמר מקודשת אלא חוששין לקדושין מדרבנן לחומרא להכריכה גט - אבל אם פשטה ידה וחזרה וקבלה קדושין מאחר בפני שני עדים אינה נפטרת מהשני בלא גט - ולא יניק אמוראי דפליגי עלי' אין חוששין לקדושין כלל אפי' מדרבנן

מדרבנן - והשתא אף אם נחמיר כדעת הסמ"ג שפסק בר"פ - מ"מ כיון דלא הוי אלא חומרא מדרבנן אין להחמיר כלל במקום עיגון ודוחק - והבא ודאי מקום עיגון ודוחק הוא - שהרי התפאר המקדש לפני כמה אנשים שאפשר שלא ישוב לכאן לעולם - ואם עקבותיו לא נודעו אנה פנה ואנה הלך - או אפילו נודע מקומו איש - אלא שאין יכולת לכפותו לכנס או לפטור בגע' - והוא רוצה לעגנה - אין לך מקום עיגון ודוחק גדול מזה :

אמנם

בנדון שלפנינו נראה שאין אותו העדות שהועד לפניו מספיק כלל לפסול את שני עדי הקדושין משני טעמים - חדא מפני שכפי הנראה מלשון השאלה - קיבל מע"ת עדות אותן האנשים שהעידן לפסול את עדי הקדושין ביחודי - ופשוט הוא בח"מ (סי' כ"ח סני"א) דקבלת עדים לר"ג' מומחים יודעין הלכות עדות כשר ופסול - זהירין בקבלתן לקבל עדות כל אחד - ואפי' דריענד אס נתקבל בפחות מג' לא עשו ולא כלום - כמ"ש הב"י שם בשם הרש"ב והוא מוסכם מכל הפוסקים - ואע"פ שכ' עוד שם שאם רצו ליצור לתקן ששני הסופרים יקבלו עדות - תקנתן קיימת - היינו לענין ממון - ומן הטעם שביאר במישרים הביאו הב"י שם משום דהוו כמו יחידים שקבלו עליהם קרוב או פסול עכ"ל - ואנחנו דכולהו הכלל שבידינו הפקר צ"ד הפקר : אבל לענין איסורא כגון הכא שבאין להוציא את האשה מחזקת אשת איש ולהתירה לעלמא ע"י עדותן - ודאי שאין דנין ע"פ עדותן אם לא נתקבל צ"ד של ג' שישבהם התנאים הנזכרים :

ועוד

דאפילו אם נתקבל עדותן של אלו צ"ד הגדול כיון שעדותן על עדי הקדושין לפסול מחמת עזרה - הי' שלא בפני עדי הקדושין - אין צדינו להחזיק את עדי הקדושין לפסולי עדות על פיהם - כדי להוציא האשה מחזקת א"א שהוחזקה ע"פ עצמה - ולהתירה לעלמא - והוא דבר מבואר צ"ד (סי' מ"ב) שכ' וז"ל מצאתי כתוב שאחד קדש בפסולי עדות והתירה ר' חיים הארוך - וחלקו עליו חכמי פוליעולא וגזרו עליו ידיו שיחזור בו - מפני שמה שהעידו על אותן העדים שעברו על שבועתם וכו' ועוד דאפי' דין פסולי עדות דאורייתא - אם לא נתקבל עדות פיסולם בפניהם - עדות הפוסלים צעילה - ומי שהורה להתירה אם ידע שלא נתקבל עדות פיסולם בפניהם - ראוי לנדותו ולהחרימו ולקללו ולענשו אם לא יחזור בו מיד - שכיון שיצא הקול שנתקבל עדות פיסולם שלא בפניהם - הי' לר"ך לחקור אחר העדים עכ"ל : ומי ימלא את לבו להורות היתר במקום שחכמי פוליעולא אומרים איסור - וגזרו ידיו וחרם וקללה ועונש על המתיר :

בשגם

תלמוד ערוך הוא צדינו שאין מקבלין עדים שלא בפני צע"ד כדאי' בפ' הגזול בתרא דף ק"ב - והסכימו רוב הפוסקים דאפי'

בדענד שכבר קבלום שלא בפניו אין דנין ע"פ אותו עדות - ויכולין העדים לחזור ולשנות ממה שהגידו בראשונה - שכל שלא בפניו כחוק לב"ד דמי וחררין ומגידין כמבואר בח"מ (סי' ק"ה סעי' ע"ו) :

גם

מדברי הרמ"א ז"ל בתשובה (סי' י"ב) שכתב מע"ת להביא משם ראי' לבעל הקדושין ע"פ עדותן של אלו - אדרבא משם ראי' ברורה על ההפך - שמפני שעדות אלו האנשים הבאים לפסול את עדי הקדושין נתקבל שלא בפניהם אין הקדושין צעירין : שהרי צעירין שנים שהעידו על אשה שזנתה תחת בעלה ואח"כ העידו שנים אחרים על אותן העדים שהם פסולי עדות דאורייתא - כתב הרב שם וז"ל דפשיטא דאלו שנים האחרונים נאמנין על הראשונים אע"פ שהוא שלא בפניהם - דהא אמרינן בכתובות פ"ב שנים החתומים על השער ומתו ובאו שנים אחרים ואומרים פסולי עדות היו וכו' - ומסקינן אלא חוקי תרי לכהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מרי' - הכא נמי אע"ג דלא נפסלו בהעדאת עדים אלו שלא בפניהם - מ"מ לזה העדות אינם מועילים כלום - דאוקי תרי לכהדי תרי ואוקי אשה בחזקת בעלה עכ"ל הרב - הרי שעתו ברור מללו שהעדים הראשונים לא נפסלו בהעדאת עדים אלו - אלא הוו כתרי ותרי - וא"כ בנדון דידיה ודאי כדבריו כן הוא - דכי מוקמינן תרי לכהדי תרי מוקמינן אשה בחזקת היתר לבעלה - דכלל גדול הוא שאין מוציאין אשה מתחת בעלה אלא בדבר הברור - אבל בנדון דידן כל שאין השנים הראשונים נפסלין לגמרי אלא חשבינן להו כתרי ותרי - ה"ל כשנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה - דקיי"ל לא תגשא ואם נגשית תלא - אם לא נגשית לאחד מן העדים ואומרת ברי לי כדאי' בגמ' ובפוסקים ומבואר צע"ה"ע (סי' מ"ז) :

וגם

מ"ש הרמ"א עוד שם וז"ל - ועוד דלא גרע סוף דינא מתחילת דינא - ומאחר שעדות הראשונים הוא שלא בפני צע"ד (שכך הי' המעשה שם שקיבלו עדים על האשה שלא בפניה שזינתה) א"כ יכולין לבעל עדותן ג"כ שלא בפניהם עכ"ל : בנדון דידי' נכון הוא - שהרי א"א לאסור אשה על בעלה אלא ע"פ עדות שנתקבל צ"ד - וכיון שקבלו עדותן שלא בפניהם - נמצא שאין אנו באים לאסור אלא ע"פ עדים שהעידו שלא בפני בעל דין - כך יכולין ג"כ לבעל עדותן שלא בפניהם מכל וכל - דלא גרע סוף דינא מתחילת דינא - משא"כ בנדון דידן שאלו הי' תחלת דינא שדנין אותה למקודשת - ע"פ העדות שכתב - ע"כ הי' לנו לומר שיש לו דין שער - כמו כל שער דעלמא שדנין על פיהם משום דעדים החתומים על השער כמי שחקקה עדותן צ"ד ולפני צע"ד דמי - (עיי' בפ' חזקת מ' א' בתוס' ד"ה מחאה - דמוכח דלר"ת דסבר דעדות בכתב כשר - הוי כשער כמי שחקקה עדותו צ"ד) וא"כ הוי תחלת דינא לפני בעל דין : אלא דקושטא דמילתא

דמילתא היא שאין דנין אותה כלל למקדשת ע"פ
עדותן של עדי הקדושין לא בכתב ולא בע"פ אלא
ע"פ עממה שהיא מודה שנתקדשה בעדים ושוא נפשה
חתיכה דאיסורא ואין לעדי הקדושין ענין כלל לא
עם צ"ד ולא עם בע"ד אצל אותן שבאין לפסול
את עדי הקדושין ודאי שצריכין להעיד בצ"ד ובפני
עדי הקדושין וזה פשוט :

ואין להביא ראיה ממ"ש רמ"א ז"ל עוד שם וז"ל :
ותו דהא גלוי לכל דלא שני עדים שהעידו הם
חשודים אע"ג דלא ידעינן בהו שהם פסולים ממש
מ"מ מאחר שהחזקו צפי כל לפוחים ורקים פסולים
הם לעדות כזה וראוי מהא דכתב מה"ראי וכו'
עכ"ל : וא"כ ה"ה צ"ד נהי שאין הראשונים נפסלין
ע"פ עדותן של אלו כיון שהעידו שלא בפניהם מ"מ
כיון שהם חשודין ויכריס לכל לפוחים ורקים פסולין
הם לעדות כזה : דליתא דכי היכי דלא נשוייה
לרבינו הרמ"א ז"ל עוטה ח"ו ע"כ לומר דבעובדא
דידי' היו העדים חשודים להעיד שקר בשביל ממון
וכן משמעות הרא"י שהביא שם מדברי מה"ראי
אבל בכגון כ"ד שאינם חשודים להעיד עדות שקר
בשביל ממון אלא חשודים על שאר עבירות
פשוט הדבר שכל זמן שאין כאן שני עדים שראו אותם
בעיניהם עוברים על כך וכך אלא שנתפרסמו לכך
אצל בני אדם ע"י קול בעלמא כשרים הם לכל
עדות שבתורה חוץ מלאותו דבר שהם חשודים עליו
בדמוכת בריש חולין ומבואר צ"ד (ס' ק"ט) ובח"מ
(ס' ל"ד ס"ה בג"ה) . ואע"ג דצ"ד העדים חשודים
גם על נשג"ז וה"ל חשוד על העריות דפסול לעדות
אשה כדאי' צ"ד ז"ב וכתבו הרמ"א בא"הע (ס' מ"ב)
מ"מ לא מיבעי' אלו שאינן חשודין אלא על נשג"ז שאין
עיקר איסורו אלא מדברי סופרים כמבואר בא"הע
(ס' ט"ז) . אלא אפי' היו חשודים על עריות
דאורייתא כיון שאין כאן עדות ברורה שנתקבל
בפניהם אלא חשודים בעלמא נינהו אינן פסולין
לעדות אשה אלא מדרבנן והא קי"ל המקדש בפסולי
עדות דרבנן חוששין לקדושין ונריכהגט :

הן אמת שיש לי וכוז גדול כזה מפני שראיתי
מי שכתב דלא כדעת חכמי עוליעולא בענין
פסול עדי הקדושין שלא בפניהם אבל אמתו העליו
צ"ד מעומק התלמוד שהעיקר כדעת חכמי
עוליעולא שאין נאמנין לפסולן שלא בפניהם
ומינה לא תועז : ומפני כי קרה הריעה מהכיל
פה ההעתק מזה יקבלוהו מכת בגליון מיוחד
בשבע הבאה איה :

סוף דבר אשה זו אי אפשר לפוטרה מהמקדש
בלא גט . אם מפני שאותן העדים שהעידו
לפסול את עדי הקדושין לא נתקבלו צ"ד של ג'
ואם מפני שהעידו עדותן שלא בפני עדי הקדושין
ובכן יתענג על ד' ויתן לו משאלות לבו לטובה
דברי עמוס העררות הד"ש :

סימן כט

עוד לו

ברין פיסול עדים שלא בפניהם

הן הן הדברים אשר הבעתתי למערכת בשבוע
העברה לשלחם לו כמה שיש לפקפק על
הוראת חכמי עוליעולא שסמכתי עליהן בענין
פיסול את העדים שלא בפניהם ועל איזה אופן
קיימתו דבריהם צ"ד :

הנה עיניו הרואות שהדבר פשוט אצלי שאין
העדים שהעידו לפניו על עדי הקדושין
שצפ"אריה שהם פסולים מחמת עבירה נאמנין
לפסולן שלא בפניהם וכדק"י"ל בכולא תלמודא אין
מקבלין עדים שלא בפני בע"ד ואפי' דביעבד לא
מהני : ונעורנו בזה ממה שהביא הצי"ש בשם חכמי
עוליעולא ומדברי הרמ"א ז"ל בתשובתו :

אמנם הדבר צריך ברור מפני שיש לפקפק
בהוראה זו לכאורה שכפי הנראה
רבים וכן שלמים מגדולי רבותינו לא כן דעתם :
דהא דתני' בכתובות (י"ע ע"ג) שנים החתומים
על השטר ומחו וצאו שנים אחרים ואומרים פסולי
עדות היו א"כ יואל ממקום אחר אין נאמנין
ומסקינן דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחוקת
מרי' כתבו הרשב"א בחידושו וה"רן בהלכותיו
דע"כ ה"י פסולי עדות ליכא לפרושי גולנין . דאי הכי
ליכא תרי ותרי אלא האחרונים נאמנין לפסול את
הראשונים בגולנותא שהרי על גופן הן מעידין
אלא כי אמרי פסולי עדות היו היינו קרובים
וי"א דאף בדאמרי גולנין מיירי אלא דלהכי נקט
בצרייתא ומחו לכיון שמתו ואינן ראויין לפסול את
הגוף אין עדות האחרונים חשיב כמעיד על גופן אלא
על מנה שבשער עכ"ד . וכ"כ הר"ה והר"י ע"כ :

והם דברי הרמ"בן הוצא צ"ד שיעה מקובלת
לכתובות וז"ל מאי פסולי עדות דהכא
קרובים דאי אמרת משחק בקוביא מאי קא מקשה
תרי ותרי נינהו אע"פ לא מנו למיפסלינהו בגולנותא
הא ודאי אי אמרי ידעינן בהך אינשי דגולני נינהו
נאמנין ואינהו לגבי נפשיהו לאו כל כמיני' לומר לאו
גולנין אנו א"י קרובים קאמרי ולאפסולי שטרא
קאתו ואינהו מסהדי דשטרא מעליא הוא ותוקא
אין העדים חותמין על השטר א"כ רחוקים הם
ומש"ה אמרינן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא
בחוקת מרי' וי"א לדברי רש"י ז"ל דהכא כיון שמתו
אינן נאמנים לפסולן בגולנותא משום דעל מנה
שבשער הם מעידין אבל כשהן חיים מנו
למיפסלינהו שהרי אינן נאמנים לומר אין אנו
גולנין לפי שהם נוגעין בעדותן ולהכי
קתני ומחו :

ומזה

ומזה הוליא הר"ב ז"ל (נסי' רס"ז) בעדי קדושין

שהווס אחד מהם שלא בפניו שאמרו
עמנו ה' במקום פלוני שהקדושין בטלין וז"ל שם
דמאי דאמרינן בכתובות שם אין מוימין את העדים
אלא בפניהם זהו לחייבן בגוף או בממון מועשיתם
לו כאשר זמם וטעמא משום דכתיב והועד בצעליו
אמרה תורה יצא צעל השור ויעמוד על שורו
דמ"ט נמי אמרינן צ"ד הגוזל בתרא אין מקבלין עדים
שלא בפני צעל דין אבל לבעל עדותן לא דכיון
שהמזימין מעידין בגופן של מוזמין לומר עמנו
הייתם במקום פלוני והתורה האמינתם הרי הוא
כאלו פסלום בגולנותא או בשאר פסולי הגוף
שיכולין לפסולן ולבעל עדותן אפי' שלא בפניהם :
כמה שאמר הרמ"בן ז"ל בהיא דשנים החתומים על
השטר ומחו וכו' . שפי' פסולי מחמת קורבא דאי
משחק בקוביא לא הוה אמרינן תרי ותרי נינהו
דאע"פ לא מני למיפסלינהו בגולנותא דאלמא אע"פ
שמתו יכולין אלו לפסולן שלא בפניהם : ואפילו לפי
מה שקיים פ"רשי דכיון שמתו לא אתו למיפסלינהו
ועל מנה שבשער הם מעידים אבל כשהם חיים
מנו למיפסלינהו : משמע דכשהן חיים דומיא
דמתו דהיינו שלא בפניהם מנו למיפסלינהו
לבעל עדותן ולא אמרינן תרי ותרי נינהו : וכי
אמרינן דהכחשה הוי' היינו שהמומת היא המוכחשת
בדאי . אבל לא לומר שיהא זה כשתי כתי עדים
המכחישות זו את זו דק"י"ל זו באה צפ"ע ומעידה וזו
באה צפ"ע ומעידה אלא כיון שהזמו בגופן אפי'
שלא בפניהם הכת המוזמת היא המוכחשת לבדה
והאחרונה המוזמת כשרה ודלית כהיא דאמרינן
צ"ד מרובה וכו' וה"ל אע"פ שלא הווס בפניו ואינה
הזמה לענוש אותו מכאשר זמם אבל מ"מ עדותן
בעלה כיון שהעידו בגופן והרי זה כהיא דתנן
שאין העדים נעשים זוממים עד שיוזמו כולם וכן עד
שיגמור הדין דהיינו לענין עונש העדים אבל
מ"מ עדותן בעלה ופסולין הן לכל עדות שבתורה
וכן הדין בעדים זוממין שהזמו שלא בפניהם עכ"ל :

והביא דבריו הצי"מ (ס' ל"ה) בקיצור :
ולפי דרכו ז"ל צריך לתת טעם למאי דפשיטא לי'
להרמ"בן כ"כ שיכולין לפסולן שלא בפניהם
עד שהורך לפרש הא דפסולי עדות היו היינו
קרובים שהווס משום דמסתבר לי' כיון דבפניהם
פשוט הוא דנאמנין לפסולן בגולנותא דהא ליכא
למימר מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ואוקי תרי
לבהדי תרי שהרי אין הראשונים נאמנים לגבי עלמן
דלאו רשעים הן דנוגעין בעדותן הם וצ"ד מרובה
(ע"ב) נמי מוכח דאפי' לרצא לחד ליגנא וכ"ש לאבי
דק"י"ל כוותי' דעד זומם למפרע הוא נפסל אי פסלי
להו בגולנותא פסולין למפרע מיום שבצרו עבירה
ומאחר שהן נאמנין לפסולן בפניהם אע"ג דהני קיימי
ומכתי' כ"ש שנאמנין שלא בפניהם דאפשר אלו

הו קמן הו מודו וכדל"ל רב נחמן לרב שש ביהך
דכתובות דמ"ט מכחישי את העדים שלא בפניהם
וע"כ הא דאין מוימין את העדים אלא בפניהם וכן
הא דק"י"ל אין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד (ואפי'
דביעבד לא מהני לדעת הרמ"בן והרש"א) היינו רק
לענין חיוב ממון או עונש נפש דכתיב גלי רחמנא
והועד בצעליו אבל לפסול גופן לא :

ואי קשי' לך א"כ מאי ה"י דקאמר רב ששת ז"ל
הכחשה תחלת הזמה היא וכשם שאין מוימין
את העדים אלא בפניהם כך אין מכחישי את העדים
אלא בפניהם ותהוי נמי הכחשה כהומה הא
הזמה שלא בפניהם גופא אע"פ שאין מחייבין אותו
בגוף או בממון מ"מ נאמנין לפסולן ולבעל עדותן
לגמרי' ולמה לא יהו נמי נאמנין בהכחשה שלא
בפניהם לבעל מיהא עדות זה ויש לומר רב ששת
ודאי ה"י סבור דהא דאין מוימין את העדים אלא
בפניהם היינו אפי' לפסולן דהא לסברתו דהיינו
טעמא דאין מכחישי את העדים אלא בפניהם דכיון
דהכחשה תחלת הזמה היא צריך להיות עדות
הכחשה ממש כמו עדות הזמה דהיינו בפניהם
א"כ כ"ש פיסול שהווס מעין הזמה ע"ממה שדינו
כדין הזמה שאין נפסלין אלא בפניהם אלא דרב
נחמן דחי לה דלא מיסתבר כלל שיהו נאמנין בפניהם
אע"ג דמכחשי הכך ולא יהו נאמנין שלא בפניהם
דכל דכן הוא ולפיכך דוקא לריבי הזמה ע"ממה
דהיינו לחייבן בגוף או בממון הוא דצ"ע בפניהם
מדגלי קרא והועד בצעליו אבל לענין הכחשה
הדרינן לסברא דידן דכ"ש דנאמנין שלא בפניהם
ומינה דה"ל לענין פיסול גופן שנאמנין שלא בפניהם
והשתא הא דמסקינן בתר הכי הילכתא דאין מוימין
את העדים אלא בפניהם והזמה שלא בפניו נהי
דהזמה לא הוי הכחשה מיהא הוי ע"כ היינו כפי'
הר"ב ז"ל שהמומת לבדה היא המוכחשת :

כך היא הנעשה של שמועה לפי דרכו ז"ל
ומדבריו למדנו שכל רבותינו גדולי ההוראה
אלו פשיטא להו מילתא דנאמנין אחרונים לפסול
את הראשונים פיסול הגוף אפי' שלא בפניהם ושלא
כדעת חכמי עוליעולא והר"מ ז"ל :

אבל מה אעשה שלענין דברים אלו תמוהין
עובא : חדא שהוא פלא דלא אישתימע
חד מהך רבנותא לומר להדי' ה"י חידושא דלפסול
בגולנותא נאמנין שלא בפניהם . ושוא יוצא מן
הכלל שנמסר לנו שאין מקבלין עדות שלא בפני בע"ד
ועוד דליגנא דנהי דהזמה לא הוי הכחשה מיהא
הוי משמע שאינו אלא כהכחשת תרי ותרי לבעל זה
העדות אבל לא שיהו האחרונים נאמנין לפסול את
הראשונים לגמרי' ומה שנדחק הר"ב ז"ל לפרש
הא דקאמר הכחשה מיהא הוי דהיינו הראשונים
הם המוכחשין ופסולין אבל האחרונים אינם מוכחשין
ונאמנין קשה על הדעת לסובלו דמאי שיעט
דהכחשה

זוממין פסולים גמורים . הרי הזוממין כשרים . והעדים הראשונים אפי' הן מאה כולן נהרגין . וכן לעולם כל שויספו הזוממין ויוספו הנהרגין . וכי ע"י עדות שלא בפני בעל דין נוליא את כל אלו להריגה :

לפיכך

אני אומר אחר בקשת המחילה מהרי"ב ז"ל . שאין הדבר כן : שמעולם לא נחלקו חכמים בדבר זה שאין מקבלין עדים על פיסול הגוף של עדים או של שאר בני אדם שלא בפניהם . לפיסול הגוף חובה וכדיי נפשות דמי דבעינן והועד בצעליו . ואפילו איכא אונס וגם כבר נתקבל עדותן דיועד בצעליו . אלא דברייתא דוקא דקחני שנים החתומים על השער ומתו . היינו דקסי' להו להרמ"ב וסיעתו ז"ל . דמילתא דפשיטא הוא דמתים חפשי שאין בכשרות או פיסול גופן שום זכות או חובה להם לעצמן לאחר מיתה . אלא שע"י שהם פסולים מפיסול השטרות שחתמו . ואין זה חובה אלא לבעלי השטר . הילכך אי בדאמרי גולנין מיירי ודאי הדין נותן . דכשם שהכחשה שלא בפניהם הוי הכחשה דלהו כחרי ותרי . משום שאין בעדותן חובת העדים . כך כשמעידין על גופן של מתים שהם פסולים . כל שהיו נאמנין אלו העידו כן בפניהם . נאמנין נמי עליהם כשמתו לפסולן . משום שאין בעדות פיסול זה חובת העדים אלא חוב בעל השטר ומתקיים שפיר והועד בצעליו . וה"ע שכתב הרא"ש בשם התוס' וז"ל דלא עדיפי עדים החתומים בשטר משאם היו לפניו . דה"ל למיכתב כלשון התלמוד דלא עדיפי כשהועד עליהם שלא בפניהם מנפיהם . אלא משום דדוקא עדים החתומין בשטר דקד ברייתא . דאיירי בשמתו לא עדיפי משאם היו לפניו . אבל אם הם חיים עדיפי כשהועד עליהם שלא בפניהם מנפיהם . שאין נאמנין לחוב אותן לפסול גופן שלא בפניהם . ורב שעת ה"י סבר דכשם שאין מוסימין את העדים אלא בפניהם דוקא . אבל שלא בפניהם כלל לא . דכשהן חיים צעינן והועד בצעליו . וכשמתו כ"ש שאין מוסימין אותן דלא שייך בהו דין הזמה כלל . שהרי א"א לקיים דין הזמה בצנו וכמ"ל למעלה . כך אין מכחישי את העדים אלא בפניהם דוקא . אבל שלא בפניהם כלל לא . בין שהם חיים ובין שמתו משום דהכחשה תחילת הזמה היא . ודין עדי הכחשה כדין עדי הזמה ממש : ודחי לה ר"י דבהכחשה שאינה חובה לעדים כלל ואינם בכלל והועד בצעליו . הסביר נותנת שאם בפניהם נאמנין אע"ג דקיימי הנך ומכחישי . לא כ"ש שלא בפניהם אף כשהן חיים דאפשר אלו הוי קמן הוי מודו : ומסקינן אין מוסימין את העדים לעיני דיני הזמה אלא בפניהם דוקא . אבל שלא בפניהם כלל לא כדאמרן . והזמה שלא בפניהם הכחשה מיהא הוי בכל גונא . דאפי' הם חיים מכחישי אותן שלא בפניהם . וכדדחי לה ר"י לר"ש דה"ל תרי ותרי ומ"ש

ומ"ש עוד שם שכן נראה מלשון רש"י שכ' נהי להזמה לא הוי לעיני עונש כפש או ממון ולא הזכיר פיסול הגוף . כבר ביארנו דמה שאמרו בגמ' בהזמה שלא בפניו דלא הוי הזמה דאיירי בכל ענין . בין כשהזוממין חיים ובין כשמתו . והוא דוקא לעיני דינא דכאשר זמם לחייבן מיתה או מלקות או ממון . שא"א לחייבן בכך כשמתו . אבל לעיני פיסול הגוף נאמנין כשמתו הנך לפי דעת הרמ"ב ז"ל . וכמו שנתבאר : אמנם אף לסברת הר"מ שכ' הרמ"ב שצאו לקיים פיר"ש . דסברי דכשמתו אין מעידין על גופן של עדים כלל . אין כאן שום ראי' מלשון

רש"י . שהרי כבר ביארנו דפיסול הגוף כעונש כפש דמי : הלכך באותו נדון דהרי"ב שזמם העד שלא בפניו . וכן בנדון דידן שהעידו על פיסולן של עדי הקדושין שהם חיים שלא בפניהם . אינן נאמנין לפסולן . ולא הוו אלא כעדות מוכחשת . כשנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה שלא חנשא . ואם נישאת תלא : זהו הכלל ד' צוה . וד' ינחנו דמעגלי דק :

ארי' ליב ברעסלא

דיני הודאת עצמו באיסורין ובממון

סימן ל

שאלה ותשובה שלוחה אלי מהגאון החסיד מו' דוד טעבל נר"ו אב"ד ור"מ בק"ק ליסא

שאלה

איש אחד בא להרצ בהשכמה ואמר אוי לי מה שראיתי שאשתי זנתה עם בני . וכך אמר שלא ה"י שוכב בצית החורף כ"א בחוף מחמת זבובים ופרעושים . ואשתו ובנו היו שוכבים בפנים לבדן מעתה סמוך למעטו . והוא הביע דרך חור . ואמר צ"ה . (איך האב גועהן ז"א האבן או טאהן גהאט צי"א זמן) . ושמעתי קול ממעות ופחתי הדלת בכת וברח הנער ממעטה למעטו : וחקר אותו הרב אולי לא עשו מעשה . והשיב צ"ה : בלתי ספק אצלי (ז"א האבן או טאהן גהאט מיט איינאנדר) . וגם כמה פעמים הרגשתי וחשדתי אותם כזה : אמר לו הרב וכי ראית שעשו מעשה זנות ממש שמה לא ראית רק שיב על המטה או שוכבים במטה וכבוד אתה שעשו מעשה זנות ממש . והשיב צ"ה : רבי רבי (גמ' ד' איך האב גועהן ז"א האבן או טאהן גהאט צי"א זמן איך קען יע מער זאגן) רק האמת . איך האב קיין שגאה איך קיין מחלוקת מיט איבר גיהאט געטערן . רק וואס איך מיט מיין אייגן גייעהן האב) . ובעל תפילין ונשבע בפועל . שראה כאשר דיבר : ואחר התפלה הושיב הרב את ה"ב' . וקראוהו ואמר לפניכם ג"כ שראה שצנו ה"י שמה במטה . ובלי ספק ז"א האבן או טאהן גהאט מיט איינדר . וחקרוהו היטיב עוד הפעם שמה לא ראה שום מעשה יותר . רק שהי' עמה במטה . ואמר פעם אחר פעם צוה הלשון . ז"א האבן או טאהן גיהאט מיט איינדר . ושאלו להשכנים הדירים אללו . אם ה"י לו שום קטעה

ומריבה עמה . ואמרו לא ה"י להם שום קטעה . רק גם הם שמעו שזוהו בצוקר . והיא האשה מכחישתו דהיינו שאומרת . אמת שהוא ה"י שוכב בחוף והיא והנער בפנים . אבל ח"ו לא עלה על לבם שום דבר רע . וזו ה"ב' להפריש זה מו' . עד שיא דינא לאור : ואחר איזה שבועות התחרע ואמר ששקר דיבר וגם נשבע לשקר שלא ראה שום דבר . ושאלו הרב למה אמרת כן ונשבעת בתפילין צלי שום כעס רק כאן יראת מעונש החטא לרור עמה . ואינו נותן שום אמתלא לדבריו רק אומר שדבריו שקר ונשבע לשקר . ורובה לקבל תשובה על שבועת שקר : זה חורף השאלה ככתבו וכלשונו . והוסיף עוד הרב במכתבו צ"ה ל אמת שהוא ע"ה ובור גדול . ואפשר לרד שלא הבין שיש חילוק אם ראה שוכבים זע"ז בקירוב צר . בין אם ראה אותם שוכבים במטה או יושבים במטה . ולכן צעינו ברור שנעשה גוף המעשה . אך לפי הבנתי כפי שחקרתי אותו לפי ראות עיני קרוב הדבר מאוד שעשו דרך מאתים עכ"ל השואל :

תשובה

הנה שורש הספק מחמת שהמחבר צימין קע"ו ס'ו כתב הדין בהיא אומרת שזנתה . וכ' הרמ"א ועיין צ"ה קע"ח ס'ט : ושם סעיף ז' כ' המחבר מי שראה אשתו שזנתה . וכ' הרמ"א הרבה קרובים אינן רק כעד אחד ועי"ל ס'ו קע"ח ס'ט : ובס' קע"ח ס'ט לא כתב הדין אלא באמרה היא שזנתה או עד א' . ולא זכר כלום אם הבעל אומר שראה בעצמו שזנתה . ולכאורה חילוק גדול ציניהם . דאם הוא אינו אומר שודע בודאי שזנתה ע"פ ראייתו ממש . לא שמאמין לדבריו או לדברי העד . דאז אע"ג דשוי' אנפשי' תחיבה דאיסורא מ"מ אין מחוייב רק ללאת ידי שמים להוסיף . וכמ"ל הרי"ף בקידושין (ס') וטור (ס' קע"ו) מש"ל יש לרד שאינה אסורה עליו בזמן הזה . משא"כ כשאומר שראה שזנתה אז אפי' בדיני אדם חייב להוסיף דכשני

עלי' משום נדה כגי בהכי' כמו דסגי בהחזקה נדה
בשכונתי' . משא'כ לענין להרוג עליה משום אשת
איש לריך חוקה שלשים יום . אלא דמהר'יק לא הביא
הך ברייתא דירושלמי כלל . ולפי סברתו ז"ל דמירי
שראינוס בנותן שלשים יום כהגין כאיש ואשתו .
דבלא"ה לא היו חוקה גדולה לענין דיני נפשות
במבואר מדבריו שם . והעור נס' י"ט הביא דין זה
בסתם ולא חילק כלום :

וראיתי להב"ח בא"ע (סי' י"ט) שכתב אהך
דאיש ואשה שבאו ממדינת הים . דהא
דאין הורגין עליה קודם שלשים יום . היינו לאותו אחר
שבא עלי' . משום דמאי לאישתמועי ולמימר שהי'
סבור שאינו אשתו אלא אחותו או אשה אחרת . דתוך
שלשים יום אינו מפורסם שאשה זו אשתו של זה היא .
אבל האשה נהרגת על מה שהחזיקה עצמה כהודאת
פיה לאשת איש . ואפי' בתוך שלשים : וז"ל שהוא
מפרש נמי הא דאמרין בקדושין (ס"ט) אמר רב אחי
ומדינא באומרת נתקדשתי שאין סוקלין . דהיינו
לאותו אחר שבא עלי' . אבל היא עצמה נסקלת :
ולפי סברתו הא דק"י"ל הודאת בעל דין כמאה עדים
דמי . כלל גדול הוא בכל התורה ואפילו בדיני נפשות :
אך מפני שהביא ראוי' שהאשה נהרגת על מה שהחזיקה
עצמה כהודאת פיה . ממה שלוקין ההחזקה נדה
ע"י לבישת בגדי נדה . והוא ז"ל עצמו פסק ב"ד
(סי' קפ"ה) דבלבשת בגדי נדות לא מהני' אמתלא .
וא"כ לדעתו ז"ל הורגין גם על הודאת פיה אפילו
בנותנת אמתלא . ולפיכך יפה השיגוהו שם בעל חלקת
מחוקק והע"ז ז"ל ע"ש :

ובחכמה כתב בבית שמואל שם ח"ל . והמ"מ
והע"ז השיגו על הב"ח וכתבו דקודם
שלשים יום מהני' אמתלא עכ"ל . אע"פ שהם לא
הזכירו בדבריהם כלל שריכה אמתלא . אלא דמהכח
ליה נמי דבשאינה נותנת אמתלא . שפיר איכא למימר
שתהא נהרגת ע"פ הודאת עצמה אפילו קודם שלשים
יום . מן הכלל שבדיני הודאת בע"ד כמאה עדים
דמי . ולא הי' להם בזה מקום להשיג על הב"ח .
אלא אמאי דמשמע מדבריו דאפי' אמתלא לא מהני'
קודם שלשים יום . וזוהו הסכים הוא עמם :

והשתא איכא למימר שגם דעת העור כן היא
בהא דאיש ואשה שבאו ממדינת הים
ואומרת זה בעלי' . שאם בא עלי' אחר אע"פ שהוא
אינו נהרג עלי' . היא נהרגת כמה שהחזיקה ע"פ
הודאת עצמה . אף קודם שלשים יום . אם אינה
נותנת אמתלא . ולפיכך באומרת עמאה נדה אני נמי
שפיר לוקין על מה שהחזיקה נדה ע"פ הודאת פיה .
וחדוש הוא שחידש רב יהודה (לפי סברת העור) .
דאפי' לא החזיקה נדה אלא ע"י לבישת בגדי נדה בלי
שום דבור ואמירה נמי לוקין עלי' משום נדה .
ועל דרך זה דן דמהני' אמתלא בשלא החזיקה אלא
ע"י לבישת בגדי נדה בלי שום דבור ואמירה . דודאי

לא עדיף מאומרת בפירוש עמאה אני וכדכתיבנא :
ואף להרמ"זן שכתב דבלבשת בגדי נדות אסורה
ולא מהני' אמתלא . וא"כ ע"כ ס"ל דהחזיקה
נדה ע"י לבישת בגדי נדה עדיף מכשאוומרת עמאה
אני משום שעשתה מעשה . יש לומר דהיינו רק לענין
אמתלא . דבהא החזיקה נדה ע"י לבישת בגדים
עדיף . מפני שאין דרך לעשות מעשה כל כך ולסמוך
עצמו על האמתלא שאמר אחרי כן . אבל באינה
נותנת אמתלא . אפשר שלא יחלוק דלוקין אף
באומרת עמאה אני . אע"פ שלא עשתה מעשה .
דכל שלא נתנה אמתלא . הודאת פיה כעדים
דמי . שאין האדם עשוי לומר שקר על עצמו בלי
שום טעם וסיבה :

אבל מדברי הרשב"א בת"ה (ק"ה ח')
משמע דתחילת דינו שהי' דן . דלא מהני'
אמתלא בהחזיקה נדה ע"י לבישת בגדי נדות . הוא
ממאי דאמרין דלוקין עליה . אלא כודאי משוינן
לה וא"כ לא מהני' אמתלא : אלא לאסברתו ז"ל כל
היכא דלוקין עלי' לא מהני' אמתלא . וא"כ מדמהני'
אמתלא באומרת עמאה אני . ע"כ אין לוקין עליה
אפי' אינה נותנת אמתלא . ונמצא שהוא חולק על
העור אף בזה :

שוב ראיתי להרמב"ם (בספ"א מה' איורי ביאה)
שכתב וז"ל וכן האשה שאמרה מקודשת
אני אינה נהרגת על פיה עד שיהו שם עדים
או שתחוק עד כאן לשונו : וזה שלא כסברת
הב"ח והב"ש :

עוד לו

סימן לו

ואת אשר נפלאות בעיניו הא דאמרין בכחובות
(ד"ג ז') אני וחברתי עמאה ואמר לה
עד אחד את וחברתך עורה . אינה שותף לנפשה
חתיכה דאיסורא . חבתה משתריא אפומא דעד .
הא תו למה לי היינו רישא . מהו דתימא גמי
תרווייהו עורות נינהו . והאי דקאמר הכי תמות
נפשי עם פלשתים הוא דקעבדה קמ"ל : וכי ס"ד
דבסברא קלה כוו . נדחה ונתיר מה דשוייתא נפשה
חתיכה דאיסורא . הא אפילו שני עדים כשרים
אינה נאמיים להכחיש מאי דשוי אינה אנפשיה
חתיכה דאיסורא . וכי עדיפא הך סברא מעדים
גמורה :

תשובה טענה גדולה היא זו . ונראה לי
דס"ד' דבשבויה הקילו לסמוך על
סברא זו להחירה . וכ"ש לפי מה שכתבו הר"ן שם
והמ"מ

עם פלשתים : נקט לשון אמירה אפי' דהוי מעשה .
משום דמירי באיש שאין מעשיו נכך :

סימן לו

עוד לו

ומה שטען מטכ"ח עוד על מה שכ' הר"ן ז"ל
אמתני' דשלהי נדרים דחנן האומרת
עמאה אני לך תביא ראוי' לדברי' . משום דדינא הוא
שאין האשה נאמנת לעשות עצמה חתיכה דאיסורא על
בעלה כמה שאומרת לו שזינתה . כיון שבאה בזה
להפקיע שבועד בעלה שהיא משועבדת לו לתשמיש :
דלפ"ז כל אשה שיש לה וסת שאמרה לבעלה שלא בשעת
וסתה עמאה נדה אני . או זקנה שאינה עולה לראות
שאמרה כן . לא תהא נאמנת לעשות עצמה איסור על
בעלה . כיון שהיא באה להפקיע שבועדו : ואל"ת מקרא
דוספרה לה ילפינן שהאמינה תורה בין לעומאה ובין
לעורה . א"כ יולף מהכא לכל עד אחד שיהא נאמן
לאסור את של אחרים . ואע"ג דגבי נדה הכרח גדול
הוא להאמינה דמי . יבדקנה בכל עת . מ"מ יהיה
איך שיהיה הא אית לה נאמנות . גם אמאי ילפינן
מוספרה להחיר כיון שהאמינה תורה לאשה
ספירת שבועה נקיים . הא התם הכרח הוא
להאמינה : עכ"ל :

תשובה

סברת הר"ן עושה ונכחה . דכיון
שבאה להפקיע שבועד בעלה מתשמיש
דינא הוא שאינה נאמנת לתוב אחרים : אמנם האשה
האומרת עמאה נדה אני . אינה באה כלל להפקיע
מבעלה ממה שהיא משועבדת לו עכשיו . דמטיקרא
אהאי שעתא לא אישתעבדה כלל : דמאחר שהוא דבר
המצוי בכל הנשים לראות לפעמים שלא בשעת וסתן .
גם אחר שעברו עליהן ג' עונות משהזקיננו עד שקורין
לה אימא בפני' כדאיתא ב"ד (סי' קפ"ט) חזרות
ורואות : ואי אמרת שאינה נאמנת . לא הנחת בת
לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה שלא תהא אחרייתה
לידון כמורדת . שאם תראה דם . והבעל אם מפני
שיתן עין באחרת ואם כדי להפער מן הכתובה ושאר
חיובי הבעל לאשה או לשאר סבה . יאמר שאינו
מאמינה וירגה לשמשה . והיא אחר שגפשה יודעת
מאד שהיא עמאה נדה . על כרחא חובה עלי' שתפרוש
ממנו . דאע"פ שהבעל אין עליו להאמין לה . וכשהיא
מודקקת לו אין עליו עון אשר תטא . מ"מ היא שיודעת
האמת שהיא עמאה נדה ודאי שחייבת כרת על כל
ביאה וביאה . וכשתפרוש ממנו כיון שאינה נאמנת
והוא דבר שאי אפשר לעמוד עליו . תהי' א"כ יודנית
כמורדת מתשמיש : וכיון שכן ודאי תנאי דמחילה הוא
בשעת כניסת כל בת ישראל לרשות בעלה ולשעבודו .
בזו ב ז טו טז שאינה

והמ"מ (נפ"ח מה"ז) . דגם מה שחברתה עורה
על פי העד אינו מן הדין . כיון דלא הוי אלא עד
אחד וקיי"ל ע"א בהכחשה לאו כלום הוא . אלא
דבשבויה הקילו : וס"ד'א כשם שהקילו בחברתה הקילו
נמי בם מהך סברא דתמות נפשי וכו' :
ואין זו סברא קלה . דהא ציבמות (ק"ט ז')
תנן . נתייבמו ומתו היבמין אסורות להנשא .
ואמרין עלה בגמ' דעטמיייהו דרבנן דאע"ג דאינסיבה
והוי לן למימר דודאי לא מקלקלא נפשה . אפי' אסורה
דאמרין תמות נפשי עם פלשתים קעבדה . והשתא
ס"ד'א שהדברים ק"ז אם במקום שהקילו בשבויה . קמ"ל
הועילה סברא זו דתמות נפשי וכו' להחמיר . אינו
דין שתועיל להקל במקום שהקילו בשבויה . קמ"ל
שלא הקילו בשבויה אלא לענין שלא לומר דמסתמא
כיון שנכששה בידי עוב"ס נבעלה ונעמאה . וסמכו
לפעמים על סברת רב דוסא דאמר (מנחות ל"ו) .
וכי מה עשה לה ערבי הלו וכי מפני שמיטך לה
בין דדיה פסלה מן הכהונה . כלומר שאין זה
סתמא דמילתא שהשכחי אנסה בבעלה . אבל
היכא שהיא עצמה אסרה איסור על נפשה .
ואומרת נעמאתי . לא הקילו . דשויה נפשה חתיכה
דאיסורא :

ועוד יש לומר דהני נשי הכי עבידתיהו . וידוע
היה לחכמים שכן דרכן של כל הנשים .
שכשכולין לעשות רעה לחברותיהן שוואות נפשים .
אינן חוששות מלגרום רעה גם לעצמן . אך למען הרע
לחברותיהן עממן . ולכן בכל מקום שהאשה מעידה
על חברתה מה שאפשר שתקלקל חברתה ע"י
אותו העדות . אע"פ שנמשך הקלוקל גם על עצמה .
קרוב הדבר מאד שהיא משקרת . דעבידתא
דידה הוא דקעבדה . לקיים תמות נפשי עם
פלשתים . ומא"ע אסרוהו רבנן נתייבמו ומתו היבמין
ולא תשאו לתקנת עגונא . וס"ד'א דימא נמי הכא
אין סהדי שהיא משקרת . ועורה היא כדברי העד .
ואע"ג דאפי' שני עדים אינן יכולין להכחיש מה דשוייתא
נפשה ח"ד . היינו משום דעדים נמי אפשר דמשקרי .
אבל היכא דאין סהדי שאמירתה שקר מטיקרא
לא כלום היא וכאלו לא אמרה כלום דמי . קמ"ל דלא
אלימא הך סברא דתמות נפשי כל כך . עד שנאמר
בשביילה אנון סהדי שכן הוא ולדחות הודאת עצמה :
ונעזר אני קלת בזה מלשון התלמוד בשמעתינן דקאמר
מהו דתימא וכו' והאי דקאמר הכי תני'עפ הוא
דקעבדה . אע"ג דהכא אין כאן מעשה דקעבדה אלא
אמירה לחוד . וה"ל תני'עפ הוא דקאמר (בדקאמר
ציבמות ק"ה ח') . אלא משום שמעשיה של אשה כך
הם . נופל בה גם לשון קעבדה על אמירתה .
כלומר עבידתה הוא דקעבדה באמירה זו . ואלו
באגדת חלק איתא . שכשגלח משה שערות הלויים
וגלח גם שערותיו . אמרה עליו אשת קרח כיון
דכולהו רבותא דידי' . אמר איסו נמי תמות נפשי

שאני נכנסת לשעבוד שמישו • אלא לאותן הימים
שתאמר לו עהרה אני • אבל בכל עת ובכל זמן
שתאמר לו נדה אני לא יהא עלי' שום שעבוד תשמיש
כלל • ולא מינסבא לי מעיקרא אלא אדעתא דסבי •
וכבר בארתי בתשובתי למר אביו הגאון י"ו • דגם
באומרת עמאם אני שנבעלתי לאחר' דאמרין התם
בגדרים דלמשנה אחרונה אינה נאמנת • דייגא הכי •
דשאם היא יודעת בעצמה שדבריה אמת הן שנבעלה •
אסור לה להזדקק אליו • וכיון שהוא אינו חייב
להאמינה צריכה לסבול שתידון כמורדת • אלא
דהתם ליכא למימר דליהוי תנאי דממילא בעצת
הקדושין דכשתאמר נבעלתי לאחר' לא תהא משועבדת
לו • דאדרבא תנאי דממילא הוא אלא הבעל דמעיקרא
לא נסיב לה • אלא אדעתא דהכי שהתא משועבדת •
ושלא יחוייב להאמינה לומר נבעלתי לאחר' • משום
שלא תהא נותנת עיני' באתר ומקלקלת עליו • אמנם
במה שהאמינה תורה לאשה לספור לעצמה שבעה
נקיים להתיירם לבעלה • דלא שייך תנאי להחיר את
האסור • כהא דרזי אהימנותא דידה סמכה תורה •
ולכתי שפיר ילפינן מיני' לכל עד אחד בעלמא
שנאמן להחיר • ישא ברבא מאת ד' ומאת אהבנו
בכל לבנו •

ארי' ליב ברעלא

סימן לח

ואלה דברי רוד האחרונים מהגאון החסיד
מו"ה דוד טעבל נר"ו אב"ד דק"ק ליסא

מכתבו

קודש אשר כתב תשובתו אלי ביום
ד"ב מגח בקיץ העבר • הגיעני
בתחילת החורף • ולא נודע לי מדוע אשתחי אשתחי
כ"כ ברעסלא • ולא מהרתי לעיין בדבריו היעב
תיכף • כי דמיחי בלבי אחרי שנתעבב תשובתו אלא
רוכ'ת מעת ששלחתי אליו דברי • וגם נתעבב הרבה
בברעסלא תשובתו • אם כן למה זה אעריח את
רוכ'ת ולגלגל עליו את הישנות • לכן אמרתי בהיותי
מופנה • אראה אז לעיין היעב בדברי קדשו בעיון
היעב • כי ידעתי את אשר לא יעה מני דרך השכל
השיר • והגה בימים אלו מנאחי עת מוכשר לה •
ופיתתי את עצמי ועיינתי בדבריו • ומה נמרזו דברי
יושר • ושפתיים יושק משיב דברים נכוחים • אך
אשאלה נא • הלא ידוע נדע ת"ל כמוני כמוהו • כי מכל
יגיענו בדבר ההלכה הפסוקה • אין כוונתינו על
הפסול ומשקל ומערא בשמעתא • זולת אל כיון
האמת להלכה ולמעשה • ועיינינו אל ד' שלא נכשל
ולא תבוא תקלה על ידינו • לכן אם במכתבינו תפליע
הקולמס איזה דברים יתרים • לא תמאץ הקפידה

סימן למ

וזאת תשובתי להגאון הנ"ל יצ"ו

ביום שמחת לבי בהגיע אלי דברת קדשו מן
י"ע אדר • לא נתנוני המון העסקים
אשר סניב שחו עלי במילי דפסחא ודליבורא •
לשום לב ולהשתעשע באשר נמאץ בם מדברי הלכה •
עם עולס כלות נפשי אליהם • והייתי אך שמח
באשר שמעתי משלוס כסאז דמר ושלום תורתו
ולדקתו • אולס כעת אני מתעבב גם • וכבר
קראתיים פעמים רבות באהבה עזה • ועודם
לגד פני • ושרים גם כחוללים כל מעייני • מעידני
עלי שמים וארץ • כי לפי דעתי הקצרה לא כתבתי
בתשובתי דבר אחד לבעלה • לא עלי הדיו והגייר
חמם יוטקו כי חמם עשיתי כלל • ואם עמלתי
הרבה לישא וליתן בעומק השמועות • לא היתה
הכוונה זולתי כדי להוציא מהם הלכות קבועות •
ועתה לבי שמח בכל עמלי • אחרי רואי את אשר
נדקת תמים תישר דרכו להסכים עמי על גופי
ההלכות • ומי כמוהו מורה איש אמונות רב ברכות •
אשרי יולדתו והורתו • ידעתי כי בענותו ונדקתו •
אל מרכז האמת כל מגמתו • והגה כאשר גזר אומר
כן יקום שלא לגלגל עוד את הישנות • הם כי לא
להזכיר עוד מעיני הלכה זו כעת הזאת • ואת הישן
מפני החדש נוזיא •

יעמידני

נא מר על דעתו הרחבה • במאי
דקשיא לי בדברי התוס' בפ' שילוח
הקן (ק"מ א' ג"ה למעשי) • שהעלו מן הסוגי' שם
דבהמות עיר היתדות מיתרות לכפרה • דלא קרינן
בהו ממשקא ישראל כיון שהיתה לה שעת הכושר •
ומשום איסור הנאה ליבא דמלות לאו להנות יתנו
(וכ"כ רש"י בחי'ושי) • הא ע"כ לאו בהקדישה
קודם שנעשית עיר הנדחת מיירי • כפי הנראה ממה
שכתבו בסוף דבריהם ול"ע בבהמת עיר הנדחת אם
עבר והקדישה וכו' • וכמו שביאר מהר"ש ז"ל
דבהקדישה קודם שנעשה ע"הג לא חל עליה איסורא
דעיר הנדחת כדאמרין בפ' חלק שללה ולא של
הקדש • וכיון שנעשה עיר הנדחת ונאסרה בהנאה
קודם שהקדישה • מי חל עלי' הקדש בלל • והא
לאו ברשותיה היא • כדאמרין בפ' דפסחים
הבדוק צריך שיבעל ופרכין עלה וכי משכחת להו
לבעלי' ומטינן דלמא משכחת לי' לבתר איסורא ולא
ברשותי' קיימא ולא מני מבעל לה כדרי"א • ומאז
שמעינן לכל איסורי הנאה שאינן ברשותו של אדם •
ואין לבעלים יכולת עליהן להפקירן • ושעו הוא
דבכל כיוצא בזה הפקר והקדש שוין • וכשם שהפקרו
אני

מביאה רא' • היא שריית לי' ומורין לה לדור עמו •
אבל אחרי שהוקם הדבר מאד להפוסקים ז"ל מאי
עמא שריית לי' הרי שוי' אנפשי' חתיכה דאיסורא •
א"כ גאמר באמת דלא מורין לה היתר בפירוש כפי
שכתב רומב"ת •

ואפשר לומר ביון דשקלו וטרו בגמ' שם • אם
אובלת בתרומה אם לאו • ואם נאמר
דלא מורין לה היתר כלל בפירוש רק אם משמעת
עמו אין מוחין לה • א"כ ה"ה אם אובלת בתרומה
בוודאי ג"כ לא מורין לה • ומי' דמ"ד אינה אובלת •
ע"כ קים להו לחכמי הגמ' דלמשנה אחרונה מורין
היתר בפירוש לדור עמו • ושקלו וטרו אם גם לעיני
תרומה מורין היתר בפירוש • ושפיר מקשים
הפוסקים מ"ע שריית לי' לשמש הרי שוי' אנפשה
חתיכה דאיסורא •

ומרי דברי אכתוב מה שג"ל ליישב קצת תמיהתו
על הרמ"א סי' קע"ח במ"ש אבל י"א וס"ל

דאף בזמן הזה נאמן • דמשמע דקאי גם על אם אמרה
עמאם אני ונתנה אמתלא • ותמה רוב"ת הלא בנותנת
אמתלא אינו עולה על הדעת לומר שדברי' הראשונים
אמת (ע"י לעיל סי' ל"א) • ג"ל שהרי הא דאינו יכול
לגרש בע"כ הוא רק תקנת ר"ג • ומדינא יכול לגרש
בע"כ • וכללוא הוא דבתקנה אמרינן הו' דלא
לוסיף עלה • ולכך סוברים ה"א יש חולקין כיון
דלא שכיח הדבר בנשי דעלמא • שיאמרו עמאם אני
ותתן אמתלא אחר כך • כיון דכסיפא לה מילתא
לומר שינתה • וכמ"ש סר"ן סוף גדרים • ולכן
לא תאמר בשביל אמתלא עענה גרוע כו' • וכיון
דלא שכיח הדבר כלל • נוכל לומר דס"ל להיש חולקין •

דבכ"ה לא נעשה התקנה שלא לגרש בע"כ • ואם
כי לישנא דנאמן שב' הרמ"א דחוק קצת • אבל נראה
דבאמת קי"ל גי' (סי' קפ"ה) באומרת עמאם נדס
אני ונתנה אמתלא • דמ"מ מדות חסידות שלא להאמין •
וכדחזין שמואל דעביד עובדא בדנפשי' • א"כ בעל
זה שאומר שלבו נקפה • דאולי אין האמתלא דידה
בצורה • ואולי מ"מ נעמאת • מהיכא תרתי יתקן
ר"ג בכה"ג שלא לגרש בע"כ • ועל זה שפיר נאמן
הבעל לגרשה בע"כ • כיון דלא שייך כל אחד יעשה
כן • דלא שכיח כלל בנשי דעלמא כנ"ל לדעת הי"א
חולקין • ויותר אין להאריך ואת הישן מפני חדש
נוזיא וכו' • ונגד רזוני היה קצת להעריח לידידי
רוכ'ת בזה • אחרי את אשר כבר נעשה • אך שלא
יעלה חלילה על דעתו שהשליכתי דבריו אחרי גוי •
לכן הנני מעריחו במכתבי זה ולהודיעו כי
מאד מאד עריבים עלי דברי קדשו וכו' וחיים
ושלוס יהיה לו ולתורתו ויראתו כנפשו וכנפש
אוהבו כאח נאמן •

דוד הוא הק' טעבל מבראד
עב דיני הוראת עצמו

מקום לנוח • אחרי שלא נלמה מהס דבר בעיני שאנו
עוסקים בה בדת מה לעשות • אך שפת אמת
תכון לעיינינו בעו"ס •

ואם כן אפוא אחי כי משעת את כל כלי בעיני
זם • מה מלאה כי דלקת אחרי להשיגני
בדבר שפת יתר שנכתב בשו"ת שלי בזה הלשון • אין
על הב"ד חיוב רק לאמר לו אם יודע אתה שהאמת
אחך הדבר אסור לך (עיון לעיל בסוף סי' ל' בד"ה
יהאמר לבי • ובס' ל"ג) • ע"ז סובב סובב הולך •
הקפויי בתפלות ראיות לסתור דבר זה • ידע נא
אחי כי יש לאל ידי להשיבו על כל פעם ברווחא ופעם
בשינויא דתיקא קצת • אבל חלילה חלילה לי מעשות
זאת להתייב על דרך לא נכון • אשר מעולם לא ה'י
הכוונה לה לומר בפירוש בפעם הראשון כששאל
להב"ד על הדבר • כי למה זה נשים ממשול לפניו
לומר לו אולי שקר דובר • רק כוונתי היה לייפות
דעת הרמ"בם שאין ב"ד כופין וכו' משום שבעשה
שאומרים לו תחילה אסור • מחמת ששוי' נפשי'
חתיכה דאיסורא כוונתינו • כיון שלדבריו אמת הוא
אומר • כאשר מבואר במכתבי שם תיכף אחר זה
בזה הלשון • לפ"ז אם חוזר ואומר שקר דברתי
מתחילה • אז אין על הב"ד חיוב רק לומר לו אם
יודע אתה שדברך הראשונים אמת אסור לך וכו'
ולכן פוסק הרמ"בם שאין כופין • וגם בפעם שני'
בשאומר שקר דברתי • לא היה כוונתי לומר לו מפורש
באר היעב כנ"ל • כי אם כוונתי היה אחרי שכוונתינו
כן • לכן אין צדינו לכוף •

ויראה נא רוכ'ת בסיים דברי תשובתי שהיה לי

פמודים נכונים להשטן עליהם להתיירם
בפירוש • ועל כל זאת יראתי לבחלי לנגוע בקצה
איסור תורה • אמרתי אך לאמר לו • שורת הדין
נותן להאמין לדברך הראשונים • כי דברך האחרונים
היו בלי נתינת אמתלא על החזרה • רק מ"מ אם
ידעת שדברך האחרונים אמת • אין צדינו לכופך
לגרשה • והקולר תלוי בצווארך • הרי עיקר כוונתי
הים רק שאי אפשר לכופו לגרשה • ובחוק דברי ג"כ
נד"ס וע"פ דברינו הג"ל יומתקו דברי המשנה למלך •
כתבתי גם כן בזה הלשון • ולפי מ"ש יחא דששלמא
כשאין עדים מכחיטין אותו והוא חוזר בלי נתינת
אמתלא ואנו מסופקים וכו' ואיך נוכל להחיר לו
וכו' • הרי כוונתי גלוי' שחלילה לן להחיר
בצורה בלי שום אמתלא רק שאין כופין • ובהגלות
נגלות יסוד כוונתי דעת לנבון נקל שרובם ככולם
מסתירותיו עלי מיושבים המה • ובמה מהם הרגיש
רופ"מ בעצמו ישובם •

זולת אחת אשר נדקחתי אשר תמהו הפוסקי' במשנה
אחרונה דגדרים • דמסקין באומרת עמאם
אני תביא רא' הרי שוי' אנפשה חתיכה דאיסורא •
(ע"ל סי' ל"ג) • אם אמנם שלא יחא לי ללאת מפשע
הנראה דהא דמסקין תביא רא' • דממילא אם אינה
מביאה

אינו הפקר כך הקדשו אינו קדוש... וא"כ חולין גמור... ואפי' לריש לקיש דמפרש... אריה ליב ברעסלא

סימן מ

שאלת לפרש לך הא דאמרינן... והנה השמיים שהיו נקחין מתרומת הלשכה... ואמנם מנחת כהן גדול בכל יום והיא הנקראת חביתו כ"ג

תשובה אני לא נתעוררתי מימי לבקש טעם... גראה לי ליתן טעם באותו פך של שמן שנמלא... אברהם ליפשיין זצלה"ה שהיה אב"ד ור"מ פה

גראה לי ליתן טעם באותו פך של שמן שנמלא... דוקא בחותמו של כ"ג: דהנה מבואר הוא במנחות... אברהם ליפשיין זצלה"ה שהיה אב"ד ור"מ פה

שון למנחות: וגרסינן תו הסם ת"ר... ויחבן א"כ שבהיותו מן המהדרין להביא קרבנו... ויחבן א"כ שבהיותו מן המהדרין להביא קרבנו

ובן מבואר מ"ש הרע"ב מברטנורא... והנה השמיים שהיו נקחין מתרומת הלשכה... ואמנם מנחת כהן גדול בכל יום והיא הנקראת חביתו כ"ג

ואמנם מנחת כהן גדול בכל יום והיא הנקראת חביתו כ"ג... ויחבן א"כ שבהיותו מן המהדרין להביא קרבנו... ויחבן א"כ שבהיותו מן המהדרין להביא קרבנו

ויחבן א"כ שבהיותו מן המהדרין להביא קרבנו... ויחבן א"כ שבהיותו מן המהדרין להביא קרבנו... ויחבן א"כ שבהיותו מן המהדרין להביא קרבנו

ויחבן א"כ שבהיותו מן המהדרין להביא קרבנו... ויחבן א"כ שבהיותו מן המהדרין להביא קרבנו... ויחבן א"כ שבהיותו מן המהדרין להביא קרבנו

יוס שנכנסו היונים להיכל... וזאת הא שיעור שמן למנורה... וזאת הא שיעור שמן למנורה

תריין שהרי כתבו שם רש"י ותוס'... וזוהי פתחיה דקדש... וזוהי פתחיה דקדש

וכ"ש שדרכו ז"ל נכון לפי גרסת השאלות... וזוהי פתחיה דקדש... וזוהי פתחיה דקדש

ארי' ליב ברעסלא

סימן מא

אמשטרדם

להגביר הנכבד הנגיד התורני כמו' גומפל... וואלפנביטל יצ"ו

דין נדר לעני ונתעשר העני

על

דברת אשר הודיעני מעלת הגביר נ"י... וזוהי פתחיה דקדש... וזוהי פתחיה דקדש

נדקה: ידעתי שכונתו לשמים... הנראה בעיני ישר בדבר זה:

שורת

הדין אם הגדיב הרר"ח יצ"ו... וזוהי פתחיה דקדש... וזוהי פתחיה דקדש

ואפילו לדעת הר"ף וסיעתו גבי הא דתקע... וזוהי פתחיה דקדש

לעניים נמי אמרינן אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט... וזוהי פתחיה דקדש... וזוהי פתחיה דקדש

אבל רחוק הוא בעיני שהגדיב הרר"ח ישאל על... וזוהי פתחיה דקדש

נדרים

נדרים וז' נדרי הקדש מזה לקיימן ולא ישאל עליהן
אלא מדומק . שנה' נדרי לד' אשלם עכ"ל . ואף על
פי שיש לחלק בין זה לנודר להקדש . שהקדש לא נשתל'
ועדיין הקדש הוא . אבל הכא העני נשתנה להיות
עשיר . מכל מקום כיון שהתרת נדרים ע"י חרפה
לר"ך וזמירות גדולה . כמ"ס הרא"ש בפ' שלישי לנדריים
וכ"ס ב"ד (סימן רכ"ה ס"ז) . רחוק הדבר אללי שזה
הנדיב יכניס עצמו בספק מכשול נדרים ח"ו . בעבור
אגרות כסף אשר מעט הוא בעיניו . ובהיות כן עליו
לקיים את נדרו אשר נדר לפלוני המקבל :

אפס שעל המקבל יש לנו לדון אחרי אשר הרחיב
לו ד' . אי רשאי הוא כעת ליקח מתנה זו .
לפי ששנינו בפ"ח דפיהא מי שיש לו מאתיים זו לא יעול
וכו' : ואפילו בזמן הזה שיכול ליעול עד שיהא לו
קרו כדי שיתפרנס הוא ובני ביתו מהריוח . כמ"ס
הטור והמחבר ב"ד (סימן רכ"ג ס"ג) . אפשר שסך
המעות שיש להמקבל כעת בעו"ה יסבוב כדי להתפרנס
הוא וב"ב מהריוח :

ונראה שצאנו בזה למחלוקת הר"ף ובעל המאור
ז"ל וסיעתם . דלדעת הר"ף ורוב
הפוסקים ז"ל . דהא דקיי"ל אמירתו לגבוי כמסירתו
להדיוט . היינו בין בהקדש גמור ובין בנדקה לעניים .
דמיד שאמר ליתן נדקה לעני הרי הוא כאלו הקנהו
לעני בקנין גמור . וכ"כ ממשכנין ומוציאין ממנו בע"כ .
ואף הפרש בין אמירה בעלמא למסירה ממש . אלא
לעני שאלה . דלאחר המסירה לא מסני תו שאלה
והתרה . אבל לענין קנין זוכי' זה חס שוין . נמצא
שבעשה שגדר הנודר . מיד זכה פלוני המקבל במתנתו
כיון דעני היה באותה שעה . והוויין מעות אלו ביד
הנודר רק כמו מלוה או פקדון . וא"כ אף על פי
שעכשוו כבר ילא המקבל מכלל עני . רשאי הוא ליקח
מתנה זו . דהוה כנוול מה שהלוה או הפקיד בעודו
עני : ואין זה בכלל מה שאמרו בסוף פיהא . כל מי
שאינו לר"ך ליעול ונוטל אינו נעטר מן העולם עד
שיערך לבניות . דהתם מירי בני שמרמה את
הבריות ומראה עצמו בעיניהם כעני כדי ליעול
נדקה . דומיא דאיך השגויות במשנה שם . משא"כ
הכא המקבל אומר עשיר אני והלוואתי או פקדוני אני
נוטל : למה"ד לעני שקבל מעות נדקה . והלוה אוחז
לאחר . ולמחר נתעשר . דוודאי רשאי הוא ליקח
הלוואתו שהלוה בעוד שהיה עני : אבל לדעת בעל
המאור והרשב"א ז"ל והגמגמנים אחריהם . דלא אמרינן
אמירתו לגבוי כמסירתו להדיוט . אלא בהקדש גמור
ולא בנדקה לעניים . שאין העניים קונין אלא באחת
מדרכי הקני' כמו שאר מקבלי מתנה . ונמצא דעד
השתא עדיין לא זכה המקבל במתנה זו . וכיון
דהשתא הוא עשיר פשיטא דאינו רשאי ליעלה :

לפיכך נ"ל לדינא . שאם הנודר לא ישאל על
נדרו לר"ך הוא ליתן המעות שגדר ליד
פלוני המקבל : ואפילו לאחר אינו רשאי כדאמרין

סימן מג

להרב המובהק מוה' . . יצ"ו
ד"ן דבר שנעברה בו עבירה

(גי' ס"ג) . (אלא שאני חוכך בדבר אם יש לסמוך
על זה בנדון דידן . מפני שהטור הוליא צ"ן מהא
דנזיר (ל"ב ז') . אמר רבא אע"ג דאמר רבנן וכו' .
ואיכא למימר דשאני החס' דכיון שהציאו קרבנותיהם
ודאי לא נזרו אלא אדעתא שיקריבו הקרבנות . ואילו
היה בשעה שגדרו הצית חרב . שא"ל להקריב
קרבנות . ודאי לא היה נזרין להיות נזיר עולם .
ולכך שייך שפיר לפתוח להם . אלו בא אדם בשעת
הגדר והיה אומר שבאותה שעה חרב הצית כלום
היית נודר . דודאי לא היה נודר : משא"כ הכא
אפשר שאף אלו הוגד לו אז בשעת הגדר . שבאותו
שעה כבר נר"ך ד' את פלוני והרחיב לו . גם כן היה
נודר לו מתנה זו . והיו עושה עצמו כאלו לא ידע
כדי למלאות רצון השואל שהתפלל בעד העני .
ולתראות עצמו שהוא איש נדיב ושומע לקול הורים .
או אפשר שהיה נזרין לו על דרך מתנה לעשיר : באופן
שלבי מהסם לעשות מזה פתח לנדרו :

אולם כמה שכתב מעלתו בסוף דבריו וז"ל .
וכ"ס כאן שגלה דעתו במפורש : כמדומה
אני שנתגלה לי בזה דבר חדש . מפני שמשמעות לשון
זה הוא . שהנדיב הר"ח כתב בפירוש שהוא נודר
סך זה לפלוני לפי שהוא עני . ואם הדבר כן .
פשוט הוא שאין לר"ך התרה . שזה דומה למה
ששנינו במשנת נדרים (ס"ה א') ר"מ אומר יש נדרים
וכו' קונס שאינו נושא פלוניא שאנ"י רע . אמרו
לו מת או שטעה תשובה וכו' שכתב הר"ן שם דאפילו
התרה אין לר"ך . דכיון שאמר שאציה רע משמע כל
זמן שאציה רע . ולפיכך כשמת או עשה תשובה שרי
עכ"ל : וקיי"ל הכי ב"ד (סימן רל"ב ס"ט) : והכי
כמי בנ"ד . כיון שאמר שנודר לפלוני שהוא עני .
כל זמן שהוא עני משמע . ולפיכך כשנתעשר נסתלק
נדרו ושרי בלא התרה : אבל אם לא אמר בפירוש
שהוא עני אין אומדין דעתו לומר מסתמא לא נדר
אדעתא דעשיר . שאלו כן אף בקונס שאינו נכנס
לצית פלוני ונעשה אוחז בית אח"כ בית הכנסת .
דקיי"ל דאין לו התרה בפתח זו משום דהוי כולד .
נמי הוה לן למימר אומדין דעתו דאדעתא דצית
הכנסת לא נדר . אלא העיקר אללינו דברים שבלב
אינם דברים . ואין אומדין דעתו של אדם אלא באוחז
הדברים דקים להו לחז"ל דאיכא למימר דהוה אגן
סהדי שך היתה דעת הגותן . כגון הא דתנן בפ"י
יש נוחלין (קמ"ו ז') . שבי מרע . שהקדיש כל נכסיו
וכו' וההיא דר"ש בן מנסיא דמיתיה התם . וכגון
ההיא דמברחת בכתובות (ע"ט א') וכיוצא באלו :
ועיקרן של דברים אלו נמצאים בדברי הראשונים ז"ל
אהך דקידושין (מ"ט ז') . בההוא גברא דהוי בעי
למיסק לארעא דישרא . השם יתלימהו ויתוקהו וישגא
מאד אחריתו . כחפלו וחפץ איש בריתו . אוה"כ :

אריה ליב ברעפלא

על אשר שאל מע"כ הלכתא למשיחא דנדר
שנאסר לגבוי מחמת שנעבדה בו עבירה
כגון כלאי הכרס או הרבנת חילן וכדומה . אם
נעבדה העבירה ע"י עכ"ס או מי שאינו בר חיובא
מהו : מי אמרינן דאפ"ס אסור לגבוי כיון שנעשה בו
דבר שהוא עבירה לישראל . או דלמא השתא מיהא
לאו עבירה היא :

תשובה דבר פשוט הוא דכלאי הכרס לאו
משום שנעבדה בו עבירה הוא
דאסור לגבוי אלא משום שהוא אסור להדיוט . וכל
שאינו מותר להדיוט אסור לגבוי . כדדרשינן
בפסחים (מ"ה א') מדכתוב ממאיתים ממשקה ישראל :
וכן מטין דברי הרמ"ב (פ"ה מהלכות איסורי מוצה ל"ט)
שכ' אין מביאין מחנות ונסכים לא מן העבל ולא מן
החדש ולא מן המדומע . ואין לר"ך לומר מן הערלה
וכלאי הכרס מפני שהוא מלוה הבאה בעבירה שהצ"ה
שואה וכו' עכ"ל . הרי שכלל כלאי הכרס בהדי עבל
וחדש ומדומע וערלה . דאימעיטו מהך קרא מעני
שאסורין לישראל : וכיון שכן . מה לי אם נעשו בר
חיובא או מי שאינו בר חיובא . ס"ס כיון דאסור
להדיוט אסור לגבוי :

וראיתי למעכ"ת שראה דברי הרמ"ב אלו אלא
שהבין דאיסור הכלאי כרס הוא מפני
העבירה שנעשית בו . וכתב בפשיטות דמה שכ'
הרמ"ב מפני שהיא מלוה הבאה בעבירה לא קאי אלא
אערלה וכלאי הכרס . מפני שחילתן ברייתן באיסור
וכא האיסור מעורב בו . משא"כ עבל וחברותי'
שברייתן בהיתר ולא נעשה מעשה האיסור בגופן .
במת"כ דבריו אלא אין להם מובן כלל . דמהו מעשה
האיסור שנעשה בערלה בגופו . יומר מצטבל וחדש .
עד שנאמר דבערלה מעורב כח האיסור ולא בהך .
ומה בכך שהערלה אסורה מתחילת ברייתיה . מ"מ
כיון שלא נעשה בה שום עבירה וא"ל לפסלה לגבוי
משום מלוה הבאה בעבירה . אם לא שנאמר שהבאתו
עלמה עבירה היא . שמקריב דבר האסור . א"כ כך
לי עבל וחדש ומדומע כמו ערלה : ועוד נהי דמדומע
וכן עבל שאיסורו תלוי בראיית פני הצית . אין תחילת
ברייתן באיסור . חדש ודאי המקריבו מקריב דבר
שאסור מתחילת ברייתו כמו ערלה . ומה יתן ומה
יוסף מה שאילו לא הקריבו היה נותר לאחר זמן :
אבל הנכון הוא כדמשמע פשטא דלישגא דהרמ"ב ס'
יו א 7 ז דמ"ט

ובלפי מה שלמדו חז"ל ממה שאמר תורה ולא יראה כך ערות דבר דנעתיק שתהא הערוס בלתי נראית בשעת ק"ש וד"ת נתלקו בזרבות (ר"ה ע"ב) ציבור הדבר דלדעת קצתם לריבה שתהא נכסית מכל אנדו שלא תהא מגולה אפילו לעקבו ולדעת קצתם אינה לריבה שתהא נכסית אלא מהעיינים הרואות ולדעת קצתם דק"ל כוותיהו לריך שתהא נכסית מן אותן האנדים שמלאנו כתוב בהן לשון ראייה כמו העיינים דכתיב ועיינים לראות וכן הלכ דכתיב ביה ולבי ראה הרבם וכו' וירמוז לפי פשוטו להרחיקת הני תרי סרסורי דמטאס מקבצת התארה בעת עוהר המחשבה למען כמו אשה לא תכזה לא תבער בה להבה : השם ירחיב לבנו בתורתו אשר ארוכה מארץ מדה ומני ים רחבה : שלום למך ולתורתו כנפש ידיד נפשו הנעימה ואגאחבה :

אריה ליב ברעסלא

סימן נב

אמשטרדם לחכם אחר

בענין עיבור עורות לשמה בס"ת

על אורת אזח יריעות קלף שקנו מן הגכרי וכתב עליהם הסופר ותפרם בס"ת שדעתו שהס"ת כשרה ומותר לקרות בה בצבור אף על פי שאותן היריעות שקנו מן הגכרי לא נעבדו לשמן כיון שהוא דיעבד שכבר נכתבה ונחפרה הס"ת וסמך עלמו על מה שמלא כן בס"ת פרח מעט אהרן (ה"ב סימן ק"ח) וז"ל דאפי' לרבנן דתרתיה מתיבתא דמתרי דנעתיק עיבוד לשמה מ"מ מודו דנשעת הדחק שאין להם ס"ת אחרת יכולין לכתוב אף על הקלף שאינו מעובד לשמה וכל שנשעת הדחק כשר לכתחילה מהני נמי דיעבד וכמ"ש מהר"א בפסקיו (סימן ק"ן) וכו' התוס' צ"ל דכתובות גד"ה הא אמר רב פפי וכו' והרב בעל כסף משנה (נהל"ס"ת ריש סוף י"ד) עכ"ל :

תשובה אחרי בקשת המחילה אביעיה אליו רוחי שלעג"ד ס"ת זו פסולה היא ואסור לקרות בה בציבור וכבר בא מעשה כזה ממש לידי פה ראטרדם בס"ת של הגביר פ"ו הר"ר משה צ"ה יחזקאל יצ"ו ונזיתי לסקל היריעות שלא נעבדו לשמן ולגוונן דדוקא בשאין שם ס"ת אחרת הוא שהתירו הגאונים לכתוב על קלף שאינו מעובד

לשמה אף על פי שהס"ת פסולה כדי שלא לנצל קריאת התורה בציבור וסמכו עלמה על מאמר הכתוב פה לעשות לה' וכו' : וכן הוא מפורש בספר העתים שהציא הרא"ש בכוף הלכות ס"ת חז"ל אם יש במקומכם ס"ת כהוגן השמרו וקראו בו בציבור ואם לאו אל תשביחו קריאת ס"ת בציבור מפני זה שהרי הכתוב אומר עת לעשות לה' וכו' עכ"ל והא"י פעמא נמי התירו שם פסם היות שמלבד ריעותא זו שלא נעבדו העורות לשמה הים שם עוד ריעותא אחרת שטיקור העיבוד לא היה כדענו שלא היה העור מעובד בעפלים אלא ע"י מליח לחוד דפסול במבואר צ"ד (סימן רע"ה) ואפי"ה התירו לכתוב עליהן שלא לנצל קריאת התורה בציבור אבל היבא שיש ס"ת אחרת לקרות בה אסור לקרות בס"ת זו אפילו דיעבד שכבר נכתבה ונחפרה שהרי פסולה היא וכמ"ש הרמ"בם ז"ל (פר"י מה"ל ס"ת) שהיא כחומש שמלמדין בה התיינות ואין קורין בה בציבור :

והרע שהרי חומרא זו דנעתיק עבוד לשמה לא למדנו אלא מהא דאמרין בהניזקין הסו"ל דאחי לקמי' דר' אבהו א"ל ס"ת שכתבתי לפלוני גוילין שבו לא עבדתי לשמן א"ל מתוך שגאמן אתה להפסיד שכרך נאמן אתה לפסול ס"ת וכן הוא צ"ד (ס"ס רפ"ה) והתם דיעבד הוי שכבר נכתבה הס"ת ואפי"ה פסיל לה :

וכל הראיות שהציא בעל הספר הנזכר אינן אלא עניות שמה שהציא מדברי מהר"א בפסקיו ומהתוס' דכתובות דכל דמהני בשעת הדחק לכתחילה מהני נמי דיעבד המעיין בדבריהם יראה לעין שהם ז"ל לא אמרו אלא הדין שכל שמתר דיעבד מהני נמי בשעת הדחק אפילו לכתחילה אבל אם יהא מותר דיעבד גם שלא בשעת הדחק מזה לא דברו כלל :

ומה שהציא ראי' מדברי הכ"מ כוונתו למ"ש הכ"מ שם חז"ל דכיון שהוא דיעבד חז"ל כמו לא אפשר להו ע"כ ותשז זה המחבר להוציא מלשון זה דכל דיעבד שכבר נכתב הס"ת כשעת הדחק הוא ואינו כן דלדבריהם משם ראי' שלא כדבריו שהרי על מה שהוקשה לראשונים ז"ל שדברי הרמ"בם בחיבורו שכ' דס"ת פסול ה"ה כחומש מן החומשין שמלמדין בהן התיינות ואין זו קדושת ס"ת ואין קורין בו ברבים סותרים למ"ש הוא עלמו ז"ל בתשוב' (הניאיה הכל זו ואגדה) דקורין בס"ת פסול ומברכין עלי' תירך הכ"מ שם דמה שכתב בתשובה דמברכין על ס"ת פסול היינו בדלא אפשר להו כלומר שאין להם ס"ת אחרת ומ"ש בחיבורו דהוי כחומש ואין קורין בו בציבור היינו בדאפשר להו לקרות בס"ת אחרת ומסיים שם חז"ל ומאחר שהוא כן

כן היבא שנמלא עעות בס"ת מוליחין ס"ת אחרת ומתחיל ממקום שנמלא בו העעות ומשלימין לשבעה על אותן שקראו במוטעה כיון שהוא דיעבד הוי ליה כמו לא אפשר להו עכ"ל הרי לך ששפתי הרב ברור מללו דכל זמן שאפשר להם בס"ת אחרת אין קורין בס"ת פסול והיא כחומש דעלמא אף על פי שהוא דיעבד שכבר נכתב :

ומה שמסיים הכ"מ דכיון שהוא דיעבד חז"ל כמו לא אפשר להו כבר ראינו גם להרב בעל גנת ורדים (ג"מ ח"א כלל ב' סי' ה') שטען עליו כ"ל למד דיעבד שיכולין עדיין לחזור ולקרות מראש הסדר בס"ת כשר מהיבא דלא אפשר דאליס כתייהו עפי דקשנין ליה כס"ת כשר שמברכין עליו להדיא ודחה דבריו מפני טענה זו :

ובאמת דברי הכ"מ נכונים וברורים כיון דהיבא דלא אפשר שאין להם ס"ת אחרת מותר לכתחילה לקרות בס"ת זו ולברך עלי' כדברי הרמ"בם בתשובה א"כ ה"ה כשיש להם אחרת לקרות בה א"כ הוא דיעבד שכבר קראו בו וברכו עליה ודאי הברכה שברכו עליה לאו לנעלה היא שהרי ס"ת זו בת ברכה היא וכיון שכן כשמוציאין אחרת אי אפשר לחזור ולקרות שבעה מתחילת הסדר דאותן הברכות שיחזרו ויברכו על אותן הפרשיות שקראו כבר אין ספק שהיו ברכה לנעלה הלכך כיון שהוא דיעבד שכבר ברכו על אותן הפרשיות שקראו בס"ת פסול חז"ל כמו לא אפשר להו מפני הברכות שלא יהיו לנעלה זו היא סברת הכ"מ ז"ל והם דברים נכחים למצין אבל לקרות לכתחילה בס"ת פסולה ולברך עלי' במקום שיש ס"ת אחרת ודאי דאסור וכמ"ש :

כללא דמלתא כל ס"ת פסולה בין שהפסול הוא שיש בה עעות ובין שנכתבה שלא לשמה או שנעבד הקלף שלא לשמה או שכתובות האותיות הפתומות והסתומות אין כתיבן וכל כיוצא בזה כבולגון חד דינא אית להן דהיבא שאין ס"ת אחרת קורין בה ומברכין עליה כפסק הרמ"בם בתשובתו וכדברי רב נערוני וגאונים ז"ל בס' העתים : וכן דיעבד היבא שכבר קראו בס"ת פסול וברכו עליה אין חוזרין וקורין בס"ת אחרת מפני שהברכות שיברכו שנית יהיו לנעלה ואם נמלא הטעות באמצע הקריאה נוהגין כמ"ש הכ"מ וכמבואר צ"ח (סימן קמ"ג) וצ"ד (סימן רע"ט) : אבל כל שיש ס"ת אחרת לקרות בה אסור לקרות בשום ס"ת פסולה עד שיתקן מה שאפשר לתקן ומה שאי אפשר לתקן טעון גניזה הלעג"ד כתבתי שלו לו ולתורתו וכו' :

ארי' ליב ברעסלא

סימן נג

ראטרדם

להרבני המופל' כמו' וואלף מעורישט

דין חמין שעבר עליו הפסח שנחערב

נדרשתי לאשר שאלני מעכ"ת להעמידו על דעתי על אודות חמץ שערב עליו הפסח שנחערב דלדעת רש"י ז"ל צ"ל כל שעה (ל' ע"ה) מותר אפי' נחערב בפחות מס' והר"ב (בס' חמ"ז) כתב שכן דעת הרמ"בם : ולדעת הטור ונמשך אחריו הצ"ח בש"ע (סי' חמ"ז) לריך שיצטל בששים והאחרונים השיגו על הטור והצ"ח מחמת כמס ראיית מן הגמ' : איך להחנהג בו :

תשובה אחרי העיון היעב נראה לענ"ד כדעת רבותינו הטור והצ"ח ז"ל נכון וברור וכדבריהם עיקר בתלמוד : אולם מתחילה יש לדעת שהגאון בעל עבודת הגרשוני במחכ"ת שגג בזה שגגה גדולה בתשובתו (סימן ל"ט) שמפני שמלא גבי הא דאמר רבא (בס' כ"ט ס"ט) חמץ בזמנו בין בזמנו ובין שלא בזמנו אסור במשאו כרב שלא בזמנו בין בזמנו ובין שלא בזמנו מותר כר"ש שכתב הר"ן חז"ל והאי בזמנו דקאמר רבא היינו משש שעות ולמעלה עד לאחר הפסח דליבא למימר דבזמנו לא מקרי אלא בתוך הפסח אבל לפני הפסח ולאחר הפסח שלא בזמנו מקרי דהיבא לימא רבא שלא בזמנו בין בזמנו ובין שלא בזמנו מותר כר"ש דהא בגמ' מוכח דר"ש נמי מודה דמשש ולמעלה מותר באכילה כיון דאמר רחמנא תשביחו וכיון דמיתסר אי אפשר שלא יאכר צ"ח הלכך ע"כ משש שעות ולמעלה עד לאחר הפסח בזמנו מקרי עכ"ל : הבין הוא ז"ל דלדעת התוס' והרא"ש וכל סדך רבואתה שפסקו דחמץ צע"פ משש שעות ולמעלה אינו אסור במשאו אלא בצ"ע כיון דלדבריהם אינו נכנס בכלל בזמנו במשאו דרבא על כרחין לומר שהוא בכלל שלא בזמנו מותר דקאמר דשלא בזמנו כולל בין צע"פ משש ולמעלה ובין לאחר הפסח וכיון שכן אי אפשר לומר דמותר לגמרי קאמר אפי' בפחות מששים דהא צע"פ משש ולמעלה ודאי דאסור עד ששים אפי' לר"ש כמ"ש הר"ן אפי' דמותר בששים קאמר וא"כ בין צע"פ משש ולמעלה ובין לאחר הפסח אסור עד ששים והסכים שזהו טעמו של הטור שהצריך ששים :

ודברים תמוהין הן שהרי הטור עלמו כ' (ב"ס חמ"ג) חמץ משש שעות ולמעלה אסור מן התורה ולוקין עליו והוא כדעת הרמ"בם דסבר דהא דפסק רבא הלכתא כר"ש היינו לאחר זמנו אבל בלפני זמנו קי"ל כר' יהודה שהוא בלאו : י"ב ב 2 9 ו'ו

מתענג ומשתעשע • צדברות קדשו שהם כמעטין
הגזבוע • אף אני עם עניותי אחוה דע : על
אודת מה שפסק המחבר בש"ע א"הט (סי' מ' סעי' ג')
באומר לאשה הרי את מקודשת לי בצרועה זו מעכשיו
ולאחר שלשים יום • וזא אחר וקדשה תוך השלשים
יום הרי זו מקודשת מספק לשניהם • לפיכך שניהם
צומטים גע בין בתוך השלשים יום ובין לאחר השלשים
יום : וכתב הבית שמואל (נס"ק י') וזה לשונו •
כתב העור אסורה לשניהם אלא יתן לה אחד גע •
משמע איזה מהם שיתן גע מותרת לשני • אף אם
השני מגרש מותרת לראשון • וכן מסתברא דהא לא
שייך צ"כ"ג לומר שגרש ראשון תוך שלשים • (כדחיישינן
לעיל סי' ל"א ס"ד) שיאמרו גירש ראשון ונשא שני ונמצא
זה מחזיר גרושתו • דהא בין שהוא חורה בין
שהוא תנאי • עכ"פ תוך שלשים יום עדיין
הקדושין תלויין ועומדין • ואיך יגרש קודם
שיחולו סקדושין וכו' • וכ"כ בצריעה וכ"כ בע"ז
עכ"ל :

ואני תמה על שלשת גדולי ישראל אלו ז"ל •
איך עלה על דעתם לפרש כן בדעת העור •
הא בהך דינא ע"כ לא כפל לתנאי וכפעי' דלישנא
דהמתבר ושאר פוסקים • דאי כפלי' הרי פירש תנאו
ואי אפשר להסתפק בחורה כלל • ולדעת העור לעיל
(נס"ק י"ח) שהיא כדעת אביו הר"אש' דבכל התנאים
אפילו באומר מעכשיו צפינן תנאי כפול • ואם לא
כפל לתנאי התנאי בעל והמעשה קיים מיד • א"כ ע"כ
הא דמספקא לן הכא במעכשיו ולאחר שלשים אי
תנאה הוי או חורה הכי מספקין • אי תנאי הוי
וכיון שלא כפל לתנאו הרי התנאי בעל והמעשה קיים •
ומקודשת לראשון מיד ולא חייבו קידושי שני כלל • או
חורה הוי ומקודשת לשני מיד וקידושי הראשון אינם
כלום • ולהכי מקודשת ואינה מקודשת וצריכה גע
משניהם : ומאחר שמה שהראשון צריך לגרש היינו
משום חששא דשמא תנאה הוי ומקודשת לו מיד •
א"כ יש לו לגרש אפילו אם הוא חוזר תוך למ"ד יום •
ולפ"ז אם גירש השני אסורה לראשון משום שלא
יאמרו גירש ראשון ונשא שני וכו' : ולשון העור
כך הוא • אלא יתן לה האחד גע ותתא
מוותרת לשני ע"כ • כוונתו שיתן לה הראשון גע
(ואפשר שבמקום יתן לה הראשון • ה' כתוב יתן
לה הא' • ושנשואו המדפיסים • ובמקום הא'
העתיקו האחד) :

ומיש עוד הכ"ש שם (נס"ק י"ז) דלפי פיר'שי
תוך שלשים יכול לחזור בלא גע : אפי'
אם היבנא לי' דאפשר לומר שר"שי עלמו סבור כן •
מ"מ לדעת המחבר לעיל (נס"ק י"ח ס"ג וס"ד) דחשש
לסברת החולקים על הרמב"ם דבעינן עכ"פ לחומר
תנאי כפול אפי' באומר מעכשיו • ודאי הכא דלא
כפול לתנאי' אינו יכול לחזור כלל • וצריך גע לכל
הפירושים :

וכן מה שערך הכ"ש (נס"ק מ') להוכיח דס"ל
להרא"ש דאפילו לרב יכול לגרש תוך שלשים :
נראה לי דתנאם טרח • דלהרא"ש דס"ל דפ' מי שאחזו
גבי הא דאתקין שמואל בגיעא דשכיב מרע • דמדינא
צפינן תנאי כפול אפי' באומר מעכשיו • בין לקולא
ובין לחומרא • ודאי היכא דלא כפל לתנאו שהתנאי
בעל והמעשה קיים • חלין הקדושין מיד ויכול לגרש
מיד • והרשב"א ז"ל בתשובה (סי' תש"מ) לעמי'
חז"ל • דס"ל דלא חיישינן לדר"מ אלא לחומרא •
דמדינא אין צריך תנאי כפול • וכ"כ באומר מעכשיו
דא"כ תנאי כפול • דלית הלכתא כר"מ • ומש"ה שפיר
כתב דלרב דמספקא לי' אי תנאה הוי חלין הקדושין
עד זמן התנאי • אבל להרא"ש ליתא להא :

ובאמת צריך עיון גדול לשיטת הרא"ש בהך
פלוגתא דרב ושמואל • דמפרש לה
בגמ' דלרב מספקא לי' אי תנאה או חורה הוי •
ולשמואל פשיטא לי' דתנאה הוי : הא דמספקא לי'
לרב אי חורה הוי • ע"כ לא כפל לתנאו וכפעי'
דלישנא דמתני' • א"כ לשמואל מה צדך דתנאה
הוא • הא שמואל גופא ס"ל כהא דאתקין שמואל
בגיעא דשכיב מרע דבעינן תנאי כפול כרבי מאיר •
והאי כיון דלא כפל לתנאו הרי התנאי בעל וקדושי
הראשון חלין מיד • ואמאי מקודשת ואינה מקודשת
לראשון • הא קידושו חלין מיד וקידושי השני לא
חייבו כלל :

והנראה לי בזה דהא דתנן בקידושין (ס' ע"א)
ר"מ אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני
גד ובני ראובן אינו תנאי • קאי על כל המשניות
דלעיל מינה בפ' האומר • דנקטו כל התנאים בלא
פילגא • כלומר דר"מ פליג על כל המשניות דלעיל •
דאינהו סברי דא"כ שהי' התנאי כתנאי ב"ג וב"ר
ואיכו פליג עלייהו דצריך • וא"כ מתני' דריש
האומר ס"ל דא"כ תנאי כפול • ורב ושמואל לא אחו
אלא לפרושי סך מתני' • ומפרש לי' תלמודא דלשמואל
פשיטא לי' דתנאה הוי • ולהכי לתנא דמתני' דלית
לי' תנאי כפול • מקודשת ואינה מקודשת עד למ"ד
יום מכה התנאי • אבל לשמואל אליבא דנפשי' דס"ל
דבעינן ת"כ • אין הכי נמי דמקודשת לראשון מיד •
ואין לא קיי"ל כשמואל אלא כרב דמספקא לי' לישנא
אי תנאה הוי או חורה • והכי מספקין אי תנאה הוי
ומקודשת לראשון מיד • או חורה הוי ומקודשת לשני
וכדכתובנא • זהו הנלע"ג :

ולירידי רפמכ"ת משפט הצחירה • וכבר ידעתי
יושר סברתו ואהבתו אל האמת • השם
יגטלו וינשאהו ירום ונשא וגבה מאד • ובימי חג
האסיף הנ"על תתאספנה אליו ברכת שמים מעל •
תתקבצנה לו שפעת ברכה והצלח' יאמרו יחדיו ויתמידו
לעולמים • והי' אף שמה כל הימים • זו משלי וד'
יוסף אלף פעמים ככה : וביום גמר החתימה • ה"ב"על
במרומים יאמר סר עון ישראל וחמת המלך שככה :
עד

עד מהרה מציון תלא תורה ודבר ה' מירושלי' • כי שם
צוה ה' את הצרבה :
הכ"ר אה"ל בלב ונפש הכותב וחוקם פה ראטרדם
ערב חג הסוכות תקמ"ע :

ארי' ליב ברעמלא

סימן נו

גרסינן בפ' הורק (צ"ב) מכדי אריקס
תולדה דהולאה היא הולאה גופא
היבא כתיבא • א"ר יוחנן דאמר קרא וינו משה ויעבירו
קול במחנה • משה היבן הוה יתיב במחנה לוי' ומחנה
לוי' רשות הרבים הוה • וקאמר להו לישראל לא
תפיקו ותייתו מר"הי דידכו לר"ה : פי' דכשבאו ואמרו
למשה (צ"ב ויקהל) מרבים העם להביא מדי העבודה
למלאכה • כתיב וינו משה ויעבירו קול במחנה לאמר
איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש :
ובשבת הוה • כדמיייתי במסקנא גזירה שוה דהעברה
העברה • וא"כ ע"כ ליבא למימר כפעי' דקרא •
דאמלאכת העויה ותיקון העורות וכיוצא בזה היתה
העברת הקול • שלא יעשו עוד משום דשלימא להו
מלאכה ואין משכן צורך בהם • שהרי מלאכות אלו
בלאו הכי אסורין בשבת • אף אם הי' למשכן צורך
בו • דקיי"ל אין מלאכת בית המקדש דוחה שבת •
אלא על כרחך אמלאכת ההבאה מרשותם לרשות משה
קאי שלא יעשו מלאכה זו • וכיון שכן אפי' תימא שהוצרך
לצוות כן משום דשלימא לי' מלאכה • מ"מ מדקריי'
רחמנא להבאה זו מלאכה • ילפינן מני' איסור הולאה
דהוי בכלל לא תעשה כל מלאכה : אלא דלתנאי
דאכתי לא סליק אדעתיה סך גזירה שוה דהעברה
העברה • פרכינן מאי דבשבת קאי ואמלאכת הבאה
קאמור • דדייקת מני' דהולאה קריי' רחמנא
מלאכה • דלמא בחול קאי ואמלאכת מעשה קאמור
כפעי' דקרא • ומשום דשלימא לי' מלאכה • אבל
הולאה לעולם אימא לך דלאו מלאכה היא : ומשינן
גמר העברה העברה • כך הוא לגרסה רש"י : אבל
ר"ח ורב האי גאון לא גרסי וו הקושי' ועירוקה •
דמסתבר להו דמדסיי קרא ויכלא העם מהביא •
פשיטא לי' לר' יוחנן דהאי אל יעשו עוד מלאכה
אהבאה קאמר • וא"כ אפי' אי בחול קאי נפקא
ליה שפיר דהולאה מלאכה היא • מדקריי' רחמנא
מלאכה • כתבתי זאת מפני שראיתי רבים וכן
שלמים נתקשו בפשט שמועה זו והלכו בדרך
רחוקה :

סימן נו

בערלין

לחרב המובה' המא' הג' מוה' ליב פרנבאך י"ן
כעת אב"ד בק"ק הייצפעלר
דין החולצת מספק

עד מי שמת בלא בניס וסניח אשתו מעוברת •
ומת קולד תוך שלשים יום ללידתו • ויש
לה כמה יבמין • אם צריכה היא לחזור על כל
האחין או לא :
תשובה ראיתי את אשר עמד רמכ"ת על
מתוקתן של הרש"דס והאכס צני
בזו • שדעת הרש"דס היא שצריכה לחזור על כל
האחין • משום שהיא חליצה פסולה • דהאי קיי"ל
כל שאינו עולה ליבוס אינו עולה לחליצה • והך נמי
אינה ראוי' ליבוס דשמא הי' הולד בר קיימא • וכל
חליצה פסולה קיי"ל דצריכה חזור על כל האחין :
והגאון בעל חכם צני בתשובותיו (סי' ק"ח) חלק
עליו • ופסק הלכה למעשה שאינה צריכה חזור •
דכיון שאם יבא אלי' ויאמר שהי' הולד נפל • בנת
חליצה ויבוס היא • א"כ ממ"ל פטורה מן החזור •
שאם יאמר אלי' דהוי בר קיימא אינה צריכה חליצה
בלל • ואם יאמר דהוי נפל הרי היא עולה ליבוס •
וחליצה כשרה היא : ולהכי אינה נקראת חליצה פסולה :
כדי שהיא צריכה לחזור על כל האחין :

אלא שגראס לרמב"ם להכריע שלא כדברי
הת"כ • דמה צדך דלכשיבא אלי' ממ"ל תתא
או ראוי' ליבוס או פטורה לגמרי • מ"מ כיון דהשתא
מיהא אינו יכול לייבמה מספק • אינה ראוי' ליבוס
היא • וסו"א בכלל כל שאינה עולה ליבוס אינה עולה
לחליצה : וראייתו מהא דאמרין בבבא בתרא (ס"א א')
בקונה שתי אילנות דמספקין אי קנה קרקע ותייב
בבכורים • או לא קנה קרקע ואינו תייב בבכורים •
דמספק מביא ואינו קורא • משום דקריאה לא
מעכבא • וערכינן עלה מהא דאמר ר' זירא כל שאינו
ראוי לבילה אין בילה מעכבת בו • פי' והבא נמי
כיון שזא אינו יכול לקרות מספק • אינו ראוי לקריאה
הוא • והקריאה מעכבת בו • אלמא דאע"ג שאם
יבא אלי' ויאמר דקנה קרקע בר קריאה הוא • ואיבא
למימר נמי ממ"ל אם יאמר אלי' דלא קנה קרקע •
אינו צריך קריאה כלל • ואם יאמר קנה קרקע •
הרי הוא ראוי לקריאה ואינה מעכבת • אפ"ה כיון
דהשתא מיהא מספקא אינו ראוי לקרות • אינו
ראוי לקריאה חשיב • הכא נמי אע"פ שאם יבא
כ א ז 20 אלי'

והרע שכן הוא שהרי הראש צפיק לחולין (ס"ה) מסכים לדעת הגאונים והר"ף דאע"ג דק"ל רוב מצוין אלל שחיעה מומחין הם מ"מ כדאיתיה לשוחע קמן צריך למדקרי' אם הוא מומחה כשם שצריפין לבדוק אתר הסכין והריאם לבתחילה אע"ג דנדיעבד אם נאכדו סמכין זהו ארובא וכן הסכימו רוב הפוסקים ראשונים ואחרונים ז"ל ומדמזריבין לבדוק השוחע לבתחילה ולא מזריבין לבדוק לבתחילה אתר אחד משאר הערפיות (מן מעשיית הריאה) ואפילו אתר נקובת השע ופסקת הגררת שחס נבילות אין צריך לבדוק ע"כ ז"ל דמיעוטא דאין מומחין מצוי יותר משאר מיני הערפיות והוא שכיח כל כך כמו ערפות הריאה וכ"כ הר"ן להדיא ואפ"ה כתב הרא"ש שם (ס"ט ע"ו) דמיעוט דאין מומחין לא שכיח ואפילו רבי מאיר לא חייש ליה ומש"ה לא סמכין ל' לחוקה והשתא ק"ו הדברים הם צמיעוט דאין מומחין דמצוי ושכיח קלת עד שצריך בדיקה לבתחילה מיעוט דלא שכיח מקרי ולא חייש ל' ר"מ מיעוט דשאר מיני ערפיות דלא שכיח כלל עד דאפילו לבתחילה אין צריך לבדוק אחרים לא ב"ש דלא חייש להו ר"מ :

וכיון שכן מאד יפלא לכאורה אהא דאמרין צולין (י"א א') מנא הא מילתא דאמרי רבנן זיל בתי רובא אר"א אתי מריש' של עולה וכו' וניחוש שמא ניבד קרום של מוח ומאי ראי' היא זו דלמא עד כאן לא שרי רחמנא גבי עולה אלא משום צדיקין כל בהמה ולא נשאר לנו בלתי האי חששא שמא ניבד קרום של מוח ולשא לא חיישין דהוי מיעוטא דמיעוטא ר"ל מיעוט דלא שכיח אבל גבי קעין וקענה דאיכא מיעוט גמור מנ"ל דלא חיישין ל' : וכן קשה אהנך אמוראי דמיייתו משבירת עטם ומאלי' תמימה ומאורג את הנפש :

והנלע"ד בזה דאמתתן של דברים כך הם : דשבלמא אם היה כל אחת מן השבעים ערשות הללו איסור בפני עצמו אם מגזירת המלך בלי שום עעס ואם שהיה לכל אחת עעס מיוחד לאיסורה ודאי שלא היה לנו לחוש מן הספק לאחת מהן אף למאן דחייש למיעוטא משום שכל אחת ואחת אינה נמצא' לא במיעוטא דמיעוטא : אמנם לא כן הוא אלא התורה אסרה לנו דרך כלל את העריפת בלומר שאין כמוהו ונאמרו לו למשה בסיני אותן מיני החולאים העורפים ומציאים את בהמה לידי מיתה כמ"ש המגיד משנה (צ"ד מה' מאכלות אסורות דין ו') ובפרטנו אנו מוצאים שבעים מיני חלאים הם הגורמים העורפות ומציאים את בהמה לידי מיתה וא"כ אלו החלאים אינם עעס האיסור אלא סיבות לעצם האיסור שעצם האיסור הוא מה שאינה יכולה לחיות ע"מ כשאנו אומרים ניבד קרום של מוח עריפה אין החלי דנקיבת הקרום עעס האיסור שאסרה לנו תורה דאלו היתה יכולה לחיות באופן

זה לא היה הנקב הזה מעלה או מוריד כלום אלא שהחלי דנקיבת הקרום הוא סיבה וגרם לעצם האיסור והוא שאינה יכולה לחיות : והשתא שפיר מיייתי ראי' מריש' של עולה דאי לאו דאזלינן בתי רובא ניחוש שמא היתם מן המיעוט שאינן יכולין לחיות שאסרם לנו תורה משום עריפה ונקב שי"ש לה בקרום של מוח הוא החלי הגורם לה שהיתה הולכת למוח ואע"ג דבהמות החולות בנקיבת קרום של מוח מיעוטא דמיעוטא ניכחו אין צדק כלום דהא לא על החלי אנו דנין שאין אנו צאים לאוסרה בשביל שי"ש לה חסרון זה בקרום של מוח אלא משום חששא דשמא לא היתה יכולה לחיות והבהמות שאינן יכולין לחיות מיעוט גמור דשכיח ניכחו ומדלא חיישין להכי שמע מינה דאזלינן בתי רובא ורוב בהמות יכולין לחיות והכי אזלינן כל אינך ראיית דמיייתי התם וכן בהורג את הנפש אסרה תורה דרך כלל שלא לדון למאן דקעל גברא קטילא ואי לאו דאזלינן בתי רובא הוי לן למיחש שמא היה הגרמא מן המיעוט הגמור דשכיח שהו גוברין קטילין ונקיבת ושעו היתה החלי שגרמה לו שהיה הולך למוח : נראה לי פי' שמועה זו עד אשמע פי' יותר מרווח ואמתי :

ומאחר שכן ממילא רוחא שמעתתא דלא מצי למיפקר לרבנן היכי אכלי בישרא ימא' סמוך מיעוט דנקובת הושע (ר"ל דלמא צמקוס נקב קא שיע) לחוקת איסור דחייש : דהיינו ימא' כיון שהבהמה היתה בחייה בחוקת שאינה צבוחה והמיעוט הם ג"כ אינם צבוחות תשאר על חוקתה שלא צבחה הא ליתא דככל השבעים ערפות לא מצינו אינן צבוחות אחר השחיטה דכולהו כשנשטנו צבוחות גמורות ניכחו אלא שערפות מזד אחר מלבד נקובת הושע ופסקת הגררת דמיקרו נפסלות בשחיטה וכלו אינן צבוחות וכיון שאין אתה יכול לצרף אל החוקה אלא אותן שאינן צבוחות לומר שתשאר בהמה בחוקתה שאינה צבוחה והוי מיעוטא דמיעוטא ניכחו לא מציית אמרת זהו סמוך מיעוט לחוקה דאין סמוך מיעוט לחוקה שמענו סמוך מיעוט דמיעוט לחוקה לא שמענו :

אבל לר"מ דחייש למיעוט לחוד בלא הערפות אל החוקה פריך שפיר היכי אכיל בישרא דלמא בהמה זו היתה מן המיעוט הגמור דשכיח ר"ל שאינן יכולין לחיות ואסורות באכילה אף על פי שהן צבוחות גמורות ונקב שהיה לה בושע היה החלי שגרם לה הערפות ואע"ג שזה החלי אינו נמצא כי אם במיעוטא דמיעוטא אין צדק כלום כיון שעצם האיסור שאנו חוששין לו דהיינו שמא הוא מאותן שאינן יכולין לחיות מיעוט גמור דשכיח הוא וכדכתבינא ובהיות היום הפעם הראשון אשר אני משיב לך בדבר הלכה ויש לי להודיע למעלתך על מה שכתבתי לך כעת ועל כל מה שעתיד אני להשיב לך

לך אי"הי שכל זמן שאיני מפרש שיחתי שאני כותב זה רק דרך מו"מ ופלפול או בדרך אפשר וספק ידוע מדע שגראין הדברים כ"כ ברורים ואמתתם אצלי עד שאסמוך עליהם בכל מה שיסתפק מהם להלכה ולמעשה וכל מי שיראני כי שגיתי הרי זה מזיל אותי מן המכשול ואני מחזיק לו טובה לכן אימתי אל תצטתך וחלילה לך לישא לי פנים לעת מצוא שגגה או משגגות ח"ו בדברי מקבל אני האמת ממי שאמרו ובזוא קלתי והשם ינחני בנתיבות האמת והצדק כי באלה חפצתי התענג על רב שלום כחפץ אה"כ :

ארי' ליב ברעסלא

סימן נט

עוד לו

כתבתו עוד ספק גדול לפל בלבי בהא דאמרין בזבחים (י"ב א') אמר ר' יוחנן פוסל היה בן בתירא פסח ששטנו בארבעה עשר שחריית בין לשמו ובין שלא לשמו ופריך ליה רבי אבהו אם כן פסח כשר לבן בתירא היכי משכחת ליה אי דאפרשיה האידנא דחוי מעיקרו הוא ואי דאפרשיה מאתמול נראה ונדחה הוא ומשני תהא לאתר חלות וקשה לי הא משנה ערוכה היא בפסחים (ז' א') מה בין פסח מזרים לפסח דורות שפסח מזרים מקחו מצעשור (צעשור לחדש צריך לומר זה לפסח רש"י) וילפינן לה בגמ' מדכתיב צעשור לחדש הוא ויקחו זה מקחו מצעשור ואין פסח דורות מקחו מצעשור והשתא לר' אבהו נהי נמי דגזירת הכתוב הוא שיהא בפסח מזרי' מקחו מצעשור ולא נחוש למה שהוא נראה ונדחה מ"מ הוא למה לי למטע פסח דורות תיפוק ליה דאי אפשר להפרישו מצעשור שלא יבא נראה ונדחה ואין לומר דסד"א דנילף פסח דורות מפסח מזרי' דגזר ציה הכתוב להדיא ליקח מצעשור ולא נחוש למה שהוא נראה ונדחה דא"כ השתא נמי דממעטין מהו דאין מצוין בפסח דורות להפרישו מצעשור אכתי מנא ליה לר' אבהו דלא ילפינן ליה עכ"פ לענין זה מפסח מזרים דלא נחוש ציה לנראה ונדחה דהא לא מיעטה התורה פסח דורות אלא לענין שאין צריך להפרישו צעשור עכ"ל :

שתי תשובות בדבר חדא דקרא הכי כתיב צעשור לחדש הוא ויקחו להם זה וכו' והיה לכס למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה והאי למשמרת פירושו ציקור שצריך לבקרו כל ארבע ימים שלא יבא בו מום כדאיתא בגמ' שם : ולהכי אי לאו דכתבה רחמנא הוה לא היינו יודעים כלל שמקח צעשור הוא שיאמר על זה מיוחד שם זה לפסח אכל

היינו מפרשים קרא כפעטיה דהיינו מקח צעשור היינו ציקור שצריך שיקחו מצעשור כדי לבקרו ד' ימים ויכול הוא ליקח צעשור שלשה או ארבע עלאים ויצקר כולם ויבחר לו אחד מהם צ"ל ולא שצריך שיעריש צעשור זה מיוחד לפסח וא"כ אין כאן נראה ונדחה כלל : אלא השתא לבתר דמעטין מהו פסח דורות דלא צבי מקחו צעשור ואפ"ה עעון ציקור ד' ימים כדאיתא בסוגיא דפסחים שם ע"כ דמקח צעשור לאו היינו ציקור ד' ימים ומוכרחין לומר דמקח צעשור הוא שיאמר על זה מיוחד זה לפסח ולפוס מסקנא דשמעתא פי' רש"י ז"ל הכי בנתתינן :

ועוד דמתוך הסוגיא בפסחים שם מתברר דעל כל האמור בפרשה כתב רחמנא ועבדת את העבודה האחת בחדש הזה שיהו כל עבודת החדש זה כזה כלומר שיהא פסח דורות זה ממש לפסח מזרים חוץ מאותן דברים השנויים במשנה שם משום דכתיב זהו קראי ולא מצינן למדרש להו לדרשה אחריתי אלא למעוטי פסח דורות : והשתא אי לאו דכתב רחמנא הך מיעוטא דהוה הוה אמינא דגזירת הכתוב הוא מועבדת שגם לדורות צריך מקח מצעשור אף על פי שנדחה ביחיים והשתא דכוותי' שהכשירה תורה מום עובר אף על פי שהיה נדחה בזמן שהיה צממו וילפינן ליה צ"ל שני שעירי (ס"ד א') מדכתיב מום בם לא ירלו הא עבר מומן ירלו : אבל השתא דכתב רחמנא הוה למטע פסח דורות ממקחו צעשור חזר דין הפסח להיות כדן שאר הקרבנות שצריכין שלא יהיו נדמין עד ההקדבה :

ואין להעלות על הדעת כלל למילף מפסח מזרים דלא ניחוש לדיתוי גבי פסח חדא דשאני התם דמצוותו צדך והכי אמרינן בדוכתי עובא בגמ' ועוד מה לפסח מזרים שלא היה עעון מוצח והקערת אימורין כקרבן ועוד דבפסח מזרים לא היה דיתוי כלל מפני שעדיין לא היה בעולם דין השלמים והקערת חלבו וזה הפסח היה הזבח הראשון במזות ד' שיחעוהו ביום י"ד ואפילו לא היו מצוים על מקחו מצעשור היו ראשים להפרישו כמה ימים קודם זמנו דומיא דמחוסר כפורים וכמ"ש התוס' בזבחים (שם נד"ה ג"ה ואי דאפרשיה) :

סימן ס

האג

להגביר הנכבד החכם התו' כמוהר"ר שמעון בעוז יצ"ו לאשר נשאלתי מכבוד מעלתו י"ן לבארלו ההפסח

ההפך שצין לשון ירה... השלכה... הפלה... שאלתו... בכתובים: ועם הכתובים בספר יהושע (ס' י"ה)...

אע

מקום ידוע... ותכלית כוונתו שיפול על אותו האיש או המקום דוקא ולא על מקום אחר... כענין המורים...

אמנ

עיקר הוראת מלת נפילה היא על שני פנים: אם שתורה רק על ענין סוד והעתק דבר ממקום היותו מקודם...

עלי רוח ד' (יחזקאל י"א) חרדה גדולה נפלה עליהם (דניאל י')

והנה

הגורלות כולם שבמקרא... לא היו על ידי מעשה השלכת אבנים או קוביות אלא ע"י פתקין שמוציאין מן הקלפי... שאלו בהם מעשה השלכה או נפילה...

ובהיות

נפילה זו מסובבת ע"י מפיל... ר"ל ע"י זה שעושה מעשה הגורל המביא לידי נפילה זו...

אולם

עם היות אמת... שאין לראוין וכונת האיש העושה מעשה הגורל שום מבוא בהפלת היחס הזה בין דברים בלתי מתייחסים...

והנה

אנחנו עם אלקי אברהם האלוקים על אמונת

אמונת ההשגחה... מאמינים בשלמות שחלוקת הארץ ע"פ הגורל לא היתה במקרה והזדמן... כי על פי ד' כבר ה' גזור לאיש ואיש חלקו ערס...

לכן

בראשונה כאשר דיבר יהושע אל בני ישראל כולם... שהיו בהם הזקנים והחכמים (ואולי לראשי העדה שהם הזקנים וחכמים... לבד דיבר)...

סימן סא

ברעסלא

להגאון מוהר"ר ישעי' ברלין י"ג

נופת

הנוסף משפתותיו שונים... עטמתי והיא צפי למעטים: אמנם זה כמה ירחים היו ידי עלזרות מלמשוך...

כא' דאקשן מר בזה דאמרינן במס' סוטה (ד"ג ב') והלרוע הרי כאן שנים: הא איבערין כך קרא לכדרכא דדריש ליה במס' מגילה (ה' ב') מי שרעתו תלויה בגופו וכו' לאפוקי מלרוע מוסגר שאינו צריעה ופרימה... ולהא דתיבא במס' מ"ק (ט"ו ב') והלרוע לרבות כהן גדול:

לענד

נראה דכולהו מהאי קרא מירדשי... שלא היה הכתוב לרין לומר... אלא עמא יעמאנו הכהן בראשו נגעו בגדיו יהיו פרושים וכו'... והלרוע אשר בו הנגע למה ליי... ודרשי מיניה דוהלרוע לרבות אשה אחי: ואכתי לא איבעי למיכתב אלא והלרוע בגדיו יהיו פרושים וכו'... אשר בו הנגע למה ליי... ודרשי מיני' במ"ק דלרבותי כ"ג אחי... ולא הביאו בגמ' דמ"ק אלא חבילת לשון הכריתא... אבל בתורת כהנים (פרשת נעשים פרק י"ב) הכי איתא... והלרוע אף על פי כהן גדול... לפי שאמר ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרס... יכול אע"פ מנוגע... ומה אני מקיים בגדיו יהיו פרושים בכל אדם חוץ מכהן גדול... תלמוד לומר אשר בו הנגע אע"פ כהן גדול... כלומר כל שיש בו נגע אע"פ שהוא כהן גדול: אמנם רבא במס' מגילה... לא מיייתורא קדריש אלא לישנא דקרא דריש... דלא ה"ל למיכתב אלא והלרוע הנגע... או והלרוע אשר הוא נגע... והיו משמע כל שהוא לרוע אפי' כהן גדול... ומדשני קרא וכתב אשר בו הנגע... דריש ללמוד בא שרין שיהא הנגע תלוי... בו כלומר בגופו ולאפוקי מוסגר:

ואת

א"כ לרבות כהן גדול מל'... דלמא אשר בו הנגע לא אחי אלא להא דדרשינן ליי במגילת לאפוקי מוסגר מפריעה ופרימה: וי"ל דלהא לתוד לא איבערין כלל... דהא מעיקרא כתיב עמא יעמאנו הכהן כלומר שחליענו... ואי הוה כתב בתר הכי והלרוע בגדיו יהיו פרושים... ממילא ידעינן דאמונתו דלקמיה קאי שרין פריעה ופרימה... אבל מהיבא תיחי לן לומר שיהא דין פריעה ופרימה גם במוסגר שלא קראו הכתוב עמא מעולם... אלא השתא לבתר דכתב רחמנא אשר בו הנגע דמשמע כל שיש בו הנגע אע"פ שהוא כהן גדול... ואיבא למישמע מיני' נמי כל שיש בו הנגע אפי' מוסגר... היינו דפריך התם במגילה אמתני'... דקתני אין בין מלרוע מוסגר למחולט אלא פריעה ופרימה... מנא הני מיילי להוויא קרא ממשעותיה... דאשר בו הנגע כל שיש בו הנגע משמע אפי' מוסגר: ומשני רבא דמדשני קרא בלישניה וכתב אשר בו הנגע... למדנו שרין שיהא לרועתו תלוי בגוף ולאפוקי מוסגר וכדפרישנא: והיינו נמי דאקשי ליה אביי התם... א"כ כל ימי אשר הנגע בו נמי... אע"פ שהוא מיותר דאיבערין למי שהיה לו בהרת ונקלטה... ששינו בסוף פרק שביעי דנעשים ואיתא נמי בתורת כהנים... מכל מקום מדהוה ליי למיכתב כל ימי אשר הוא נגע וכתב אשר בו הנגע נימא דלסקרות אחי... דדוקא מי שנגעו תלויה בגופו עוון שילוח

שילוח ולפיקי מוסגר ומשי לה : ונזה עלו לנו כל הסוגיות כהון בעור השם :

הוא ז'י . הא חי נמי היו מורעין במרים . לא היו צריכין שילוח מן המחנה משום אוחן הגעיים . כיון שכבר היו בהן קודם מתן תורה . והוא משנה ערוכה בנגעים (ריש פ"א) אלו בהרות עהרות שהיו בו קודם מתן תורה . ודרשין ליה מדכתיב אדם כי יהיה בעורו פרע לזה שכבר היה : ויחא ליה למר ליישב קושי פלוס זה . עפ"מ שכתו התוס' בע"ז דבשעת מתן תורה נתרפאו כל המומין ובמעשה העגל חזרו למומן . וא"כ הסברא נותנת שכחורו למומן בשעת חטא העגל היו כפטים חדשות . וכאלו נתהוו לאחר מתן תורה : וכל"א ח"כ משנתנו דנגעים וקרא דאדם כי יהי . דממעט נגעים שקודם הדיבור היכי משכתת לה . שהרי נתרפאו במתן תורה וכחשורו למומן במעשה העגל הא מומין דלאחר מתן תורה ניכחו : אין הכי נמי דהשתא דלייתרפא ניכא שנתרפאו במ"ת לא משכתת לה . אלא דקרא ומתיתת לא סמכי אניתא . ואשמועינן דאי לא ניכא שלא יעמאו אותן נגעים . וכל"כ התוס' ביומא (ך"א א' ד"ה נגעים) לענין דשן המזבח דכתיב ושמו שלא יפור אע"פ שכלע במקומו דרך נס . משום דקרא אניתא לא סמכי . ובמתני' ריש דמאי דקתני והחומץ שביהודא . וכן בריש יומא דקתני ומתקינן לו כהן אחר . אע"פ שמעולם לא החמיץ היין שביהודא . ולא אירע קרי לכהן גדול . משום דתנא אניתא לא סמכי עכ"ל :

בדבר זה לא ירדתי לסוף דעתו דמר . דנתי דאיכא למימר דקרא ומתיתת לא סמכי אניתא . היינו לאשמועינן דינא בדבר דאפשר להיות בעתיד . אם לא תבא המניעה דרך נס . כגון הכך שהרי אפשר לפור הדשן . ושחמיץ היין שביהודא . ושארע קרי לכהן גדול ביום הכפורים . אי לאו דמיתרש ניכא . ובהא שפיר שייך להשמיענו דאי לאו ניכא . יהי' הדין כך וכך : משא"כ בהך דהכא כיון דבשעה שנאמר' פ' נגעים . כבר נעשה הנס שכבר נתרפאו הבעלי מומין ולא הי' שם מי שעליו נגע דלפי הדבור . וכי לאוה אורך ילמדונו הכתוב והמשנה על העבר . שאלו לא הי' הנס לא היו מעמאין ומאי נפקא לן מיניה . זהו ודאי קרא יתירא ומשנה שאינה צריכה :

ועוד אעיקרא דדינא פרבא . דליכא למימר כלל שאותן שחזרו למומן במעשה העגל מעמאין . דהא פרשת נגעים אחר מעשה העגל נאמרה . וכתב בה רחמנא אדם כי יהיה בלשון עתיד לומר מן הדיבור ואילך . ר"ל דדוקא מי שזולד בו נגע מכאן ואילך אחר דיבור זה . הוא דמעמא . ולא אותן נגעים שאירעו לפני זה הדיבור . וכיון שכן לא לבד אותן שחזרו למומן במעשה העגל . אלא אפי' אותן שזולדו בהן נגעים חדשים אחר מעשה העגל . כל שהיו לפני דיבר זה דאדם כי יהיה . אינם מעמאין : ומתניתין דקתני שהיו בו קודם מתן תורה . ודאי אין הכוונה על יוס כתיבת עשרת הדברות . אלא איום כתיבת תורה

תורה זו . ר"ל תורת נגעים . דהא מאדם כי יהי מפיק לה :

ואני מפקפק בטיקא הדין . שקרוב אללי לומר דאע"ג דאימעיטו נגעים שלפני הדיבור . מדין הסגור והסתלע ע"י כהן . מדכתיב אדם כי יהיה . מדין השילוח לא אמעיטו . כיון דדין השילוח לא נפיק מהך פרשתא כלל . אלא יתדה לו תורה פרשה לעלמו (בסדר נשא) לו את בני ישראל וישלחו מן המחנה וכו' . וגם צפ' נגעים שצסדר תוריע (ויקרא י"ג מ"ו) כתיב כל ימי אשר הגע בו יעמא עמא הוא דבד יצב מחוץ למחנה מושבו . ולא כתיב כל ימי אשר יהיה בו הגע . למילף מיניה שגם דין השילוח הוא מן הדיבור ואילך . ועל דרך זה ידקו דברי הראשונים ז"ל בפשיטות : אפשר שאיני אומר כן בצירור כי עדיין לא עיינתי בזה ככל הנורף . ומובטחי בצדקתו וחסדו אל האמת וכו' . ובכן שלוש למר ולתורתו . השם יתייחו אורך ימים ישניעו ויראכו ביטעותו . כנפשו העהורה ונפש מתעלם באהבתו :

ארי' ליב ברעסלא

סימן סג

אמר אריה בן חיים . ראיתי לכתוב לזכרון עלי ספר . ביאור דיבור אחד לרבותינו בעלי התוס' ז"ל . אשר עס עניות דעתי מולא אני כי רבים וכן שלמים אשר קטנס עבה ממתי אלף כערכי . שגו בהבנתו . יען כי תפסו בעלי התוס' ז"ל בדבור זה לרובך לבס מחשבה עמוקה במלות מועטות . ולא הגעתי אל אמתת ענינו . וזלתי אחר הוגיעה ע"י עור אלד"י אמת :

גרסינן בפסחים (ו' א') תנו רבנן נכרי שנכנס לבית ישראל וצלקו בידו אין זקוק לבצר . הפקידו אללו זקוק לבצר . ייחד לו בית אין עליו אלא אמר לי' הרי הבית לפניך הניחו באחת מן הזויות אין זקוק לבצר עכ"ל . וכתבו התוס' (ד"ה ייחד) וז"ל פ"ה דלא קיבל עליו אחריות אלא אמר לי' הרי הבית לפניך . וקשה לר"י מאי אריא ייחד אפי' לא ייחד נמי וכו' . ופירת דאפי' באחריות מיירי וכו' דכיון שייחד לו בית הוי כאלו קיבל עליו אחריות על חמלו של נכרי בביתו של נכרי עכ"ל : והר"ן ז"ל כתב וז"ל . ופירשי ז"ל גוי הנכנס לחצרו של ישראל וכו' . הפקידו אללו בסחם זקוק לבצר . דכיון שקבלו ברשותו כמאן דקיבל עליו אחריות דמי כדאמרין בצ"ק כנוס שורך ברשותי חייב . אבל ייחד לו בית הוה לי' כמאן דאמר כנוס שורך ברשותך דאמרין התם דעור :

זהו דרך פיר'שי ז"ל . אבל ר"ת ז"ל פ"י דבשקבל עליו אחריות מיירי . ואפ"ה כיון דייחד לו בית שרי דה"ל כמקבל אחריות על חמלו של גוי בביתו של נכרי דשרי עכ"ל :

וראיתי לרבים מגדולי המפרשים בעל הדרישה ומגיני שלמה והלחם משג' וזולתם רבים . שחשבו שר"י בעל התוס' הבין בדברי רש"י שכונתו דהא דייחד לו בית מיירי דאמר בפירוש שאינו מקבל עליו אחריות . ולכך הקשה עליו דא"כ מאי אריא ייחד וכו' . דלפי מה שפי' הר"ן בכונת רש"י קושיתו של ר"י לא קשה מידי (גם מלשון העור בס"ח מ"ח משמע לי שהבין כן) :

ודבר תימה הוא . דא"כ לפי הבנת ר"י לא לבד שדעת רש"י תמוה מכל ד' . אלא שדבריו סותרים זה את זה תוך כדי דבור . שהרי הוא ז"ל כתב בדיבור שלפני זה . וז"ל ואם הפקידו אללו וקיבל עליו אחריות כדמפרש ואזיל זקוק לבצר עכ"ל . הרי להדיא דדוקא קיבל עליו אחריות אסור הא בלא קיבל מותר אפילו בלא ייחד :

ועוד כשחדקק היעב בלשון התוס' שכתבו בזה הלשון פ"ה דלא קיבל עליו אחריות אלא אמר לו הרי הבית לפניך וקשה לר"י דא"כ מאי אריא ייחד אפי' לא ייחד נמי . תמלא קושיתו של ר"י תפל מבלי מלח . ולשונם בלתי מדוקדק . דהכי הוה להו למימר . פ"ה דאריי בלא קיבל עליו אחריות וקשה לר"י דא"כ ייחד לו בית למ"ל : אבל מה זאת שהקדימו מה שפיר'שי דא"כ הרי הבית לפניך . ור"י בקושייתו לא דקדק אלא על תיבת ייחד לחוד :

אולם אהנו יגענו ומלאנו וכבר למדנוהו ברבים בעלי התוס' ז"ל לפרש דברי רש"י ז"ל על דרך אחר זולתי על הדרך שפירש הר"ן . דברייתא איירי בהפקיד בסחם . וכל שלא ייחד הוי כמקבל עליו אחריות . ובייחד הוי כאלו קבל עליו אחריות . ומה שהקשה הר"י דא"כ מאי אריא ייחד וכו' . לא הקשה כן אלא בשעת עלמו . לומר שא"א לו לפרש הך ברייתא כפי'רשי מפני קושייתו זו שהיא טענה גדולה כפי שיטתו :

ומפני שיש בדבריהם קצת מן העומק צריך שאחרי"ך קצת ולבאר תחילה מה שהזקיפו לר"י ז"ל לפרש אהא דייחד לו בית . שאמר לו הרי הבית לפניך הניחו באחת מן הזויות שהוא לכאורה פי' מתמיה . מה ראה על ככה להוציא לשון הברייתא מפשוטו לפרשו על ד' הגמגום ולהקל בדבר . דפשטא דברייתא מתפרשת יותר . דדוקא בייחד להגכרי בית כולו מיוחד להגכרי לבדו . הוא דאין זקוק לבצר . ולא בייחד לו רק קרן זויות בתוך ביתו שהוא דר צו :

אמנם יא"ל לו זה מהא דמסקינן בשלהי ב"ב (מ' א') דאפילו רב דבצר כת"ק דפ' הפעה : שאם נתן בעל הבית רשות להכניס . כהא א א ז I זI כהתמא

צ'ע'סו ונע'ה'ס • דה'ע' כיון שאין הגאס זו מגוף האיסור • אלא ממקום אחר :

כך

עלה על דעתי מתחילה : ולפ'ו ה' הדין נותן דאסור לנקר בשר מחוטי חלב ודס בסכין שאסור עליו בהגאס • וכן אסור לארס לנקר בשר למי שהוא מודר הגאס ממנו • דאע"ג דבגוף המאכל אינו מתקן כלום • מ"מ כיון דעד עכשיו ה' מעוכב מלאכלו מחמת איסורי חלב ודס • השתא כשהוא מסלק האיסור ומתיר את המאכל שיכול לאכלו מיד • הרי זה נהנה בתיקונו ואסור :

אבל

אחרי שדקדקתי היעב מלאחי שאי אפשר לומר כלל למאי דקיי"ל מצות לאו ליסנות ניחשו • שיהא סילוק האיסור חשיב הגאס : שהרי במודר הגאס מחבירו משנה שלמה שנינו (במדרס סס) ותורם לו את תרומותיו ומעשרותיו : ואס איתא דסילוק האיסור חשיב הגאס • קשה אמאי תורם • נהי נמי דאייירי בגוונא דליכא צ' משום הניית עשיית שליחותו כדמוקי לה בגמ' (ל' ז') • מ"מ הא מהני ל' צמה שמתקן פירותיו להויליאן מידי איסור עבד • דעד עכשיו ה' המודר מעוכב ונאסר מלאכלן • וזה בעשיית מצוה זו מסלק האיסור ומתירן לו לאכילה לשעתן : אלא ודאי כל תיקון שאינו אלא סילוק איסור מן המאכל לא חשיב הגאס • שהוא בכלל מה שאמרו מצות לאו ליסנות ניחשו • וכסדרת הרמ"א ז"ל :

ומאחר

שכן • דברי הרשב"א והר"ן ז"ל ודאי צריכים תלמוד דמאי קשיא להו אטבילה ותליצה והקרבנה יותר מבשר המצות שאמרו בהם מ"ללג • מאחר דמשנתנו דתורם את תרומתו מכרחת דסילוק איסור לא חשיב אלא הגאס מצוה • ובהנך נמי הא אין שם אלא סילוק האיסור מעל עצמו • ומה לי סילוק איסור דרביע אמאכל מה לי סילוק איסור דרביע אגברא :

ואין

ליעב דכריהס ולומר • אין ודאי סילוק האיסור שה' מעכב מהגאס הגוף • הגאס הוא • ולהכי לא שרו הנך אלא משום שאין ההגאס מגופו של איסור אלא גרמא הגאס בעלמא • ואין הכי נמי דהא דתורם את תרומתו נמי מהאי עעמא הוא דשרי • משום דלא מקרי אלא גרמא הגאס • משום דבגופו של איסור ר"ל בצמט' הרמת התרומה שהמדיר עושה • עדיין אין המודר נהנה כלום • אלא שגורם לו שיוכל אח"כ לאכול ולהינות מפירותיו • והאי לאו נהנה בגופו של איסור הוא אלא גרמא בעלמא • וה"ל כל סילוק איסור כגון לנקר בשר למי שמודר ממנו או לנקר בשר בסכין של ע"ז נמי שרי מהאי עעמא משום דבמעט' הניקור עדיין אין זה נהנה כלום אלא שגורם לו שיוכל אח"כ להינות מן הבשר וה"ל גרמא בעלמא : שאם אתה אומר כן (מלבד מה שיקשה על הר"ן שעל מה שאמרו בגמ' דאי שלוחי דשמי' שרי • מפרש עעמא משום שאינו אלא גרמא • תו' • ולא פי' הכי אגופא דמתני' דתורם את

תרומותיו) : עקרת כל חומר איסורי הגאס • דא"כ כל הגאס תיקון דבר • לישתרי באיסור הגאס • ולמה אמרו סכין של ע"ז אסור לחתוך בו בשר • הא בשעת שמתקן אינו נהנה כלום עד שיאכל וה"ל גרמא בעלמא : וכן יהא מותר להחליף כל איסורי הגאס ולקנות בהם כל דבר • כיון שבגוף מעשה החליפין והקני' אין שם הגאס • אלא גרמא להגאס שתבא אחר כך • ויהא נמי מותר לכל פועל אף לבנות בית ולעשות בכל דבר בשכר עם מי שמודר ממנו • כיון דבשעת הבנין והמלאכה עדיין אינה נהנה עד שידור בביתו וישתמש במלאכתו וה"ל גרמא : אלא ודאי דוקא עבילה חליצה והקרבנה • שכשהגאס אח"כ אינם נהנים מגופו של איסור דבר שניתקן ע"י איסור הגאס • שהם עצמם הם שניתקנו • אבל הגאס באכילת קדשים וצנישואין היא • ולהכי לא הוי מה שניתקנו ע"י איסור הגאס אלא גרמא בעלמא ליסנות ממקום אחר • משא"כ באלו שכשיאכל הבשר שחתך בסכין של ע"ז או ישתמש צמה שהחליף באיסור הגאס • הרי הוא נהנה מגוף אותו דבר שתיקן או שגא לידו ע"י איסור הגאס • וכן כשיכנס לבית שבוה לו המדיר או ישתמש במלאכתו • הרי נהנה מגופו של אותו דבר שתיקן זה שהוא אסור בהגאס • והאי נהנה מגופו של איסור הוא : א"כ תורם נמי ליתסר • שהרי כשיהנה המודר מן הפירות שתרם • הוא נהנה מגופו של אותן פירות שתיקן לו מי שהוא אסור בהגאס : וע"כ אין לך לומר אלא דכיון שכל עיקר התיקון • אינו אלא סילוק איסור תורם • אף על פי שהנהנה בגוף הדבר שנסתלק איסורו ע"י איסור הגאס • לא חשיב הגאס באיסור למאי דקיי"ל מל"ג • א"כ בעבילה חליצה והקרבנה נמי • אפילו בלאו עעמא דגרמא • נמי הדין נותן שיהו מותרין :

והנראה

צעיני • דמסתבר להו להרשב"א והר"ן ז"ל דלא אמרינן מצות לאו ליסנות ניחשו • אלא היכא שאינו מוכרח מצד הגאס גופו לקיים המצוה או להלק האיסור כגון יטעל לובב של ע"ז שאם רצה לעבור על מצות ד' ותורתו שלא ליעול • אינו מעוכב מהגאס גופו בשום אופן : ולפיכך בתורם את תרומותיו נמי שהוא סילוק איסור דרביע אמאכל • שאם רצה המודר לעבור על מצות ד' שהאסיר על הטבל • יכול הוא לאכול הפירות שלו בעבולן בלי שום עיכוב [ואם רוצה הוא למכור פירותיו אפילו אם הוא ע"ה שאינו נאמן על המעשרות • הא יכול למכרן בחזקת עבד • שהרי גם זה התורם משל בעל הכרי הוא תורם כדמסיק בגמ'] באופן שאין הגאס גופו מכריחן כלל לקיים מצוה זו • אלא שהוא איש ירא את ד' ובמלותיו חפץ לקיימם • ונמצא שאינו נהנה צמה שתרם לו זה אלא הגאס קיום המצוה • ובכ"ה אמרינן מצות לאו ליסנות ניחשו : משא"כ בעבילה דסתמא קאמר מותר לעבול בו • אף על פי שידוע שהוא עמא והוא מודר מכל מעיין שבעולם • או

או שאין שם אלא מעיין זה שידוע שהוא מודר ממנו • שאם היה אסור לעבול בו • אף אם היה הוא רוצה לעבור על המצוה לא יתנו לו קדשים לאכול • שהרי ידוע שלא עבד מעומאחו : וכן המחוסר כפורים לא יתנו לו קדשים לאכול כל זמן שלא הביא קרבנותיו : וכ"ש בחליצת האשה שהיא מוחזקת לוקוקה ליבס שאם תרצה לעבור על המצוה שלא לחלוץ • אין מי שיאנה • וגם אינה גובה כתובתה אלא בחליצה זו • וכיון שכל אלו מוכרחין מצד הגאס גופן שלא לעבור על המצוה • שאי אפשר להם בשום פנים ליסנות הגאס גופן עד שיקיימו המצוה • מש"ס קש' להו אמאי שרו האי הגאס ממש היא : וניתא להו דאפ"ס כיון שאינו נהנה בגוף האיסור • אלא בדבר שגא לו ממקום אחר לא הוי אלא גרמא דהגאס :

ואחר

שנתברר זה יא לנו להלכה • שמוחר לנקר בשר מחוטי חלב ודס בסכין של עבודה זרה או שגאסר הגאס עליו : וכן מותר לנקר בשר של מי שמודר הגאס ממנו • משום דהוי ממש דומיא דתורם את תרומותיו • שהרי גם זה אם רצה לעבור על המצוה יכול הוא לאכול בלי יקור ואין מעכב על ידו אלא חפצו לקיים המצוה • נמצא שאינו נהנה אלא הגאס קיום מצוה • והא קיי"ל מצות לאו ליסנות ניחשו :

אמנם

למלות הבשר של מי שמודר הגאס ממנו להוציא מידי דמו • נראה דאסור • דאע"ג דמה שמתקנו שמסלק ממנו איסור דס לא הוי אלא הגאס מצוה • מ"מ כיון שהמלח ג"כ מתקן הבשר ונותן בו טעם • ועיינו בהרואות דבשר שנמלח להוציא דמו • רוב פעמים אין צריכין לתת בו מלח כלל בשעת הבישול • ונמצא שהוא מתקן את הבשר צמה שעושה אותו ממותק וראוי למאכל שולחנו • לא גרע ממתק בשר ועושה מחתיכות גדולות יותר מדאי חתיכות ראויות • דחשיב מתקן ואסור בסכין של ע"ז כדאיתא בגמ' • ופשוט הוא דאסור נמי במודר הגאס • הרויחתי שמהה ב"ש כהודעתי כי השלמת את הרב מוהר"ש י"ו • ומאיוס זהלכא וכו' • ברוך אתה ל' אשר נתן לך און שומעת • הוא בחסדו ילתיך וישגבך ונתה עליך רוח ד' רוח חכמה ודעת • אלה דברי רבך חלוש המוצ עמוס הערדות המחכה לתשועת ד' בנפש נכנעת • התותם פה ק"ק ראטרדס :

ארי' ליב ברעכלא

סימן סו

להרב המובהק מוה' וואלף שאמין כ"ץ בעת מ"צ בק"ק דיהרנפורט

בענין נישואי מעוברת

אשר

מעכ"ת מעיד לי בצרור גמור • שבק"ק • ארע מעשה שנתודע קודם הנישואין שהכלה מעוברת היא • והמתן אחר שממנו נתעברה • והעילו ה"ד שבועה על החתן שהאמת כדבריו שהולד ממנו :

עומד

אני משתומם על הוראה זו • כי לא ידעתי כלל שבועה זו מה עיבה • אי משום שחששו שגא מעוברת חבירו היא • הא כל עיקר איסור נישואי מעוברת חבירו • אינו אלא משום תקנת הולד דלמא מיעבר חלב כדאית' בגמ' • וככא הרי הוא מודה ולכי הדרא ומיעברא איכו ממסמס ליה בחלב ובציצים : ואי משום כדי שלא יוכל לחזור בו אחר הנישואין ולטעון שאין הולד ממנו כדי לפטור את עצמו מחיוב הנקתו • הא אף בלא שבועה כיון שהודה ב"ד אודאת בעל דין לחוב לעצמו במאה עדים דמי ואינו נאמן לחזור בו : ואי משום שחששו שלא יוחזק זה הולד שתלד תחתיו • בחזקת שהוא בנו • וכשימות הוא בלא שאר זרע קיימא • יפטור זה הולד את אמו מן החליצה • ואף על פי שלא נראה להם להחמיר להפריש ד' חדש מעטם זה כדעת מהרי"ו בתשובותיו (סימן ע"ג) אלא סמכו על האחרונים ז"ל בתשובותיהם להקל שלא להפרישה • מ"מ מצאו ראוי להשביעו כדי שעי' השבועה יתפרסם הדבר שהרתה לזנוגים קודם הנישואין ושהולד הוא ספק לעיני חליצה : לדידי איפכא מסתברא דמימר אמרי הימנכו רבנן בשבועה דבנו ודאי הוא • ונמצא שעל ידי שבועה זו הוא שיבא לפטור את אמו מן החליצה :

ומלבד

כל זאת עיין שבועה זו דבר זר הוא צעיני מאד • דהיאך יכול לישבע בצרור שהולד ממנו ולא מאחר • הא אפילו בחבוסים בבית האסורים אמרו חז"ל דאין אפוערופס לעריות • ושמה זנתה פעם אחד גם עם איש אחר וממנו נתעברה • ונדע דהא מהאי עעמא משוינן להאי ולד ספק לעיני חליצה : ואפילו לדעת המרדכי והמגיד משנה שהביא הרמ"א בא"הע (סימן קצ"ו ס"ט) דבחבוסין בבית האסורים או שהיא זונה מיוחדת לו • מחזקינן את הולד לבנו ודאי ופוער את אמו מן החליצה • היינו דלענין דינא אין עלינו לחוש בכהאי גוונא שמה הפקירה כפשה לגבי אחרינא • אבל להניח אותו לישבע על

כך פליאה דעת זו ממני : וכ"ס סיכא שלא היו חנושים בבית האסורים . סוף דבר לענ"ד מי שקורה כן פעם - ואסור לנהוג כן :

סימן סח

עוד לו

ועד אשר שלח אלי במצות חביבי מר אביו כ"ו מילתא דתמיחה לי על החוס' במס' שבת (ק"ו א' ג"ה מה לי לנש') . שכתבו דר"ש יליף חילוק מלאכות כדשמואל מדכתיב מחללי מות יומת : הא לשמואל נריך לומר דמחללי' וכו' קאי אשוגג . כדאי' בגמ' זב' כלל גדול (ע"ה) . ואלו ר"ש דס"ל בכתובות (ל"ד ה') דשומע בשבת הוי שקיעה שאינה ראויה . ע"כ ס"ל כרבי יוחנן הסנדלר דהמשל בשבת לא יאכל עולמית . ולרבי יוחנן הסנדלר קאי מחללי' אמור' דוקא . כדמסיק התם בכתובות :

תשובה כבר נשאלתי על זה בשם הגאון מוה"ר בני הירש י"ן אב"ד בק"ק פיורדא . והשבתי . שהחוס' לא כתבו כן אלא לרבי אבהו דס"ל דלר"ש מקלקל בחובל ומבעיר חייב . [וזהו לשיטתם לעיל בד"ה חוץ מחובל . שכתבו דרבי אבהו ורבי יוחנן אליבא דר"ש פלוגי] ויליף ליה מהבערת זב' כהן . וא"כ שפיר קשיא להו מנא ליה חילוק מלאכות . ונ"ל דיליף ליה ממחללי' וכו' כדשמואל . וכבר רבי אבהו דחכמים דהתם לאו ר"ש הוא . ולא איירי כלל בעובת ע"י אחר . אלא שהוא עומד ענתו . והיו עעמא דחכמים דפטריו משום דקיס ליה בדרבה מיניה . ור"מ מת ומשלם נמי אית ליה ולהכי בעובת בשבת מחייב בד' וס' . ונא על זתו נמי . חייב קנס לר"מ . ומתניתין דאלו נערוה דפוערת זבתו והך דב"ק (ע"ה א') דפוער בעובת בשבת . אתיין כרבנן דלדידהו אפילו לוקה ומשלם לית להו . אלא דהך מחגי' איירי בדלא אחרו זי' . וס"ל לרבי אבהו כהך דרבי יוחנן דחייבי מלקות שוגגין חייבין בתשלומין . [וכה"ג ממש כתבו החוס' בב"ק שם בד"ה בעובת . אליבא דרבה] : ולפ"ז יש לומר דעובת בשבת לאו שקיעה שאינה ראוי' היא לר"ש . לית לי' הא דר"ה הסנדלר . ומחללי' דריש כדשמואל :

אמנם כל הך אמוראי דמוקמי הך ברייתא בכתובות ובב"ק בעובת ע"י אחר . משמ"י דרבי יוחנן קאמרי לה . וכוותיה סנירא

לכו זהא . ורבי יוחנן לטעמי' לית ליה הא דר' אבהו וכבר דלר"ש מקלקל במבעיר פוער (וסיכא דאיכא תיקון קתח לא נריך קרא דחייב) . והתיה לא תבערו וכו' לחילוק מלאכות . ומחללי' וכו' שפיר מלי קאי אמור' . ולהכי שפיר מלו מוקמי הך ברייתא בעובת ע"י אחר . וחכמים היינו ר"ש ופוער משום שקיעה שאינה ראוי' דס"ל כר"ה הסנדלר : ישמע חכם ויוסיף לקח . ושלום וברכה יקח . מאד"ה וממני אהבו בכל לב :

ארי' ליב ברעסלא

סימן סט

להגאון החסיד מוהר"ר פנחס

הורוויץ סג"ל ג"י

אב"ד ור"מ בק"ק פ"פ רמ"ן יע"א

מה מאוד שמח לבי ויגל כבודי בראותי את אשר הוד כבוד תורתו . שם את לבו להלדיק דברי מאור טינינו רש"י ז"ל במעילה ע"ו סוף ע"א . (והיא כוונה לעיל סימן ד"ז) . ממה שלא מנאתי דרך ליישב דבריו . אחר כל העמל והיגיעה שעמלתי בהן : וז"ל אמנם הנלע"ד ליישב דבריו ז"ל . והוא דרש"י ז"ל לא ס"ל כסברת החוס' שכתבו שם ד"ל דכיון דאפקינהו קרא דמקדשי ד' וכו' : ונראה דעעמו הוא . משום דא"כ תקשה דהא כבר גלי לן קרא גבי חרמים . דהאי דרשה דמקדשי ד' לאו דוקא כדאיתא בתמורה (ל"ב ז') ולמה לי למילף מכל חלב תו דגלי קרא . ותו דהא לענין מלקות במזיד ילפינן בשאר קדשים מתרומה . כדפי' רש"י להדיא זב' אלו הן הלוקין בד"ה הקדש שלא נפדה וכו' ע"ש . והיינו משום דמקדשי ד' לא ילפינן חייב מלקות . כמ"ס הכסף משנה בריש הלכות מעילה וע"ש ברמב"ם וראב"ד : ולכך ס"ל לרש"י ז"ל . דהא דילפינן שאר קדשים מאימורי קדשים קלים אינו אלא לענין קרבן מעילה . אבל לענין תשלומין קרן וחומש . כיון דאינו מפורש בקרא דכל חלב . ליכא למילף מיני' . אלא דכי היכי דילפינן אזהרה במזיד מתרומה . ה"כ ילפינן תשלומין קרן וחומש . אלא דהא דמקדשי ד' וכו' : לא ירדתי לסוף דעתו כלל . כי את אשר אהבו בסברתו דמר כך היא . דסבר רש"י ז"ל דפשוטו דמקדשי ד' ודאי מיוחדין לד' משמע . וחרמים ואימורי קדשים קלים דאיתרבו למעילה . אי לאו דאיכא למילפינהו מתרומה . ה"א דלא איתרבו אלא לענין קרבן . ולא לענין תשלומין קרן וחומש . כיון דלא מפרש בהו תשלומי ק"ומ . דהיינו דמועט קרא דמקדשי ד' . דדוקא במיוחדין לד' איכא תשלומי קרן וחומש . אלא השתא דילפינן להו מתרומה לענין תשלומין . ע"כ קרא דתיק ומוקי אנפשיה דלאו במיוחדין לד' דוקא מיירי . וחטאת ואשם נמי . לענין קרבן מעילה ילפינן להו מאימורי ק"ק . ולענין תשלומין מתרומה : ואלו איתיה כן דעת רש"י ז"ל לא הוה לו לפרש כן אקדשי מזבח . אלא מאימורי קדשים קלים עומין דמרבין להו מכל חלב ה"ל לפרש כן . דהא לפי סברא זו באימורי קדשים קלים נמי לא ילפינן תשלומי ק"ומ דידהו אלא מתרומה : ועוד דלענ"ד מה שמועלין בצער קדשי קדשים קודם זריקה אף על פי שסופו להיות נאכל לכהנים . אי אפשר כלל ללמדו מאימורי קדשים קלים . דאע"ג דעיקר הקרבן שהקדיש אינו מיוחד לד' ולא קרינא ביה מקדשי ד' . מ"מ האימורין שמועלין בהן כולן לגזום סלקי ולד' נינהו : ואין ספק אללי שזו עיקר כוונת החוס' בקושייתם . וזו היא שהכריחם לפרש דקרא דכל חלב אפיקתיה לקרא דמקדשי ד' מהיחא דרשה דמיוחדין לד' . ואיירי אף בקדשי מזבח :

הנה

הנה

מה שכתב מר דמש"ה לא ס"ל לרש"י כסברת החוס' שכתבו ד"ל דכיון דאפקינהו קרא דמקדשי ד' וכו' . משום דא"כ תקשי הא כבר גלי קרא גבי חרמים . דהאי דרשה דמקדשי ד' לאו דוקא . ולמ"ל למילף מכל חלב : אין ספק שעיקר סברא זו נכונה היא . דודאי אי קרא דמקדשי ד' אינו מוסיף חרמים מכלל מעילה . אע"ג לית זכו כלום לד' לא כולן לכהן וחולין הן בידו כ"ס שאינו מוסיף קדשי מזבח דאית בהו מיהא מקצת לד' . ולא איצטרך למילף מכל חלב : אלא שהתולדה שחשב מר להוליד מזה . באמרו . ולכך ס"ל לרש"י ז"ל דהא דילפינן וכו' . אבל לענין תשלומי ק"ומ . כיון דאינו מפורש בקרא דכל חלב ליכא למילף מיני' . אלא כי היכי דילפינן אזהרה במזיד מתרומה . ה"כ ילפינן תשלומי קרן וחומש וכו' : לא ירדתי לסוף דעתו כלל . כי את אשר אהבו בסברתו דמר כך היא . דסבר רש"י ז"ל דפשוטו דמקדשי ד' ודאי מיוחדין לד' משמע . וחרמים ואימורי קדשים קלים דאיתרבו למעילה . אי לאו דאיכא למילפינהו מתרומה . ה"א דלא איתרבו אלא לענין קרבן . ולא לענין תשלומי קרן וחומש . כיון דלא מפרש בהו תשלומי ק"ומ . דהיינו דמועט קרא דמקדשי ד' . דדוקא במיוחדין לד' איכא תשלומי קרן וחומש . אלא השתא דילפינן להו מתרומה לענין תשלומין . ע"כ קרא דתיק ומוקי אנפשיה דלאו במיוחדין לד' דוקא מיירי . וחטאת ואשם נמי . לענין קרבן מעילה ילפינן להו מאימורי ק"ק . ולענין תשלומין מתרומה : ואלו איתיה כן דעת רש"י ז"ל לא הוה לו לפרש כן אקדשי מזבח . אלא מאימורי קדשים קלים עומין דמרבין להו מכל חלב ה"ל לפרש כן . דהא לפי סברא זו באימורי קדשים קלים נמי לא ילפינן תשלומי ק"ומ דידהו אלא מתרומה : ועוד דלענ"ד מה שמועלין בצער קדשי קדשים קודם זריקה אף על פי שסופו להיות נאכל לכהנים . אי אפשר כלל ללמדו מאימורי קדשים קלים . דאע"ג דעיקר הקרבן שהקדיש אינו מיוחד לד' ולא קרינא ביה מקדשי ד' . מ"מ האימורין שמועלין בהן כולן לגזום סלקי ולד' נינהו : ואין ספק אללי שזו עיקר כוונת החוס' בקושייתם . וזו היא שהכריחם לפרש דקרא דכל חלב אפיקתיה לקרא דמקדשי ד' מהיחא דרשה דמיוחדין לד' . ואיירי אף בקדשי מזבח :

ויותר אני מתפלל עליה דמר . כמה שגור אומר דלא ילפינן שאר קדשים מאימורי קדשים קלים אלא לענין קרבן . אבל לא לענין תשלומי ק"ומ . כיון דאינו מפורש בקרא דכל חלב : ומאי מפורש במקרא זה לענין קרבן . יותר מלענין תשלומין . אלא כיון דכתיב ביה לד' ילפינן דאף על פי שלא הוקדש מיוחד לד' . בכלל מקדשי ד' הוא . וכ"כ רש"י להדיא בכריתות בס"פ דס שקיעה (ד"ג ז')

ז"ל לרבות אמורי קדשים קלים למעילה כדכתיב כל חלב לד' הוא . אלמא דוחטאה בשגגה מקדשי ד' קרינא בהו עכ"ל . וכ"כ בספ"כה (ק"ו א') . וכיון דאימורי קדשים קלים נכללין בקרא דמקדשי ד' האמור זב' מעילה . א"כ כל הלכות מעילה המפורשות באותה פרשה . שמכללם התשלומין . מפורשות גם כהן :

ועוד מאחר שאין לנו מקום כלל למילף מתרומה . צין לענין אזהרה במזיד . וצין לענין תשלומין . אלא בגו"ש דחטא חטא . ובקדשים עומין לא כתיב חטא על המוטל בהן . וא"כ כשצאנו לדון בצורה שזהו . ללמוד הקדשים מתרומה . כבר הוצרכנו להקדים . שהקדשים הן בכלל וחטאה בשגגה מקדשי ד' האמור זב' מעילה . ואחר שהקדמנו זאת . הרי נאמרו בהן דפרשה זו כל הלכותיהן צין לקרבן . וצין לתשלומי ק"ומ . ואין צורך עוד ללמוד בצורה שזה :

ומלבד זאת אינו מוצא כלל ענין לזה . לומר דכי היכי דילפינן אזהרה במזיד מתרומה . ה"כ ילפינן מיניה תשלומי ק"ומ . שהרי גם לעולה וקדשי זב"ק הבית לא למדנו אזהרה במזיד (לדעת רש"י שאנו עוסקין בו) . אלא מתרומה . ואפ"ה הוצרך הכתוב לכתוב תשלומי ק"ומ בפירוש דפרשת מעילה . ולא סמך עמנו אג"ש דחטא חטא מתרומה . אלא ודאי כך צאה גו"ש זו . שכל שהיא דומה לתרומה לענין תשלומי ק"ומ כמפורש דפרשה זו . ידמה לו ג"כ בשאר דברים . לענין מלקות (לדעת רש"י) ולענין פוגם ונכסה ושאר מילי דחשיב דר"פ הכהנה (י"ה ז') :

ומאי דקשיא ליה למר הא כבר גלי לן קרא גבי חרמים דהאי קרא דמקדשי ד' לאו דוקא ולמ"ל למילף מכל חלב . נלענ"ד דהא דדריש עולא בתמורה שם קרא דוכל חרס דלמעילה אחי . היינו לבתר דילפינן מקרא דכל חלב לד' . דכל הקדשים ישגן בכלל משיגה ולא בעינן מיוחדין לד' דוקא . אבל אי לאו דילפינן מקרא דכל חלב . והוה סליק אדעתין דבעינן דוקא מיוחדין לד' . לא הוה מוקים כלל קרא דוכל חרס דלמעילה אחי . דהאי אינו יותר מיוחד לד' מחטאת ואשם וקדשים קלים וכמ"ל . וע"כ הוה לן לאוקמי קרא לכדמשני עולא מעיקרא . דאחי להתפסת קדשי מזבח בתרמי כהן :

והנה צין הכתובים ששלחתי לאמשערדם לבית הדפוס קודם שהגיעו דברי קדשו כבר נמצאת קושיא זו . וככתתי שם שלפי דעתי הגה"ת איזה תלמיד טועה הוא זה . ואינו מלשון רש"י כלל . ובכן יגדל שלום תורתו ירום ונשא וגבה מאוד עוד יגוב צניעה דשנים ורעננים : עוד ימים רבים קהל עדת ישראל ישבו ויחו בצלו שקטים ושאינים : עד יענה לליון

פני אריה

כנהר שלום ולירושלים במעין גנים : הכ"ר אה"ג
וידרו הכותב בחולשת הגוף ובידים רפות .
נעות כלפריס עפות :

ארי' ליב ברעסלא

סימן ע

דין חמץ של נכרי שהוא באחריות ישראל

שאלה

סוחר נכרי אחד בעיר דנציג מסר שם
לאיש יהודי מקהלנו . שמנה כדים
יין שרף מוצר שיליכס לו על עגלה שלו לכאן .
כדי שבואו לכאן בתחילת הקיץ להתראותו פנים עס
הסוחרים המתעסקים עמו במסחר כמנהגו חמיד
אחת לשלש שנים . יתלק היין שרף זה בין הסוחרים
אוהביו לדורן . והיה זה בתחילת ניסן . והנכרי
נתן להיהודי שכר עגלה . והיהודי קבל עליו
אחריות במנהג העגלים : ואחר כמה ימים נפלה
דליקה באותו בית שמתאכסן בו היהודי בדאנציג .

והלך היהודי והליל את כל סחורותיו וחפציו לבית
אחיו הסוחר נכרי . ובתוך חפציו היה גם אותו היין
שרף של אותו הנכרי : והיהודי נתעכב בדאנציג
ע"פ סנה עד אחר הפסח . ולא נזכר כלל מאותו
היין שרף שהוא חמץ והיה הכל בבית הנכרי עד
יום מסעו שהיה ימים אחדים אחר החג . אז לקח הכל
מבית הנכרי והוליכו לכאן : וחוד חדש אחר בא הסוחר
הנזכר הנה . ולקח היין שרף שלו מן היהודי .

וחלקו בין הסוחרים דכאן : ושני כדים נתן לסוחר
יהודי אחד המתעסק עמו בסחורה . והורה המורה
דאסור לישראל ליהנות מאותו יין שרף . כיון שהיה
כל ימי הפסח באחריות הישראל בעל העגלה .
וקיימא לן נכרי שהפקיד חמזו אלל ישראל וקיבל עליו
הישראל אחריות חייב לנערו משום דכדידיה דמי
במבואר בגמ' ובפוסקים . וכן הוא בש"ע א"ח
(ריש סימן ת"מ) . וכתב הרמ"א שם דאפילו חזר
וקפקידו אלל נכרי אחר נמי חייב לנערו . וזה שלא

ביערו ה"ל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ואסור
בהגאה : ואע"פ שהמ"א (שם ס"ק א') דקדק מלשון
הרמ"א דדוקא כשהפקידו אלל נכרי אחר הוא דזקוק
לנער . אבל אם חזר והפקידו אלל הנכרי בעליו
אינו זקוק לנער . דזה ודאי הוא כמקבל אחריות
חמזו של נכרי בבית הנכרי כמ"ש ר"ת . ואע"ג
דלא קיי"ל כר"ת היינו כשהישראל ייחד לו מקום
בביתו . אבל בבית הנכרי לכ"ע שרי : דקדוק קל
וסברא רחוקה היא . דמאחר שקיבל הישראל עליו

סימן טז ע

אחריות וכדידי' דמי נמצא שחמץ שלו הוא
מפקיד . וא"כ מה לי אם הפקידו אלל נכרי
זה או זה :

תשובה

אם מסברת עלמו דמה זה המורה
דברי המ"א בכך . ודאי ידע
בנפשי' דרז גזברי' להכריע נגד הרב המ"א ז"ל
בסברא בעלמא בלי שום ראי' . להחמיר באיסור
דרבנן : אבל לא מלבדו אחר כן . אלא שמלא סברא
זו מסורשת בספר חק יעקב (שם ס"ק ו') . שחלק
על המ"א בזה ולדעתו ז"ל חף ר"ת לא הסיר אלא
בייחד לו בית מחילה . ששעת קבלת האחריות
כבר היה ברשותו של נכרי . ומעולם לא בא לבית
ישראל על אחריותו . משא"כ היבא שכר קיבל
הישראל החמץ בביתו על אחריותו דהוי כחמזו לעיני
ביעור . חף על פי שחזר והפקידו לאותו נכרי ה"ל
כישאל שהפקיד חמזו :

אמנם

חף הרב בעל חק יעקב ז"ל לא כתב כן
אלא לענין ביעור דאפילו חזר והפקידו
אלל נכרי בעליו חייב לנערו קודם הפסח . אבל
אם עבר ולא ביערו סבר הוא ז"ל דאפילו היה כל
ימי הפסח בביתו של ישראל נמי מותר . כיון דחף
בחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אינו אלא איסורא
דרבנן . ובחמץ של נכרי שקיבל עליו הישראל
אחריות . אשכחן דפליגי ביה אמוראי בירושלמי פ'
כל שעה אי מותר או אסור . ה"ל ספיקא דפלוגתא
במילתא דרבנן ואוליגין לקולא דמותר . כמבואר
בדבריו (שם ס"ק ד') שחלק על המ"א דפשיעא ליה
דחף בחמץ של נכרי שקיבל עליו הישראל אחריות שעבר
עליו הפסח דאסור :

ולי

נראה עיקר כדעת המ"א בשתיקה . דחמץ
של נכרי שקיבל עליו ישראל אחריות
שעבר עליו הפסח בביתו של ישראל או שהפקידו אלל
נכרי אחר אסור בהגאה . ואם הפקידו אלל הנכרי
בעליו מותר . דכיון שהפקידו בביתו של אותו נכרי
שהוא בעליו הוי כמקבל אחריות חמזו של נכרי בבית
הנכרי . ובכי הא שרי אפילו לדידן דלא קיי"ל
כר"ת . ואף על פי שכבר קבלו הישראל על אחריותו
בביתו והוי כדידי' . מ"מ כיון שחזר והפקידו קודם
הפסח בבית אותו הנכרי . ובכל ימי הפסח לא היה
אחריות הישראל רק בביתו של הנכרי שהוא בעליו .
שפיר דמי :

וראי' לזה

ממאי דמסקינן לקמן צ"ל כל שעה
(ל"א ב') אהא דתנן נכרי שהלוה
לישראל על חמזו מותר . דמיירי בששהיניו אללו
ואמר ליה מעכשיו . ר"ל שהשכין ישראל את החמץ
אלל הנכרי בביתו וקבע לו זמן הפרעון אחר הפסח .
ובשעת הלוואה אמר לו שאם לא יפרע לו בזמנו יהא
החמץ קנוי להנכרי מעכשיו . דהשתא כשהגיע הזמן
אחר הפסח ולא פרעו איגלאי מילתא דכבר קודם
הפסח היה החמץ קנוי לנכרי משעת ההלוואה :
והא

פני אריה

והא דנעינן דוקא הריינו אללו . אע"ג דאפילו אם
הוא בביתו של ישראל . כבר היה קנוי להנכרי
מקודם הפסח כיון דאמר ליה מעכשיו . מ"מ אי
לאו דהריינו אללו כיון שעדיין הוא ביד ישראל . הוא
על אחריותו . ולא גרע מנכרי שהפקיד חמזו אלל
ישראל על אחריותו דחייב לנער : כל זה מבואר
בהר"א שם והסכימו כן כל הפוסקים חוץ מן
הרמ"ב ז"ל :

ושני

דברים למדנו מכאן : למדנו דחמץ של
נכרי שקיבל עליו הישראל אחריות . שעבר
עליו הפסח בביתו של ישראל . דאסור . דהא בכך
מתני' דנכרי שהלוה לישראל וכו' לא קתני דאינו
זקוק לנער . אלא דלאחר הפסח מותר בהגאה .
ומוקמינן לה בגמ' דוקא בהריינו אללו . משום
דבלא הריינו אללו הוי אסור בהגאה . משום
דלא גרע מנכרי שהפקיד חמזו אלל ישראל
על אחריותו דאסור בהגאה . אלמא דשיעת
התלמוד דילן מכרעת כדברי האוסר שבתלמוד
ירושלמי :

ולמדנו

שאע"פ שקיבל עליו ישראל אחריות על
חמזו של נכרי . אם חזר והפקידו אלל
הנכרי בעליו מותר . דא"כ אכתי קשה מאי מהני
הריינו אללו . הא לכ"ע נכרי מישראל לא קני משכון
כדאמרינן בגמ' התם לעיל מינה . וכיון שכן אם
יגב או יאבד המשכון מבית הנכרי . לריך הישראל
לפרוע לנכרי מעותיו [דליכא למימר שהתנה עמו
בפירוש שלא יהי' האחריות על הישרא' דא"כ אפי' לא
הריינו נמי] א"כ חף שהוא ממושכן אלל הנכרי עדיין
באחריות ישראל קאי . ואמאי מותר . ועל כרחין
לומר דה"ע דשרי . דכיון דאמר מעכשיו וקנסו הנכרי
כבר קודם פסח והוא צפסת בביתו של נכרי . הוי
כמקבל עליו אחריות על חמזו של נכרי בבית הנכרי
דשרי . אלמא דחף על גב דחמץ זה היה מתחילה של
הישראל עלמו ובביתו של ישראל . ובפסח היה על
אחריותו . אפי"ה כיון שהניחו בבית הנכרי קודם
פסח ואיגלאי מילתא למפרע דמהיהא שעתא קני לי'
נכרי . ה"ל כמקבל אחריות חמזו של נכרי בבית
הנכרי ושרי . וכ"ש היבא שהחמץ לא היה של
ישראל מעולם אלא שקיבל עליו אחריות דשרי
בכהאי גוונא :

סימן עא

בענין הג"ל

ומה

שחמה זה המורה על השלטי גבורים והב"ח
(בסימן ת"מ) ושאר מפרשים שנתנו עטם

סימן עא עב סט

למה שהשמיעו הרי"ף והרמ"בם כן ברייתא דפסחים
(ו' א') דלמא הפקידו אללו בסתם זקוק לנער ייחד
לו בית אין זקוק לנער . מפני שהם מפרשים לה
כפ"רשי על דרך שביאר דבריו הר"ן . דה"ק הפקידו
אללו בסתם זקוק לנער . דבסתמא הוי כאלו קבל
עליו אחריות כיון שהרשה אותו להביא החמץ לרשותו'
אבל אם ייחד לו בית הרי הוא כלא קיבל עליו
אחריות . דכיון דייחד לו רשות לעלמו הוי כאלו אמר
לי' כגוס החמץ לרשות עלמך : וכיון שכבר הביאו
דבקיבל עליו אחריות זקוק לנער ובלא קיבל אין זקוק
לנער . לא הולכרו להביא כן ברייתא : ותימה דמ"מ
הוי לכו לאתויי ברייתא זו בשביל דבר שנתחדש בה .
דבסתמא הוי כקיבל עליו אחריות . ובייחד לו מקום
הוי כלא קיבל עליו אחריות . ע"כ דבריו : ומפני
תמיהתו זו ערח לבקש טעם אחר למה שהשמיעו
ברייתא זו . והעלה דדעת רש"י יחידאה היא . וש"ס
לפסוק כר"ת :

תשובה

אלו היתה תמיהתו תימה . היה
אפשר להסכים על כל אשר הוליד
ממנה . אבל אינו מולא בזה שום דבר מתמיה ולא
שום קושי כלל . שדברי המפרשים ז"ל ברורים כשמש
דמ"שה שהשמיעו הרי"ף והרמ"בם כן ברייתא . משום
דמפרשי לה כפ"רשי על דרך הר"ן ז"ל . ומאחר דלפי
פירוש זה ס"ל להאי תנא דברייתא דהפקידו סתם
הוי כאלו קיבל עליו אחריות . ובפ' הפרה (מ"ז ב')
אפליגו רבנן ורבי בכה מילתא . דתנן ואם הכניס
ברשות בעל החצר חייב . רבי אומר בבבול אינו
חייב עד שיקבל עליו לשמור : פי' דלח"ק כל שנתן
בעל הבית רשות להכניס לחצרו . מסתמא קיבל
עליו נשירותא . ולרבי אינו שומר עד שיקבל עליו
בפירוש לשמור . א"כ ע"כ הך ברייתא דהכא לא
אתיא אלא כח"ק דסתם . וכבר פסקו הרי"ף שם .
והרמ"בם (בפ"ו מה' נזקי ממון) כרבי . ועעמייהו
משום דרז ושמואל פליגי התם בגמ' דרז אמר הלכה
בח"ק ושמואל אמר הלכה כרבי . וקיי"ל הלכתא
כשמואל בדיני . ולפי שיעתם זו הך ברייתא דאתי'
בח"ק דתיחא לה מהלכתא . דלמאי דקיי"ל כרבי בין
בהפקידו סתם ובין בייחד לו בית . לעולם לא הוי
בקיבל עליו אחריות עד שיקבל עליו בפירוש . ויפה
עשו שהשמיעו : וכבר כתבנו במקום אחר שכל עיקר
קושי' התוס' על פי"רשי הוא לשיעתם שפסקו בח"ק
דפ' הפרה (עיי' לעיל סי' ס"ג) :

סימן עב

בענין הג"ל

אמר

הכותב דע שלא עמדנו על עיקרן
ועטמן של דברי רבינו תם אלו . כי אם
ע"פי

תפ"ד ס"ק ב' וז"ל ובתוס' סוכה (דף נ"ד ע"ב) משמע דט"ל דאפי' לדחות חדיר קודם: אין לי להאריך. כי כבר כתבת זה ימים רבים על גליון הש"ש בזה הלשון:

דברי הרב ז"ל תמוהים מאד. דמתוס' שם בד"ה ואמאי וכו'. לא מוכח אלא היבא דאין מעלה לזה יותר מזה. כגון התם לסדרת המקשה. דלא ידע טעמא דכדי לידע שהוקבע ר"ח שאין לראש חודש מעלה על שבת. או התדיר קודם חף לדחות את חצונו. אבל שיהא התדיר קודם מפרסומי ניסא. לא ראיתי שום משמעות בדברי התוס'. ואדרבא למסקנא דהתם דאיתתא רב אחאי. הו"ד רב ספרא נמי ליתא. ונקטינן כפשטא דברייתא דשיר של ר"ח דוחה לשיר של שבת לגמרי כדי לפרסם שהוא ר"ח. אע"ג דשבת הוי תדיר. וכן פסק הרמב"ם ז"ל (נפ"ו מהל' תמידין): והוא תלמוד ערוך בירושלמי סוף שקלים דמסיק התם דשומעין מוספי שבת קודם למוספי ר"ח משום דשבת הוי תדיר. ואין אומרים אלא שיר של חול כדי לפרסמו שהוא ר"ח ע"כ. שהוא ממש כדין הש"ש כאן:

ואפשר דממה שכתבו התוס' בלשונם בלא רב ספרא יכול להקשות. ולא כתבו היה יכול להקשות. או ה"מ לאקשווי. משמע לי' להרב מ"א ז"ל. דקושייתם למסקנא דליתא לרב ספרא. ואתיא ברייתא בפשטי' דשיר של ר"ח דוחה לשבת לגמרי. ואמאי הו"ד תדיר ושאינו תדיר קודם. ואע"ג דלמסקנא כבר ידעינן טעמא דכדי לידע שהוקבע ר"ח. אפי' קשיא להו להתוס' דלא הו"ן לדחות התדיר. ועמה הו"יא הרב ז"ל דהבירא להו להתוס' דתדיר לא נדחה לעולם. חף היבא שיש לחצונו מעלה גדולה כמו פרסום ראש חודש. וא"כ גם משום פרסומי ניסא לא נדחה התדיר. וזה שיש לדחות בכוונתו: אבל האמת יעשה דרכו. שהתוס' לא הקשו אלא לסדרת המקשה. דלא ידע אחתי טעמא דכדי לידע שהוקבע ר"ח. וכפסק הש"ע כן דעתם: וזוהו יקבל מ"ת את תשובתו. בעובד יכלול שיבתו. הכ"ד ד"ס:

אריה ליב ברעמלא

סימן עז

ועל הכותב בדברי תורה אי לריך לברך ברכת התורה:
תשובה נראה עיקר כדעת המתגר בא"ח (סימן מ"ו ס"ב) שצריך לברך. והוא מדברייהם הרד"א כמ"ש בב"י: וכן הוא להדיא

בתשב"ץ (סימן ק"ד) וזה לשונו נשאל לרבינו יצחק מו"י"א אדם שמשכים קודם תפילה לכתוב. אם חייב לברך ברכת החורה כמו ללמוד. והורה לחיוב. רק שלא יהיו אגרות הרשות ע"כ. ואע"ג דמהרהר בדברי תורה אין לריך לברך. הרהור לחוד ובתיבה לחוד. שאף על פי שההרהור לאו כדבור הוא כתיבה כדבור הוא. מפני שהוא מו"יא את אשר במחשבתו מקיר לבבו הו"ל על ידי כתיבה כמו על ידי דיבור. משא"כ בהרהור:

ומה שהקשה ה"מ"א ממה שאינו גבי עדות מפייהם ולא מפי כתבם. וכיון דגלי לן קרא דכתיבה לאו כדבור היאך נברך עלי' עכ"ל: אדרבא משם ראיה ברורה שהכתיבה היא כדבור בכל מקום. דאף על פי שמלאנו ביצמות (ל"א ז') ובגיטין (ע"א א') ליטנא דמפייהם ולא מפי כתבם. תיבת מפייהם לא נאמר בתורה כלל. אלא מדכתיב על פי שני עדים. דרשו בספרי ולא ע"פ כתבם ולא ע"פ תורגמן. ומה אמרו בכל מקום בלשון ק"רה מפייהם ולא מפי כתבם: ועל כרחק לאו מיתורא דפי דרשי הכי כלומר דלא הו"ל ליה למיכתב אלא על שני עדים יקום דבר. שהרי אין ללשון זה הבנה כלל וכי על גופן של עדים יקום הדבר. אלא ודאי הכי דריש. מדהו"ל ליה למכתב על דברי. או על מאמר. או על הגדת שני עדים יקום דבר. שהוא לשון מבורר יותר. וכתיב על פי. לומר לך שהקפידה תורה על הגדה בפה דוקא ולא על פי כתבם. ואי הו"ל כתיב על דברי או על מאמר או על הגדה. לא הו"ל ידעינן להו"יא את הכתב. משום דע"י הכתיבה נמי דבור ואמירה והגדה היא: ולא נעלם ממני מ"ש בזה בתשובות האחרונים. אלא שאין פנאי להאריך:

סימן עז

ואשר תמה אהא דפסק המתגר ב"ד (סימן ק') דאבר מן החי הוי ברי' ואינו בעל אפילו באלף: והא לא החשיבו רבנן בריה דלא ליבעיל לא משום דאחשבי' רחמנא ללקות עליו בכל שהוא. וכיון דקיי"ל כרב דאמר בפג"ה (ק"ב א') אבר מן החי אין לוקין עליו לא בכזית דאכילה כתיב ביה. א"כ לא אחשבי' רחמנא כלל. ראוי נמי שלא יהא חשבו ברי' לענין ביטול: והתוס' בפג"ה (ז"ז א') שהקשו מ"ש דאבר מן החי הוי ברי'. אין כונתם שהד"ן כך. אלא משום שהוצרך רב לומר דלריך שיאכל כזית משום דאכילה כתיב ביה. משמע דאי לאו דכתיב ביה אכילה היה לוקה אפי' בכל שהוא. וע"כ משום דהוי בריה. ומש"ה הולכנו התוס' לתת טעם למה אמ"ה הו"ל חשיב בריה אי לאו דכתיב ביה אכילה. ונבילה לא הוי בריה. וכן פי' דברייהם מהרש"א. אבל לפי האמת כתיב:

דכתיב ביה אכילה ואינו לוקה אלא בכזית ככל איסורין שבתורה. נראה לבאורה דאינו ברי' עכ"ל:

תשובה

אמת נכון הדבר דלא אחשבו רבנן את הכזית שלא תהא בעולה אפילו באלף. אלא משום שמלאו שהחשיבה אותה תורה לענין מלקות ללקות עלי' אפילו בכל שבו. אמנם ענין גזירתן זו כך היא. דמאחר שמלאו דמן התורה אם אכל את הכזית בעינה. אע"פ שאינו אלא כל שהו ואין כאן שיעור הגארת אכילה. חשיבא ללקות עליה החמירו בה גם הם שאלם נתערבה אפילו באלף. אע"פ שזה ודאי אינו נהנה מן הכזית אפי' לא תיבעיל: ולהכי אבר מן החי נמי אע"פ שצריך כזית. מ"מ הו"ל אסקינן התם דאין לריך שיהא בו בשר כזית אלא סגי במשקו בשר והשאר גידין ועצמות. הרי שלוקין גם על אבר מן החי חף על פי שאין בו הגארת אכילה. דהא אין בו אלא משקו בשר והגידין והעצמות הא לאו בני אכילה ניבחו. ועל כרחק לומר דמשום שהוא בריה שלמה אחשבי' רחמנא ללקות עליו אע"פ שאין בו הגארת אכילה. והכי נמי אחשבו ליה רבנן שלא יועיל לו ביטול אע"פ שאין לו ממנו אחר ביטולו הנאה של כלום: וכ"כ בפשיטות הר"ש והעור דאבר מן החי חשיב בריה. וגם דעת התוס' כן היא כדמשמע מפשיטות לשונם בפג"ה ונפ"ו אלו הן הלוקין. ואין צורך למה שדקא עלמו מהרש"א ז"ל:

ונראה פשוט דהא דאבר מן החי אינו בעל משום דהוי בריה. היינו דוקא בשיש בו כזית בין הבשר גידין ועצמות. דכיון דחשיב בריה לענין מלקות אע"פ שאין עליו אלא משקו בשר. חשיב נמי בריה לענין ביטול וכדכתיבנא. אבל אבר מן החי שהוא פחות מכזית שנתערב. בעל כשאר יבש ביבש. דכיון שאם אכלו בעין אינו לוקה עליו משום בריה. ה"ל דלא הוי ברי' לענין ביטול: ושלום וכו'.

אריה ליב ברעמלא

סימן עה

להתלמד החשוב ב"ה ישראל שי'

שאלת לבאר לך לשון הר"ש בפ"ב דסוכה (ל' ד"ו) וזה לשונו דוקא פת אבל פירי לא בעי סוכה כדמסקינן בפרק בתרא דיומא דע"ע דקבע דידהו כאכילת עראי דפת. ורבינו מאיר היה נוהג מלאכול פירות חוץ לסוכה כי היה סובר להחמיר כהאי ליטנא דפירי בעי סוכה. ומיהו נראה דמוכח התם דאפילו אי פרי בעי סוכה. היינו בשקובע עלמו לאכילת פירות. ואשמועינן דקבע דידהו הוי כאכילת עראי דפת. אבל באכיל' עראי דפירי ליבא מאן דאמר עכ"ל. ומתהא דאריך יפול לומר אמאי

דבעי סוכה כשקובע עלמו לאכילת פירות. דאשמועינן דקבע דפירי הוי כאכילת עראי דפת. דאדרבה אי כעראי דפת הוא לא בעי סוכה כדתנן אובלין ושותין עראי חוץ לסוכה: ומלבד זאת קושית המ"א (ב"ח סימן הר"ט ס"ק') חוקה היא מאוד בעיניך דלדברי הר"ש לא עריך התם מידי אמ"ר דכוננת הגמס יתירה מכבידה מהא דר"ג דלמא ר"ג אכלן עראי:

תשובה

כשתעמוד בני על עיקר הוכחת הר"ש ב"ח דמוכח מהא דיומא דאפי' אי פירי בעי סוכה היינו דוקא כשקובע עלמו לאכילת פירות. או תמלא לשונו נכון וברור. ודע ששק"ר הוכחתו היא מדדייק התם דפירי בעי סוכה מדאמר רבי כשהיינו לומדים תורה אלא ראש"ה הביאו לפנינו האנים וענבים ואכלנום אכילת עראי חוץ לסוכה אכילת עראי אין אכילת קבע לא. על כרחק ליבא לפרושי דאכילת עראי דקמאר היינו פחות מכבידה ואכילת קבע היינו כבידה. דא"כ מאי רבותא דרבי דאחי לאשמועינן בהך עובדא. שאכלו פחות מכבידה פירות חוץ לסוכה הא אפי' פת בפחות מכבידה שרי. וליבא למימר דדוקא אחי לאשמועינן דאכילת קבע דהיינו כבידה אסור חף בפירות. דא"כ הכי הו"ל ליה למימר ולא אכלנום אלא אכילת עראי. אבל ליטנא דואכלנום אכילת עראי משמע דשריתא דהך אכילת עראי גופא חידושהו הו"ל. אלא ודאי דאפילו למ"ר פרי בעי סוכה היינו דוקא כשקובע עלמו לאכילת פירות. אבל בלא קביעות. לדירי' נמי אפילו ביתר מכבידה לא בעי סוכה. ואשמועינן רבי שאכלו תאנים וענבים הרבה יתר מכבידה ואפי' אכלום חוץ לסוכה מפני שאכלום אכילת עראי. כלומר שלא קבעו עלמם עליהם. דאכילת קבע דידהו. כלומר יתר מכבידה פירות. כל שאינו קובע עלמו עליהם הוי כאכילת עראי דפת. ר"ל כפחות מכבידה דפת דשרי חוץ לסוכה. וזוהו דברי הר"ש מתוקינן היטיב:

שוב ראיתי להמ"א ז"ל שכתב שהר"ש למד כן. מדאמרינן ביומא אכילת עראי אין אכילת קבע לא. ואין ספק שכיון למה שכתבו אלא שקיצר בלשונו:

אבל

מה שהקשה המ"א על הר"ש דלדבריו לא פריך התם מידי דלמא ר"ג אכלן דרך עראי. לדירי' אין כאן קושיא כלל. דהאח דתנן אובלין עראי חוץ לסוכה מעשה והביאו לו לריב"ז כו' ולר"ג שני כותבות וכו' פריכין בסוכה (ד"ז ב') מעשה לסתור ומשנינן חסורי מחסרה והכי קתני אם בא להחמיר על עלמו מחמיר ולית ביה משום יוהרא. ומעשה נמי והביאו לו וכו'. הרי שלא נשנה מעשה זו במשנתיו לא להביא ממנו ראיה שרשאי אדם להחמיר על עלמו שלא לאכול אכילת עראי חוץ לסוכה ולית ביה משום יוהרא. והדבר מבורר דלא שייך חששא דיוהרא אלא דוקא היכי דמיבאר לכל שהוא מחמיר על כג ב ב 23 עלמו

עלמו ע"ד הסידות. אבל היכי דמאי אינשי לניתלי
שאינו עושה כן משום חומרא. לא שייך כלל חשא
דיוהרא. ומה"ע מסקינן בספ"ב דברכות ובפסחים
(ג"ה א') דבמקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב
רשאי כל אדם להחמיר על עצמו שלא לעשות ולא
מיתחוי כיוהרא. דהרואה יאמר מלאכה הוא דלית
ליה. פוק חוי כמה בעלמי איבא בשוקא. כלומר
שאינו ניכר לכל דמשום חומרא ומילי דחסידותא הוא
נמנע ממלאכה. ומאחר שכן פריך שפיר. למאי
דס"ד דשני כותבות הוי יתר מכביצה. נמנע שאלו
היה דעת ר"ג לקבוע עצמו עליהם היה צריך להעלותם
לסוכה מדינא. אלא שהאמת היה שלא היה דעתו
לקבוע עליהם. ואפ"ה החמיר על עצמו ואמר העלום
לסוכה. א"כ מאי ראייה מייתי תנא דמתני' מהך
ד"ג שהאדם רשאי להחמיר על עצמו שלא לאכול פחות
מכביצה תוך לסוכה. דלמא שאני הא דר"ג דכיון שיש
בו יתר מכביצה לא מחוי כיוהרא. דהרואה יאמר
שדעתו לקבוע עצמו עליהם. ומדינא הוא שהעלום
לסוכה ולא משום חומרא. אבל היכא דחוי אינשי
שמעלה לסוכה פחות מכביצה דודאי אינו עושה כן
אלא משום שמחמיר על עצמו. לעולם איבא למימר
דחיישינן ליוהרא. אבל למאי דמשני דשני כותבות
הוי פחות מכביצה. וכן למאי דמשני רבא דפרי אפי'
קבע עצמו על יתר מכביצה לא בעי סוכה. ואפ"ה
אמרו העלום לסוכה אפ"פ שניכר לכל שמחמירין
על עצמן. שפיר מייתי תנא ראייה דלא חיישינן
ליוהרא בהא.

סימן עט

לגביר אחר

מה שאמרתי שכפי תכונת לשונינו הקדוש
ודרכו. אין הכרח כלל לפרש הפסוק
(ג' כי תא) והיה הבכור אשר תלד על שם אחיו.
היותו מזה לקרוא את הבן הבכור אשר תלד היבמה
בשם המת. שלשון הכתוב יסבול כמו כן לפרשו על
הקמת גדול האחים לנחלה כדעת רבותינו ז"ל.
והכתובים שבאו בענין זה. מורים שפירושן של רז"ל
הוא האמתי שעליו נתכונה תורה:
אמת הדבר. כן אמרתי ועודני אומר כן.
וזה ה"מ"ח (שכן כנה אותו מעלת כבודך)
שהודה שפירושן של רבותינו ז"ל רחוק מן הדעת.
הדעת רחקה ממנו בלי ספק. ולא היית צריך להביא
ראי' ממקום אחר שאין המקרא יולא מידי פשוטו.

כי על אותו הכתוב עצמו אמרו כן ביצמות
(ר"ד א') ואתיק מדבריהם ז"ל למעלתך את
הצריך לעניינינו. למען יקל לך לעמוד על אשר
אגיד ציבור כונתם. כי אז תנין יראת ד' ודעת
קדושים תמלא:

אמרו ביצמות שם. תנו רבנן והיה הבכור
מבאן שמצוה בגדול לייבם. אשר תלד
פרט לאילוניית שאינה יולדת. יקום על שם אחיו
לנחלה. אהה אומר לנחלה. או אינו אלא לשם.
יוסף קורין אותו יוסף. ויחנן קורין אותו יוחנן.
נאמר כאן יקום על שם אחיו ונאמר להלן על שם
אחיהם יקראו בנחלתם. מה שם האמר להלן נחלה
אף שם האומר כאן לנחלה. ולא ימחה שמו פרט
לסרים ששמו מחוי. אמר רבא אפ"ג דבכל התורה
כולו אין מקרא יולא מידי פשוטו. הכא אחאי גזירה
שוה אפיקתי' מפשטיה לגמרי וכו'. ואלא בכור
דקרי' רחמנא למאי הלכתא. לגריעותא. מה בכור
אינו נוטל בראוי כבמוחזק אף האי אינו נוטל בראוי
כבמוחזק. (פירש"י מבאן שמצוה בגדול. הכי
דריש. ולקחה לו לאשה ויבמה והיה הבכור.
המייבם יהיה הבכור: אשר תלד. ואותה יבמה
תהא ראוי לילד פרט לאילוניית: יקום.
היבם. על שם אחיו. לנחול נחלתו ולא יתלקו
אחיו עמו):

ועתה אחל תת טוב עטם לדבריהם בעוה"י.
ואבאר לך. כי גם בפשוטו של מקרא לא
עמדו הפשטנים על תכלית הכונה. ואבאר לך עוד
שבין שנפרש לשון הכתוב הזה על קריאת הבן
בשם המת. ובין שנפרשהו על הקמת היבם לנחלה.
לא נמלט מהיות צריך לסבול מעט קושי בדקדוק לשון
הכתוב על פי דרכי הלשון. אמנם הכתובים הבאים
בענין מורים שאמתת כונת הכתוב הוא כמו שאמרנו
רז"ל שעל ההקשה לנחלה ידבר. אלא שהולך
הכתוב לדבר בלשון זה ולא בזאתו. מן העטם
שיבא בג"ה:

הנה כאשר שמענו כן ראינו לרבותינו הקדמונים
כ"ע. מאמתים לנו אמונת גלגול הנפשות.
כי לא חפץ יחפון ד' באבדן נפש אחת מישראל.
וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח. אבל יזכו כל
הנפשות לאור באור עולם. ובאמרם ז"ל כל ישראל
יש להם חלק לעולם הבא. ומלבד שהיתה להם אמונה
זו מקובלת איש מפי איש עד האבות הקדושים
ע"ה. (ובבר החזיקו באמונת הגלגול רבים מקדמוני
חכמי האומות. ועד היום הזה רבים חכמים גדולים
מחכמי הגוים מחזיקים בה כאשר שמעתי) מלאוה
מפורשת בתורתנו. האלדית. כמה שבא בספור מעשה
יהודה ותמר (גמ' ושב). ויאמר יהודה לאונן בא
אל אשת אחיך ויבם אותה והקם זרע לאחייך. וידע
אונן כי לא לו יהיה הזרע וכו'. שזה הכתוב יורה
בברור. שענין היבום הוא לתועלת נפש המת. כי
מי

מי שמניח בן אחריו. כמה שנתלשל ונאלל מנפש האב
על הבן. יכול הבן בנחרו בטוב להשלים נפש אביו
תכלית השלמות. ובאמרם ז"ל ברא מוכה אבא. ויכול
האב להנצל על ידו מן הגלגול. אבל מי שהולך
ערירי ומת וכן אין לו. חסד חורה על נפשו שלריכה
להתגלגל ולשוב על הארץ. שלא תתגלגל אלא בחומר
קרוב היחס מאד אל החומר אשר פשעה מעליה.
לכן נותה שאחי המת יבם את אשתו (וברקנטי פ'
וישב נתן טעם על שלא נותה כן על האב). שאין
ספק שאם ילד יולד להם בן ניתן להם. הוא יותר
דומה לחומר המת מכל החמריים שבעולם. והבן
הראשון אשר יולד אחי המת המייבם מאשתו. לא
יבא עליו שום השתלשלות או האללה מנפש אביו
היבם. אלא אביו היבם הוא מקים זרע ר"ל שמקים
גוף הבן מן הזרע אשר זרע. אבל אין הקמת גוף
זה אלא לאחיו. למען תתגלגל בו נפש אחיו המת
להשלמתה. ויהודה שהתחיל במצות יבום כדאיתא
בבראשית רבא. פירש הדברים באומרו והקם זרע
לאחייך. כאלו יאמר הקם גוף לנפש אחיך. וגם
אונן ידע כי לא לו יהיה הזרע. ר"ל שגוף זה שהוא
זרע לא יועיל לו אחרי מותו להשלמת נפשו. כי
אין השתלשלות והאללה מנפשו עליו. ואין לנו לדבר
בענינים אלו יותר מדי. אחר כי קצר כתיבו מהגויע
עד תכונתם. והוא סוד מסודות התורה כמו שכתב
הרמב"ן ז"ל בפ' וישב:

אמור מעתה. אם האב ר"ל היבם. הוא
אשר מקים זרע רק לאחיו. הנה הזרע.
הוא אשר יקום רק לאחיו. ויתכן א"כ לומר על הזרע
ר"ל על הבן שיקום על שם אחיו. שיעמוד במקומו
כאלו הוא חי. ויהיה לפי זה ציבור הכתוב
(ג' תא) פשוט מאוד. שאחר שבאה המצוה יבמה
יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה. ביאר הכתוב
התועלת המגיע מזה. שהבכור אשר תלד יקום על
שם אחיו. וזהו שכתב הרמב"ן ז"ל (ג' תא) וז"ל.
ועטם והי' הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת.
איננו כפשוטו שיקראו הבן הראשון בשם המת ראובן
או שמעון כמוהו. שהרי בבוטו נאמר כן ולא יברת
שם המת מעט אחיו ומשער מקומו. ולא קראו אותו
מחלון. אבל הכתוב הזה על דרך האמת הבעתה.
והנה הוא כפשוטו. וכמו כן רבותינו מדרש שהא
גדול האחים מייבם. ושהאילוניית אינה מתייבמת. וכן
אשת הסרים ששמו מחוי. וזה כולו אסמכתא עכ"ל:
והנה עענת הרב על פשוטו שיקראו הבן בשם
המת. ממה שראינו בנן בועז שקראוהו
עונד ולא מחלון. כפי הנראה טענה גדולה היא:
והרא"ב בעהעברה דתה טענה זו בקש. ואמר ששם
לא הי' יבום אלא גאולה. ונמשך אחריו מהר"י
אברבנאל והרמב"ם הדברים להסבירם ולהעמימם.
ועיקרן דבר בעל. כי השואל ישאל ובי מאין בא להם
צמי בועז. דת או מנהג גאולה זו. שיגאל הקרוב

את אשת המת. עד שיעקר רדת רוח אל הגורן בליל.
ומה שדברה אל בועז שם לא הי' אלא על גאולה זו.
שכן אמרם ופרשת כנפיך על אחיך כי גואל אתה.
ואם ממזות הייבום למדוהו. והי' זה מנהג ישר וחק
לישראל שבאפס אח יעמוד הקרוב במקום האב. ראוי
אם כן שכמשפט האב היבם. כן יהי' משפט הקרוב
הגואל. שיקרא את שם הבן הגולד מאשת המת בשם
המת. בהיות זה עיקר החסד שטענה עם המת
במצוה זו כפי פשוטו:
אמנם גם על הרב ז"ל אכתב. שדחה פשוטו
של מקרא מפני טענה זו. ועיינו
הרואות שלולא שלמדו רבותינו בעלי התלמוד ז"ל מגזיר'
שזה. שמלות על שם האמורות כאן מורות על הנחלה.
היו מחזיקים בפשוטו שהבן יקרא בשם המת. ולא
הוקשה להם דבר מענין בועז. עד שבפירוש אמר
רבא אפ"ג דבכל התורה כולה אין מקרא יולא מידי
פשוטו. הכא אחאי גזיר' שזה ואפיקתי' מפשטי' לגמרי.
שזה יורה שהוא פירוש פשוט שאין עליו טענה ולא
קושי. בלתי גזירה שזה זו שדחתה אותו:
גם סוף דברי הרב ז"ל שכתב וסמכו בו רבותינו
מדרש וכו'. וזה כולו אסמכתא. שנראה מדבריו
שלא אמרו חז"ל דייבם אלו אלא ע"פ משפט הסברא.
וסמכו דבריהם על לשון המקרא כדרך כל האסמכתא.
רחוקים הם מדעתי. כי עם היות יתכן שיאמרו
שיהא הגדול מייבם מזד הסברא. שהגדול קודם לכל
דבר אל הצעיר ממנו לימים. וכן יתכן שיאמרו מן
הסברא שהאילוניית אינה מתייבמת מפני שאינה ראו'
לפעול האשה. ולא יבא ע"י יבומה תכלית הכונה
האלדית לתועלת המת. יקשה עלי מאד שיכריעו
ז"ל מן הסברא שאשת הסרים לא תתייבם. שמפני
שלא הי' הוא ראוי להוליד בן להשלמתו. מנעם תורה
זה הטוב ממנו. ולא חשש על תקנתו והשלמת נפשו:
ולפי דעתי אין כאן אסמכתא. אלא שאחר שקבלו
ז"ל לדון בגז"ש. וגם הכתובים יורו על כך שעל הקימה
לנחלה ידבר הכתובים מלאו דייבם אלו מהם מפורשים
בכתובי. ומהם מיתור דברי הכתוב כמו כל דרשה
גמורה:

ועתה הסכת ושמע את אשר אומר לך מחכמת
רבותינו בעלי התלמוד זכרם לברכה.
מיושר דרכם ודקות עיונם בעמקי שפת לשונינו הקדוש:
דע שטעם היות ידוע לרבותינו ז"ל שתועלת גלגול נפש
המת לחיקוקה והשלמתה. הוא סוד הכתוב ועיקר
ענין מצות הייבום. לא ראו שיהא זה פשוטו של
מקרא. ר"ל שכתב מקרא זה שיהי' פשוטו כן ולא
יתפרש אלא על דרך זה. כי לעולם לא תבעית התור'
האלדית ציבור ובמפורש שום תועלת או הנחלה
לנפש על קיום איזה מלאה. ובכל התורה כולה לא
הבעית השם ית' במפורש כי אש הלחות גופניות.
ושם בסתר וברמז ההלחות הנפשיות. יביבום
המשכילים המעמיקים בעינין בסודותי'. שכל הכתובים
אשר

אשר עיקר הוראתם על השארות הנפש והלכותה ציוס
 שכולו ארוך לטעמי המון הקוראים בס' הס ענין
 אחר אס ענין מלוא או אזרה וכיוצא בו או
 הנשחת חיה הלכה גופנית ומאוד החכימה תורתנו
 הקדושה צוה כאשר חכמים יגידו בספרי קדמונינו
 ז"ל: ומה ידעו רבותינו ז"ל שכתב מקרא זה למנוה
 ר"ל שיהי פירושו המבואר והגולה לכל ענין צווי
 מלבד הסוד הנפון במסתרו ויהי נראה להס
 משמעות הכתוב שטעין המלוא היא שיקרא על
 הן הראשון שם המת יוסף או יוחנן כמוהו אבל לא
 כמו שהציו המפרשים ז"ל ששם המת יהי שם העלם
 של הן שלי משפט לשוניו הקדוש לא יתכן כלל
 לומר כן כי לא נמצא בכל המקרא שיאמר מלות על
 שם בקראו שם של איש אחד כהוייתו בלי שום
 השמות על איש אחר לשם העלם: אבל יאמר
 בכמו זה יקרא כשם או בשם: כמו ויקרא את שם
 העיר כשם בנו חנוך (בראשית ז) ויקרא לה בנה
 בשמו (במדבר ל"ב) ויקראו שם העיר דן בשם דן
 אביהם (שופטים י"ח):

אמנם ישתמשו הכתובים במלות על שם על
 שתי פנים: אס כשאין השם החדש אשר
 יקרא עתה על איש זה שזה ממש עס השם של
 האיש הראשון ר"ל שהוא מוסף בשם חדש זה קצת
 אותיות שאינם בשם הראשון: כמו ויקרא אותם על
 שמו חות יאיר (דברים ג) שהוסף מלת חות:
 ויקרא את שם העיר על שם שמר ארזי שהר שמו
 שהוסף אותיות ו'ן על השם של שמר ששאלו לא
 יתכן לומר שנקראו הערים בשם או בשם האנשים
 אחר שאין שמותיים שום ממש אלא שחוברו להם
 יחדיו שמות האנשים עס שאר אותיות ומן החבור
 הזה נקראו שמות הערים ויתכן לומר שנקראו כן
 על שם האנשים אלו ר"ל על ששזוכירו שם העיר
 זוכירו עס זה גס שם האיש אשר חפץ הקורא היותו
 לזכר עולם: ואס כשאיש זה כבר יש לו שם העלם
 והכל קוראים אותו בשמו העלם אלא שמוסיפין
 עליו כעין כנוי שמו של איש אחר למען יזכר עליו
 יתכן ג"כ לומר שהיתה הוספה זו על שם של איש זה
 כמו והאנשים תהיון על שמות בני ישראל (שמות כ"ח)
 ששם האבן לא סר פעדה הוא ופעדה שמו אלא
 שהפעדה לשמעון היא: וכן בני הקון בני ברזילי
 אשר לקח מבנות ברזילי לאשה ויקרא על שם (עורף
 ב') לא עקרו שם הקון ממקומו וקראו לו שם חדש
 ברזילי אבל על שלקח הקון מבנות ברזילי והיה
 ברזילי חשוב וכבוד מאד מימי דוד הוסיפו על שמו
 כעין כנוי שם ברזילי וקראוהו הקון ברזילי ויקראו
 את בני אחרייו בני הברזילי לא שהי זה שם העלם:
 ובהיות כן אלו הי' שכונת הכתוב במלות ייבוס ששם
 המת יתכן על הכבור כהוייתו ממש שכן יהי שמו
 העלם בלי שום תוספת או מגרעת יחוייב לפי משפט
 הלשון שיאמר והי' הכבור אשר תלד יקרא כשם אחיו

כאשר תלד כמו אס נשיא יחטא (ויקרא ד) את
 הברכה אשר תשמעון (דברים י"א) שטעניס אס
 יחטא אס תשמעון: וכתבאר איך עעס הכתוב
 לפי פשוטו: יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה
 והי' הן הראשון (אס תלד) יבונה בשם אחיו
 המת והוא הוראה ליבם או אמור שהוא צווי אל
 הבר' שיוורו להיבם שייבם את האשה וכשתלד יקרא
 על הן הראשון שם אחיו המת:

אמנם רבותינו ז"ל קבלו ללמוד בגזירה שזה
 שזה שאמר הכתוב יקום על שם אחיו
 אין ענינו לפי פירושו הנגלה שיהא דבר מחוייב לקרוא
 שם לכן היולד בשם המת אלא על קימה לנחלה
 יבנה הכתוב: ובהיות כן מלאו שלא יתכן לפרש
 מלת הכבור על הן שהן הכבור אשר תלד הוא
 אשר יקום לנחלה שירש נכסי המת כמו שביארו
 יפה בעלי התוס' ז"ל (ביבמות ס"ט) שאין לשון הכתוב
 סובל פירוש זה שהרי אס נפרש כן אין להיבם שום
 עסק בזאת הקימה על שם אחיו ויהי מאמר הכתוב
 יקום על שם אחיו אס הוראה אל הן הכבור שיקום
 לנחלה או צווי על הבר' שיקימו לנחלה את הן
 הכבור ולא יתכן איך שיאמר יקום על שם אחיו
 ר"ל שהוא יקום או הבר' יקימוהו על נחלת אחיו המת
 שהרי המת לא אחיו של זה הן הי' אלא אחי אביו
 אבל יחוייב שיאמר יקום על שם אחי אביו: והחליעו
 מתוך זה שאין הכונה במלת הכבור הן הראשון של
 היבמה אלא הראשון שבאחים של המת: וממה
 שכתבנו למעלה כבר כתבאר שאין זה דוחק לפרש מלת
 הכבור על הגדול שבאחים אע"פ שאינו הגולד
 ראשונה לאביו ולאמו אלא שהוא גדול בשנים מן האחים
 הבאים אחריו באופן שרדיין אין כאן הולאת לשון
 הכתוב מידי פשוטו:

אולם מלות אשר תלד שכי פשוטו מוסבות
 אל מלת הכבור קשים קצת לפרש על
 דרך זו: והרמ"בם ז"ל (נפ"ב מה ייבום) כתב ז"ל
 מלוא על הגדול לייבם או לחלון שגאמר והיה
 הכבור אשר תלד מפי השמועה למדו שאינו מדבר
 אלא בכבור שבאחין כלומר גדול האחין יקום על
 שם אחיו המת וזה שגאמר אשר תלד משמעו אשר
 ילדה האם ואין משמעו אשר תלד היבמה עכ"ל:
 והוא ודאי פי' רחוק מאד כי לא נזכר בכל הפרשה
 מאומה מאמם של האחין ואף כי בפירוש אמרו
 בצרייתא אשר תלד פרע לאילנות מפני שהיה פשוט
 להם שבאשת המת הכתוב ידבר:

אבל שאר המפרשים ז"ל ומכללם הסמ"ג
 (עשין י"א) פרשו שלא נכתבו שתי
 מלות אלו אלא להוציא את שאינה ראוי בעצמה לילד
 שאינה מתייבמת וכאמרם ז"ל פרע לאילנות שאינה
 יולדת: אמנם דקדוק לשון הכתוב הוא לדעת רז"ל
 ששם מפרשים מלת אשר כמו אס וכמ"ש למעלה:
 ומלת תלד כמו בת לידה ר"ל שיש בה הכת וההכנה

אולם אין ספק אללי שגם לפי פשוטו של מקרא
 אין הכונה שיהי שם המת שם העלם של
 הן היולד מן היבם ואשת המת אלא שיקרא עליו
 גס שם המת נוסף על שם העלם אשר יקראו לו אביו
 ואמו כחפס' שאס הי' שם המת יוסף ואבותיו
 יקראו לו אברהם לשם העלם מוסיפין עליו גס שם
 יוסף והי' שם הן אברהם יוסף והוא ממש על
 דרך שקראו להקון ברזילי ולפיכך לא הוקשה לרבותינו
 בעלי התלמוד ז"ל מבועו שקראו לבנו עובד כי
 נאמר שגם על בן בועו קראו שם המת ר"ל מחלון
 נוסף על שם העלם שקראו עובד אלא שלא מלא
 הכתוב צורך להודיענו אלא שם העלם שקראו לו
 כי שם המת כבר ידענו שהי' שמו מחלון:

ונראה שזהו שגאמר שם ויקראנה לו השכנות
 שם לאמר יולד בן לנעמי ויקראנה
 לו עובד ר"ל השכנות קראו בשם המת מחלון שהי'
 בן נעמי לאמר יולד בן לנעמי ויקראנה לו
 עובד הוא השם העלם שקראו אבותיו:

ודע שרחוק הדבר לומר שלא יבא להמת זכות
 זה אלא באס שיהי הולד הראשון שתלד
 היבמה בן זכר אבל יפסיד זכותו זה אס נקבה תלד
 בראשונה שאלו כן תהי' הגעת תכלית הכונה במלות
 הייבום ר"ל הקימה על שם המת מסופקת בכל
 הייבומים ורחוק שתתיר תורה איסור ערוה בעבור
 תכלית מסופקת בכל עת: ויותר רחוק שיהי צוה
 הנעמה שכל המייבם תלד היבמה בן זכר ראשונה
 ע"ד הפלא: אבל כפי הגראה אף אס כמה נקבות
 תלד בראשונה לעולם הן הראשון הבא אחריהם
 יקום על שם המת ובאופן זה ע"פ הרוב יבא ע"י
 מנות הייבום תכלית הכונה בה: כי תואר כבור
 אינו מיוחד דוקא להן שהוא הולד הראשון לאביו
 ולאמו אלא כל שאר אחיו לעירים ממנו לימים
 והוא הגדול שבהם יקרא הוא כבור שמילת
 כבור מורה על היות לו על אחיו קדימה זמנית
 והעד וישבו לפניו הכבור כזכרתו והעיר כזכרתו
 (בראשית מ"ג) שכלל צוה ישיבת כולם לפי סדר
 שנותיהם: וכן כתב הרמ"בן ז"ל (נפ"ב וירא) ז"ל
 ותאמר הכבירה אמר ר"א (שהוקשה לו מלת
 הכבירה אחר שכבר היו ללוב בנות נשואות) יתכן
 שהיתה לו ללוב אשה אחרת ומתה בתחילה ואין
 צורך כי הכבירה הפך לעידה כל גדול באחיה
 יקרא כבור וכל קטן ממנו לעיר לו והפרי הראשון
 בשנה יקרא בכורים וכן בכורי דלים המוקדמים
 בללות שהם דלי הדלים וכן בכורו ייסדנה ובלעירו
 יביב דלתי וכן תרגם אונקלוס רבתי עכ"ל:
ויש לשאלו עוד על פשוטו ואף יאמר הכתוב
 בחיוב אשר תלד כאלו הוא דבר נמנע
 השליטה וכי ידוע הוא שתלד אולי עמדה מלדת:
 והתשובה לזה שטעם אשר תלד אס תלד ר"ל
 כאשר

ללדת (ורגילים רז"ל עתים לדבר כלשון הזה
 שיאמרו עד"מ עריפה יולדת ומשבת שר"ל
 עריפה בת לידה ושבוה היא שאין העריפות מונע
 מהיות לה ההכנה ללדת ולהשביח עס היות
 אפשר שלא תלד ותשביח מסיבם אחרת) ויהיו איך
 שתי מלות אלו מאמר נפרד שאין לו המשך אל מלת
 הכבור שלפניו ולא אל מלת יקום של אחריו אלא
 תנאי הוא שהעיל הכתוב באמצע המאמר שצריך
 שתהא האשה בת לידה ומאמר יקום על שם מוסב
 אל הכבור: ויהיה שיפור הכתוב כן יבמה יבא
 עלי' ולקחה לו לאשה ויבמה וסוף שהכבור ר"ל
 גדול האחים (אס בת לידה היא) יקום על שם אחיו
 המת לנחלה ר"ל שינחל כל אשר היה לו לאחיו גס
 אשתו גס כל נכסיו אס שהם קטין כספו או
 שירשם מאביו:

ותמה אני מרשי' ז"ל שכתב ביבמות (ד"ד א')
 וז"ל מכאן שמוה גדול הכי דריש
 ולקחה לו לאשה ויבמה והיה הכבור והיה
 הכבור אשר תלד וזאתה יבמה תהא ראוי לילד
 פרע לאילנות יקום היבם על שם אחיו לנחול
 נחלתו ולא יחלקו אחיו עמו עכ"ל: שכי הגראה
 הבין שזה שאמרו בגמ' יקום על שם אחיו לנחלה אינו
 כולל גס לקיחת האשה אלא מירושת הנכסים לבד
 ידבר וזה הביאו לדחוק הרבה בהתכת לשון
 הכתוב: ואני מוצא שכונת בעלי התלמוד ז"ל היתה
 שזם שאמר הכתוב יקום על שם אחיו המת כולל
 גס שניהם לקיחת האשה ולקיחת הנכסים
 שעיקר הקימה על שם אחיו היא לקיחת האשה
 ונשלמת עס לקיחת הנכסים והוא ממה ששנינו
 צפ' החולץ (מ"א) הכונס את יבמתו זכה בנכסים
 של אחיו ואמרו בגמ' מאי טעמא יקום על שם
 אחיו אמר רחמנא והרי קם ע"כ ר"ל שבניסוח
 יבמתו כבר עשה כמלות הכתוב יקום על שם אחיו
 ועס זה זכה בנכסים שתהא הקימה שלמה ועל
 דרך זה הכתובים מתפרשים יפה על טעם הלשון
 שמתחילה נכתבה המלוא דרך כלל יבמה עלי' ולקחה
 לו לאשה ויבמה ואחר זה ביאר ענין הייבום מה
 הוא וכל הפרטים שבו באומרו והיה הכבור (אשר
 תלד) יקום על שם אחיו כאלו יאמר וענין הייבום
 הוא שהגדול שבהייבומין (אס בת לידה היא) ינחל
 האשה והנכסים של אחיו המת באופן שימוד במקום
 אחיו ובשאתו אשתו ונכסיו נכסיו:

הרי נכתב ממה שאמרו שלכל הפירושים
 אין כאן דוחק רב בהתכת לשון הכתוב ע"פ
 משפט לשוניו הקדוש: אלא שלפי הסוד הנסתר שבו
 הוא ענין הנשחת תועלת לנפש המת ולשונ
 מדוקדק תכלית הדקדוק: אמנם לפי הפשט הנגלה
 ענין מלוא הוא אף בהבנת ענין מלוא זו מה היא
 יסבול הכתוב שני פירושים שונים: שכי הגראה
 בתחילת השקפתנו על לשון הכתוב תהיה צווי
 להורות

כתבו בשטר כדליתא בקדושין (ר"ו א') ופשוט הוא ככל התלמוד המלוה בשטר המוכר בשטר המפקיד בשטר וכיוצא באלו שאין המתחייב לאחזקת הכתובים אלא העדות שבשטר ולומר לא היו דברים מעולם ותפול א"כ הקרקע מה העדות הוא הנקרא מפי כתבם שמיטעטע תורה ואמרה מפייהם ולא מפי כתבם : ומה הוא השטר שהכשיר הכתוב ואמר וכתוב בשטר ותחום שכתבי הנראה כל עדות שהוא בכתב שטר הוא או איפכא כל שטר עדות בכתב הוא :

ואפילו

לדעת הסוברים כרבינו תם שהביאו הסו' ביבמות (ל"א א') ששמע ר"י מר"ם שנוהגין לשלוח עדות בכתב לב"ד דכיון שהם זוכרין העדות וראוין להגדה בפיהם אין הגדה בפיהם מעכבת בהן וכדליתא בלשון רמב"ם כל הראוי לביילה אין ביילה מעכבת בו והא דדרשינן בספרי מפייהם ולא מפי כתבם היינו רק למעוטי אלם שאינו בר הגדה דלפי דבריהם אין הכי נמי כדון שטר כך דין כל עדות שבכתב כל זמן שזוכרין עדותן וראוין להגדה שאין המתחייב לאחזקת עדותן : בכל זאת לא יאמרו מדי ספק דכתיב דכל זמן שהעדים החתומים על השטר זוכרים עדותן וראוין להגדה שפיר מהני לפי סברא זו וקאי נמי דכל זמן שהם קיימין מוקמינן להו בחוקת שהם זוכרין העדות מכל מקום אחר שמתו העדים איך נסמך על השטרות שחתמו בחייהם הא כיון שאין ראוין תו להגדה אמיטעו ממפייהם ולא מפי כתבם :

ושמא

תאמר אין הכי נמי שאין דנין על עדות שבשטר אלא כל זמן שהעדים הם בחוקת מלא דבר הכתוב לקוח את הספרים וכו' ואת החתום ואת ספר הגלוי ונתתם בכלי חרש למען יעמוד ימים רבים (ירמיה ל"ב י"ד) והיתה זאת הנטעה שלאחר מלאת לבבל שבעים שנה יטערו לאחזקת השטרות כי אז יקנו שדות ונתתם בירושלים (ש"י רס"ג ור"ק) וא"כ אפי' לא יהיו העדים בשעת חתימתן על השטרות אלא בני י"ג שנה כבר יהיו בעת שיטערו אל השטרות לא פחות מבני פ"ג שנה וכ"ש בקרקעות דבעינן שיהו העדים בני כ"ג שנה לדעת הרמ"בם וסיעתו שיהיו אז בני תשעים וקרוז הדבר שימותו העדים בנתיים : ומה תועלת יש אם כן בעמידת השטרות ימים רבים אם אין העדים בעומים שיאריכו ימים כל כך אלא ודאי אין מיתת העדים מנעלת כח השטר וקשיא א"כ ואמאי הא כיון שאין ראוין להגיד ה"ל עדות מפי כתבם :

אולם

אעיקרא דדינא שהכשיר הכתוב עדות שבשטרות לא קשיא מידי דהתם השטר נעשה מדעת שניהם ר"ל מדעת המתחייב והמחייב שהמוכר והלווקח שניהם צוו להעדים לכתוב את השטר

וכל שנעשה מדעת שניהם כגון בשטר הלוואה מדעת הלוה והמלוה ובשטר מכירה ומתנת מדעת המוכר והלווקח או הנותן והמקבל כיון שבכתב מדעת המתחייב הרי הוא כאלו עשהם הוא שלוחים לכתוב בשמו ומאחר דבכל התורה כולם שלוחו של אדם כמותו הוי כאלו כתב הוא בעצמו והודע בכתב ידו צמה שמחייב ויש כאן הודאת בעל דין ובקדושת בעל דין לא חילקה התורה בין פיו לכתבו ולפיכך שפיר דנין ע"פ שטר בין בחיי העדים בין אחר שמתו כי לא מפייהם אנו חייבין אלא מפי הבעל דין עצמו : **וסברא** זו למדנו מדברי קדושים ז"ל בספר המאור ביבמות שם וז"ל מפי כתבם הוא שפסולה עדותן אצל מפי כתבו לא וכל שטר הלוואה ומקח וממכר הלוה והמוכר הוא שמונה את העדים ואומר כתבו וחתמו וכן בגיטין נשים ואין זה מפי כתבם אלא מפי כתבו עכ"ל :

וא"ת

אכתי הך מילתא גופא שעשאן המתחייב שלוחין לכך ר"ל שכתבו מדעתו לא ידעינן לה אלא מחוץ עדותן שבשטר זה ונמלא שאנו סומכין בעיקרא דמילתא אטעות שבכתב : לא היא דבהא לא על עדותן שבשטר אנו סומכין אלא אחזקה סומכין דחוקה היא שאין העדים חותמין שלא כהוגן ומסתמא לא כתבו את השטר אם לא מדעת המתחייב : ותדע דהא אף אם לא כתבו בשטר ואמר לנא כתבו מחוקינן להו דודאי לא כתבו עד שיאמר להם כתבו כדגרסינן בפ' זה זורר (ד"ט ז') היתה אודיתא דלא הוי כתוב בה ואמר לנא כתבו אבי ורבא דאמרי תרווייהו היינו דריש לקיש דאמר חוקה אין העדים חותמין וכו' (והיינו נמי עממא דריש לקיש דאמר בכתובות (י"א ז') עדים החתומין על השטר נעשה כמי שנתקרה עדותן בב"ד וכמו שיתבאר לפנינו בעו"ה) :

אבל

בשני בעלי דיני הנלצים לריב ועונוין בב"ד זה כנגד זה והאחד שאומר יש לי עדי' סתמא דמילתא להכחיש טענתו של השני הוא בא' וכשהעדים בותבין לו עדותן ודאי שלא מדעת זה שמכחישין טענתו הם בותבין שהוא לא יעשה אותם שלוחין לסתור טענתו וממלא שאין כאן הודאת בעל דין אלא העדאת עדים היינו שדרשו בספרי מדכתיב על פי וכו' מפייהם ולא מפי כתבם ובזה הוא דאפילו רש"י ור"ת דלדעת רש"י כל העדאת עדים בכתב אימפיעו מהאי קרא : דאע"ג דחוקה הוא שאין העדים כותבין שקר או שום דבר שלא כהוגן מ"מ כיון שאין כאן הודאת בעל דין אלא העדאת עדים גזירה הכתוב הוא שלא לסמוך על העדים אלא מפייהם ולא מפי כתבם כמו שיתבאר בעו"ה מילתא דעממא לקמן (ב"ג) : ולדעת ר"ת לא הקפידה תורה על דבר שפתים דוקא אלא כל שראוין להגדה סומכין על עדותן אפילו הוא בכתב ולא אחי קרא אלא למעוטי אלם שאינו

שאינו יכול להעיד בכתב כיון שאינו ראוי להגדה :

והיה

נראה מתוך כך ברובין שהוליא שטר חוב על שמעון וסב"ד יודעים דברור שערבו העדים וכתבו לראובן שטר זה בלי ידיעת שמעון המתחייב אף על פי שאין העדים חשודין להעיד עדות שקר מ"מ כיון שלא עשאן המתחייב שלוחין לכך כי היכי דלהוי כתבם ככתבו אלא שהם באים להגיד עדותן ע"י כתב למאי דקיי"ל ברש"י אין זה כלום דמפייהם אמר רחמנא ולא מפי כתבם ויכול המתחייב להכחיש עדותן שבשטר זה ולומר לא היו דברים מעולם : וגם לדעת ר"ת היה נראה דלא מהני בכתבי גוגא אלא כל זמן שזוכרין עדותן וראוין להגדה אצל אחר שמתו העדים לא דמאחר שאין כאן שליחות אלא העדאת עדים עכשיו שאינן ראוין להגדה הווי כמו אלם שאינו יכול להעיד בכתב : אצל עתידין אנו לברר בפרקים הבאים בעו"ה שאין כל השטרות שיון בדבר זה אצל הפרש יש בין שטר לשטר אלא שבענין הספרש הזה נחלקו רבותינו הראשונים ז"ל קצת בדיעותיהם : אולם כבר עלה על דעת אחד מן השריים הראשונים שגם בשטר שנעשה מדעת שניהם אין מקבלין עדותו מדין תורה אלא מדברי סופרים וזה יתבאר בפרק שלפנינו בס"ל :

סימן פא

הפרק השני יבאר דעת הרמ"בם ז"ל והספקות שנפלו בדבריו ושלא נתקבלה דעתו להלכה :

אמנם

מקור דברים אלו בפרק שני דכתובות (ד' ה') דגרסינן התם תנו רבנן כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עלי' אפילו לאחר כמה שנים אמר רב הונא והוא שזכרה מעלמו ורבי יוחנן אמר אע"פ שאין זוכרה מעלמו ופי' רש"י כותב אדם אם עשאוהו עד בדבר וירא לשוכחו כותבו על חתיכת קלף ומנעיה : ומעיד על פי אוחו כתב אפילו לאחר כמה שנים שזכרה מעלמו בלא ראיית השטר נזכר קצת מעדותו מאיליו : אף על פי שאין זוכרה מעלמו אלא לאחר שראה בשטר נתן בלבו וזכר שלא נשתכח ממנו כל כך שכשזכרין לו נזכר אצל אינו נזכר לגמרי לא דרממנא אמר מפייהם ולא מפי כתבם עכ"ל : ויש בזה פי' אחר לגאון ז"ל שאינו מענייניו הביאורו הרי"ף והרא"ש ודחאוהו :

וראש

המדברים בכל מקום הרמ"בם ז"ל גם הוא יש לו בביאור הלכה זו דרך אחרת

ע"פ תלמודא דבני מערבא שכ' (בפ"ה מ"ג ע"ה) וז"ל מי שחתם על השטר ונא להעיד על כתב ידו בב"ד והכיר כתב ידו שזה בודאי אצל אינו זוכר העדות כלל ולא ימלא בלבו וזכרון כלל שזה לזה מזה מעולם הרי זה אסור להעיד על כתב ידו שהוא זה בב"ד שאין אדם מעיד על כתב ידו שהוא זה לא על הממון שבשטר הוא מעיד שזה חייב לזה וכתב ידו הוא כדי להזכירו הדבר אצל אס לא נזכר לא יעיד : אחר הוזכר את העדות או שראה כתב ידו וזכר ה"ז מעיד וכו' : הואיל והדבר כן שטר שיאז לב"ד ובזו עדים ואמרו כתב ידינו הוא זה אצל מעולם לא ידענו עדות זו ואין אנו זוכרים שזה לזה מזה או מכר לו לא נתקיים השטר והרי הן פתרים עד שיזכרו עדותן וכו' אצל אס היה כתב ידו יולא ממקום אחר או שהיה שם עדים שזה כתב ידו מקיימין את השטר ואין משגיחין על דבריהם שאומרים אין אנו זוכרין עדות זו שמת חזרו בהן וזה שאמרו אין אנו זוכרין כדי לנצל השטר וכאלו אמרו קעטים היינו פסולי עדות היינו שאין באמנין הואיל ומתקיים השטר שלא על פיהן עכ"ל :

ונראה

מדבריו שהוא ז"ל מפרש ברייתא זו ומאי דאפילונו בה רב הונא ורבי יוחנן לענין קיום השטר על ידי העד החתום עצמו : וה"פ כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים שזה כתב ידו ר"ל שאם אין כתב ידו יולא ממקום אחר יכול העד החתום לקיים כתב יד של עצמו ואמר רב הונא דזה דוקא כשזוכר קצת מגוף העדות מעלמו בלא ראיית השטר ובזה הוא דיכול להעיד על כתב ידו ויש לו דין שטר אצל אס אינו זוכר העדות אע"פ שמכיר חתימתו לא דאע"ג דבעדים אחרים שבאים לקיים חתימת ידו של זה בכתבת הכתב כגו' אע"פ שאין יודעים מן העדות כלום מ"מ העד החתום עצמו כשבא לקיים כתב ידו לריב שיזכור את העדות באופן שיהא עדותו על מנה שבשטר והא דאמרינן לקמן (ד"א א') בעדים שאמרו כתב ידינו הוא זה דלרבנן על מנה שבשטר הן מעידין הכוונה היא לדעתו ז"ל שאין עדותם עדות אלא מעידים על מנה שבשטר אלא שאנו מחזיקין את העדים בכך דמסתמא על מנה שבשטר מעידין שהם בחוקת שזכרים אצל אס אומרים בפירוש שאינם זוכרים אינו כלום ור' יוחנן סבר אע"פ שאינו זוכרה מעלמו אלא שזכר מחוץ השטר : אצל אס שכתב העדות לגמרי לכ"ע אין קיומו כלום והלכה כרבי יוחנן : וזה דרכו ז"ל בפירוש סוגיא זו :

ובאמת

עיקר דבריו ז"ל לריבין תלמוד דלמה יגרע כהן של עדים אלו המקיימין כתב יד של עצמן ואומרים כתב ידינו הוא זה מחוץ של עדים אחרים המקיימין חתימתן של אלו

ואומרים כתב ידם הוא זה : הרי מה שהעדים
החתומים זוכרים העדות . אינו מועיל כלום לאותן
עדים אחרים שמקיימן חתימתן . דהנהו ודאי אינם
מטידים אלא על כתב ידם של אלו . ולא על המנה
שבער . שהרי הם אינם יודעים מן ההלואה כלום .
ואפ"ה כיון שמעידין שזה כתב יד של אותן החתומים .
ונמצא שכתב ידי החתומים מעיד לראובן שהלואה מנה
לפלוני . סומכין על כך . ואין הלואה נאמן להכחיש
עדותן . א"כ כשהחתומים באים לקיים כתב ידי
עצמן נמי אף אם שכתו כל העדות לגמרי . יעידו
על כתב ידם שהם מכירין שזה כתב ידם בודאי ונמצא
שכתב מעיד על ההלואה . ונאמך על כך .
דמאזה סברא יפסיד זה את ממונו בשביל שהעדים
שכתבים . ובמה יפה כחן של עדים אחרים
סקיזום קיום בשביל שהעדים החתומים הם
זכרנים :

אולם מדברי הרמב"ם (צ"ע מהל' עהות דין י"א)
שכ' דחרש השומע ואינו מדבר פסול
לעדות . משום שזריך להעיד בפיו או שיהא ראוי
להעיד בפיו : משמע שדעתו כדעת ר"ת דהא
דאמריק מפיהם ולא מפי כתבם לאו למימרא דבעינן
שיגיד בפיו דוקא . אלא שיהא ראוי להגיד בפיו .
ואז יוכל לשלוח לב"ד עדותו אף בכתב . ומה'ע' סבר
הוא ז"ל דכל עיקר הכשר השערות דהוי נמי עדות
בכתב . בזכירת העדים תליא . דכשהם זוכרין
וראויין עכשו להגיד סומכין על השער . כמו שסומכין
בכה"ג על כל עד ששולח עדותו בכתב לב"ד . ואם
אינן זוכרים והרי אינן ראוין עכשו להגיד . אין
השער כלום דקרינא ביה מפיהם ולא מפי כתבם .
ומאחר שאין אדם יכול לדעת אם הם זוכרים או לא
אלא הם . שורת דין כך הוא . שכל שעדים אחרים
מקיימן חתימתן . כשם שאין העדים החתומים
נאמנים לפסול את השער בטענת אנוסים היינו .
כך אינם נאמנים לפסול בטענת אין אנו זוכרים
העדות . דמחזיקין להו בחוקת שהם זוכרים . אבל
כשאי אפשר לקיים את השער אלא על ידי העדים
החתומים עצמן והם אומרים שאינם זוכרים כלום .
נאמנין בכך לפסול את השער . כמו שנאמנים בכה"ג
לפסול בטענת אנוסים היינו . מפני שהפה שאסר
הוא הפה שהתיר כדתנן בכתובות (י"ה ב') : ואם
כך סברתו . פשוט הדבר שאין לדון ע"פ שער שמתו
העדים החתומים בו . שהרי אין לך אינן זוכרין ואינן
ראויין להגיד גדול מאלו שכבר מתו והוי ליה
מפי כתבם :

ויחבנו לפ"ז דבריו ז"ל (צ"ע מהל' עהות)
שכ' וז"ל . דברי תורה אין מקבלין עדות
לא בדיני ממונות ולא בדיני נפשות לא ע"פ שנים עדים
ולא מפי כתב ידן . אבל מדברי סופרים שחזתין דיני
ממונות על פי עדים שבער אע"פ שאין העדים
קיימין . כדי שלא תועול דלת בפני לוי' עכ"ל .

שרצה לומר דמדאורייתא אין מקבלין עדות אלא מפיהם
של עדים . והשערות הנאים לפנינו שהעדים
החתומים הם בחוקת שעודם קיימים ר"ל שהם בחיים
מקבלין עדות זה מדאורייתא . אע"פ שהוא בכתב
דמחזיקין להו שהם זוכרים וראויים להגיד בפיהם והוי
כאלו הגידו בפיהם . ובהכי מיירי קרא דוכתוב
בספר וכו' וכל הסוגיות שבתלמוד דמשמע בהו דלנין
על עדות שבער מדאורייתא . שמהם השיג עליו
הרמב"ן בס' המלות בסוף העיקר השני ושאר אחרוני'
ז"ל : אבל מה שמקבלין עדות שבער אף על פי
שידוע לנו שאין העדים קיימים כלומר שמתו . אינו
אלא מדברי סופרים . דמדאורייתא כיון שאינן ראויין
להגיד קרינא בהו מפיהם ולא מפי כתבם . דלא
עדיף משאם היו בחיים וידוע לנו שאין זוכרים :
אלא דמדברי סופרים דנין על פי שער אף אחר שמתו
העדים משום נעילת דלת . אבל אין דנין ע"פ שער
שהחתומים עצמם הם המקיימים אם אינם זוכרים .
אפילו מדברי סופרים . משום דליכא הכא נעילת
דלת שהרי יוכל לקיימו ע"י עדים אחרים . או בכתב
ידם שהוא יולא ממקום אחר :

והנה ראיתי להאחרונים ז"ל שכולם הם על דרך
זה . דמש"ס פסל הרמב"ם כשאין העדים
זוכרין משום דקרינא ביה מפיהם ולא מפי כתבם .
אלא שלא ביארו הדברים יפה ולא הזכירו דבריו
צ"ע מה' עדות נמשכים אחר דבריו אלו (צ"ע מה' ע)
מלבד הרב לחם משנה ז"ל . שעל מה שכ' העור
(בסימן כ"ה) שדעת הרמב"ם כרש"י שאין העדים יכולין
לשלוח עדותן בכתב לב"ד . ומה שנמצא בדבריו
(צ"ע מה' ע) גבי חרש . שזריך להעיד בפיו או
שיהיה ראוי להעיד בפיו . דמשמע בדברי ר"ת .
כתב שם הנ"ל דלא גרס העור בדברי הרמב"ם או
שהיה ראוי להעיד : כתב הלח"מ ז"ל (צ"ע מה' ע)
וז"ל . ולי נראה דהנוסחא דאית לן בדברי רבינו היא
עיקר . ורבינו סובר בדברי ר"ת דמן התורה אדם
שולח עדותו . וכן מהני שער היכא שהעדים קיימים
וזוכרים העדות וכו' . דמ"ש רבינו מדברי סופרים הוא
שחזתין ע"פ עדות שבער . אף על פי שאין העדים
קיימים . כלומר שאינן ראוין להגיד דכבר מתו .
דלא מן התורה אין מועיל שער ותקנו רבנן דמהני .
אבל כל זמן שהעדים זוכרין עדותן שיכולין להגיד
בפיהם . ודאי דמהני בדברי ר"ת עכ"ל : והוא ממש
כמו שכתבנו :

אלא שכל זאת אין בידינו להטמיר דברי
הרמב"ם להלכה . מפני הטענות שטענו
פלוני הרמב"ן ז"ל (בסוף העיקר השני בספר המלות
להרמב"ם) ושאר ראשונים ז"ל . אי מקרא דוכתוב
בספר וחתום . ואי מן הסוגיות שבתלמוד שמוכיחות
לעדות שבער דאורייתא הוא אפילו אין העדים
קיימים . דהא קרא למען יעמוד ימים רבים קאמר .
דמשמע שיעילו השערות אף אם ימותו העדים וכמו
שכתבאר

דאחא לבי דינא דנין על פיו אע"פ שאין העדים
זוכרין . ומש"ס הי' ראוי שיחקנו זמן בקידושין . אי
לאו דחשו דזימנין דלא מייתו שטרא לב"ד כלל אלא
חוו בכתבא ואתו ומסדי . והאי ודאי עדות מפי
כתבם הוא : ומן החימה על הש"ך ז"ל שסבר להביא
ראי' להרמב"ם מסוגי' זו . ולא הרגיש דלדרבה
סוגיא זו מוכחת שלא בדבריו :

אמנם מדברי העור נראה ברור שהוא ז"ל רוח
אחרת עמו בסברת הרמב"ם שלא על
הדרך שבארנו דבריו : דהיאך אפשר שיפרש דברי
הרמב"ם שהזריך שיהו עדי השער זוכרין עדותן .
דטעמו משום דכשאין זוכרין ה"ל מפי כתבם . ואם
זוכרין כיון שראויין להגיד לא הוי מפי כתבם . והרי
הוא ז"ל כתב (נח"מ סי' כ"ה) שדעת הרמב"ם כרש"י
דאין אדם שולח עדותו בכתב לב"ד . דאע"פ שזכר
העדות מ"מ ה"ל מפי כתבם (ולא גרס בדברי הרמב"ם
צ"ע מה' ע או שיהי' ראוי להעיד) :

ונראה לי שהוא ז"ל מפרש דעת הרמב"ם .
דהא דלריך שיזכרו עדותן . היינו
טעמא . משום דכשהם לפנינו ואינן זוכרין מן ההלואה
כלום איתרע שטרא עובא . שום שאומרין שאינן
זוכרין . נראה כסותר למה שאומרין כתב ידינו הוא .
מפני שאין אדם עשוי שיסבך כל המעש' אשר ראו עיניו
וחתם עליו לעד . עד שלא יהא נזכר בו אפי' מתוך
הכתב לר' יוחנן דקיי"ל כותיה . (ולרז הונא אין
אדם עשוי שלא יזכור מעלמו . עכ"פ קלת מן המעש')
וכיון שאינן זוכרין איתרע שטרא . וחישינן שאין זה
כתב ידם כלל . אלא שזיף חתימתן עד שהוא דומה
לכתב ידם : אך כשהשער מתקיים ע"י אחרים או
שכתב ידם יולא ממקום אחר לא מהימני לומר שאין
זוכרין . דשמא כדי לבעל את השער אומרים כך .
אבל כשאין השער מתקיים אלא על פיהם . מיגו דאי
צעי אמרי אין זה כתב ידינו . הפה שאסר הוא הפה
שהתיר . ומהימני שאינן זוכרין . וחישינן א"כ
שזיף חתימתן :

ואין ספק שגם הראב"ד ז"ל כך הצין דעתו .
ולפיכך כתב עליו ז"ל . א"א יש שאין מורין
כן וכו' . שאם אמרו אין לנו זכרון כלל אין זו חתימה .
ויותר מזה וכו' : אבל אם אמרו דומה חתימה זו
לכתב ידינו . אבל מוויפת היא כי מעולם לא חתמנו
בשער זה . ודאי יכולין לפסלו עכ"ל : ר"ל שאין
העדר זכירתם סותר לשיחא זה כתב ידם עד שנחוש
לזיף . דאפשר שכן הוא שאין להם זכרון כלל . וכיון
שמעידין להדיא שהוא כתב ידם אמרינן דמסתמא
שכתו . אבל אם אומרים בפירוש שהוא מוויף אע"פ
שדומה לכתב ידם . כי לא חתמו זה מעולם . ודאי
שהשער פסול :

וכן משמע לי מלשון הרשב"א ז"ל בחידושו לכתובות
שהביא בשם ריב"ז תשובה . פירושה דבריתא
דכתובת אדם עדותו וכו' . על דרך שיטת הרמב"ם .
וכתב

שכתבאר (לעיל צ"ע) . וכן הא דתנן בכתובות
(ר"ה א') ואלו נאמנין להעיד בגודלן על מה שראו
בקועקן זה כתב ידו של אבא . כלומר אף על פי שמת
אביו בעוד שהיה זה קטן (כפי' רש"י וכו'. העור צ"ח
סימן ל"ה) . ועלה קאמר דהמנוחו בכך משום דקיום
שערות מדרבנן . מוכיח דמדאורייתא לא היה לריך
קיום . והיינו דנין ע"פ השער אף על פי שמת העד
החתום . וכיון שכן הוא הדין אם העדים הם בחיים
ואינן זוכרין נמי דנין על פי השער . דמאחר שמועיל
השער אף לאחר מיתת העדים . שאין לך אינן זוכרין
גדול מזה ולא אמרינן דמקרי עדות מפי כתבם .
מהיכא תיתי לומר דמקרי עדות מפי כתבם כשהם
חיים בשביל שאינן זוכרין :

והש"ך (בסי' מ"ז ס"ק ל"ג) החזיק דעת הרמב"ם
בזה . דכשהעדים לפנינו ואין זוכרין
השער פסול . וכתב הטעם משום דה"ל מפי כתבם
כיון שאינן ראוין להגיד . ודחה דבריו שצ"ע מה' ע
וסבר דלנין על פי עדות של שער מקיים אף אם אין
העדים קיימין . והם דברים תמוהים צעני . דמה
יפה כח המיתה מכת השכחה לענין מפיהם ולא מפי
כתבם . דרצנא עפי איכא למימר באותן שכתבו דהו
קלת ראויין להגיד . משום דאפשר להם להיות נזכר
בדבר לאחר ימים . משא"כ באותן אשר כבר נגזרו
מארץ החיים ואין זכרון למו :

ועוד נראה לי להביא ראי' שלא כדעת הרמב"ם
בזה . מהא דאמרינן (ביבמות ל"א ב')
דלא תקנו זמן בקדושין משום דלא אפשר . דהכי
ליבעד . לינחיה גבי עדים אי דכירי ליתו וליסדי .
ואי לא דכירי זימנין דהו מכתבא ואתו ומסדי .
ורתמנא אחר מפיהם ולא מפי כתבם : ואם איתא
דכל שאינן זוכרין אין סומכין על השער משום דה"ל
מפי כתבם . למ"ל לתלמודא למימר זימנין דהו בכתבא
ואתו ומסדי . בפשיטות ה"ל למימר ואי לא דכירי
הא אין השער שום כלום . ר"ל דאף אם יביאו השער
לב"ד אין דנין על פיו דה"ל מפי כתבם כיון שאינן
זוכרין : וכי תימא כיון שיכול השער להועיל אם
יתקיים ע"י אחרים או שיהא כתב ידן יולא ממקום
אחר . דלא דנין על פיו אע"פ שאומרים אין אנו
זוכרין משום שאינן נאמנין כמו שכתבאר . הי' ראוי
שיחקנו זמן משום כך . אי לא חששא דזימנין דהו
בכתבא ואתו ומסדי : הא ליתא . דאם בעדים
שאמרו על שער היולא מתחת יד המלוה כתב ידינו
הוא זה אבל אין אנו זוכרין מן ההלואה כלום מודה
הוא ז"ל דנאמנין . צמגו דאי צעי אמרי אין זה כתב
ידינו . אע"פ דאפשר מאר יבואו עדים שיכירו שזה
כתב ידם ויכתיבום . כ"ש הכא שהשער מונח תחת
יד העדים שנאמנין לומר שאינן זוכרין . צמגו דאי
צעני כבש לשטרא לגמרי או שרפי לי' (ולדעת הר"ף
לא הוי שער זה כמי שנחקר עדותו צ"ע מהאי טעמא
כמו שכתבאר לפנינו בס"ד) . א"ז כל שער מקיים

אשר אמלא נפשך דבקה בד' ובחורתי כאשר היית
 באמנה אחי דבקה נפשי בד' לאהבה : אולם אחרתי
 עד עתה יען כי גמלאו בהמון דברי משא ומתן שאמרתי
 לפיכך בהלכה זו כמה דברים בלתי אמתיים : מהם
 ידעתי גם אז אפסותם ולא הגדתי כי אם לתדד
 השומעים : ומהם חשבתים אז נכונים ומואל אחי
 עתה כי שגיתי : ולא נתנוני המון העסקים אשר
 סבנוני גם סבנוני לזרות ולהבדד הדברים ולהסיר
 סיגיהם עד היותם ראויין לכתבם על ספר עד היום
 הזה : ועתה קנה אנכי בל למלאות חפצך בעזרי
 הסבת ושמע ישראל :

ראשון

תחלה נאמר שיש כאן מקום עיון גדול
 בדברי המחבר בש"ע י"ד (ס' ק') :
 שכ' וז' כל דבר שהוא דברי' כגון נמלה או עוף
 עמא זג' ואבר מן החי וכו' אפי' בחלק לא בעיל
 ואין דין דברי' אלא' הוא דבר שהי' בו חיות לאפוקי
 הטעם אחת של איסור : וכן לריב שיהא דבר שאיסור
 מתחילת דבריו לאפוקי עוף עהור שנתגבל ושור
 הנסקל וכן לריב שיהא דבר שלם שאם יתחלק אין שמו
 עליו לאפוקי חלב עכ"ל : והרב בעל הלבושים הוסיף
 ביאור לדבריו וז' אכל דבר שהוא דברי' דקיי"ל דלוקין
 עליהם אפי' בפחות מביית : שכיון שאמרה תורה לא
 תאכל אותם מתמא ביון גדול וכן קטן קאמר ואפי'
 משהו : התמירו דביעולן שלא יהו בעלין לעולם
 מיהו לא אמרו כן אלא דברי' שהיא חשובה דהיינו שהי'
 בה חיות ושהיא אסורה משעם שנוגרה ואם יתחלק
 אין שמו עליו לאפוקי חטה וכו' עכ"ל ועוד האריך
 עיון עליו : הרי שהבין בעל הלבושים ז"ל ממה
 שהמחבר לא הביא בס' בית יוסף אלא לשון הראש
 דבעינין שאם יתחלק אין שמו עליו ולשון הר"ן דבעינין
 שיהא דבר שאיסורו מתחילת דבריו ושהיא דבריית
 נשמה : שדבריו בש"ע הם מורכבים מסדרת הראש
 והר"ן שפסם דברי שניהם עיקר : ולכך הרכיבם גם
 הוא : וגם בעל באר הגולה הבין כן שהראה מקום
 לדברי המחבר בהראש והר"ן :

ובהיות

כן דברי המחבר ז"ל תמוהין מאד :
 שהרי מדברי הראש מבואר דתעם של
 איסור ונבילה ושור הנסקל וחלב נמי מה'ע לא הו
 דרי' כיון שאם יתחלקו עדיין שם עליהם וא"א לפרש
 לא תאכל דכתיב בהו ביון גדול ובין קטן : וכ"כ התוס'
 בפג"ה (ז' א') דג"ה מ'ע : ובזבחים (ע"ג א')
 דג"ה וליבעלו : והשתא למ'ל להמחבר להרבות
 חנאים דדיני דברי' כדי לתת טעם לתעם ונבילה
 וש"ה"כ דלא הוון דרי' : לכייל להו לכולהו בחד טעמא
 ולימא שריד שיהא דבר שלם שאם יתחלק אין שמו
 עליו לאפוקי חטה ונבילה וש"ה"כ וחלב : והר"ן ז"ל
 שכתב תנאים אלו היינו משום דלית לי' כלל הך סברא
 דלריב שאם יתחלק אין שמו עליו והוא ז"ל נתן טעם
 אחת לחלב שאינו דברי' משום שאינו מקובץ במקום
 אחד : אבל המחבר אחר שפסם סדרת הראש דלריב

אפי' על קמח של איסור צב"ש : ולרבנן אפי' אחטת
 אין לוקין אלא בכזית :

והשתא

מדרי' נשמע לרבנן כשם דלר"ש דסבר
 דאין חשיבות לגמלה יותר משאר
 איסורין : למד ממנה מדלוקין על הגמלה ש"מ
 דלוקין על כל איסורין שבתורה צב"ש : כך להכמים
 שלא מאלו טעם אחר למה שלוקין על הגמלה אף
 שהיא פחותה מכזית אלא משום שהיא כברייתא וכדתנן
 אמרו לו מפני שהיא כברייתא : יש ללמוד ממנה לכל
 איסור שבתורה שאם הוא כברייתא כמו הגמלה שלוקין
 עליו כשם שלוקין על הגמלה : ומה פשוט דעוף
 עמא כל זמן שהוא שלם כברייתא הרי הוא ממש כמו
 הגמלה שהרי גם הוא דברייתא נשמה הוא ולוקין עליו
 אפי' צב"ש : אבל אין ללמוד מזה לעוף עהור שנתגבל
 והוא שלם שיהא חשוב דרי' משום שהוא דברייתא נשמה
 דארכא למימר שריד דברי' להיות דומה לגמלה גם
 בזה שאיסורה עלי' משעם שגבראח וכיון דנבילה אין
 איסורה עלי' משעם שגבראח אינה כמו נמלה ולא
 ילפינן לה מינה : וזה לעני' דרבו של רש"י ז"ל :
 דאחא דאמריין בפג"ה (ק"צ ב') אכל כפור עהורה
 דחי' בכל שהו (משום שהיא אמ'ה) במיתתה בכזית
 (משום נבילה) ועמאח ביון דחי' ובין במיתתה בכל
 שהו כתב וז"ל עמאח ביון דחי' ובין במיתתה בכל
 שהו חייב דבריה היא ולא לריב שיעור כדתנן באלו
 הן הלוקין באוכל נמלה כל שהו שהוא חייב משום
 שהיא כברייתא אלא דרי' אסורה בכל שהו : אבל
 לאו דנבילה ליכא לחיובי משום דרי' דכשגבראח לא
 הי' עלי' שם נבילה הלכך אלאו דנבילה לא מחייב
 עד כזית עכ"ל : משמע להדי' שכן דעתו דעיקר דין
 דברי' שאסורה צב"ש מאיסור הגמלה למדוהו חכמים
 ומש"ה נבילה לא הוי דרי' משום שאין איסורה מתחילת
 דבריו : ר"ל שאינה דומה לגמלה :

והנה

טעם זה מספיק גם לשור הנסקל דמוכח
 בזבחים (ע"ג א') דלא חשיב דרי' :
 דאיכו נמי אין איסור שור הנסקל עליו מתחילת
 דבריו : וא"א למ'ל למימר דפ' הלוקין שם לרבנן
 דברייתא נשמה חשיבא חטה לא חשיבא כלומר מש"ה
 אינו חייב לרבנן אחטת של עבל עד שיהא בו כזית
 משום שאינה דברייתא נשמה כגמלה : תיפוק לי'
 דבלא"ה אינו דרי' כגמלה שהרי אין איסורו עליו
 משגברא דאין איסור עבל עד שיראה פני הבית :
 וז"ל דחדא מתרתי טעמי נקע : ועוד והוא העיקר
 דלכחי נקע טעמא דברייתא נשמה משום דקושטא הוא
 דגם אחטת של ערלה ובלא"ה הכרם שאיסורין מתחילת
 דבריו אינו חייב לרבנן אלא בכזית : והני ע"כ ה"ע
 משום שאין דברייתא נשמה :

ולפי

דדד זה הא דאמריין התם אכל כפור
 עהורה דחי' בכל שהו משום אבר מן החי
 אלא דחשיב אמ'ה דרי' : וכן הא דאמריין בג"ה
 אכל ואין בו כזית חייב משום דברי' הוא : היינו משום

דכתי נמי דברייתא נשמה חשיבי :
 והא אמריין התם טעם כפור שאין בו כזית
 ואכלו ר' פוער ור"א צב מחייב : אמר

וא"ת

רצ"ש ק"ו על אבר ממנה חייב על כולה לא כ"ש
 ומקמיין לפלוגתי' דרבי סבר בהמה דחי' לאו לאזריס
 עומדת : א"כ לדרי' אמ'ה אמאי הוי דרי' הא אין
 איסורו עליו משגברא שהרי כל זמן שלא נחמד אין
 איסור אמ'ה עליו אלא שפרישתו מן החי גרם לו
 ליאסר כמו נבילה שמתתה גורם לה ליאסר : וכ"ת
 אפי' דלרבי אינו חייב על אמ'ה אלא צב"ש עליו כזית
 צב"ש ולא במשהו צב"ש גידין ועלמות משום שאינו
 דרי' : א"כ מה תשובה השיב רצ"ש ק"ו על אבר
 ממנה חייב על כולה לא כ"ש הא על אבר נמי פליג
 רבי ובעי כזית צב"ש דוקא : וז"ל דלרבי אין על שום
 אבר מן הבהמה שם אבר כלל בל זמן שהוא מחובר
 בהמה : אלא כל האזריס בהצורס יחדיו צב"ש בהמה
 יקראו עד שופרס אחד מהם ואז יולד לו שם חדש
 שנקרא אבר : וכ"כ רש"י ז"ל לאו לאזריס עומדת עד
 שתישטע ואין כאן שם אבר אלא הפרישו עכ"ל : וכיון
 שכן שפרישתו מן הבהמה הוי כברי' חדשה שגולד לו
 שם חדש : והוי א"כ לזה האבר פרישתו מן הבהמה
 כברייתא הגמלה ממקום תולדתה : כלומר כברייתא
 וגמלא דרייתא ואיסורו באין כאחד בשעם שפורס מן החי :

וא"ת

אחתי לרבי אמאי חשיב אמ'ה דברייתא נשמה
 הא צעור שהי' בו נשמה כלומר כשהי'
 מחובר אל החי לא הי' עליו שם אבר כלל דהא לאו
 לאזריס עומדת : וכשנבא עליו שם אבר ואיסור אמ'ה
 כלומר כשנחמד : הרי כבר מת ונשמה לא נותרה בו :
 וז"ל דלא צעינן שהי' בו צעמנו נשמה אלא שבה מדבר
 שהי' בו נשמה וכמ"ש הראש בפג"ה והתוס' דפ' הלוקין
 לדעת זו : כך ל"ל להעמיד שיטת רש"י ז"ל שנמשכו
 אחריו רוב הפוסקים כמו שיתבאר בעזרי :

אלא

דעדיין קשי' להו להראשונים חלב הכליות
 מאי איכא למימר : שאפי' אכל חתיכה
 שלמה כברייתא אין לוקין עליו אלא בכזית ואמאי הא
 איסורו מתחילת דבריו והוא דברייתא נשמה כמו ג"ה
 ואמ'ה : ושמא תאמר חלב נמי אין איסורו מתחילת
 דבריו מקרי : דהא בהושיע ידו למעי בהמה וחלש
 בה חלב מן שמה חי לכ"ע אין בו משום איסור חלב
 בדמשמע דפ' בהמה המקשה (ע"ה א') וכ"כ להדיא
 התוס' דרפ"ג דג"ה בולדות : הא ליתא דלא צעינן
 שיהא איסורו עליו אלא משבא לאויר העולם וקראת
 עליו שם חלב אבל דמעי בהמה עדיין אין עליו שם
 חלב כלל : ומש"ה אמריין בעהור והרועב (ק"ד א')
 דחלב לא היתה לו שעת הכושר : ועוד הגע עמך
 אמ'ה נמי אין איסורו עליו אלא משבא לאויר העולם
 כמו שהוביתו התוס' דרפ"ג דג"ה אלא : וכן ג"ה
 קיי"ל דאינו כוהב בשליל ואפי' חשיב דרי' : וכיון
 שכן חלב הכליות נמי ליחשיב דרי' ללקות עליו צב"ש
 כשהוא שלם כברייתא :

ברי' שאין לה נשמה לא מקריא ברי' כדגרסין במכות
 במה יאכל מן העבל וכו' דרבנן סברי בריית נשמה
 חשיבה ואי לאו דחטה לאו בריית נשמה היא הוה
 מקריא ברי' דאף היא כשנחלקה אין שמה עלי' מתחילה
 מקריא חטה ועכשיו קמ' נמלא שאין קרוי ברי'
 אלא בריית נשמה ושאיסורה מתחילה ברייתו ושיחלק
 ואין שמו עליו עכ"ל : ודברים אלו כהויתן כתב כמו
 כן בס' ח"ה (ק"ד) וכן ראיתי להרשב"א ז"ל
 שאחר שהתנה שריך שיהא איסורו מתחילת ברייתו
 ושיהא בריית נשמה כתב ז"ל חלב שהוא חסוד
 מתחילת ברייתו והוא משל בעל חיים ואינו חשוב ברי'
 וכו' . ותו' רבינו יצחק ז"ל שאין קרוי ברי' אלא כל
 דבר שכשנחלק אין שמו עליו כגון לפור שמאה וכו' .
 אבל דבר שנחלק ושמו עליו כגון חלב שכשהוא מהותך
 ג"כ נקרא חלב אינו ברי' עכ"ל : הרי שהם ז"ל הביאו
 סברת ר"י דלא מקריא ברי' אלא דבר שכשנחלק אין
 שמו עליו . ואפי' הולכרו לתת עעם לנבילה וחטה
 דלא הוה ברי' . משום דנבילה אין איסורה מתחילת
 ברייתה וחטה אינה בריית נשמה . ויפול א"כ
 גם על דבריהם התימה שתמאנו על דברי הר"ב
 צ"ע :

לפיכך

נראה לענ"ד ברור שהרשב"א והרי"ע
 ז"ל נחלקו עם החוס' בפירושו של דברי
 ר"י ובכונתו : שמפי הר"י ז"ל לא יא' אלא זה הכלל
 שכל ששמו עליו בעודו שלם וכשאינו שלם אבד שמו
 ר"ל שכשנחלק אין שמו עליו זהו קרוי ברי' . אבל כל
 שכשנחלק עדיין שמו עליו אינו קרוי ברי' : והנה
 תלמודיו בעלי החוספות ז"ל למאי דסבירא להו
 דג"ה ואמ"ה לאו בריית נשמה הן ותשיבו ברי' וגם לא
 מהתבר להו שיהא חשיבות הנרי' תלוי במה שאיסורו
 מתחילת ברייתו . ולפוס הא הוקשה להם נבילה
 וחטה ושור הנסקל וחלב אמאי לא הוה ברי' וכמו שבא
 בדבריהם בפ"ג ובהערות . לכן פירשו הם האי
 אין שמו עליו דקאמר ר"י ז"ל שהכונה היא על אותו
 שם שהזכירה תורה בלאו של אותו האיסור . כלומר
 שכל שכשנחלק אבד זה השם שקראו הכתוב בלאו שלו
 זהו קרוי ברי' ליחייב עליו אפי' צ"ש . מפני שגופו
 של לאו שלו כך עיינו שכל זמן שיש עליו זה השם לא
 תאכל צין גדול ובין קטן . אבל אחר שנחלק שאין שם
 זה עליו בעי שיעור אכילה . וזהו מלאו עעם כגון
 לכל אותן שאינן חשובין ברי' . דהני כיון שהשם
 אשר בו נקראו בלאוין שלהן . עדיין עליהן אף אחר
 שנחלקו א"י שיאמר הכתוב שכ"י ששם זה עליהן לא
 תאכל צין גדול ובין קטן וכמו שזכרנו בדבריהם
 למעלה . אמנם הכריחם זה לכבול דוחק רב בציאור
 סוגי' דמכות : אבל הרשב"א והרי"ע עבד רוח אחרת
 אתם בדעת הר"י . שהוא סבר ממש כדעת רש"י דהא
 דג"ה ואמ"ה ועוף עמא חשיבי ברי' ללקות עליהן
 צ"ש . מן הגמלה למדנו . דכיון שהם בריית
 נשמה שלם כברייתו ואיסורן מתחילת ברייתו כמו

החוס' צוה שאי אפשר בשום פנים לפרש אזהרה דלא
 תאכל עבל כל ששמו עבל צין גדול ובין קטן . דהא
 קושטא דמילתא הכי הוא דאף חתיכה וקמח שם עבל
 עליהן . ולא תמא' א"כ שיעור אכילה בעבל לעולם .
 דהא גם אלו בכלל לחייב עליהן צ"ג ובין קטן . והרי
 הוציאו הכתוב בלשון אכילה . וכיון דאזהרה דלא
 תאכל עבל ע"כ אין משמעו צין גדול ובין קטן . א"כ
 אזהרה היבא כתובא ללקות אחטם צ"ש : אמנם
 תשובת שאלה זו . דס' להק' רבנוואתה דכשם דר"ש
 דסבר כ"ש למכות היינו עעמי' דסבר דממה שכתב
 תורה על אכילה נמלה אחת לא תאכל . נלמד שלא
 צאה הלמ"מ על כל אכילות שבתורה דלכתי הוציאו
 בלשון אכילה לומר ששיעורן בכיות . אלא סהם
 אכילה כל שהוא משמע כמו אכילת הגמלה שקראת
 הכתוב אכילה . ולא צאה הלמ"מ אלא להקל על
 האוכל בשגגה חלב ודם וכיוצא בהן שלא יהא חייב
 קרבן אלא בכיות : כך לחכמים דסברי שבאם הלמ"מ
 בכל איסורין שבתורה שיהא שיעור אכילה בכיות .
 נלמד עכ"פ מנמלה דבברי' כגמלה היו שיעור אכילה
 אפי' אינה אלא כל שהו . וע"כ לא צאה הלמ"מ זו
 אלא אחתיכות וכל מה שאינו ברי' . אבל מה שהוא
 ברי' כגמלה אפי' אינו אלא כ"ש נמי חשיב אכילתו
 אכילה . הלכך אין צורך לומר דכשאתה תורה לא
 תאכל גד משמעו צין גדול ובין קטן אלא ה"פ כל שם
 אכילה אשר לך הכתוב בגיד והיינו בכשהוא שלם אפי'
 צ"ש וכשנחלק בכיות . ומא"ע אלו היו חטה ונבילה
 וחנרותיהן ברי' כגמלה . ה' לוקין עליהן אפי' צ"ש
 משום לא תאכל עבל ונבילה דבברי' אף כ"ש חשיב
 אכילה . ולהכי הולכרו לתת עעם לאלו שאין לוקין
 עליהן אלא בכיות משום שאינן ברי' כגמלה :

ומ"מ

ז"ל דאע"ג דלדעתם כשהוא ברי' אפי' צ"ש
 חשיב אכילה . מ"מ לא שייך שזויה
 הכתוב על מה שאסור צ"ש לשון אכילה בלי שום
 עעם . דה"ל למיכתב הרחק או השמר מזה או כיוצא
 בהן מן הלשונות המורות על המניעה מהן . ולא
 הוציא הכתוב לשון אכילה אלא היבא דעכ"פ לפעמים
 צעי שיעור כגון צג"ה ואמ"ה וע"ע ושרץ . דכיון שאין
 לשון אכילה סותר למה שהן אסורין אף צ"ש בעודן
 שלמים . הוציאו הכתוב בלשון אכילה לומר דאחתיכה
 מהן צעי שיעור . והלמ"מ צאה שזה השיעור הוא
 כיות : שאם אי אתה אומר כן תקשי לדבריהם הא
 דפער ר' יהודה באוכל ג"ה ואין צו כיות משום
 דאכילה כתיב צ' . ולרבנן מוקמינן האי אכילה דכי
 את צ' ד' וס' יתיים ואכל חד כיות מיחייב כדאיתא
 בפ"ג (ל"ו ב') . והא לפי סברתם כיון דג"ה ברי'
 הוא שייך צ' שפיר האי לשון אכילה דכתיב צ' אע"פ
 שאסור צ"ש . אלא ודאי כדכתיבנא :

ואל

תהי סברא זו קלה בעיניך שהרי גם דברי
 החוס' א"א לנו להעמידם וולתם : דגם
 לדבריהם קשי' עונא' נקי דלמסקא דסבר ר"ש כל

שהו למכות שפיר מחייב ר"ש אחטם כל שהוא .
 משום דלא תאכל עבל וכן כל לא תאכל שבתורה משמע
 ל' צין גדול ובין קטן . שלא צאה לענין מלקות
 הלמ"מ כלל לסתם אכילה בכיות . מ"מ לרב ציבי
 אר"ל דאמר מחלוקת בעתה אבל בקמח ד"ה בכיות .
 כלומר דר"ש נמי מודה דאכילה האמורה בתורה היא
 כיות ולא פליג אלא בעתה שלמה דסבר כל דבר שהוא
 שלם כברייתו היו כגמלה ולוקין עליו צ"ש . וכי
 מאיזה לאו ילקה לר"ש אחטם כל שהו . הא גם
 לדידי' ליבא לפרושי לא תאכל עבל כל ששמו עבל
 צין גדול ובין קטן דהא חתיכה נמי מקרי עבל ולרב
 ציבי הא מודה ר"ש בקמח ובחתיכה . וכיון דלא תאכל
 עבל אין משמעו צין גדול ובין קטן אין כאן לאו
 ללקות עליו : וע"כ לומר דמה שזכרנו בספר
 זו היינו רק לחכמים דלא ילפי מנמלה כלום לפי
 סברתם . דנבילה הוא ממש כגמלה ואין לוקין עליו
 אלא בכיות וג"ה ואמ"ה אינן דומין לגמלה ולוקין
 עליהן צ"ש . אבל לר"ש דאף אליבא דרב ציבי הא
 דמחייב ר"ש אחטם צ"ש היינו משום דליף לה מנמלה
 כדתנן אמר להן ר"ש אי אחס מודים כגמלה . שפיר
 איבא למימר דהכי יליף לה . כשם שקראת תורה
 לאכילת נמלה אכילה כך חטה וכל דבר שהוא שלם
 כברייתו כמו נמלה חשיב אכילתו אכילה אפי' בכל
 שהוא . ולוקין א"כ אחטם משום לא תאכל עבל
 שמשמעו כל שם אכילה אסור לך בעבל וכמו שזכרנו
 לדעת הרמ"ב והרשב"א :

וכ"ש

דאחי שפיר לסברת מהר"א מורחי צביאוריו
 לסמ"ג בה' חמץ (ק"ד ר"ג פ"ג) דסבר דה"ע
 דחיי שיעור אסור מן התורה שלא צאה הלמ"מ לפרש
 לשון אכילה שבתורה דשיעור דחשיב אכילה היינו
 כיות . אלא כל אכילה כל שהו משמע ואתא הלכתא
 ואפקתי' לקרא ממשמעותי' ואוקמי' לענין עונשין
 אכיות . אבל לאיסורא כדקאי קאי עכ"ד . א"כ אף
 אנו נאמר כמו כן דמנמלה למדו דכי אפיקתי' הלכתא
 לקרא ממשמעותי' לענין מלקות היינו בחתיכות . אבל
 במה שהוא ברי' כדקאי קאי : אלא שלשון הגמ'
 בפ"ג דקאמר ור' יהודה אכילה כתיב צ' קשה עלי
 לפרש לפי סברתו ז"ל :

מבלל

הדברים אתה שומע ששלש שיעות יש
 בדבר זה : האחת היא שיעת רש"י
 שהסכימו עלי' הרמ"ב והרשב"א והרי"ע והר"ן .
 שכל עיקר דין הברי' מן הגמלה למדנו שכשם שלוקין
 על הגמלה צ"ש כך לוקין על כל מה שהוא ברי'
 צ"ש . אמנם גדר הברי' הוא שיהא דבר שלם שאסור
 מתחילת ברייתו ושהי' בו נשמה או שבה מדבר שהי'
 בו נשמה . ולהכי נכלה וס"ה שאין איסורן מתחילת
 ברייתן וחטה שאינה בריית נשמה אינן דומין לגמלה
 ולא חשיבי ברי' . אלא שהרמ"ב ז"ל הוסיף עוד תנאי
 שריך שיהא מקובץ במקום אחד מפני שזהו מלא
 עעם לחלב סכילות שאינו ברי' . ומשכנו אחריו
 ל א א א סו א רי"ע צ"ב

הריע'א והר'ן : והשני' היא שיעת התום' שמפ'רים
דברי רבס הרי' שאמר שר'ך שאם יתחלק אין שמו
עליו . שר'נונו לומר שר'ך שכשיתחלק יאבד אותו
השם שהזכירה תורה בלאו שלו . דכ'הג מגופו של
אותו לאו נלמד שכל זמן ששמו עליו דהיינו שהוא שלם
חייב אפי' בכ'ש שכן שיעור הכתוב לא תאכל שם זה
בין גדול ובין קטן . וזה מלאו טעם לכל אותן שאינן
חשובין דברי' כמו שכתב'ר . ונמשכו אחריהם
הרא'ש והס'מג :

אמנם השלישית היא להרשב'א שהעמיד דברי
ר'י על דברי' . שגם דעתו כדעת רש"י
שד"ן הדרי' מן הנמלה נלמד . וז"ל הר"י להיות
דומה לנמלה באלו התנאים שהיא דבר שלם שאסור
מתחילת דבריו לאפוקי נבילה ושהיא דבריו
נשמה לאפוקי חטא . אלא שהוסיף עוד תנאי כדי
לחת עטם לחלב שאינו דברי' שר'ך שהיא דומה לנמלה
גם בזה שאם יתחלק אין שמו עליו . ור"ל שכשיתחלק
יאבד שם העלם כמו הנמלה שכשהיא שלמה שם
העלם שלה נמלה וכשיתחלק קורין אותה חתיכת
נמלה . ונמלא ששלמותו שלו חשוב שהוא גורם לו שם
העלם . וכל האיסורין השלמין כך הם חוץ מן החלב
שכשהוא שלם נקרא חלב . וכשנחלק נמי נקרא חלב .
והשכים הוא ז'ל לכך : וזוה חבין דליתא למה שהבין
הרב בעל מעדני י'ע צפ' ג'ה (בספרו ח' ר"י) שדברי
הרא'ש ודברי הרשב'א בדודשו אחת סן . שהרי
דחוקים הם זה מזה כרחוק מרחק מן המערב : וליתא
נמי למה שהבנינו בעל הלבוש' שהעתיקתי לשונו למעלה
ובאר הגולה . שדברי המחבר בצ"ע לקוחים מדברי
הרא'ש והר'ן שזה א"א כמ"ל : אבל המחבר ז"ל
דחה סברת התום' והרא'ש וכמ"ל אם מפני הדוחק
שנמלא לפי דבריהם בסוגיא דמכות . ואם מפני שרבו
עליהן רש"י והרמב"ן והרשב"א והריע'א והר'ן . וסברת
הרמב"ן אע"פ שנמשכו אחריו הריע'א והר'ן לא יסרה
בעיניו ואולי מפני זה שדקדקנו עליו וסבר שאלו ה'
לפני הרמב"ן הנוסחא האמתית בדברי ר'י לא ה'
נכנס לדוחק זה . ולפיכך צחר בסברת ר'י לפי
פירושו של הרשב"א ואריע'א שהיא סברת ישרה
ואין עלי' שום טענה : וזה שראיתי לזכר לך בדרכן
של רבותינו ז"ל ברוך שבתר בהם ונמשנתם .

ארי' ליב ברעפלא

סימן צג

להרב המאו"הג מוה' מענדל י"ן
אב"ד דק"ק גוש'ין
דין ביטול ע"ז
על אודות שפקק רמב"ת בדברי הרמב"ן נחידושו

להתירו הוה ילפינן מגבוס לאסרו . אלא שהתורה
התירו בפירוש דכתיב בשעריך תאכלמו וכו' ועוד
כמה קראי . ומש"ה פריך מוקלה ונעבד דלא כתיב
בהו קרא להתיירן להדיוט מנ"ל שהוא מותר . דה"ל
למילף מגבוס לאסרו : וכיון שכן ע"כ לומר דרב פפא
דקא קשיא לי' מנ"הם והולרך לומר דמפיקין שריותא
דלהדיוט מקרא דמשקא ישראל דס"ל כהנא דברייתא
דלעיל (ר"מ ב') דמפיק מוקלה ונעבד מקרא דמן
הבהמה ומן הבקר וכו' . אבל לתנא דבי ר' ישמעאל
דמפיק לי' מקרא דכי משתתם בהם מוס בהם כל שהמוס
פוסל בו דבר ערוה וע"ז פוסלין בו . אין לורך כלל
לשינויא דרב פפא דלדידי' קשיא מעיקרא ליתא .
דאיכא למימר דמוקלה ונעבד מותרין להדיוט משום
דמאיבי תיתי לאסרו וכמו שהקשו התום' . וליכא
למיפך דהוי לן למילף ממה שאסורין לגבוס דאסורין
נמי להדיוט . כיון דאיסור נעבד לגבוס לא ידעינן
אלא מקרא דכי משתתם בהם מוס בהם כלומר כל שיש
בו השתתם כגון דבר ערוה וע"ז הרי הוא כאלו הוא
בעל מוס . א"כ ודאי לא יפה כח הבן מכה האב
שהרי בעל מוס עזמו אינו אסור אלא לגבוס ומותר
להדיוט :

ודברים אלו עם היותן פשוטים נעלמו מהרב
בעל משנה למלך ז"ל שכח (צפ"א מה'
איכרי מנחה) וז"ל . כתב התום' צפ"א דחולין (ק"מ א')
צד"ה למעוטי . דבהמת עיר הנידחת וכן בהמה
שהתלפוח צפ"ו דכסירה למנח אף שאסור להדיוט .
ולא ממשע ממשקא ישראל כיון דהי' לו שעת הכושר
ע"כ . ותימה הוא דצפ"ה (קט"ו א') מוכח דכל
דאסור להדיוט אסור לגבוס אף שהי' לו שעת הכושר .
וכ"כ התום' במנחות דלפינן מקרא דמשקא ישראל
אפי' להיכא דהי' לו שעת הכושר והכריתו זה מפ'
כל האיסורין ע"כ : ולפי"מ שכתב'ר אין כאן תימה
דמאן דיליף איסורא דמוקלה ונעבד לגבוס מקרא דמן
הבהמה מן הבקר וכו' וקשיא אליב' התירא להדיוט
מנ"ל . דהוי לן למילף מלגבוס דאף להדיוט אסור .
והולרך לשינויא דרב פפא מדאיצטריך קרא לאסרה
לגבוס ולא ילפינן לה ממשקא ישראל ש"מ להדיוט
שרי . ע"כ מוכח דסבר דמשקא ישראל ילפינן אפי'
היכא דהיתה לו שעת הכושר ואפי' קאמר דאי לאו דמותרין
להדיוט לא איצטריך קרא לגבוס דמשקא ישראל שמעינן
לי' . אבל לתנא דבי ר' ישמעאל שפיר איכא למימר
דמשקא ישראל לא ילפינן אלא היכא דלא היתה לו
שעת הכושר . ואע"ג דלא פליג אמחני' דמוקלה
ונעבד מותרין להדיוט . איכא לאו מדאיצטריך קרא
לגבוס יליף שריותא דהדיוט כר"פ אלא משום דמאיבי
תיתי לאסרו : וכיון דר"ב בר ינחק דמשני החס
בחולין למעוטי לפורי עיר הנדחת לא משני הכי אלא
לתנא דבי ר'י דיליף מכשיר ממכפר ולמאן דסבר
בוות' . אבל לאידך תנאי ותמורתי דפליגי לתנא דבי

ר'י כמבואר בכמה דוכתי (קדושין כ"ז . כריתות ד"ה .
חולין פ"ב א') . לא איצטריך להאי דר"ב בר ינחק א"כ
שפיר כתבו התום' לתנא דבי ר'י שפיר משני רב'ני
למעוטי לפורי עיר הנדחת . דלדידי' דיליף מוקלה
ונעבד מבי משתתם וכו' איכא למימר דלא ממשעינן
מקרא דמשקא ישראל אלא היכא שלא היתה לו
שעת הכושר כדאמרן . ושלוס כנפשו העהורה ונפש
או"הכ :

ארי' ליב ברעפלא

סימן צד

דין טריפה אינה ה'

מה שהביאו הרמב"ם (צפ"ד מהמ"א) והעור
צ"ד (סי' ר"ט) הא דקיי"ל טריפה אינה
חיה מקרא דלכלב תשליכון אותו שהוא דרשה השנוי'
במכילתא . והניחו סך דרשה דר"ל שהיא בתלמודא
דידן צפ"א (מ"ב א') דאר"ל רמו לטריפה שאינה
חי' מן התורה מנא לן שג' זאת החי' חי' אכול שאינה
חי' לא תאכל מכלל דטריפה לא חי' . כבד לוחי בי
קמאי : ולענ"ד נראה פשוט שד"ן עשו הרמב"ם
והעור ז"ל דסתמא דתלמודא ע"כ לאו מדר"ל מפיק
לי' . מדפרכינן צפ"ה השואע (ל"ז א') מסוכנת ממאי
דשריא וממאי תיסק אדעתין דאסירא דכתיב זאת
החי' אשר תאכלו חי' אכול שאינה חי' לא תאכל והא
מסוכנת אינה חי' ומשינין מדאמר רחמנא טריפה לא
תאכל מכלל דמסוכנת שריא דאי ס"ד מסוכנת אסירא
השתא מסוכנת דלא מיחסרא אסירא טריפה מיצטיא :
ואם איתא לדר"ל דהא דטריפה אינה חי' מוזאת
החי' מפיקין לה . א"כ לא שמעינן להא דע"א"ל אלא
למסקנא דלא מיתוקם האי קרא במסוכנת (וכ"כ
התום' שם צד"ה שאינה) . אבל אי הוה דרשינן
קרא דזאת החי' למסוכנת דאסירא לית לן קרא להכי
והוי אמייא דטריפה חי' וכיון שכן היכי בעי למילף
דמסוכנת שריא מדאיצטריך קרא לאסור טריפה ולא
ילפינן לה בק"ו ממסוכנת . דלמא לעולם אימא לך
מסוכנת אסירא מדכתיב זאת החיה חי' אכול שאינה
חי' לא תאכל . והא דאיצטריך קרא לטריפה . היינו
משום דטריפה חי' . דהא קרא דזאת החי' במסוכנת
מיתוקם וא"כ ליכא למילף טריפה בק"ו ממסוכנת
דאיכא למימר מה למסוכנת שכן אינה חי' ולהכי
אסירא . תאמר דטריפה שהי' חי' והיא דמוותרת
להכי איצטריך קרא . אלא ודאי בלא דרשה דר"ל
פשיטא לי' לתלמודא דטריפה אינה חי' מהך דרשה
דמכילתא . וכיון דהיא נמי אינה חי' כמו המסוכנת
שפיר עבד ק"ו ומה מסוכנת דמיתסרא וכו' : ולר"ל
ז"ל דיליף מסוכנת דשריא כאידך שינויא מדכתיב
ל ב ב 2 30 חלב

האיסור עד לחוד הרועב הוי כאלו נפל גם לתוכה שהיא ברתיהתה מוילתה ומחלקתה גם לכל מה שבתוכה בשום ולהכי הכל מותר * אבל אין ראי' מזה שאמר על איסור שמונה בתוך הרועב שהרועב מחלקתו ומכניסתו בשום גם אל מה שחוצה לה * ולא נשאר עטם איסור ברועב ומה שנתכו * יותר מבאותו מקלט שחן לרועב שאין הרועב ולא האיסור נוגעין בו * וכ' לדעת רש"י שסבר דנפל על המקלט שחן לרועב דאע"פ שנתן פעם לכל החתיכה אפי' למה שחן הרועב * אין מה שבתוך הרועב מותר מפני שאין הרועב יכול להפליע ולחלק עמו בשום לכל מה שבתוכה * מאיזה ד' חתן הסברה שהיא מחלקת עטם האיסור שמונה בתוכה בשום אל מה שהוא חוצה לה שאינה נוגעת בו כלל ואין הוא ומה שבתוכה מקבל יותר עטם מן האיסור מאותו מקלט שחן :

ועוד הגע עמך קדירה שאין בה אלא עשרה זתים רועב וכששים זתים או יותר כשר שא"ל להיות בתוך הרועב אלא חלק קטן ממנו * וכ"ש אם הוא כשר יבש או שאר אוכל שלחוחיו מעט * ונפל לתוך הרועב כוית חלב או י"ל וכיוצא בו * היעלה על הדעת שסמוך בזה להקל ולומר שאין צמטע רועב זו עטם מפני שנתפשט האיסור בשום גם אל האוכל המרובה * זה ודאי החוש מכחישו * וכל חיד אוכל יעטם יכול לנסותו ע"י שיפוך לתוך מעט רועב זו כוית יין של סתם ויעטם אם לא ימלא ברועב עטם הרבה מן היין אפי' אם האוכל שהוא גוש רב מאוד * ולא ידעתי התגללות להר"י ז"ל מטענה זו אם לא שגא' שהוא ז"ל לא מיירי לא בכתם תבשילין * שפני ערך האוכל כן ערך המים הניתנין לתוכה * שאם יתן מים בקדירה פחות מן השיעור הנריך לתבשיל לא יתבשל לעולם אבל יתרכו המים והאוכל יחרך וישרף * באופן שנקדירה שיש בה אוכל הרבה יש בה מן הסתם מים הרבה עד ששטף בכל מה שיש בקדירה ס' נגד האיסור * אפשר שלא יורגש עטם האיסור לא באוכל ולא ברועב * אבל אם נודמן כך דל"ל קדר או שאר תבשיל שהאוכל רב מאוד והרועב מעט עד שהחוש מעיד שא"ל שלא יורגש עטם האיסור ברועב מודה דלית נריך כשם דאיסור דלא שייך ציטול לאיסור הניכר * וכיון דכלל גדול הוא דעמא לא צייל לעולם מה לי אם עטמו קפילא ומודיע שיש בו עטם או שידוע לנו בחוש בלא קפילא : זהו הגלעני' ברור בצוננת הרב ז"ל * אבל בכל זאת קשה עלי' הדבר לאומרו שיתנו חכמים את דבריהם לשיעורין ולאומד הדעת וכ"ש שהרב בצ"ח מיירי דלכ"ע עטמו עיקר מדאורייתא * בשגם שלא מלאנו סמך לקולא זו לא בתלמוד ולא בדברי הראשונים ז"ל * ולענ"ד דעת הטור שאם נפל האיסור בתוך הרועב אין מה שחן לרועב מותר נבלעו ודבריו אתיין כפשוטן כמו שכתבתי לעיל : (ומה שהקשו התוס' צג"ה למ' בקדירה עמא * אם עוב' הקדירה כחמשים זתים האין יתבטל

כוית איסור בעשרה זתים מים * ז"ל לדעת הב"י דלא מסתבר להו לומר דר' חנינא בכתם קדירה שאינו עבה כ"כ מיירי דסתמא קאמר * אבל לדעת הטור יותר נראה דלא מסתבר להו שיתנו חכמים את דבריהם לשיעורין וכדכתובנא * ולדעת רש"י שהביא הטור בריש סי' ז"ח קושייתם מטיקרא לק"מ דר' חנינא דלאיבא קפילא מיירי :

ובכל זה לא הרגיש הפר"ח (בסי' צ"ט ס"ק א') שפני שהוקשה בו על הש"ע והפוסקים ז"ל שכתבו דעלמות נמי מותרין * האין יתבטל כוית איסור בעשרים זתים אוכל ומ' זתים עצמות * הפלוג בדברי' לדחות דבריהם מהלכה * והעלה פלגת הר"א ז"ל אשמעל דאין עצמות מותרין אלא במצמ דמדאורייתא ברובא צייל * ומבאר מדבריו שם דלדעתו צמ' צמ'א לעולם אין עצמות מותרין * ובמצמ לעולם מותרין אפי' אין כאן ס' נגד כוית האיסור אלא צירוף מ' זתים עצמות : ולענ"ד חלילה להורות כן להקל במצמ כשהחוש מעיד דכנגדו צמ' צמ'א הוא נותן עטם * וגם צמ' צמ'א העיקר כדברי' הש"ע והפוסקים דעלמות מותרין כמו אוכל איסור מתפשט ומחלק גם לתוכן * אלא מזה וזין באוכל לדעת הטור אין מותרין אלא וז' כולו בתוך הרועב (וכן ראוי להורות לענ"ד) * ולדעת הר"י ז"ל כל שיש שם מן הרועב ומה שנתכו עד שאפשר שלא יורגש עטם האיסור * מותר לשיעור ציטול אף מה שחן לקדירה צין אוכל וצין עצמות * וכמו שכתבנא :

ויש כאן להרשב"א ז"ל בחדושו דבר מתמי' לענ"ד * שכתב דרש"י מפרש מאי דבלגה קדירה כגון שפנל שם איסור ולא נודע שיעורו בשעת נפילתו ומה שנקדירה ראינו בשעת נפילתו * דמותרין מה שבלגה קדירה מן הסתם ואמרין שגשאר האיסור מלומק בצמותו כמו שצא לפנינו : ודחה רש"י ז"ל מחלילה לישא קמא מפני הלשון השני דאוליגן בהו לחומרא * ואח"כ דחה אף השני מדאמרין לקמן אע"פ דהיתרא צלע וכו' עכ"ד :

ולא ידעתי לכוון בלשון רש"י שלפנינו * דא"כ הפוכי מטרתי למ"ל דמה לי אם הלשון הראשון נחה מפני השני או לא כיון דלכסוף נחמין גם שניהם * אלא בחר דמפרש לישא דבלגה קדירה הל"ל מיד דעיקר הדבר כמות שהוא בה לפנינו משערין וממילא אדחיא לי' לישא קמא :

והו דלישא דאומדין כמה צלעס קדרה מן הסתם שכ' רש"י לא אחי שפיר * דמאי אומדן לר"ל אחר שראינו מה שנקדירה בשעת נפילתו ויכולין לראות או למדוד עתה כמה יתחסר * והל"ל רואין כמה צלעס קדירה וכו' : גם לישא דאם ראינוהו כשנפל משמע דאיסור שנפל קאי * דאי אמה שנקדירה הל"ל אם ראינוהו כשנפל האיסור :

ויותר נראה לענ"ד דרש"י מפרש במאי דבלגה קדירה

קדירה כגון שראינו האיסור בשעת נפילתו וידענו כמותו * אבל לא נודע כמה הי' בקדירה מן הסתם בשעת נפילתו * וכשצא לפנינו אין כאן ששים כהיתר כנגד כמות האיסור שהי' בשעת נפילה * דאומדין מה שבלגה הקדירה מן הסתם ומצטרפין אותו לצלע שיעור האיסור שהי' מתחילה כשנפל * והכריע הוא להלכה כלישנא בחרא לחומרא : אלא דלא שייך כן כי אם בשראינו האיסור כשנפל ונודע כמה הי' שיעורו * ומפני שזה לא ימלא אלא על המעט וכסם הוראה הנאה לפני המורה אין יודעין כמות האיסור מתחילה * בזה הוא ז"ל לתת כלל להמורה וכתב ועיקר הדבר כמות שהוא בזה וכו' * כלומר כלל ההוראה היא שיעור המורה תמיד כמות שהוא בזה לפניו ולא יחוש שאיסור את המותר במאי שאינו משער במאי דבלגה קדירה * כדאמרין לקמן דאע"פ דהיתרא צלע דאיסורא לא צלע * והך לישנא דאמר מאי דבלגה קדירה נמי מודה בזה היבא דלא ידעין כמות האיסור מתחילה * או היבא שאנו רואין שנצטמק ונחסר גם מן האיסור שאין משערין במאי דבלגה קדירה מן הסתם ולא מן האיסור כמו שהי' סבר רב אשי לקמן לשיעור * וזהו הגלעני' * ישא קמא ד' כנפש נאמן אהבתו :

ארי' ליב

סימן ק

דין מבירה באונס

לישון הרמב"ם ז"ל בהל' מכירה (ריש סי' מ) מי שאנסוהו עד שמכר ולקח דמי המקח אפי' תלוהו עד שמכר ממכרו צין צמטלטיין וצין בקרקעות * מפני אונסו גמר ומקנה * אע"פ שלא לקח הדמים בפני העדים * לפיכך אם מסר מודעא קודם שימכור ואמר לשני עדים דעו שזה שאני מוכר חפץ פלוני או שדה פלוני לפלוני מפני אונס הרי המכר בטל ואפי' החוק כמה שנים מויליין אותה מידו ומחזיר הדמים עכ"ל : וכ' בהשגות אע"פ שלא לקח וכו' א"ל עטה בדברי הרב * שהוא לא אמר אלא אע"פ דבשעת התלו' והמכר לא ארצי זוי אלא לכסוף * מכירה היא * ולעולם נריך שיתן בפני עדים דאי לא מצי אמר * לא יבנת לי מידי עכ"ל :

אמנם ה"מ הלין בעד הרמב"ם ז"ל נראה שהר"א ז"ל סובר שדברי המחבר הם אפי' כשהמוכר אומר לא קבלתי נאמן הלא כיון ששערו בידו לומר נחתי * ואינו יודע האך פשוט זה אלא הרב בשאר מכירות הנעשות שלא מחמת אונס שהי' הלווקח נאמן תיכף לומר נחתי אפי' המוכר מכחישו * שיעמיד דברי המחבר כאן בשנעשית באונס * כשהמוכר כופר בקבלת המעות * שהרי צלע הטיעור בשם רבינו

אשרים כתב דכל תוך ג' על הלווקח להביא ראי' בכל צוגא * מ"מ ל' בדעת המחבר שהוא מודה מכירה זו לשאר מכירות דעלמא ולא בטיקן עפי מוז * ונראה שהוא מפרש ארצי ולא ארצי (בפ"ה מ"ה ב') בעדים ושלא בעדים * ואסיקנא דאפי' לא ארצי בעדים קנה * והוא שמודה לו ולא אמרינן אגב אונסא קא מודה כל זמן שלא מסר מודעא כמו שכתבנא בפ' זה וזה עיקר ע"כ * רצונו לומר שאם לא הודה המוכר צלע עדים שקיבל דמיו אף הרמב"ם יודה דעל הלווקח להביא ראי' כמו בשאר מכירות * אלא דהכא מיירי בשהודה כבר שקיבל דמיו ומש"ה מחזיר הדמים * וקמ"ל דלא מצי המוכר למימר מחמת אונס הודתי :

ואני שלשה המה נפלאו ממני וארבעה ולא ידעתימם לפי דרכו זה של הרמ"ם ז"ל * שהרי לפי דבריו יפרש הרמב"ם הא דאמר רבא שם ובשדה זו נמי לא אמרן אלא דלא ארצי וכו' * ממש כמו שכתבו החוס' (שם ב"ה ופ"ה) בשם הספרים דגרסין לא ארצי לי' * כלומר שלא ראו עדים נתינת המעות אלא שהודה בפניהם דמצי אמר מחמת אונסא הודתי * והרי כבר דחו החוס' פי' זה בעטנה חוקה דא"כ מה צין שדה זו לשדה סתם דכמו כן שייך למימר אי לאו דאורי' לי' וכו' בשדה סתם כמו בשדה זו :

וחו תימה הא דמסקינן צג"ה והלכתא צכולהו דהוי צניני' צניני' ואפי' צדה זו דהא אשה צדה זו דמי' ואמר אמימר תלוה וקדיש קדושו קדושין * והרי לפי' המ"מ הא דפסיק הלכתא אפי' צדה זו * היינו דאע"ג דלא יביב זוי בעדים אלא שהמוכר הודה בפניהם הוי צניני' צניני' ולא אמרינן אגב אונסא הודס * וא"כ מאי ראי' מייתי ליה מאשה הא גבי קדושי אשה לא שייך בפירה והודאה כלל * דכל שקדשה ע"כ כבר נחן לה כסף קדושי' דא"ל האך היא מקודשת * ואם קדשה צביאה או בשטר ה"ל תלוה וצין מפני שמתחייב לה שאר כסות ועונה כמ"ש התוס' * ולא יפול בזה ענין כפירה והודאה * והיאך מוכיח מזה למוכר באונס ולא קבל דמים בעדים אלא שהודה שקבל שאינו יכול לעעון מחמת אונס הודתי : בשלמא לפי' הרי"ף נראה דמפרש דברי רבא כפי' * ובשדה זו נמי לא אמרן אלא דלא ארצי זוי בשעת מכירה * אע"פ דנחן לו לכסוף והאי אדעתא דהכי נחית למישקל זוי לכסוף אפי' לא קנה * דמדלל קיבל דמים בשעת המכר לא גמר ומקנה * ואם רק בשדה זו אבל בשדה סתם שיכול לצר לו את הרעה גמר ומקני אע"ג דלא ארצי זוי בשעת המכר * ומסיק הלכתא דאפי' בשדה זו ולא ארצי לי' זוי בשעת המכר אלא לכסוף קנה דכיון דנחת אדעתא שקיבל דמים לכסוף גמר ומקנה * ואהא שפיר מייתי ראי' מאשה דא' אמימר תלוה וקדיש קדושו קדושין וכלל קדושין מיירי כמ"ש התוס' לשם ואע"ג דבקדושי שטר בשעת קדושין לא יביב לה ולא מידי אלא בחר הכי הוא דקייב לה שאר כסות ועונה שנשתעבד לה * אפי' מקודשת הואיל ואדעתא דהכי נחתא

כחא שילעס שיחן לה שכי' איכ צמכר נמי הכי
הוא : אבל להרמב"ם לפי דרך המ"מ אין לקדושי אשה
שייכות כלל לכהן הלכתא דפסיק התלמוד :

והיותר קשה עלי לפי דרך זה שהרי מדובר
הרמב"ם דלא אמרינן אגב אונסא קא
מודה ע"כ ס"ל דאין האנס חסוד אלמינו ברשיעי כל
כך שיאנוס את חבירו ש'ודה שקבל ממנו דמים והוא
לא נתנס לו . וכ"כ להדי' בהל' גזילה (סוף פ"ט)
ו'ל שזה האנס אינו רואה לגולו ולא גולו עדיין כלום
עכ"ל . וכיון שכן היאך כתב לקמן (דיו"ז) וכן אם
הודה בפני עדים שלקח הדמים אחר שמסר מודעה
על כך אינו חייב להתויר פלוס שהאנס אנסו עד
ש'ודה . וזה תימה נהי דמהי מסירת מודעה לבעל
המכר כיון שצפירוש מסר מודעה דלא גמר ומקני .
מ"מ מה יועיל מה שמסר מודעה לענין זה שיהא נאמן
שלא קיבל דמים ושמתת אונס הודה . וכי מפני
שזה מסר מודעה נעשה זה רשע וחסוד לגזול את
חבירו : ורואיני להמ"מ ז"ל שכתב ע"ז ו'ל עשה הרב
ז"ל כל היכא דמסר מודעה וידעינן באונס' כדון
הגזול עכ"ל : ומה אעשה שאחרי כל העורה לא סרה
השאלה אלמי ולמה ומאיזה טעם יעשה הרב ז"ל זה
כזה . זה גזול וזה לא גול ואינו רואה לגזול כמ"ס
הוא עצמו בה' גזילה . ומימינו לא שמענו מהרמב"ם
ז"ל סברה דדו' מלכו כו' . דאפי' אמרה יהושע בן
נון מפומי' לא לייטוין לה :

אבל לעני' ד רואה אני דברי הרמב"ם ז"ל ברורים
וראוים למי שאמרו . ולא מיירי בהודה
דוקא כמו שהבין המ"מ אלא אפי' לא הודה מעולם
נמי אינו נאמן לדעתו ז"ל : מפני שהוא סבר שאר
מכירות הנעשות שלא באונס והמוכר אמר לא נעלתי
דמים והלוקח אמר שנתן . כדעת הרשב"א בתשובותיו
(סי' אלף ק"י) שחלק על מה שפסק העיבור בשם
רבינו אפרים דכל חוץ ג' על הלוקח להביא רא' .
והוא ז"ל הביא שם ראיות מוכיחות דהלוקח נאמן .
ובסוף התשובה כ' ו'ל ועעמא דמסתבר הוא .
שהקרקע נקנה לו וחזרו המעות עליו כתוב וכמלה
על פה הוא ונאמן לומר פרעתי עכ"ל : ולפיכך מאחר
שאנס זה שלא גזול מעולם ואינו רואה לגזול לא שאנסו
למכור . אינו חסוד לגזול והרי הוא כאינש דעלמא
שממכרו קיים כמו שביאר בהל' גזילה . לפיכך אע"פ
שהמוכר לא לקח הדמים בפני העדים וגם לא הודה

בפניהם שקיבל דמים ועכשיו הוא עומן שלא קבל .
הלוקח ר"ל האנס נאמן שנתן לו דמיו . דהואיל
וממכרו ממכר נקנה לו הקרקע ללוקח . וחזרו המעות
עליו כתוב וכמלה ע"פ ונאמן לעטון פרעתי : אמנם
לא יתכן כן אלא בשלא מסר מודעה . אבל היכא
דמסר מודעה שהמכר מתבעל מעיקרא שאין הממכר
ממכר . אע"פ שהאנס אינו חסוד לגזול מ"מ כיון שלא
קנה הקרקע והיא בחזקת בעלי' והוא בא להוציא ממון
מיד המוכר המוחזק ס"ה ככל אדם שצא להוציא ממון
מיד המוחזק דקיי"ל המוציא מחבירו עליו הראי' : וגם
במעלעלין כן הוא דמאחר שאינן מכורין לו אע"פ שהן
צידו כיון דידעינן שזה לא מכרם ולא נתנס לו אינו
נקרא מוחזק . והן בחזקת בעליהן הראשונים [וגרע
עפי מדברים העשויים להשאל ולהשכיר וגודרות
דקיי"ל (נ"מ סי' ק"ל סי' ס"ה וסי' ק"ל סי' ס"ה) שאינו נאמן
לעטון עליהן עד כדי דמיהן . וכ"כ הכא דידעינן
שבאונס בא לידו] . והוא בא להוציא שאינו נאמן .
והשחא אפי' אם הודה המוכר בפני עדים שלקח
דמים לא בשביל כך יכול להוציא ממנו . דלעולם אין
מוציאין ממון ע"י הודאה כל שיש להמודה אמתלא
על הודאתו . כגון מטעה הייתי כך או שלא להשביע
ידותי כמבואר בח"מ (סי' ל"ב וסי' פ"א) .
נת אונס עכ"פ מעטנות אלו . הלכך יפה
לו הודה בפני עדים שלקח הדמים אחר
שמסר מודעה שאינו חייב להתויר לו כלום :

והרא"ב ז"ל יפה כיון שדברי הרמב"ם הולכים
על דרך הרי"ף ז"ל דמפרש דלרבה
דוקא בשדה סתם הוא דקני אט"ג דלא יהיב זוי בשעת
המכר אלא לבסוף . משום דגמר ומקני אדעתא
למשקל זוי בחר הכי . אבל בשדה זו אי לא יהיב ל'י
זוי בשעת המכר לא גמר ומקני . והא"א מסיק הלכתא
דזיני' זניי אפילו בשדה זו ולא יהיב ל'י זוי בשעת
המכר אלא לבתר הכי וראי' מקדושי אשה וכמו שכתבאר
לעיל . ואחר שנפסקה הלכה דזיני' זניי אפילו לא
יהיב זוי בשעת המכר . דבר פשוט הוא לדעת
הרמב"ם שהלוקח נאמן לומר פרעתי ולא איבעריך
לאחויי רא' אהא שזה כלל גדול בדין הממ"ע : אלא
שהרא"ב נמשך לדעת רבינו אפרים דשאר מכירות
נמי על הלוקח להביא רא' ומאי א"ל המוכר לא יבנת
לי מירי . ולכך חשב שהרמב"ם טעה בדברי הרי"ף :
ואנחנו בעזר השם יגענו ומאלנו דברי נכוחים למנין
וישרים למוצאי דעת . הנלע"ד בחבתי :

ארי' ליב ברעסלא
חוק

אמונת השגחת הש"ת . גלגול הנפשות
מעלת אא"ע . דיני תפילין . ברכת התורה
ק"ש . קריאת ס"ת . גט"י וברכות

סימן דף עמוד
ענין היות הכל בהשגחת הש"ת . וביאור הפרש שבין
השלכה הפלה יריה הנאמר בכחובים ס"י ס"א ז'
ענין גלגול הנפשות וביאור מה שדרשו חז"ל ביצמות
וכי' הבכור אשר תלד מאין שאלה
בגדול לייבס וכו'
ביאור מאמר נפלא במס' סופרים
ממעלת אא"ע
אבק לבן שקורין פודר'י שמפורין על
השערות אם חוץ' בתפילין
שאר דבר חוץ' המונח על מקום תפילין
אם חוץ' אפי' במיעוט שאינו מקפיד
הכותב בדברי תורה אם לריך לברך
ברכת התורה
ביאור אמרם ז"ל לבו רואה את הערוה
אכור בק"ש
ס"ת פסולה שכבר קראו צה וברכו
עלי' אי חזרין וקורין בס"ת
אחרת בשירה
הכובע וכן נשים הכובעות ידיהן לגוי וכו' צע היא על
כל היד אם הכובע חוץ' לנעי'
מי שהוא שליח לעמוד במקום האב
לפדות צנו היאך יברך

הלכות שבת . ופסח . סוכה . לולב
וחנוכה :

יישוב שאלת חכם צבי' שנת בסוגי' הדציק פת בתנור
התירו לו לרדותה וכו'
נר שהדליק בכרי בשבת לצורך ישראל אם מותר להתפלל
או ללמוד מתוך הספר לאורו
ביאור לשון הגמ' בפ' הוורק ומאי דבשבת קאי דלמא
בחול קאי ומשום דשלימא לה מלאכה
שנתקשו בו רבים
יישוב לתמימה גדול אחד על התוס' בפ' המלטיט שכתבו
דר"ש יליף חילוק מלאכות בדשמאל ס"ה ס"ז ג'
חמץ של נכרי שקיבל עליו הישראל אחריו' וחזרהפקידו
אלל אותו נכרי בעליו עצמו ועבר עליו הפסח מותר .
ולא כמורה אחד שהמיר
ישראל שקיבל אחריות על חמץ של נכרי ועבר עליו
הפסח בציתו של ישראל אסור
ולא כרתי
למה שמינו הרי"ף והרמב"ם בריחא ערוכה בפסחים
הפקידו אללו זקוק לבער ייחד לו בית

סימן דף עמוד
אין זקוק לבער
ביאור מה שכתב הרמב"ם והרא"ב זכרי שהלוה
לישראל על חמנו והרשינו אללו שהתנה הרמב"ם דזכו
דוקא כשקבע לו זמן הפרעון קודם הפסח והרא"ב
חלק עליו שהלכו כל אחד לשיעמו ולא כמו שהנינו
המפרשים ז"ל . ופסק הלכה
עיקר מחלוקתן של רש"י ור"ת
בהאיא לייחד לו בית
ביאור לשון התוס' בפסחים ייחד לו בית פ"ה דלא קבל
עליו אחריות וכו' וקשה לר"י מאי אריא ייחד וכו' .
שגנו גדולי ישראל בהצנת דבריהם ס"ג ס"ג א'
חמץ שנתערב בע"פ כשאר איסורין אפילו במינו
פשע לשון הכי' וכדעת הרמ"א . ולא כהאחרונים
שכתבו דהוי דשיל"מ
מחלוקת הראשונים בשפורין ואסכלאות
אי מהי להו הגעלה מחמץ
שם ג' ג'
חמץ שערב עליו הפסח שנתערב אחר הפסח לריך ס'
לבעלו כדברי העור . ולא כהמ"א
ופר"ח שהשיגו עליו
ל"ג ל"ו ז'
השגה פל בעל עבודת הגרשוני בהצנת כונת התוס'
והרא"ש בפ' כ"ש בהא דאמר רבא חמץ בזמנו בין
במינו ובין שלא במינו וכו'
שם שם שם
ביאור מ"ס התוספת שם דאי גרסינן במשאו כרב י'
שפוסק בחמץ כרב ולא מעמי'
שם שם ג'
ביאור לשון הרא"ש ודוקא פת אבל פרי לא צעי סוכה .
ויישוב למה שהקדם עליו המ"א
ע"כ ע"כ א'
אחריו שיש בו מראית אדום אם פסול
משום שינוי מראה
ה' י"א ד'
טעם למה שכ' מהר"א דחזוית שקורין
בל"א מו"ל נחשב מראה אחריו
שם י"ב ג'
יישוב לדברי הלבוש ממה שהשיגו עליו הע"ז והמ"א
במ"ס דאחריו מורכב פסול דומי' דבהמת כלאים .
וביאור לשון הרמב"ם בה' איסורי מוצק שכ' אין מביאין
מנחות ונסכים מן הטבל וכו'
מ"ג מ"ז ז'
ביאור לשון הרשב"א אהא דלולב של
ע"ז לא יעול ואם נעל יאל
ס"ז ס"ז א'
אחו את האחריו בעוקלו בשעת צרכה ונעילה ולא
נגע בגופו אי יאל
י"א י"ז ד'
טעם נאה מהגאון מהו' אצרהס ליפשיעין ז"ל בהא
דת"ר כ"ה בכסליו נכנסו היונים וכו' ולא מאלו אלא
פך אחד של שמן שהיה בחותמו של כהן גדול . למה
היה חתום בחותמו של כ"ג דוקא
מ"ס מ"ה ג'
ביאור לשון הר"ז בפ"ב דשבת למ"ד אסור להשתמש
לאורה וכו' כיון שהם זכר לנרות ושמן של היכל
אסורות הן בהגלה כל עיקר
מ"ז ל"ב ד'
אם אינו משתמש כלום רשאי ליטב בציתו בשעה שגר
חוכה דולקת ואין לריך נר אחרת
שם ל"ג ז'
די

טור יורה דעה

דיני שחיטה ומריפות וניקור

סימן דף עמוד
סנין שאסור עליו בהנ' אם מותר לשחוט בו ס' ד' ר' א'
ביאור דברי רמ' ואהל מועד שקלרו
במקום שהיה להם להאריך
אי מלות שחיטה היא בכלל מה
שאמרו מלות לאו ליהנות יחמו
ביאור לשון הרשב"א והר"ן בענין
מלות לאו ליהנות יחמו
אם מותר לנחור בהמה מסוכנת בסנין שאסור עליו
בהנחה כדי למכור הבשר לנכרים
חקירה גדולה בענין רוב מלויין אכל שחיטה
מומחין הן רוב בהמות כשרות
עוד בענין זה
טעם למה הביאו הרמב"ם והעורר הא דעריפה אונה
חי' מדכתיב לכלב תשליכון אותו
ולא מהא דר' זיריש פא"ט
ביאור לשון הרמב"ם שפ' נפסק רוב הקנה או יקב
הושט ככ"ט במקום הראוי לשחיטה ה"ז נבילה מחיים
ללא כמו שהנין הש"ך
תמיה גדולה על מ"ש הרמב"ם
נקובת הושט ה"ז נבילה
יישוב לשון הרמב"ם וכן חייב על אמה ועל בשר מן
החי ממה שהקשה עליו הגאון בעל
שאלת אריה
אם מותר לנקר בשר או למלחו מדמו
בסנין או מלח שאסור בהנחה

דיני בשר בחלב ג' נ"ט בר נ"ט והערובות :

תבשיל שאין בו מן החמאה כנא"פ אם נדון רק לטעמא
בעלמא לענין ל"ט בר נ"ט
מה שנמא בשר דאין ל"ט בר נ"ט אלא ע"י כלי אכל
אוכל לא נכחא משוכתת היא
עוד בענין זה
יישוב לשאלת גדול אחד דקיי"ל דעליית כלי בשר
אוסר החלב וכן איפכא
חורה מהוראת עלמו בדיון עוף
שנפלה עס לבו
למה מצטרפין עלמות לבעל האיסור
ולא הקדירה עלמה שנתבשל בה
תמיה על הרשב"א בהנחת לשון רש"י
מקלת החתיכה שהיא חוץ לקדירה אם מצטרף לבעל
בס' אל מה שנתוך הקדירה
מקום עיון בדברי בס"י שסבר דמקלת שחוץ לרועב
מצטרף אל מה שנתוך הרועב וזכאיה אופן הוא
מצטרף לפי דבריו : ודעת העור
נראה דאין מצטרף
השגה על הפרי' שחלק על הש"ע והפוסקים שכתבו
דעלמות מצטרפין לבעל האיסור
למאי דקיי"ל דאין לוקיין על אמה אלא בכוח אמהי פסק
בס"י דאמה היו בריו ולא בעיל
ביאור לשון החוס' בפנ"ם שנתבשל בהג"ה
שלא כמו שפי' המפרשים
ביאור מ"ש בס' בדיון הנרי' דנריך שאם יתחלק אין

סימן דף עמוד

שמו עליו דלא כמו שהנינו
הלבוש ובעל בשר הגולם
עיקר ושרש דין הנרי' וביאור שלשה
שיעור להרמב"ן ורשב"א והתוס'

דיני דבר שיש לו מתירין :

חזק לא הוי דשיל"מ ואם נתערב בע"פ
בעל כשאר איסורין ולא כאחרונים
שהשיגו על הרמ"א בזה
השגה על מהר"ל בן חניב ועני יהושע בהנחת לשון
הר"ן בנדרים בענין דשיל"מ
וביאור דבריו
השגה על הע"ו ומ"י בהנחת דברי
התורת קמחא וביאור דבריו
השגה על הפרי' שדחה דברי הר"ן
ולא ירד לעומק כונתו כלל
אם אין כאן ז' עין או ממש מדשיל"מ אלא טעמו ה"ו
בעל כדברי הרמ"א ודלא כהע"ו
והס"ך ושאר אחרונים שהשיגו עליו
השגה על בעל משנה למלך ופרי' שהבינו דלדעת
התוס' דסברי דהא דאין מצטלין איסור לכתחילה אינו
אלא מדרבנן מותר מ"ה לתערב חתיכת איסור ברוב
היתר ולאכול א"כ גוף האיסור
ע"י צינור
השגה על הש"ך שכ' דמ"ט העור בשם
ר"ת דטעמו של דשיל"מ בעל
בס' היינו דוקא באינו מינו
השגה על מהר"ל בענין כלי שבלע
איסור שנתערב בכלים אחרים
כל שאינו אסור מחמת עלמו בעל דשיל"מ כדברי הרמ"א
ודלא ככל האחרונים שהשיגו עליו
תמיה על הרב דר"מ שכ' דהר"ן לית ליה סברת העור
דטעמא בעל דשיל"מ
ביאור דברי הרב דר"מ ופליגול ארוך במחלוקתן של
הרשב"ם והר"י ונדברי הר"ן
בסוגי' דעיתת חלב
השגה על כל האחרונים ז"ל בהנחת
לשון מהר"א וביאור דבריו
איסור שיש לו מתירין שנתן טעם בהיתר ונפל הנאסר
לחוץ היתר אחר שהוא מינו של האיסור עלמו י"ט
בדבר זה שלש מדות
וכמה פרטי דינים
ביאור דברי רש"י בשלח ע"ו גבי י"ג
שנפל לבור ונפל לשם קיתון של מים

דיני ע"ז גרה ושבילה :

בהמת ע"ז שצטלה נכרי אם
מוותר לגבוה או לא
יישוב למה שהקשה המשנה למלך על החוס' בפ' שלוח
הקן שכתבו דלא ממעטינן ממשקה ישראל וכו' אלא
היבא דלא היתה לו שעת הכושר
יישוב לדברי העור בדיון אשה שהחזיקה נדה בשכנותי'
אזי נאמנת לומר עהורה
אזי כשנותנת אמתלא

טור יורה דעה

קה

סימן דף עמוד

למה נאמנת אשה שיש לה וסח לומר שלא בשעת וסחה
נמאחא אפי' הא בהא להפקיע מה שהיא משועבדת לבעלה
בסברת הר"ן בשלח נדרים
ל"ו מ"ד ב'
נשים הלובעות את ידיהן להתיפות אינו חוגג לבעלה
אבל הפוד"ר שטל שערותיהן
מטכב בעצלתן
השגה על הס"א ופרישה בהנחת
דברי הרשב"א שהביא ב"י
אשה ששכתה בשעת טבילה ליעול
הספוג שגושאשת באונה לשאוב הוזהמה

דיני נדרים ספר תורה פדיון הבן :

מי שגדר מכבר מפני שה' סבור שהוא פת חטין ואחר
כך הביט בו וראה שהוא של שעורים : וביאור לשון
הסמ"ג והר"ן אמתני' קונס אשתי
בהיות לי שגבנה את כיסי
נ-בסוף התשובה קודם הנלע"ד כתבתי נשמע זה
הלשון אף מפני שלא ראיתי לאחד מהמחברים ז"ל
שהורה בדיון זה א"ל יסמוך אדם עלי עד אחר עיון
היטב או עד שיסכים לכך אחד מגדולי הדור ויש
לעיון בתמורה (י"ו א') משכח עשה שוגג כמודד לענין
תמורה וכו' ומאי דאיתמר בגמרא עלה ומ"ש הרמב"ם
והראב"ד בפ"א מהל' איסורי מנזח דין ג'
פלפול ארוך בדיון האומר הרי עלי תודה ואנא בה

סימן דף עמוד

ידי חגיגה וכו' השגה על מהרשב"א וסלוק קושיית
הלח"מ והשגה על המ"ל
יישוב קושיית אדם גדול על החוס' שכתבו
דגם בזירות לרך משפעי התלמים י"ח כ"ג א'
בגודר מתנה לעני ונתעשר העני קודם שבאה המתנה
לידו אם לריך התרה
ואי מהני התרה
עוד בענין זה
איוה יריעות שלא נעבדו לשם ס'ת
וכתב עליהן הסופר והפרס בס"ת
ביאור לשון העור שכ' בה"ס"ת
על דק שפירשו קלף
ס"ת שטעה בה הסופר שבמקום שה' לו לכתוב א"דים
כתב אלריך אם רשאי למחוק הך'
ולכתוב המ"ס סתומה במקומה
הא דאסור למחוק את השם ואת הנעטל מלאחריו אי
זהו דוקא כשכתב מדעת
או אפי' כתב שלא מדעת
אי כתיבה בעעות הוי
ככתב שלא מדעת
איסור מחיקת אותיות הנעטלות אל השם מלאחריו
אינו אלא מדרבנן ודלא כדמשמע
מדברי הלבוש שהוא מן התורה
אם כהן יכול להיות שליח במקום
האב לפדות את בנו
דבר שנעבד בו עבירה ע"י עב"ס או מי שאינו בר
חובבא אי אסור לגבוה

טור אבן העזר

סימן דף עמוד

דיני פנוי שנתעברה ואיסור חל על איסור :

כלה שנתעברה והודה החתן שמנו נתעברה לא יפה
עשו ה"ד שהשיעו אותו על כך ס"ז ס"ז ב'
למה לא הביא הרמב"ם בהלכותיו דכ"ג שבה על אחותו
אלמנה אינו לוקה אלא אחת
תמיה בגמרא דכריתות בענין
איסור חל על איסור

דיני עגונה מסיח לפי תומו קדושין ופיסול עדי קדושין ומ'ע'מש"ב :

אשה עגונה מצטלה שבה אלהי אגרת על
הבידואר שמת בעלה אם מותרת להשא' ד' ד' ד'
זונה המיוחדת לאיש גם היא נקראת לרס לאשתו ואינה
נאמנת להטיר לה על מיתתו
עוד בענין זה
ד"א ד' א' ב'
כברי שבה ואמר פלוני לזה אותי לפני מותו שאם
ימות אלך אחר מותו להודיע

סימן דף עמוד

מיחתו לאשתו אי חשיב מסלית
כתב בסא על ידי בידואר שמת בעלה לריך קיום מן
התורה [שוב ראיתי שגם הש"ך
בחי"מ סי' מ"ו כן דעתו]
נכרי שאמן בעדות אשה במסלית
אם נאמן גם בכתב
השגה על הפרישה וע"ז ז"ל דין המקדש מעכשיו
ולאחר ל' יום ובא אחר וקדש
חוד ל' יום
ביאור דברי הרא"ש בדיון תנאי כפול
פלפול ארוך בדיון מתנה על מה
שכתוב בתורה ותנאי קודם למעשה
מי שהביא כתוב וחוס' מנ' עדים שמעידין על עדי
קדושין שהם פסולי עדות מחמת
עבירה אי חיישינן לקדושין אלו
עדים שבה לב"ד והעידו על עדי קדושין
שלא בפניהם שהם פסולים אי נאמנין שם ב"ע א'
גם
כל זמן שאין לפנינו שני עדים שמעידים שראו שערב
עבירה אלא שנתפרסם לכך ע"י קלף חשוד הוי וכשר
לכל

טור אבן העזר

סימן דף עמוד

לכל עדות שחזרה חוץ מלאותו דבר שהוא חסוד עליו (שוב ראיתי להרא"מ בתשו"ס) ד"ד שלא כתב כן ודמה זה להא דמלקין והורגין על החוקות ודבריו תמוהין בעיני ועיין בתשו"מ"ב סי' ל"א) השגות עלומות על הריב"ש נדון פיסול עדים שלא בפניהם ביאור דברי הרמב"ן וביעונו בסוגי' דכתובות בשנים התחומים על השער ומתו שלא כמו שהבין הריב"ש מדבריהם

דיני הוראת עצמו באיסורי ביאה וענין שו"י נפשי' חתיכה דאיסורא :

ש"ת שלוחה אלי מהגאון המשיב - באחד שאמר שראה שוינתה אשתו ואחר כך חזר בו ואמר ששקר דיבר : ותמלית תשובתו שהעמיק הרליב העיון בדברי הגמ"י והמרדכי - ועסקק בהם מפני טענות הי"ש' - אבל מלא מקום להחיר ע"פ דברי הרמב"ם בפכ"ד מהלכות אישות תשובתינו להגאון - שדברי הגמ"י והמרדכי ברורים שאין הבעל נאמן לאסור אשתו עליו בזמן הזה ביאור מקצת דברי רמ"א ועטנה גדולה על מקלחן סתירה לטענות הי"ש' על הגמ"י ומרדכי ופלפול רחב בדבריו ביאור משנה סוף נדרים בראשונה היו חומרים שלש נשים ונלאות ונעלות כתובה - ומה שנחלקו בהתוס' והרשב"א והר"ן - ושלא כהי"ש' שם ל"ו ב' לטולם אין ב"ד כופין איש או אשה להכריחם אל השמיש שלא לרצונם ראיות ברורות דהא דאמרין בכולא תלמודא שוי נפשי' או מידי אחרינא אנפשי' חתיכה דאיסורא - היינו שאסור עליו איסור טולם ואין נאמן לחזור בו בלא אמאלא ביאור דברי הרמב"ם בפכ"ד מה' אישות ולשון הרי"ף בטובדא דהאי סמיה' במסכת קדושין ישנו לדברי רי"ו שכ' ע"י ה"ש

סימן דף עמוד

לא ידעתי מנ"ל הא אם כבר היתה האשה עוברת על דת ח"ך בנ"ס נאמן הבעל לאסרה עליו אם מלאו המזנים שוכנים זע"ז כדרך המכאפס א"ל שיעור זמן תשובות הגאון שפרש דברי תשובתו הראשונה - ושאלא קל"ת ישוב לעטנתיו על הרמ"א ואחר זה תשובתינו אליו אשה שאמרה א"ל הייתי וגרשה אני או לשבתי ועוהרה אני אי צנין תכ"ד או לא עיקר ושרש להא דקיי"ל שוי אינשנפשי' או מידי אחרינא אנפשי' חתיכה דאיסורא אפילו עדים מכחישים מה שהודה לאסור על עצמו והוא חוזר ומודה לעדים אפ"ה חסוד השגה על המשנה למלך בהבנת דברי מהר"א בכתביו סי' רכ"ו ביאור מה שנחלקו הרמ"ך והמ"מ באשם שאמרה א"ל הייתי וגרשה אני - וכלל הלכרים בענין זה איש ואשה שבאו ממד"ה הוא אומר אשתי היא והיא אומרת בעלי הוא וביאור לשון ה"ש' בזה קושא גדולה בזה דאמרין בכתובות מ"ד תמות נפשי עם פלשתים הוא דקעבדה - וישנה למה נאמנת אשה שלא בשעת וסתה לומר שמתה אני הא בזה להפקיע מה שהיא משועבדת לבעלה כדברי הר"ן שלהי נדרים

דיני יבום וחליצה :

אשה שילדה לאחר גינת בעלה ומת הולד חוץ ל' יום אם לרובם לחזור על כל האמין השגה על חכם נבי בהבנת לשון הגמ' בפ' החולץ יבום חוץ ג' חדשים אם ידוע שאינה מעוברת אסור ואין כן בגודע שהיא מעוברת והי' ידוע שהולד נפל : וביאור לשון התוס' בר"פ החולץ בנ"ה חגלי - ועטנה על הת"ל מה

טור חשן המשפט

סימן דף עמוד

דיני עדות ושפדות : עדים שראו המעשה ולא נחכונו להעיד על כך אי כשרים להעיד [שוב ראיתי בשו"ת פנים מאירות ח"ג סי' כ"ה שהקשה לו קושיית זה השואל והכתיב הדין בנ"ע] השגה על התוספות ישנים

סימן דף עמוד

שמעון שאמר על קרקע שהיא שלו - וכביא ראיה מתוך השער שביד לוי שיש לו קרקע בלד קרקע זו שכחבו לו העדים בסמיני מזריו קרקע זו וכחבו מזר המורחי קרקע שייך לשמעון - אם הוא ראיה להוליא הקרקע מחזקת מי שיש לו עדי אבות

טור חשן המשפט

סימן דף עמוד

עטנה על הרשב"א בתשובה שהביא ראיה מדתין בכתובות עטנה סימן לאחר וכו' דעדים לאו אכולא מילתא מסהדי - וביאור דבריו שם שם ד' השגה על הת"ע בהבנת לשון הרמב"ם השגה על הריב"ש בהבנת דברי הרמב"ן בסוגיא דכתובות בשנים התחומים על השער ומתו וכו' ועל מה שהוליא שכולין לפסול עדים שלא בפניהם קושא על הרמב"ם שכ' דמה שחזקין ד"מ ע"פ עדות שבשער אינו אלא מדברי סופרים [ויש מזה עוד במאמר יסוד השערות פרק ב' שהוא סימן פ"א]

דיני הלוואה - בווען ונמען - מכירה ומחנה - שומרין - וקנין פירות :

ישנו סוגי' דקדושין אי קסבר המלוה את חבירו בעדים נריך לפרעו בעדים וכו' ד"ג ד"ו א' ישנו דברי הר"ן שכ' דהא דמלוה את חבירו בעדים אין נאמן לומר פרעתך ביני לבינך במיגו דלי בעי

מאמר יסוד השטרות

סימן דף עמוד

פרק א' חקירה כוללת כמה שאנו דנין על פי הראי' שמביא אל"ס ע"י שער שנינו ביאור סוגי' דכתובות כותב אל"ס עדותו על השער וכו' על דרך הרמב"ם פ"א ע"ו א' ביאור מ"ש הרמב"ם דעדים המקיימין כתב ידן לריבין שוכרו העדות - ושזה שחזקין ד"מ ע"פ עדות שבשער אינו אלא מדברי סופרים - שיש לפרש דבריו על ב' דרשים שם ע"ז ב' למה לא נתקבלו דברי הרמב"ם להלכה שם שם ד' לשון התוס' בסוגי' דכותב אל"ס עדותו וכו' - ומה שהבינו האחרונים ככונתם וככונת הד"מ - ושתי טענות שעתן הרב בעל התומים לסחור דברי הד"מ פ"ב ע"ה ב' תימה גדולה על התוס' ועל לשון ה"ב' ביאור לשון התוס' והב"י ליישב תמי' זו - וסתירת שתי טענות התומי' פ"ג שם ב' עטנה שליטת של התומים - וסתירתה אחרי ביאור לשון התוס' שכחבו דהכא מיירי שלא נכתב כסדר השער לא לזכרון דבריו פ"ד פ' ג' ביאור פסק הרמ"א ל' בתשובתו על עד שכתן עדותו כתוב ותחום וקודם שהכא הכתב לב"ד חזר מעדותו

קו

סימן דף עמוד

אמר פרעתך בפני פ' ופ' והלכו להם וכו' משום דהוי מיגו במקום עדים ד"ד שם ג' מפקיד או נגול או עיזק שתבע מהנפקד או מהמזיק סך ענין וכלים יקרים והוא אינו יודע כמה היה מה דינו - וביאור אמרם בגמרא עטנו כסא לכספא מאי האומר לחבירו שדה זו של אביך סיחא ולקחתיה ממנו דקיי"ל דנאמן אי בעינן שיאמר כן תכ"ד דוקא מי שאנסוהו למכור והפרש שבין מסר מודעה או לא - לדעת הרמב"ם השגות על המ"מ בהבנת לשון הרמב"ם בזה הגודר מחנה לעני ונתעשר העני קודם שצאה המתנה לידו אם חייב לימנה לו מ"א מ"ו א' אם נתן לו בעל הבית רשות להכניס אי אמרינן בסתמא קביל עליהו נעירותא - וענין הא דאמרין בנ"מ כל הא ביתא קמך אפילו ש"ח לא הוי קושיות על התוס' בענין קנין פירות בקנין הגוף - והשגה על המ"ל

פרק ב' חקירה כוללת כמה שאנו דנין על פי הראי' שמביא אל"ס ע"י שער שנינו ביאור סוגי' דכתובות כותב אל"ס עדותו על השער וכו' על דרך הרמב"ם פ"א ע"ו א' ביאור מ"ש הרמב"ם דעדים המקיימין כתב ידן לריבין שוכרו העדות - ושזה שחזקין ד"מ ע"פ עדות שבשער אינו אלא מדברי סופרים - שיש לפרש דבריו על ב' דרשים שם ע"ז ב' למה לא נתקבלו דברי הרמב"ם להלכה שם שם ד' לשון התוס' בסוגי' דכותב אל"ס עדותו וכו' - ומה שהבינו האחרונים ככונתם וככונת הד"מ - ושתי טענות שעתן הרב בעל התומים לסחור דברי הד"מ פ"ב ע"ה ב' תימה גדולה על התוס' ועל לשון ה"ב' ביאור לשון התוס' והב"י ליישב תמי' זו - וסתירת שתי טענות התומי' פ"ג שם ב' עטנה שליטת של התומים - וסתירתה אחרי ביאור לשון התוס' שכחבו דהכא מיירי שלא נכתב כסדר השער לא לזכרון דבריו פ"ד פ' ג' ביאור פסק הרמ"א ל' בתשובתו על עד שכתן עדותו כתוב ותחום וקודם שהכא הכתב לב"ד חזר מעדותו

מוד חשן המשפט

סימן דף עמוד

פרק ט' ביאור סוגיא בפ' ז'כ הודה במטלטלי וקנו מידו וכו' השגה על התומים שחשב בשתי תשובות להרשב"א שסותרות זו לזו השגה על מהר"א ששון והש"ך והב"ש בהכנת לשון סב"י בנח"הט

פרק י' ביאור דרך הרשב"א בדיון כתיבת עדים שלא מדעת המחייב וטעמו לרכן של רש"י והרמב"ן ודיון שער מחילה השגה על הסמ"ע שכ' דהא דבמחאה א"ל לומר כהנו מחקת חכמים הוא עיקר ההפרש בין סיעת התוס' לסיעת הרשב"א בכתיבת עדים שלא מדעת המחייב השגה על הבית שמואל שכ' שדברי הרמ"א התומים בת"ש מאלו כתוב בשער פלוני קדש פלוני וכו' ודיון גע מיאון וגע חלילה

סימן דף עמוד

דיני קדשים וקרבתות וטהרות ולשונות בתלמוד ומפרשיו :

ישוב לשון הר"ש בספ"א דמעשר שני אין מביאין קמי זבים וכו' שכ' משום דהוי דבר שנחבשה וכו' שיש עליו קושי גדולה השגה על ה"א שהביא מהרבנ"א גבי הרי עלי חודה ואלא בה ידי חגיגה וי"ז ד"א א' סוק תמיהת הלח"מ על הרשב"ר

בפ"ב מה' חגיגה שם ד"ב ב' השגה על המ"ל בפ"א מהק"פ בא"ט אמר ע"מ שאגלה מנדרים ונדבות ביאור לשון הרמב"ם בה' איסורי מוצת שכ' אין מביאין מנחות ונסכים מן הטבל וכו' משום מ"ה מ"ז ב' מ"ה מ"ז ב' טעם למ"ש הרו"ה בנרות ושמן של היכל שאין משתמשין בהן מחזה סבה נודמן שהסך שאלאו בהיכל היה חתום בחותמו של כ"ג

השגה על הרמ"ז כמה שר"ה ליישב מ"ש הרשב"ר דפחות מג' על ג' אינו חוזק בין יד לכלי שרת וישוב דברי הרשב"ר ממה שהשיגו הריעב"א

על גודל בדברי רש"י במעילס

סימן דף עמוד

פרק י"א ביאור דין חדש למדנו מדברי הכ"י בפ"ה' והשגה על התומים שחשב לדחות דבריו מהלכה עיקר מחלוקת סיעת רש"י עם סיעת התוס' בד"ש"א דבספרי על פי שני עדים מפייהם ולא מפי כחב"ס שם ל"א ג' **פרק י"ב** מי שנאמר או נשרף או נמחק או נקרע שער ורובה שיכתבו לו שטר אחר מהו ל"א ל"ב א' ביאור שיעת הרשב"ם והכ"י בה"ז דאמרין בפ' ג' ע' עדים ששעו שליחותן מי חוזרין ועושין שליחותן שם ש"ט ד' ביאור לשון התוס' שם ודעתם שם ל"ג ד' ביאור דעת הרי"ף ורמב"ם והר"ש ועור שלא ירדו לזה האחרונים שם ל"ד ג' השגה על מהר"א ששון ומשנה למלך בהכנתן לשון הר"ש בתשובה שם ל"ה ד' ביאור לשון הר"ש בתשובה שם ש"ט א' השגה על התומים בהכנתו דעת רשב"א ודבריו בתשובה שם ל"ו א'

סימן דף עמוד

ר"פ קדשי מוצת עוד תשובה בענין זה ביאור מ"ש התוס' במנחות דבב"ר מוכח דר"ש דר"ש וי"ו והוא הסך הנמלא בב"ר שלפנינו קושי' על התוס' ורשב"א שכתבו דבהמת עיר הכדחת כשרה לכפרה ישוב קושי' בהא דאמרין בסועה והלרוע הרי כאן שנים ישוב קושי' על רש"י בפ"י החומש ונחתיו נגע לרעת בשורה וכו' קושי' עלומה מחכ"ס א' על הראשונים ש"ל שכתבו הסך משנה ערוכה בנגעים

דברי אגדה

ביאור מאמר נפלא במס' סופרים י"ו ד' ב' ביאור דרשת חז"ל והי' הבכור וכו' מכאן שמורה בגדול וכו' שאין זה יולא ממנהג הלשון ע"ע ע"ב ג' למה בתחילת ס' יהושע פעם אמר ויריתי לכס גורל ופעם אמר אשליך לכס גורל ס' ס"א ב' ביאור לשון הכתוב בנפול אויבך אל תשמח וכו' והשפ"ש שנין אויב לשונא ל"ח ק"א ד'

בבית וברפוס

אלמנה ויתמי המנוח כהר"ר יעקב פרופס

ב"ן זצ"ל

דירתם ברחוב שמרויז מאריק באמשטרדם

מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר

RDEHAI & D. J. HEN
ZION Printing
JERUSALEM
תורת השניות והספרות זקן בן נתנאל הלוי ז"ל

מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר

הת
הת
הת
הת
הת
הת
הת
הת
הת
הת

מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר

מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר

מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר
מחיר